TÜRKİYE
YEREL GÜNDEM 21 PROGRAMI

YEREL GÜNDEM 21

UYGULAMALARINA YÖNELİK
KOLAYLAŞTIRICI BİLGİLER

ELKİTABI

Hazırlayan:

Sadun EMREALP

TÜRKİYE
YEREL GÜNDEM 21 PROGRAMI

YEREL GÜNDEM 21 UYGULAMALARINA YÖNELİK KOLAYLAŞTIRICI BİLGİLER ELKİTABI

Hazırlayan:
Sadun EMREALP

IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını
ISBN 975-7741-51-5

Şubat 2005 – İkinci Baskı

IULA-EMME
Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği,
Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı

Yerebatan Cad. No.2,
Sultanahmet 34400 İstanbul
Tel.: 0212 511 10 10
Faks: 0212 513 44 87

e-mail: iula-emme@la21turkey.net
internet: http//iula-emme.org

Basım: BİRMAT MATBAASI
Tel.: 0212 629 05 59

İ Ç İ N D E K İ L E R

Başlarken… 7

Bölüm I
Gündem 21 ve Yerel Gündem 21: Tanıtıcı Bilgiler **11**

"Sürdürülebilir Kalkınma" ve Gündem 21 **13**

"Sürdürülebilir kalkınma" kavramına doğru… 13

BM "İnsan Çevresi" Konferansı 13

"Ortak Geleceğimiz"… 14

BM Rio "Yeryüzü Zirvesi" 15

"Gündem 21" ve "Yerel Gündem 21" **16**

"Gündem 21" 16

"Yerel Gündem 21" 19

Rio'dan Johannesburg'a... **21**

Rio sonrasındaki ilk adımlar… 21

BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı 22

BM İstanbul Habitat II Zirvesi 23

BM Binyıl Bildirgesi 24

BM Johannesburg Zirvesi 25

Kaynak Yayın: "Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim" 26

Bölüm II
Türkiye Yerel Gündem 21 Programı: Tanıtıcı Bilgiler **27**

Dünyada ve Türkiye'de YG-21 Uygulamaları **29**

Dünyada… 29

Türkiye'de… 30

Uygulamaların Genel Çerçevesi **31**

"Ortaklık" yapısı ve koordinasyon 31

Neler Yapılıyor? 31

Yerel Gündem 21 Programı Web Sitesi 34

Kaynak Yayın: "YG-21 Türkiye - Örnek Uygulamalar" 35

Bölüm III

Yerel Gündem 21 Süreçleri ve Yapıları: Kolaylaştırıcı Bilgiler **37**

Yerel Gündem 21 ve Yerel Ortaklıklar **37**

YG-21 ve "Yerel Yönetişim" 39

YG-21 ve Belediye (Yerel Yönetim) 40

YG-21 ve Sivil Toplum 41

YG-21 ve Özel Sektör 43

Merkezi Yönetimin Desteği 44

Yerel Gündem 21 Sürecine Hazırlık... **45**

Avrupa'da nasıl bir model? 45

Türkiye'de nasıl bir model? 49

YG-21 süreci neleri kapsamaktadır? 61

YG-21 süreci nasıl başlatılmalıdır? 64

Katılımcı Platformlar ve Mekanizmalar **65**

Kent Konseyleri 65

Kent Konseyi'nin işlevi nedir? 65

"Kent Konseyi" adı zorunlu mudur? 66

Kent Konseyi kimlerden oluşmalıdır? 66

Kent Konseyi'nin "yaptırım gücü" olmalı mıdır? 68

Kent Konseyi'nin "tüzel kişiliği" olmalı mıdır? 69

Belediye Başkanı, Kent Konseyi'ne Başkanlık etmeli midir? 70

Kent Konseyi Tüzüğü neleri içermelidir? 71

Kent Konseyi Tüzüğü nasıl hazırlanmalıdır? 72

Kent Konseyi Tüzüğü Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır? 73

Kent Konseyi'nin YG-21 sürecindeki konumu ne olmalıdır? 74

Çalışma Grupları 77

Çalışma Grupları'nın işlevi nedir? 77

"Çalışma Grubu" adı zorunlu mudur? 77

Çalışma Grupları hangi başlıklar altında oluşturulmalıdır? 78

Çalışma Grupları'nın sayısı ne olmalıdır? 78

Çalışma Grupları'na katılanların sayısı ne olmalıdır? 79

Çalışma Grupları kimlerden oluşmalıdır? 79

Çalışma Grupları nasıl işlemelidir? 80

Çalışma Grubu "Başkanlığı" nasıl olmalıdır? 81

Çalışma Grupları ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? 82

Kadın Meclisleri 83
Kadın Meclisi gerekli midir? 83
Kadın Meclisi'nin işlevi nedir? 84
Kadın Meclisi kimlerden oluşmalıdır? 85
Kadın Meclisi'nin "tüzel kişiliği" olmalı mıdır? 86
Kadın Meclisi Tüzüğü neleri içermelidir? 87
Kadın Meclisi Tüzüğü Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır? 87
Kadın Meclisi ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? 88
Kadın Meclisleri arasındaki dayanışma nasıl olmalıdır? 89
Gençlik Meclisleri 91
Gençlik Meclisi gerekli midir? 91
Gençlik Meclisi'nin işlevi nedir? 92
Gençlik Meclisi kimlerden oluşmalıdır? 93
Gençlik Meclisi'nin "tüzel kişiliği" olmalı mıdır? 93
Gençlik Meclisi Tüzüğü neleri içermelidir? 94
Gençlik Meclisi Tüzüğü Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır? 95
Gençlik Meclisi ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? 96
YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu'nun işlevi nedir? 97
Özel İlgi Grupları 99
Özel İlgi Grupları'na yönelik platformların işlevi nedir? 99
Özel İlgi Grupları kimlerden oluşmalıdır? 100
Özel İlgi Grupları'nın "tüzel kişiliği" olmalı mıdır? 101
Özel İlgi Grupları'nın Tüzüğü olmalı mıdır? 102
Özel İlgi Grupları ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? 102
Mahalle Ölçeğinde Katılım 105
Mahalle ölçeğindeki katılım neden önemlidir? 105
Mahalle ölçeğinde katılım nasıl sağlanabilir? 106
Mahalle ölçeğindeki katılımcı platformlar ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? 108
Koordinasyon ve Destek 109
Yerel Gündem 21 Genel Sekreterliği 109
YG-21 Genel Sekreterliği'nin işlevi nedir? 109
YG-21 Genel Sekreterliği, nasıl bir yapıya ve işleyişe sahip olmalıdır? 110
YG-21 Genel Sekreteri nasıl belirlenmelidir? 111
YG-21 Genel Sekreterliği görevi, gönüllü mü, ücretli mi olmalıdır? 112
Katılımcı Platformlar ile YG-21 Genel Sekreterliği arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? 113

Yerel Gündem 21Evleri 115
YG-21 Evleri'nin işlevi nedir? 115
YG-21 Kadın Merkezleri'nin işlevi nedir? 116
YG-21 Gençlik Evleri'nin işlevi nedir? 117
YG-21 Eylem Planlaması 119
Mevcut Durum Raporu 119
Mevcut Durum Raporu'nun işlevi nedir? 119
Mevcut Durum Raporu neleri içermelidir? 120
Mevcut Durum Raporu nasıl hazırlanmalıdır? 121
YG-21 Eylem Planı 123
YG-21 Eylem Planı'nın işlevi nedir? 123
YG-21 Eylem Planı neleri içermelidir? 124
YG-21 Eylem Planı nasıl hazırlanmalıdır? 125
YG-21 Eylem Planı'nın uygulanması nasıl izlenmelidir? 126
YG-21 Eylem Planı Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır? 127
YG-21 ile Habitat Yerel Eylem Planlaması süreçleri farklı mıdır? 128
Kaynak Yayın: "Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi" 129
Bitirirken… 131
Kaynakça 135
Dipnotlar 139

Başlarken…

Yerel Gündem 21 (YG-21) uygulamaları, dünyada 1992 Birleşmiş Milletler Rio "Yeryüzü Zirvesi"nin ivmesiyle başlamakla birlikte, Türkiye'de biraz gecikmeli olarak, ancak 1996 BM İstanbul Habitat II Konferansı'nın ivmesiyle, 1997 yılı sonunda başlamıştır. Türkiye'deki YG-21 uygulamaları, başlangıcından bu yana UNDP – Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın desteğiyle, IULA-EMME – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın koordinasyonunda sürmektedir.

Uygulanmasına başladıktan sonra, birkaç yıl içerisinde, Rio sonrasındaki tüm Birleşmiş Milletler zirvelerinin odak noktasını oluşturan "ortaklık" yaklaşımının yalnızca Türkiye'de değil, uluslararası ölçekte de en geniş kapsamlı ve etkileyici uygulamalarından birini sergilemeye başlayan Yerel Gündem 21 Projesi, 2000'li yıllara gelindiğinde, bir "proje" yaklaşımının ötesine geçip, uzun erimli bir "program"a dönüşmüştür.

Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki "en başarılı" uygulamalardan biri olarak ilan edilmiş ve bu bağlamda, 2002 BM Johannesburg Zirvesi'nde "en iyi uygulama" örneklerinden biri olarak sunulmuştur.

Yerel Gündem 21 Programı ortakları, yalnızca yerel düzeye odaklanmakla kalmayarak, "sürdürülebilir kalkınma" hedefinin merkezi yönetim kuruluşlarınca daha çok benimsenmesi, ulusal koordinasyon yapılarının ("Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu", vb.) kurulması ve güçlenmesi, ilgili kamu kuruluşlarının programları ile YG-21 süreçleri arasında daha güçlü bağlantılar kurulması, YG-21'in ülke ölçeğinde daha iyi tanıtılması, YG-21'in Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki öneminin daha iyi anlaşılması gibi uzun bir liste oluşturan ulusal ölçekli konulara da önem ve öncelik vermektedirler.

Yerelde ve ulusal ölçekte karşılaşılan darboğazları ve sıkıntıları kararlılıkla göğüsleyip, kendi kentlerinde Yerel Gündem 21 sürecini başlatmak ve öncülük etmek isteyen yerel yönetimlerin ve bu sürece anlam ve içerik kazandıracak yerel ortakların sayısı giderek artmaktadır.

Bu bağlamda, Yerel Gündem 21 Elkitabı, "bilimsel bir yayın olma" veya "kolay anlaşılabilir bir dille kaleme alınma" gibi kaygılar güdülmeden, "Yerel Gündem 21" başlıklı eylem planlaması sürecinin çeşitli yönlerini tanıtmayı amaçlamaktadır. Yerel Gündem 21'in küresel dayanaklarını oluşturan zirvelerin ve belgelerin tanıtımını da içeren Elkitabı'nın temel hedefi, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı kapsamında, ülkenin dört bir yanında milyonlarca nüfuslu metropollerden birkaç bin nüfuslu kırsal yerleşim birimlerine kadar çeşitlilik gösteren Program ortaklarının, geride kalan 5-6 yıllık uygulamalarından elde edilen zengin deneyimin ve birikimin, bu heyecan verici süreci yeni başlatanlarla paylaşılmasıdır.

Rehber, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Birleşmiş Milletler'e üye ülkeler tarafından 21. yüzyılın ortak hedefi olarak kabul edilen "sürdürülebilir kalkınma"ya giden yolun yapı taşlarını döşeyen "Gündem 21" başlıklı küresel eylem planı ile ilgili genel bilgiler verilmektedir. Bu kapsamda, "sürdürülebilirlik" kavramının biçimlenmeye başladığı 20. yüzyılın son çeyreğinden günümüze kadar uzanan küresel zirveler ve bunların temel çıktıları olan bazı önemli belgeler tanıtılmaktadır.

İkinci bölüm, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın tanıtımına ayrılmıştır. Genel bir giriş olarak, dünyadaki Yerel Gündem 21 uygulamalarına kısaca değinildikten sonra, Türkiye'de bu süreçlerin başlaması ve gelişmesi özetlenmektedir. Bunu, Yerel Gündem 21 süreçlerinde sergilenen benzer yapıların ve uygulamaların genel çerçevesi konusunda verilen özet bilgiler izlemektedir.

Elkitabı'nın birinci ve ikinci bölümlerinin, daha çok genel tanıtım ve bilgilendirme ağırlıklı olması amaçlanmıştır. Üçüncü ve son bölüm ise, ilgili yerel yönetimlerin öncülüğünde, Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan yerel ortakların atacağı ilk (ve kendilerinden önceki uygulamalarda görüldüğü gibi, genellikle ürkek) adımların kolaylaştırılmasına ayrılmıştır.

Üçüncü bölümün başlangıcında, Yerel Gündem 21'in nasıl uygulanacağı sorusunun öncesinde, *neler kazandırabileceği* üzerinde durulmaktadır. Ardından, YG-21 sürecini oluşturan farklı bileşenlerin toplu bir özetine yer verilmektedir. Genel bir giriş niteliğindeki bu alt bölümde, "Neden belediye?" sorusuna da yanıt arandıktan sonra, başlangıçta verilen özete dayalı olarak, YG-21 sürecini oluşturan bileşenler daha geniş bir şekilde ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümün yapılandırılmasında ağırlıklı olarak, "en çok sorulan sorular" dikkate alınmıştır. Yine de, bu bölümde yer verilen konuların ve soruların, Yerel Gündem 21 sürecini her yönüyle kapsadığını öne sürmek, gerçekçi değildir. Elkitabı'nın alçakgönüllü içeriğinde, sorulması ve yanıtlanması gereken pek çok önemli soruya yer verilememiştir. Öte yandan, Elkitabı'nda YG-21 sürecinde karşılaşılan çeşitli sorunlara yönelmeyi başarabilen sorular da, bunlara verilmeye çalışılan genel nitelikli, karşılaştırmalı ve çoğu kez muğlak (ancak, "kaçamak" olmamasına özen gösterilen) yanıtların ışığında, bir "model" arayışındakiler için yeterince güçlü ve somut bir dayanak sağlamaktan uzak düşebilecektir.

Bu bağlamda, Elkitabı'nda, Yerel Gündem 21'in özünü oluşturan temel kavramlara aykırı düşen "köşeli" tanımlar ve önceden hazırlanmış şablonlarla hareket etmek yerine, farklı uygulamaların ve deneyimin ışığında, herkesin kendi yanıtlarını bulmasına yardımcı olacak ipuçları sunulması amaçlanmaktadır.

Her üç bölümün de sonunda, ilgili konularda daha kapsamlı ve ayrıntı bilgiler içeren (ve tümü Yerel Gündem 21 Programı kapsamında hazırlanmış) kaynak yayınlar tanıtılmaktadır.

Elkitabı'nda sıklıkla vurgulandığı gibi, Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan kentlerde, herhangi bir konudaki çalışmaların yürütülmesinde, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka Yerel Gündem 21 kentlerindeki uygulamaların dikkate alınması ve ilgili kente özgü modelin, mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edilmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Öte yandan, Yerel Gündem 21 Programı'nın dinamizmi ve giderek genişleyen kapsamı göz önüne alındığında, gelişmelerin ışığında bu Elkitabı'nın da belirli aralıklarla güncelleştirilmesi ve içeriğinin zenginleştirilmesi kaçınılmaz olacaktır.

Elkitabı'nda yer alan bilgilerdeki herhangi bir maddi hata, yorumlardaki bir aşırılık veya uygunsuzluk, bilgilerin eksikliği ve yetersizliği ve benzeri olumsuzlukların tüm sorumluluğu, Program ortaklarının deneyimlerini kaleme alma onurunu taşıyan YG-21 Programı Ulusal Koordinatörü'nün olmakla birlikte, Elkitabı'nın gerçek yazarları, Yerel Gündem 21 hareketini kucaklayan, sahip çıkan ve gönüllülüğün engin coşkusu ve özverisiyle sürdüren yerel kahramanlardır.

Elkitabı'nın yararlı olacağı ümidiyle, Yerel Gündem 21'in yorucu, engellerle dolu, ancak heyecan verici koşusunda tüm yerel yönetimlere ve bu sürece katılan yerel ortaklara sonsuz başarılar diliyoruz.

Sadun Emrealp
YG-21 Programı Ulusal Koordinatörü

İstanbul
Şubat 2005
(İkinci Baskı)

Bölüm I

Gündem 21 ve
Yerel Gündem 21:

Tanıtıcı Bilgiler

New York
2000
Istanbul
1996
Rio de Janeiro
1992
Johannesburg
2002

"Sürdürülebilir Kalkınma" ve Gündem 21

"Sürdürülebilir kalkınma" kavramına doğru…

1992 Rio "Yeryüzü Zirvesi"nde Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından 21. yüzyılın küresel hedefi olarak benimsenen ve "Gündem 21" başlıklı eylem planının temel dayanağı olan "sürdürülebilir kalkınma" kavramının, geride bıraktığımız 20. yüzyılın ikinci yarısında biçimlenmeye başladığı görülmektedir.

Dünya ölçeğinde, insanlığın karşı karşıya bulunduğu çevre ve kalkınma sorunları karşısındaki duyarlılığın ön plana çıkmasında, ilk bakışta konu ile doğrudan bağlantı kurulması kolay olmayan önemli bir olayın, 1969 yılında insanların ilk kez aya ayak basmasının, büyük rolü olmuştur. Dünyamızın uzaydan görünümü, beyaz bulutların süslediği eşsiz bir mavi gezegen olarak hayranlık uyandırırken, aynı zamanda incinebilir, kırılgan, minicik bir "bilye" olduğu da endişeyle görülmüştür.

1970'li yıllardan başlayarak, insan yaşamının bu eşsiz küre üzerindeki olumsuz etkilerinin tartışılması hız kazanmış ve giderek yükselen bir sesle, dünyamızın doğal dengesinin bozulmakta olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı gelişmelerin, sanayileşmede atılan dev adımların, giderek artan ve çeşitlenen üretimin ve tüketimin ve diğer alanlardaki gelişmelerin, başta insan ömrünün uzaması, refah düzeyinin artması, eğitimin yaygınlaşması ve okur-yazarlık oranının yükselmesi, hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin azalması gibi yaşam koşullarını iyileştirici yönleri olduğu kabul edilmekle birlikte, mevcut kalkınma-gelişme politikalarının yol açtığı olumsuzlukların, gezegenimizin ve üzerinde yaşayan insanların geleceğini tehdit ettiği dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda, 20. yüzyılın son çeyreği, çevre ve kalkınma sorunlarının tüm dünyada gündemin üst sıralarında yer almaya başladığı, insanlık için oldukça karamsar ve ürkütücü bir geleceğin resmedilmeye başlandığı bir dönemi nitelemektedir. Giderek kirlenen, doğal kaynakları hesapsızca tüketilen bir dünyada sürekli artan çevresel bozulmaya ve bu bağlamda çölleşme, ormansızlaşma, canlı türlerindeki azalma, su ve toprak kirliliği, atıklar, asit yağmurları, küresel ısınma, ozon tabakasının aşınması gibi gelişmelere dikkat çekilirken, çevre sorunlarının, dünyadaki nüfus patlaması, giderek artan yoksulluk ve işsizlik, sağlıksız kentleşme, silahlanma yarışı, derinleşen uluslararası eşitsizlik gibi sorunlara da yönelecek şekilde, yeni ve geniş bir bakış açısı ile ele alınması zorunluluğu da vurgulanmaya başlanmıştır.

İnsanlığın çıkış yolu ise, çevre ile kalkınma arasındaki yaşamsal köprünün güçlendirilmesine ve kalkınmanın "sürdürülebilir" olmasına bağlanmıştır.

BM "İnsan Çevresi" Konferansı

"Sürdürülebilir kalkınma" kavramı, ilk uluslararası ifadesini, Haziran 1972'de İsveç'in Stockholm kentinde yapılan "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı" sırasında bulmuştur. "6 Haziran BM Dünya Çevre Günü"ne adını vermesi dışında hatırlanmakta güçlük çekilen bu Konferans'ın temel çıktısı olan Stockholm Bildirgesi'nde, çevrenin "taşıma kapasitesi"ne dikkat çeken, kaynak kullanımında kuşaklar-arası hakkaniyeti gözeten, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler, "sürdürülebilir kalkınma" kavramının temel dayanaklarını ortaya koymuştur.[1]

Sürdürülebilir kalkınma konusunda "katılım"ın önemi ve işlevi de, çok zayıf bir şekilde ifade edilmiş olmakla birlikte, yine ilk kez uluslararası belgelerdeki yerini Stockholm Konferansı'nda almıştır.

"Ortak Geleceğimiz"...

1972 Stockholm Konferansı sonrasındaki gelişmelere bakıldığında, özellikle 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılan BM Habitat (I) Konferansı'nın su yüzüne çıkardığı gibi, Birleşmiş Milletler'in tek muhatap olarak merkezi yönetimleri alma politikasının giderek iflas etmekte olduğu açıkça görülmeye başlanmıştır.

Bu durum karşısında uluslararası topluluk, çözümü yerel yönetimlere ve hükümet-dışı kuruluşlara yönelmekte bulmuştur. Bu yeni açılım, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının uluslararası düzeyde vazgeçilmez "ortaklar" olarak kabul görmeye başlanmasının kapısını aralamıştır.

BM Genel Kurulu tarafından, 1972 Stockholm Konferansı'nda alınan kararların ne ölçüde yaşama geçirildiğinin değerlendirilmesi ve bunun ışığında, küresel ölçekte çevre ve kalkınma sorunlarının tanımlanması ve çözümlerine yönelik stratejiler geliştirilmesi amacıyla, 1983 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur.

Bu Komisyon tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda, 1987 yılında "*Ortak Geleceğimiz*" başlıklı ünlü rapor yayımlanmıştır. Komisyon'a başkanlık eden Gro Harlem Brundtland'ın, aynı dönemde Norveç Başbakanı olması sonrasında sağlanan güçlü politik destek nedeniyle, "*Brundtland Raporu*" olarak da adlandırılan bu rapor, "sürdürülebilir kalkınma" kavramına zengin bir içerik kazandırmakla kalmayarak, bunun yaşama geçirilmesine yönelik küresel eylem planına giden yolun temel taşlarını döşemiştir.

Çevre ve kalkınma konularının aynı potada eritilmesi konusunda yeni bir bakış açısı getiren "Ortak Geleceğimiz" raporu, dünyada giderek ağırlık kazanmaya başlayan "katılım" konusunda ise, bekleneni vermekten uzak kalmıştır.

Raporda, artan kentsel sorunlara çözümler üretilmesi ve kentlerin iyileştirilmesi için getirilen bir dizi öneri arasına sıkıştırılan "yerel yönetimleri güçlendirmek" başlığı altında yerel yönetimlere biçilen rol, merkezi yönetim politikalarının mahallinde daha etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak ile sınırlı kalmaktadır. Önemli bir yenilik olarak rapora yerleştirilen "vatandaş katılımı" ise, "yerel yönetimin hizmet açığını kapamaya" yönelik olarak, "yoksulların kendi semt derneklerinde yerel öz yönetimlerini sağlaması" şeklinde ifadesini bulmaktadır. Henüz bir "ortak" olarak pek ciddiye alınmayan sivil toplum kuruluşlarından ise, yalnızca, çeşitli önlemlerle artacağı varsayılan yerel kaynakların bir kısmının "halk gruplarına" aktarılmasına "aracılık" etmeleri beklenmektedir.[2]

"Sürdürülebilir Kalkınma"

Brundtland Raporu'nda getirilen "sürdürülebilirlik" tanımı, bugün için de geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır:

"Sürdürülebilir kalkınma, bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini ve beklentilerini karşılama olanaklarını tehlikeye atmaksızın karşılamaktır." (Brundtland Raporu)

Bu tanımdan hareketle, yerel yönetimlerin dünya ölçeğindeki çevre kuruluşu niteliğini taşıyan ICLEI – Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi tarafından sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların yaşam düzeylerini tehlikeye atmadan ve bugünün sorunlarını çözerken geleceği yaşanmaz hale getirmeden, toplumların esenlik ve gönenç artışının sağlanabilmesini ifade edecek şekilde tanımlanmaktadır:

"Sürdürülebilir kalkınma, temel çevresel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin, bu hizmetlerin dayandığı ekolojik ve toplum merkezli sistemlerin varlığını tehdit etmeksizin, herkese sunulabildiği kalkınma olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma, yaşayan ve gelecekte yaşayacak tüm insanların, mevcut çevresel sınırlar dahilinde, sosyal ve ekonomik gelişmeye adil olarak katılmalarını sağlayabilmek için gerekli olan üretim ve tüketim tarzlarındaki değişimlerle ilgilidir."[3]

BM Rio "Yeryüzü Zirvesi"

Dünya ölçeğinde büyük yankıları olan "Ortak Geleceğimiz" Raporu'na destek veren, dönemin Fransa, İngiltere, Rusya ve Hindistan liderlerinin başını çektiği yaklaşık 50 kadar ülke, Rapor'da yer alan önerilerin yaşama geçirilmesini sağlayacak küresel bir taahhüt belgesi ve eylem planı hazırlanması amacıyla, yeni bir Birleşmiş Milletler zirvesi düzenlenmesi yönünde ortak girişimde bulunmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1989 yılında aldığı kararla, bir "Çevre ve Kalkınma Konferansı" düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Haziran 1972'de düzenlenen Stockholm Konferansı'ndan tam 20 yıl sonra, Haziran 1992'de düzenlenmesi kararlaştırılan bu zirvenin hazırlık çalışmaları, hızla başlatılmıştır.

Konferans'ın hazırlık sürecinde BM üyesi ülkeler tarafından, çeşitli kurumların ve sektörlerin katılımıyla, Ulusal Komiteler oluşturulmuştur. Ne var ki, dünyanın pek çok ülkesinde bu Komiteler, merkezi yönetim kuruluşları dışındakilere kapalı kalma "geleneğinden" kurtulamamıştır. Buna karşılık, sayıları daha az olmasına karşın hazırlık sürecine damgasını vuran bazı ülkeler, başta yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere, çeşitli kesimlerin temsilcilerini bünyesinde toplayan Ulusal Komiteler oluşturulmasına öncülük ederek, katılımcı ve ortaklıklara dayalı bir anlayışın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Konferans öncesinde BM tarafından düzenlenen hazırlık toplantılarında, Konferans'ın temel çıktısı olması öngörülen "Gündem 21" başlıklı küresel eylem planının içeriği oluşturulurken, bugünkü gelişmişlik düzeylerine erişebilmek için doğal kaynaklarını hesapsızca kullanmış olan ve günümüzdeki çevre sorunlarının çok büyük bir bölümüne yol açan ülkeler ile gelişmekte olan, hızlı bir kentleşme sürecinin ağırlığı altında ezilen ve gelişmek için doğal kaynaklarını hızla tüketen ülkeler arasında "sürdürülebilir kalkınma" konusunda keskin görüş ayrılıkları ortaya çıkması, şaşırtıcı olmamıştır.

Bununla birlikte, "sürdürülebilir kalkınma" ilkesinin yaşama geçirilmesinin ancak "yerinden" çözümlerle mümkün olacağı konusunda ortak bir görüş birliği oluşmuştur. Aynı şekilde, çevreyi korumanın, doğrudan katılım ve demokratikleşme ile ilgili bir alan olduğu, bu bağlamda, özünde demokratikleşmeyi ve kentsel hakları savunmayı gerektirdiği, açıkça ifade edilmeye başlanmıştır. Buna paralel olarak, küresel eylem planının hazırlık çalışmalarına da yansıyacak şekilde, demokratik uygulamaların, çoğulcu ve katılımcı politikaların en somut biçimde gerçekleşme olanağını ve ortamını bulduğu yerel yönetimlerin, 2000'li yıllara yepyeni bir anlayışla hazırlanmalarının önemi vurgulanmaya başlanmıştır.

Geniş bir katılım ve yepyeni bir anlayışla sürdürülen hazırlık sürecinin ardından, "Yeryüzü Zirvesi" olarak adlandırılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), kararlaştırıldığı gibi, Haziran 1992'de Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilmiştir.

179 ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanları ile birlikte, binlerce resmi temsilcinin ve 35,000'in üzerinde sivil toplum kuruluşu temsilcisinin katılımıyla Rio Zirvesi, Birleşmiş Milletler'in en yüksek katılım düzeyine ulaşılan toplantısı olma özelliğini korumaktadır.

Rio Konferansı'nda beş uluslararası belge kabul edilmiştir. Konferans'ın temel çıktısı olan "Gündem 21" başlıklı küresel eylem planı ile birlikte, "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi" ve "İklimsel Değişiklikler Çerçeve Sözleşmesi" başlıklı, küresel ölçekte bağlayıcı iki metin imzaya açılmış, bağlayıcılığı olmayan "Ormanların Sürdürülebilir Yönetimi Konusundaki İlkeler Bildirimi" benimsenmiş ve Konferans'ın genel kabullerini ortaya koyan "Çevre ve Gelişme Üzerine Rio Bildirgesi" kabul edilmiştir.

Rio Zirvesi, yalnızca "sürdürülebilir kalkınma" kavramını yaşantımıza sokmakla kalmayarak, katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin önce Birleşmiş Milletler'ce, ardından da tüm hükümetler ve diğer kurum ve kuruluşlarca benimsenmesini (ya da en azından dikkate alınmasını) sağlamıştır.

"Gündem 21" ve "Yerel Gündem 21"...

"Gündem 21"

1992 Rio Yeryüzü Zirvesi'nde "sürdürülebilir kalkınma", tüm insanlığın 21. yüzyıldaki ortak hedefi olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda, 21. yüzyılda çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasına yönelik ilkeleri ve eylem alanlarını ortaya koyan "**Gündem 21**" başlıklı Eylem Planı, Zirve'nin temel çıktısı olarak, BM üyesi ülkelerce kabul edilmiştir.

Gündem 21, "İnsanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır" cümlesiyle açılmaktadır. Uluslar arasında ve ulusların kendi içerisindeki eşitsizliklere, giderek artan yoksulluk, açlık, hastalıklar ve cehalete, ekosistemlerdeki kötüleşmeye dikkat çekilmektedir. Çıkış yolu olarak ise, temel gereksinimlerin karşılanmasını, yaşam standartlarının iyileştirilmesini, ekosistemlerin daha iyi korunması ve yönetimini ve daha güvenli bir geleceğe giden yolun yapı taşlarının döşenmesini sağlayacak **küresel ortaklık** kavramı gündeme getirilmektedir.

Gündem 21'in, bir yandan günümüzdeki ağırlıklı sorunların üstesinden gelmeye çalışırken, öte yandan da dünyamızı 21. yüzyılın tehditlerine karşı hazırlamayı hedeflediği vurgulanmaktadır. Gündem 21, kalkınma ve çevre işbirliğinde küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olarak nitelendirilmektedir.

Gündem 21'in başarıyla uygulanmasından öncelikle ve esas olarak hükümetlerin sorumlu olacağı belirtilmekle birlikte, bu sürece, halkın ve hükümet-dışı kuruluşlarla diğer grupların etkin bir biçimde katılımının sağlanması gereği vurgulanmaktadır.

Son olarak, Gündem 21'in dinamik bir program olduğuna dikkat çekilmekte ve bu sürecin, **sürdürülebilir kalkınma için yeni bir küresel ortaklığın başlangıcı** olduğu belirtilmektedir.[4]

Gündem 21'in temel yaklaşımı, tüm program alanlarına yönelik finansman politikalarının belirlenmesi, yeni kaynakların yaratılması, uygulanabilir teknik ve ekonomik araçların belirlenmesi, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin "yerinden yönetim" anlayışı doğrultusunda güçlendirilmesi, hükümetler ve hükümet-dışı kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve halkın etkin katılımının sağlanması gibi öncelikler üzerine bina edilmiştir.

Gündem 21 üç ana ve bir tamamlayıcı kısımdan oluşmakta ve toplam 40 bölümü içermektedir. Katılımcı yaklaşımın, bu küresel eylem planının tamamına yansımış olduğu görülmektedir.

Gündem 21 ve Yerel Yönetimler

Dünya ölçeğinde yerel yönetimler, Gündem 21 ile ilgili olarak, başlıca dört alanda faaliyet göstermektedirler:

Bunların başında, 28. Bölüm'de belirtilen Yerel Gündem 21 ile ilgili faaliyetler gelmektedir. Gündem 21'in Bölüm 24-27 ile 29-32 arasında belirtilen "ortaklıklar" ve "katılım", bu çerçevede yer almaktadır.

İkinci olarak yerel yönetimler, Bölüm 3-22'de belirtilen konularla doğrudan ya da yakından ilgili kuruluşlar olarak, çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Üçüncü olarak, Birleşmiş Milletler'in, sulak alanların korunması, deniz ve hava kirliliği, zehirli atıkların denetimi, iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin korunması gibi konuları kapsayan uluslararası taahhüt belgeleri bağlamında yerel yönetimlere önemli bir rol düşmektedir.

Dördüncü bir alan olarak yerel yönetimler, giderek artan bir şekilde, uluslararası yerel yönetim kuruluşları aracılığıyla ya da doğrudan, uluslararası işbirliği ve dayanışma faaliyetlerini yürütmektedirler.

*Gündem 21'*in Bölüm Başlıkları

KISIM I: SOSYAL VE EKONOMİK BOYUTLAR	
Bölüm 1:	Giriş
Bölüm 2:	Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınmanın hızlandırılması için uluslararası işbirliği
Bölüm 3:	Yoksullukla mücadele
Bölüm 4:	Tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi
Bölüm 5:	Demografik dinamikler ve sürdürülebilirlik
Bölüm 6:	İnsan sağlığının korunması ve kollanması
Bölüm 7:	Sürdürülebilir insan yerleşimleri gelişmesinin desteklenmesi
Bölüm 8:	Karar alma sürecinde çevre ve kalkınmanın bütünleştirilmesi
KISIM II: KALKINMA İÇİN KAYNAKLARIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ	
Bölüm 9:	Atmosferin korunması
Bölüm 10:	Toprak kaynaklarının planlanması ve yönetimine bütünleşik yaklaşım
Bölüm 11:	Ormansızlaşma ile mücadele
Bölüm 12:	Hassas ekosistemlerin yönetimi: çölleşme ve kuraklık ile mücadele
Bölüm 13:	Hassas ekosistemlerin yönetimi: dağların sürdürülebilir gelişmesi
Bölüm 14:	Sürdürülebilir tarımın ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi
Bölüm 15:	Biyolojik çeşitliliğin korunması
Bölüm 16:	Biyoteknolojinin çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 17:	Okyanusların, kapalı ve yarı-kapalı denizler de dahil olmak üzere her türlü denizin ve kıyı alanların korunması, canlı kaynaklarının korunması, rasyonel kullanımı ve geliştirilmesi
Bölüm 18:	Tatlısu kaynaklarının temini ve kalitesinin korunması: Su kaynaklarının geliştirilmesi, yönetimi ve kullanımında bütünleşik yaklaşımların uygulanması
Bölüm 19:	Zehirli ve tehlikeli ürünlerin yasadışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere, zehirli kimyasal maddelerin çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 20:	Tehlikeli atıkların yasadışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere, tehlikeli atıkların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 21:	Katı atıkların ve atık suların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 22:	Radyoaktif atıkların güvenli ve çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
KISIM III: TEMEL GRUPLARIN ROLLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
Bölüm 23:	Başlangıç
Bölüm 24:	Sürdürülebilir ve hakkaniyetli gelişme yönünde kadınlar için küresel eylem
Bölüm 25:	Sürdürülebilir gelişmede çocuklar ve gençlik
Bölüm 26:	Yerli halkların ve toplulukların rollerinin tanınması ve güçlendirilmesi
Bölüm 27:	Hükümet-dışı kuruluşların rolünün güçlendirilmesi
Bölüm 28:	Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri
Bölüm 29:	İşçilerin ve işçi sendikalarının rolünün güçlendirilmesi
Bölüm 30:	İş çevrelerinin ve sanayinin rolünün güçlendirilmesi
Bölüm 31:	Bilimsel ve teknolojik topluluk
Bölüm 32:	Çiftçilerin rolünün güçlendirilmesi
KISIM IV: UYGULAMA ARAÇLARI	
Bölüm 33:	Mali kaynaklar ve mekanizmalar
Bölüm 34:	Çevresel açıdan sağlıklı teknolojinin transferi, işbirliği ve kapasite geliştirilmesi
Bölüm 35:	Sürdürülebilir gelişme için bilim
Bölüm 36:	Öğretimin, kamu duyarlılığının ve eğitimin özendirilmesi
Bölüm 37:	Kapasite geliştirmeye yönelik ulusal mekanizmalar ve uluslararası işbirliği
Bölüm 38:	Uluslararası kurumsal düzenlemeler
Bölüm 39:	Uluslararası hukuki araçlar ve mekanizmalar
Bölüm 40:	Karar alma sürecinde bilgi

YEREL GÜNDEM 21 LOCAL AGENDA

"Yerel Gündem 21"

Gündem 21 içerisinde, "sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklıklar oluşturulması" konusuna verilen önem ve öncelik doğrultusunda, Gündem 21'in 28. Bölümü, "*Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri*" başlığını taşımaktadır.

Bu bölümün temel dayanağı olarak, "Gündem 21'de ele alınan sorunların ve çözümlerin büyük bir bölümünün yerel düzeydeki faaliyetlere dayalı olması nedeniyle, belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin katılımı ve işbirliği, belirleyici bir etken olacaktır" görüşü ortaya getirilmektedir.

"Yerel Gündem 21" kavramının getirildiği bu bölümde, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve tüm diğer ilgililerin, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini saptayarak, kentleri için "**21. yüzyılın yerel gündemi**"ni oluşturmaları karara bağlanmaktadır.

Yerel Gündem 21, öncelikli yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanması ve uygulanması yoluyla yerel düzeyde Gündem 21'in hedeflerine ulaşılmasını amaçlayan katılımcı, çok-sektörlü bir süreçtir.

Yerel Gündem 21'in, Gündem 21 içerisinde kendisine yer bulması kolay olmamıştır. Rio Zirvesi öncesinde Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen hazırlık toplantılarında, yerel yönetimlerin ve konuya duyarlı sivil toplum kuruluşlarının çabalarına karşın, özellikle ulusal heyetlerde yer alan merkezi yönetim kuruluşlarının temsilcileri, 28. Bölüm'ün içeriğine karşı çıkmış ve Yerel Gündem 21'in taslağa alınmasına sıcak bakmamışlardır. Zirve'ye çok az bir süre kala Brezilya'nın bir başka kentinde, Curitiba'da toplanan yerel yönetimlerin ve bu girişimi destekleyen sivil toplum kuruluşlarının yoğun baskısı ve girişimleri sonucunda Yerel Gündem 21, ancak dördüncü ve son hazırlık toplantısında, Gündem 21 taslağı artık son biçimini alırken dahil edilebilmiştir.

Gündem 21'in, 1992 Yerel Yönetimler Curitiba Bildirgesi esas alınarak hazırlanan 28. Bölümü'nde yerel yönetimlerin, halka en yakın yönetim kademesi olarak, sürdürülebilir kalkınma konusundaki yaşamsal konumlarının altı çizilmekte ve yerel yönetimlere yönelik hedefler ortaya konmaktadır.

Bu bölümde getirilen ana hedef olarak, her ülkedeki yerel yönetimlerden, kendi belde halkları ile katılımcı bir süreci başlatmaları ve kendi kentleri için bir **Yerel Gündem 21** oluşturmaları konusunda görüş birliği sağlamaları beklenmektedir.

Bu öncelikli hedefe ulaşılmasına yönelik faaliyetler kapsamında da, her yerel yönetimin, hemşehrilerle, yerel kuruluşlar ve özel sektör kuruluşlarıyla diyalog içerisinde, kendi Yerel Gündem 21'lerini geliştirmeleri gerektiği belirtilmektedir.

Yerel yönetimlere yönelik bir başka ana hedef olarak, her ülkedeki tüm yerel yönetimler, karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine **kadınların ve gençlerin** etkin olarak katılımını sağlayacak programlar geliştirmeye ve uygulamaya davet edilmektedir. Böylelikle, *Gündem 21*, bir yandan doğrudan 24. Bölümü ile kadınlara, 25. Bölümü ile de gençliğe yönelirken, öte yandan da kadınlar ve gençler konusunda yerel yönetimler için özel bir görev alanı çizmektedir.

Yerel düzeyde "sürdürülebilir kalkınma"ya yönelik katılımcı eylem planlaması süreci niteliğindeki Yerel Gündem 21, dünyada ve Türkiye'de sergilediği özellikleriyle, 21. yüzyılın demokratik "yerel yönetişim" anlayışını ifade etmektedir.

Gündem 21'in yerel yönetimlerle ilgili bu bölümünde, ayrıca, uluslararası topluluk ile yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin arttırılması ve uluslararası ölçekte yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik adımlar atılması teşvik edilmektedir.

Aynı şekilde, deneyim ve bilgi alışverişini zenginleştirmek amacıyla yerel yönetim birlikleri ve diğer yerel yönetimlerin temsilcileri arasındaki koordinasyon ve işbirliği düzeyinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Bu bölümün en önemli ve vazgeçilmez yönlendirmelerinden biri olarak, yerel yönetimlerden, öncülük ettikleri Yerel Gündem 21 sürecine uyum sağlamaları beklenmekte ve "**Gündem 21'in hedefleri doğrultusunda yerel yönetimlerin, kendi programlarını, politikalarını ve yönetmeliklerini, benimsenen yerel programları esas alarak gözden geçirmeleri ve değiştirmeleri**" gerektiği vurgulanmaktadır.

Yerel Gündem 21, mevcut faaliyetlerin uzayıp giden listesi içinde yer alan sıradan bir yerel program veya proje değil, tersine, yerel yönetişimin tüm alanlarını ve aktörlerini yatay ve düşey olarak kucaklayan, bu bütünlük içerisinde yeni bir anlayış, yeni bir **yönetim ahlakı** geliştirilmesini içeren bir **ana süreç** niteliğini taşır.

Bu bağlamda, Gündem 21'in hedeflediği sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde yaşama geçirilmesini sağlayacak başlıca mekanizma olarak kabul edilen Yerel Gündem 21, insanların temel gereksinimlerinin karşılanması, yaşam standardının iyileştirilmesi ve güvenli bir geleceğin sağlanması yönündeki öncelikleri, ekosistemlerin "taşıma kapasitesi"nin dikkate alınması ve gelecek nesillerin haklarının korunması yönündeki küresel taahhütlerle harmanlaması nedeniyle, özünde "**çevre ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi projesi**"dir.

Bu öncelikler ve taahhütler, geniş tabanlı katılıma dayalı toplumsal uzlaşma sağlayıcı mekanizmalar ile birleştiğinde, Yerel Gündem 21'in aynı zamanda bir "**toplu girişim projesi"** olma özelliği ön plana çıkmaktadır.

Yerel Gündem 21 sürecinin öncelikli yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanması ve uygulanması üzerindeki vurgusu, çeşitli katılımcı mekanizmaları içeren ve yerel ortaklıklara dayalı "**yönetişim**" (*governance*) anlayışının yaşama geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının demokrasi, insan hakları, katılımcılık, şeffaflık, etkinlik, hesap verme ve yerel yönetişimin diğer vazgeçilmez kavramlarıyla birlikte anlam kazanmasından hareketle, Yerel Gündem 21'in şemsiyesi altındaki yerel eylem planlaması sürecinin aynı zamanda "**yerel demokrasinin geliştirilmesi projesi**" olduğu açıkça görülmektedir.

Rio'dan Johannesburg'a...

Rio sonrasındaki ilk adımlar...

1992 Rio de Janeiro "Yeryüzü Zirvesi"ni izleyen yıllarda, aralarında 1993 Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı, 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Konferansı ve 1995 Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın bulunduğu bir dizi BM zirvesi düzenlenmiştir. Bu konferansları izleyen 1996 İstanbul Habitat II "Kent Zirvesi", 2000 New York Liderler Zirvesi ve son olarak 2002 Johannesburg "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi"ne uzanan Birleşmiş Milletler zirveleri, Gündem 21'in açtığı yolda "küresel ortaklık" ilkesinin tüm dünyada kabul görmesini sağlamış ve "iyi yönetişim" ilkelerinin uluslararası dayanaklarını oluşturmuştur.

BM'nin şemsiyesi altında düzenlenen geniş ölçekli bir toplantı olan 1992 Roma Uluslararası Beslenme Konferansı saklı tutularak, Rio sonrasındaki ilk küresel zirve olan **Birleşmiş Milletler Dünya İnsan Hakları Konferansı**, 1993 yılında Avusturya'nın başkenti Viyana'da düzenlenmiştir.

Özellikle Avrupa ülkeleri ile bazı Asya ülkeleri arasında, insan haklarının tanımı ve kapsamı konusunda keskin ve çoğu kez sonuçsuz kalan tartışmaların yaşanması, Zirve'nin temel çıktısı olan Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı'nın çeşitli maddelerine konulan çekincelerle kendini göstermiştir. Bu önemli belgede, Gündem 21 ile doğrudan bağlantı kurulacak şekilde, özellikle aşırı yoksulluğun ve kalkınma sorunlarının, insan haklarının tam ve etkin olarak gerçekleşmesini engellediği belirtilmekte, insan haklarının geliştirilmesinde sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin önemi vurgulanmakta, kadınlara, gençlere, çocuklara yönelik konulara özel ağırlık verilmektedir.[5]

Rio Konferansı'nı izleyen bir başka önemli küresel zirve, 1994 yılında Mısır'ın başkenti Kahire'de düzenlenmiştir. Kahire Zirvesi, taşıdığı "**Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı**" başlığıyla, Gündem 21'in "Demografik dinamikler ve sürdürülebilirlik" başlıklı 5. bölümüne odaklanmıştır.

Kahire Zirvesi'nde katılımcı süreçlere verilen önemin sürdüğü dikkat çekmektedir. Eylem Planı'nın "Hükümet-dışı Sektörle Ortaklık" başlığını taşıyan Bölüm 15'de, sivil toplum kuruluşlarının artan ağırlığının ülkesel ve küresel ölçeklerde giderek kabul görmeye başladığına ve "halkın güçlü sesi" niteliğindeki bu kuruluşların "halkın katılımını da içeren yenilikçi, esnek ve sorunlara cevap veren program düzenlemeleri ve uygulamaları" sayesinde hükümet kuruluşları karşısında avantajlı bir konumda bulunduklarına dikkat çekilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının, "ulusal ve uluslararası kalkınma süreçlerinde anahtar bir rol oynamaları gereği" üzerinde durulurken, bu kuruluşlar ve bunların kurdukları ilişki ağları, etkili "ortaklar" olarak, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde koordinasyonu, işbirliğini ve iletişimi geliştirmeye davet edilmektedirler.[6]

1995 yılına sığan iki küresel zirveden ilki olan **Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Konferansı**, Mart 1995 içerisinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da düzenlenmiştir.

"Yoksullukla mücadele" başlıklı 3. bölüm başta olmak üzere, Gündem 21'de yer alan çeşitli konulara odaklanan Konferans'ta benimsenen Eylem Planı'nın tüm ana bölümlerinde "ortaklıklar" kurulmasının önemi vurgulanırken, özellikle Bölüm 5'de, demokrasinin ve toplumdaki tüm sektörlerde şeffaf ve halka hesap veren yönetişim ve yönetimin, toplumsal ve insan-merkezli sürdürülebilir gelişmenin vazgeçilmez temelleri olduğu konusundaki küresel inanç dile getirilmektedir.[7]

Aynı yıl içerisinde düzenlenen diğer zirve, Eylül 1995'de Çin'in başkenti Pekin'de düzenlenen **Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı** olmuştur.

BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı

Gündem 21'in 24. Bölümü, "*Sürdürülebilir ve hakkaniyetli gelişme yönünde kadınlar için küresel eylem*" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, uluslararası topluluk tarafından, kadınların tüm kalkınma faaliyetlerinde eksiksiz, eşit ve kendileri için en yararlı olabilecek biçimde yer almalarını sağlamak üzere çeşitli eylem planları ve anlaşmalar benimsenmiş olduğuna dikkat çekilmektedir. Gerek bu eylem planlarının ve anlaşmaların tam olarak yaşama geçirilmesi ve gerekse Gündem 21'in başarılı olarak uygulanması açısından, kadınların ekonomik ve politik karar alma sürecine etkin olarak katılımının yaşamsal bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır.

Gündem 21'in kadınlarla ilgili bu bölümü, kadınlara yönelik hedefler ve eylemler içeren 28. Bölüm ve başka bölümlerin de yansımalarını kapsayacak şekilde, Eylül 1995'de Pekin'de (*Beijing*) yapılan Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın temel dayanaklarını oluşturmuştur.

Pekin öncesinde düzenlenen Birleşmiş Milletler zirvelerinin temel çıktılarını oluşturan belgelerin tümünde, Gündem 21'in kadınlarla ilgili bölümlerindeki ilkeleri ve eylem alanlarını izleyen önemli maddelere yer verildiği görülmektedir. Özellikle, 1993 yılında düzenlenen BM Viyana İnsan Hakları Konferansı'nın çıktısı olan Eylem Programı'nda "Kadının eşit statüsü ve insan hakları" başlığı altında, Gündem 21'in 24. Bölümü'ne doğrudan gönderme yapılarak, bu bölümdeki hükümlerin gerçekleştirilmesinin, kadının temel insan haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından taşıdığı önemin vurgulanması, Pekin Konferansı'na bir başka yaşamsal boyuttan dayanak sağlamıştır.

Bu dayanaklarla birlikte, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'na adını veren ve içeriğini kazandıran hareket noktası, kendisinden 10 yıl önce düzenlenen Nairobi Konferansı olmuştur. "Birleşmiş Milletler Kadın Onyılı" olarak ilan edilen 1976-1985 dönemindeki uygulamaları değerlendirmek amacıyla 1985 yılında Kenya'nın başkenti Nairobi'de düzenlenen Konferans'ın temel çıktısı, "*Kadının Gelişmesi İçin Geleceğe Dönük Stratejiler*" başlıklı belge olmuştur. Başta bu önemli stratejilerin yaşama geçirilmesine yönelik gelişmeler ve dünya ölçeğindeki uygulamalar olmak üzere, Nairobi Konferansı'nın üzerinden geçen on yıllık dönemin değerlendirildiği Pekin Zirvesi'nde, kendisinden önceki konferansın izinden gidilerek, geleceğe yönelik stratejiler ve eylem alanları da ortaya konmuştur.

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın temel çıktıları, bu Zirve sırasında benimsenen **Pekin Bildirgesi** ile birlikte, "kadının yapabilir kılınmasına yönelik bir gündem" olarak tanımlanan **Eylem Platformu** başlıklı belgedir.

Gündem 21'in "küresel ortaklıklar" üzerindeki vurgusu, Rio'yu izleyen Birleşmiş Milletler zirvelerinde kendisine ancak büyük ölçüde gölgede kalan bir yer bulabilmiş olmakla birlikte, Pekin Konferansı çıktılarında katılım ve ortaklıkların öneminin, bir başka coşkuyla vurgulandığı görülmektedir.

Pekin Bildirgesi, kadının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dikkate alarak, "sürdürülebilir insani gelişme" sürecinin vazgeçilmez önkoşulu ve dayanağı olarak, "kadınların ekonomik ve sosyal gelişme sürecinde yer almalarını, fırsat eşitliğini ve kadınların ve erkeklerin, insan-merkezli sürdürülebilir kalkınmanın hem uygulayıcıları hem de yararlanıcıları olarak, tam ve eşit katılımını" gerektirdiğinin altını çizmektedir.

Aynı şekilde, Eylem Platformu belgesinin de, "İnsan-merkezli sürdürülebilir gelişmenin koşulu, kadın-erkek arasında eşitliğe dayalı olacak şekilde dönüştürülmüş yeni bir ortaklık oluşturulmasıdır.", yaklaşımı üzerine bina edilmiş olduğu görülmektedir.[8] Eylem Platformu'nda, küresel ölçekteki temel sorun alanlarına ilişkin değerlendirmelerin ışığında, geleceğe yönelik olarak belirlenen stratejik hedefler ve eylemler ile bunların gerçekleştirilmesini kolaylaştıracak kurumsal ve mali düzenlemelerin tamamında, katılımın ve ortaklıkların önemi ve işlevi vurgulanmaktadır.

İstanbul Habitat II Zirvesi

Gündem 21'in Türkiye'de tanınması, büyük ölçüde, 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen BM Habitat II İnsan Yerleşimleri Konferansı ("Kent Zirvesi") sayesinde olmuştur.

Gündem 21'in özellikle "Sürdürülebilir insan yerleşimleri gelişmesinin desteklenmesi" konulu 7. Bölümü, Habitat Gündemi'nin belkemiğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Habitat Gündemi'nin iki ana hedefini oluşturan "Herkese yeterli konut sağlanması" ve "Kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmeyi gerçekleştirmek" hedefleri, Gündem 21 ile kopmaz bağlar oluşturmakta ve "sürdürülebilir kalkınma" kavramının, temel insan haklarına ve kentsel haklara uzanan geniş bir çerçevede ele alınması gereğinin altını çizmektedir.

Habitat Gündemi'nin özellikle 103, 211 ve 213. paragrafları ve İstanbul Bildirgesi'nin yerel yönetimlerle ilgili 12. Maddesi, Yerel Gündem 21 ile olan güçlü bağlantıyı ortaya koymaktadır.[9] (Bu bağlantı, daha sonraki yıllarda daha da güçlendirilmiştir. Mayıs 1999'da Nairobi'de düzenlenen ve Gündem 21 ile Habitat Gündemi arasındaki eşgüdümün sağlanmasını amaçlayan BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu 17. Oturumunda üye ülkeler tarafından kabul edilen "*Habitat Yerel Eylem Planlaması Ortaklar Elkitabı*"nda, Habitat ilkelerinin yaşama geçirilmesindeki en güçlü mekanizma olarak Yerel Gündem 21 gösterilmektedir.[10])

Habitat Gündemi'nde, "sürdürülebilir kalkınma"nın vazgeçilmez temelinin **demokratik, insan haklarına saygılı, şeffaf, katılımcı ve halka hesap veren yönetimler** olduğu belirtilmektedir. Böylelikle, 21. yüzyılın başlarına damgasını vuran "yönetişim" ilkesinin de temel çerçevesi çizilmiş olmaktadır.

Habitat Gündemi, bu Gündem'in etkin olarak yaşama geçirilmesinin önkoşulunun, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer yerel aktörlerin etkin katılımı olduğunu vurgulayarak son bulmaktadır.

BM Habitat II "Kent Zirvesi", Rio'da başlatılan Yerel Gündem 21 hareketini, yerel yönetimin "kolaylaştırıcı" rolünün altını çizerek, "iyi yönetişim"in temel ilkelerini ön plana çıkararak ve yerel yönetim, sivil toplum ve özel sektör işbirliğini teşvik ederek, güçlendirmiş ve zenginleştirmiştir.[11]

Konferans sırasında UNDP – Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından uluslararası bir program olarak benimsenen YG-21 uygulamaları, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 80'i aşkın ülkede, yaygın biçimde desteklenmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'de Yerel Gündem 21 uygulamalarının, Habitat II ile eşzamanlı olarak başlaması, rastlantı değildir. Katılımcı yaklaşımların küresel dayanakları olarak, Rio "Yeryüzü Zirvesi"nin açmakta zorlandığı kapıyı İstanbul "Kent Zirvesi" aralamış ve yerel yönetimlerimizin Yerel Gündem 21 ile tanışmasını ve sahiplenmesini sağlamıştır.

Ulusal Rapor ve Eylem Planı

Rio'nun esintisini arkasına alan Habitat II sürecinde, katılımcı bir yaklaşım doğrultusunda oluşturulan Ulusal Komiteler, önemli bir işlev görmeyi sürdürmüşlerdir. Türkiye'de de Ulusal Rapor ve Eylem Planı, ilk kez, sivil toplum kuruluşlarının etkin olarak temsil edildiği Ulusal Komite tarafından biçimlendirilmiştir. Bu süreçte, başlangıçtaki sınırlı katılımın somut sonuçlar vermeye başladığı görüldüğünde, daha yüksek oranda ve daha etkin katılım sağlanmaya başlamıştır. Sonuçta, farklı bakış açılarından Rapor'a yöneltilen eleştiriler olmakla birlikte bu süreç, ülkemizde ender görülen bir katılım örneği sergilemiştir.

BM Binyıl Bildirgesi

6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler'in New York'taki Genel Merkezi'nde, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 189 ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanlarının katılımıyla, "yeni bir binyılın başlangıcında" yapılan liderler zirvesinde, günümüzün en güçlü ve öncelikli küresel taahhüt belgelerinden biri olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Binyıl (Millennium) Bildirgesi imzalanmıştır.

Bildirge'de, "tüm dünyada adil ve kalıcı bir barış sağlanması" kararlılığının dile getirilmesinin ardından, dünya ölçeğinde üstesinden gelinmesi gereken en temel sorunun, "küreselleşmenin tüm insanlık için olumlu bir güce dönüştürülmesi" olduğu vurgulanmaktadır. Küreselleşmenin sağladığı nimetlerin günümüzde çok dengesiz bir biçimde paylaşıldığı ve külfetinin de yine dengesiz bir biçimde dağıldığı saptaması yapıldıktan sonra, "küreselleşme, ancak tüm çeşitliliği ile insanlığı kapsayan ortak bir gelecek kurmaya yönelik geniş kapsamlı ve sürekli çabalarla herkesi kucaklayan ve adil bir sürece dönüştürebilir", denmektedir.[12]

Bildirge'de, 21. yüzyılın uluslararası ilişkileri açısından zorunlu görülen temel ilkelerin "özgürlük, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, doğaya saygı ve ortak sorumluluk" olduğu belirtilmekte ve bu ortak değerlerin yaşama geçirilmesine yönelik hedefler belirlenmiş bulunmaktadır. Bu kapsamda, Bildirge'de özgürlük, demokrasi ve insan hakları konularındaki taahhütlerin yanısıra, bir dönüm noktası olması öngörülen 2015 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere, kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik sekiz hedef ("Binyıl Kalkınma Hedefleri") belirlenmiştir:

- Hedef 1: Aşırı yoksulluğun ve açlığın azaltılması
- Hedef 2: Evrensel temel eğitimin sağlanması
- Hedef 3: Cinsler arası eşitliğin sağlanması ve kadınların yapabilir kılınması
- Hedef 4: Bebek ölümlerinin azaltılması
- Hedef 5: Ana-çocuk sağlığının iyileştirilmesi
- Hedef 6: HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi
- Hedef 7: Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması
- Hedef 8: Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirilmesi

Rio sonrasındaki dönemde, dünyanın farklı bölgelerinde yerel düzeyde çok sayıda sürdürülebilir kalkınma girişiminin sergilediği öncü ve başarı örnekler karşısında küresel topluluk, Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılmasında, bu hedeflerin yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve diğer yerel "aktörler" tarafından sahiplenilmesinin önemini giderek daha iyi kavramaya başlamıştır.

Bu yaklaşımın, 2002 BM Johannesburg Zirvesi'ne de yansıdığı görülmektedir. Zirve öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılan değerlendirmelerde, Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılmasında "ortaklıklar" oluşturulmasına verilen önem vurgulanmakla kalmayarak, bu konuda çeşitli uluslararası programlar desteklenmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin yaşama geçirilmesinde, Yerel Gündem 21'lerin yaşamsal bir işlevi bulunmaktadır. BM Binyıl Bildirgesi'nde özellikle "Kalkınma ve Yoksulluğun Azaltılması" (Bölüm 3), "Ortak Çevrenin Korunması" (Bölüm 4) ve "İnsan Hakları, Demokrasi ve İyi Yönetişim" (Bölüm 5) başlıkları altında getirilen küresel hedeflerin büyük bölümü, Yerel Gündem 21 süreçlerini doğrudan ilgilendirmektedir.

Dünya ölçeğindeki bu gelişmelere öncülük edecek şekilde, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın yeni aşaması, BM Binyıl Bildirgesi Hedefleri'nin (ve bunlara bağlı olarak, Johannesburg Uygulama Planı'nın) yerelleştirilmesine yönelik uygulamalara dayalı olarak geliştirilmiştir.

BM Johannesburg Zirvesi

21. yüzyılın ilk küresel konferansı olan BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenmiştir. "Sürdürülebilir kalkınma" başlığının ilk kez küresel bir konferansa adını verdiği bu Zirve, kendisinden 10 yıl önce düzenlenen 1992 Rio Zirvesi sonrasında dünyada Gündem 21 uygulamalarının değerlendirilmesini hedeflemesi nedeniyle, "Rio+10" adıyla da anılmaktadır.

Johannesburg Zirvesi'nde, Rio'nun ana çıktısı olan Gündem 21'in sorgulanması yerine, "sürdürülebilir kalkınma" konusundaki taahhütlerin yenilenmesine ve uygulama mekanizmalarına işlerlik kazandırılmasına yönelik bir eylem planı üzerinde uzlaşma sağlanması hedeflenmekteydi.

Rio+10 hazırlık süreci, Zirve'den beklentilerin düşük tutulmasına yol açan bir görünüm sergilemiştir. Zirve öncesinde BM tarafından düzenlenen dört Hazırlık Komitesi toplantısında da temel metinler üzerinde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle, Zirve'nin sonuçsuz kalacağı endişesi oldukça yaygınlaşmıştı. Buna karşılık, Zirve boyunca süren sancılı müzakereler sonrasında, neredeyse son dakikada sağlanan uzlaşma ile, önemli çıktılar sağlanmıştır.

Zirve'nin iki temel çıktısı olarak, "Uygulama Planı" ile "Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi" benimsenmiştir.

"Uygulama Planı", Rio'da kabul edilen temel konuların yaşama geçirilmesini kolaylaştıracak bir eylem çerçevesi sunmaktadır. Zirve'ye katılan tüm hükümetlerin imzaladığı Uygulama Planı, yoksulluğun azaltılması başta olmak üzere, tüketim, doğal kaynaklar, sağlık, uygulama araçları ve kurumsal çerçeve gibi konuları kapsamaktadır.[13]

Zirve'nin diğer temel çıktısı olan "Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi"nde, Rio'dan Johannesburg'a uzanan süreç özetlendikten sonra, karşılaşılan sıkıntılara ve darboğazlara dikkat çekilmekte, "sürdürülebilir kalkınma" hedefine yönelik küresel taahhüt yinelenmekte, ortaklıkların önemi dile getirilmekte ve uygulamanın güçlendirilmesi gereği vurgulanmaktadır.[14]

Rio Zirvesi'nden sonra geçen on yıllık sürede Gündem 21'in ne ölçüde yaşama geçirildiğine ilişkin değerlendirmelerde, dünya ölçeğindeki "en iyi uygulama" örneklerine ve iyi niyetli çabalara rağmen, genelde başarılanların çok sınırlı ve yetersiz kaldığına dikkat çekilmektedir. Bu yetersizlik, Johannesburg Zirvesi'nin tartışma çerçevesini oluşturmak üzere, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından hazırlanan "*Gündem 21'in Uygulanması*" başlıklı raporda, "uygulama açığı" ifadesiyle, en açık şekilde vurgulanmaktadır.

Raporun 166'ncı paragrafında, "Yerel Gündem 21 girişimleri, yerel düzeyde katılımın en başarılı şemsiyesi olmuştur", saptaması ise özel bir önem taşımaktadır.[15]

Gerçekten de, Johannesburg Zirvesi'ne sunulan BM belgeleri arasında yer alan "*Yerel Yönetimler Diyalog Raporu*"nun çeşitli bölümlerinde de vurgulandığı gibi, Gündem 21'in yaşama geçirilmesine yönelik başlıca adımlar, yerel düzeyde atılmış bulunmaktadır. Rapor'da, yerel yönetimlerin, "Rio'nun en istikrarlı ve muhtemelen en etkili çıktısı" olduğu belirtilen Yerel Gündem 21'in sağladığı ivmeyle, Gündem 21'de yer alan kapsamlı eylem alanlarına dünya ölçeğindeki en etkili yanıtı verebilmiş olduklarına dikkat çekilmektedir.[16]

Türkiye Ulusal Raporu

Johannesburg Zirvesi'ne sunulan Türkiye Ulusal Raporu, katılımcı (en azından, katılıma ve katkılara açık) bir süreçle hazırlanmıştır. "İklim Değişikliği", "Biyolojik Çeşitliliğin Korunması", "Yönetişim", "Yoksullukla Mücadele", "İş Dünyası ve Sanayi" ve "Bilgi ve İletişim" başlıkları altında, altı öncelikli konu temelinde hazırlanan Rapor, Türkçe ve İngilizce olarak basılmıştır.

Kaynak Yayın: "Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim"

2002 yılında düzenlenen BM Johannesburg Zirvesi'ne sunulan Türkiye Ulusal Raporu'nun hazırlık sürecini yönlendiren bu süreci katılımcı bir anlayışla gerçekleştirmeye özen gösteren Ulusal Koordinasyon Grubu, Ulusal Rapor'u oluşturan altı temadan her birinin, ilgili konuda kabul gören bir sivil toplum kuruluşunun ya da akademik kuruluşun koordinasyonunda tartışılmasını ve ortak bir raporun hazırlanmasını sağlamıştır.

Bu kapsamda, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim" temasının tartışılarak geliştirilmesi ve bir rapora dönüştürülmesi, IULA-EMME'nin koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

Rapor'un genel çerçevesini oluşturmak üzere hazırlanan tartışma taslağı, konuyla ilgili bir uzmanlar grubu tarafından tartışılarak geliştirildikten sonra, merkezi yönetim kuruluşları, yargı organları, yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin ve Yerel Gündem 21 ortaklarının katılımıyla, Bursa, Ankara ve İstanbul'da düzenlenen üç ayrı çalışma toplantısında tartışılarak olgunlaştırılmıştır.

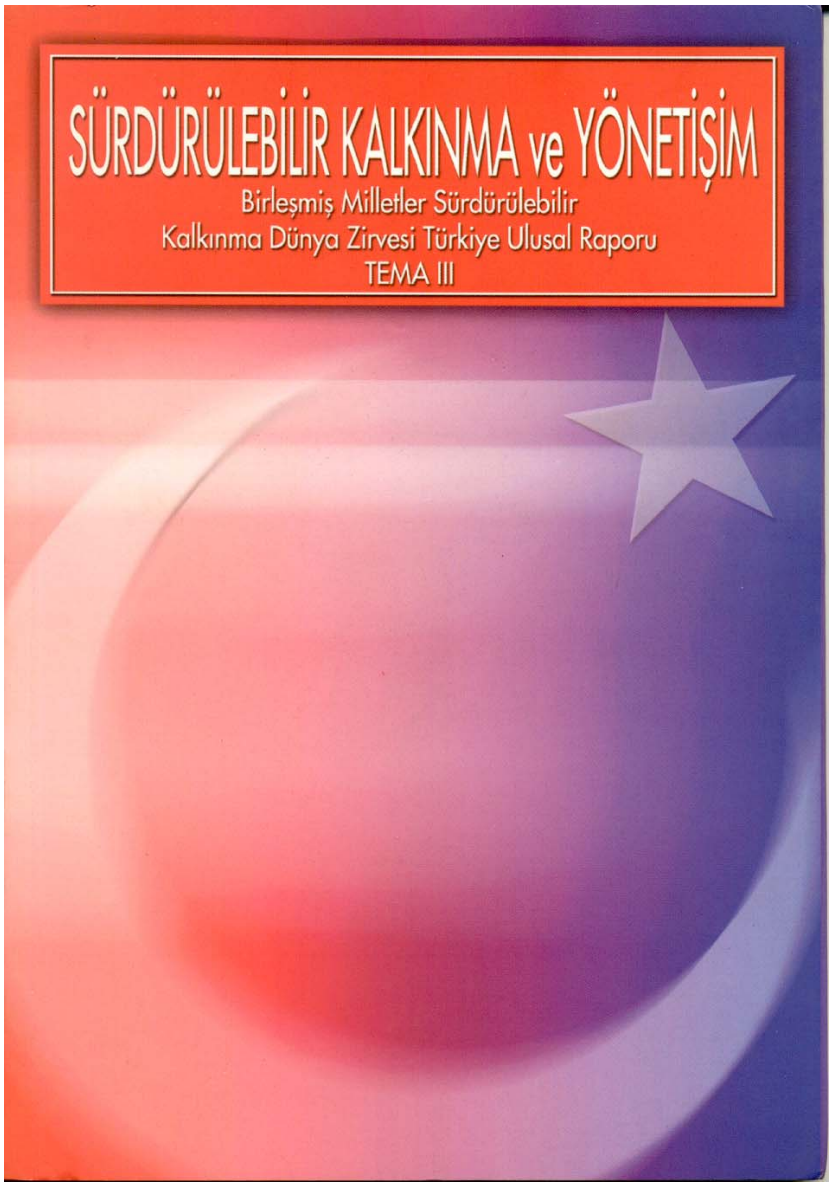

Tüm bu çalışmaların sonucunda biçimlenen taslak rapor, diğer temalarda hazırlanan raporlarla birleştirilmiştir. Böylelikle, öncelikli temalarda hazırlanan raporların birbiriyle uyumlu bir özeti hazırlanmıştır. Bu özet İngilizce'ye çevrilerek, Ulusal Rapor olarak Johannesburg Zirvesi'ne sunulmuştur.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim Raporu'nun tam metni, çalışma toplantıları tutanakları, katılımcı listeleri ve çeşitli görüşlerle birlikte, Aralık 2002 içerisinde yayınlanmıştır.

Türkiye'deki yönetişim uygulamalarının son on yıllık döneminin değerlendirildiği Rapor'da, katılım, şeffaflık, hesap sorma, yerindenlik, uyumluluk ve etkinlik gibi "iyi yönetişim"in temel ölçütleri ele alınmaktadır.

Rapor, Türkiye'de bu konuda katılımcı yöntemlerle hazırlanmış ilk metin olmasının yanısıra, içerik bakımından da zengin bir başvuru kaynağı oluşturmaktadır.

Bölüm II

Türkiye
Yerel Gündem 21 Programı:

Tanıtıcı Bilgiler

TÜRKİYE YEREL GÜNDEM 21 PROGRAMI

Dünyada ve Türkiye'de YG-21 Uygulamaları

Dünyada…

Yerel Gündem 21, 1992 yılından bu yana, yaklaşık 135 ülkedeki binlerce kentte uygulanmaktadır. Yerel Gündem 21 adı arka planda tutularak, aynı sürece yönelik benzer adlar altında ("Sürdürülebilir Kentler Programı", "Sağlıklı Kentler Programı", vb.) yürütülen çalışmalar dikkate alındığında, bu süreçteki kent sayısı daha da artmaktadır.

Gündem 21'in dünya ölçeğindeki koordinatör kuruluşu olan UNDP – Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 85 ülkede, Yerel Gündem 21 süreçlerini desteklemektedir.

Rio Zirvesi'nden bu yana dünya ölçeğinde Yerel Gündem 21 uygulamalarının sonuçları, en iyi ifadesini, Johannesburg Zirvesi öncesinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanan "*Gündem 21'in Uygulanması*" başlıklı raporda yer alan "Yerel Gündem 21 girişimleri, yerel düzeyde katılımın en başarılı şemsiyesi olmuştur", değerlendirmesinde bulmaktadır.

Zirve'ye sunulan BM "*Yerel Yönetimler Diyalog Raporu*" da yerel yönetimlerin, Yerel Gündem 21 sayesinde, Gündem 21'deki kapsamlı eylem alanlarına dünya ölçeğindeki en etkili yanıtı verebilmiş olduklarını vurgulamaktadır.

Buna bağlı olarak, Johannesburg Zirvesi'nde benimsenen Uygulama Planı'nın 167. paragrafı, Gündem 21'in ve Zirve'nin çıktılarının etkin olarak uygulanabilmesi amacıyla, "Yerel Gündem 21 programları ile bağlantılı girişimler ve ortaklıklar için devam eden desteğin güçlendirilmesi"ni hükme bağlamaktadır.

Yerel Gündem 21'in dünya ölçeğinde, çok farklı özelliklere ve gelişme düzeylerine sahip ülkelerde kök salmasında, "sürdürülebilir kalkınma" kavramının sosyal hakkaniyet üzerindeki vurgusunun da önemli bir rol oynadığı görülmektedir. BM zirvelerinde, küreselleşmenin sunduğu fırsatlar ve yararların yanısıra, "mali krizler, güvensizlik, yoksulluk, dışlanma ve gerek toplumlar içi, gerek toplumlar arası eşitsizliklerin artması gibi ciddi sorunlar doğurduğu"[17] vurgulanmakla birlikte, bu konuda uluslararası topluluğun ve özellikle gelişmiş ülkelerin gerekli adımları atmaktan kaçınması karşısında, dünya ölçeğinde giderek artan tepki ve arayışlar, kendilerini alternatif bir küresel forumda ifade etmeye başlamıştır.

"*Başka bir Dünya Mümkün*" sloganı altında, "dayanışmacı ve demokratik küresel düzen" isteyenleri buluşturan Dünya Sosyal Forumu ile vücut bulan bu hareketin, kendisine merkez olarak Brezilya'nın Porto Alegre kentini seçmiş olması, rastlantı olmaktan uzaktır.[18] Başkenti olduğu Rio Grande do Sul eyaletini de dünyanın gündemine taşıyan bu kent, 1980'li yıllarda başlattığı katılımcı süreçlerle, Rio Zirvesi'nde Yerel Gündem 21'in biçimlenmesinde etkili olmakla kalmayarak, küresel bir başarı örneği niteliğindeki "katılımcı bütçe" uygulamasıyla, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki Yerel Gündem 21 uygulamalarına esin kaynağı olmayı sürdürmektedir.

Gelişmiş ülkelerdeki Yerel Gündem 21 uygulamalarında ise Avrupa'nın başı çektiği görülmektedir. Rio sonrasında birbiri ardına YG-21 uygulamalarını başlatan Avrupa Birliği ülkelerinde yapılan kapsamlı bir değerlendirmede, 2000'li yılların başında Avrupa'da 4,000'in üzerinde belediyenin YG-21 sürecini etkin olarak yürüttüğü belirtilmektedir.[19] Avrupa'da bu sürece öncülük eden İngiltere, Almanya, Hollanda ve İskandinav ülkelerindeki yerel yönetimlerin neredeyse tamamında YG-21 uygulanırken, uygulamalarını daha geç başlatan diğer ülkeler de bunlardan geri kalmamaktadır.[20]

Mayıs 1994'de imzaya açılan Aalborg Şartı ("Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı") ve benzeri girişimler, Avrupa'da YG-21'e verilen önemi ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği'nin, aday ülkelerdeki Yerel Gündem 21 uygulamalarına da özel bir önem verdiği görülmektedir.

Türkiye'de…

Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamaları, 1997 yılı sonunda, UNDP'nin desteğiyle, IULA-EMME – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde yürütülen "*Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi*" Projesi ile başlamıştır. T.C. Bakanlar Kurulu'nun kararıyla başlatılan proje, iki yıllık bir uygulama dönemi sonrasında, Aralık 1999'da tamamlanmıştır.

Bu projenin başarısı üzerine UNDP, ikinci aşamaya da destek vermeyi kabul etmiş, T.C. Bakanlar Kurulu'nun da bunu benimsemesinin ardından, "*Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması*" başlığını taşıyan ikinci aşama projesi, Ocak 2000'de başlamıştır.

İkinci aşaması sırasında çeşitli alt-projelerin başlatılması ve yeni katılımlarla proje ortağı yerel yönetimlerin sayısının 50'yi aşması sonrasında, Yerel Gündem 21 uygulamaları "proje" çerçevesinden çıkarılarak, uzun erimli bir "Program"a dönüştürülmüştür.

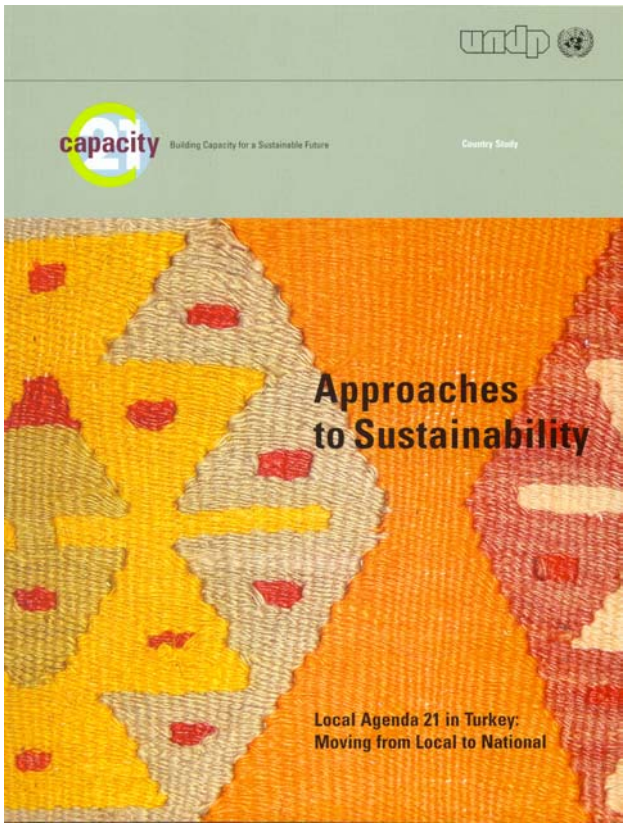

Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın birbirini izleyen aşamaları ve alt-projeleri, T.C. Bakanlar Kurulu'nun çeşitli tarihlerde almış olduğu kararlarla (6 Mart 1998 tarih/23278 sayılı, 8 Şubat 1999 tarih/23605 sayılı, 22 Ocak 2001 tarih/24295 sayılı, 4 Aralık 2001 tarih/ 24603 sayılı, 11 Haziran 2003 tarih/25135 sayılı, 12 Kasım 2003 tarih/25287 sayılı T.C. Resmi Gazete'de yayımlanarak) desteklenmiştir.

Uygulamalar sırasında karşılaşılan güçlüklerin aşılabilmesi amacıyla, T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından tüm Valiliklere gönderilen 19 Mart 1998 ve 7 Kasım 2000 tarihli Genelgeler, Yerel Gündem 21 süreçlerinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın üçüncü aşaması, birbirini destekleyen bir dizi projeyi içermektedir. İlk olarak, UNDP-TTF Programı'nın desteğiyle başlatılan "*Türkiye'de Yerel Demokratik Yönetişimi Teşvik Amacıyla Sürdürülebilir İlişkiler Ağı Kurulması*" başlıklı proje kapsamında, mevcut web sitesi etkileşimli bir yapıya kavuşacak şekilde yenilenmiş ve ülke ölçeğinde "**Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı**"nın oluşması sağlanmıştır.

Hollanda Hükümeti'nin MATRA Programı'nca desteklenen "*Şeffaflık için Yerel Ortaklıklar ve İşbirliği Ağı Oluşturmada Kadınların ve Gençlerin Rolünün Güçlendirilmesi*" başlıklı ikinci proje kapsamında ise, kadınların ve gençliğin yerel karar alma süreçlerine ve yerel yönetişimin tüm alanlarına katılımının arttırılması yönünde çalışmalar yürütülmüştür.

Üçüncü aşamanın ana projesi, "*Türkiye Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Binyıl Bildirgesi Hedefleri ve Johannesburg Uygulama Planı'nın Yerelleştirilmesi*" başlığını taşımaktadır. Bu proje kapsamında, merkezi yönetimin ilgi ve desteğinin arttırılması ve tanıtım eksikliğinin giderilmesi öngörülmekte ve ilgili küresel hedeflerin yerelleştirilmesinde, dünya ölçeğinde örnek oluşturacak uygulamalar sergilenmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında ayrıca, YG-21 süreçlerinin kurumsallaştırılması amacıyla, "Yerel Projelere Destek Programı" başlatılmıştır.

Uygulamaların Genel Çerçevesi

"Ortaklık" yapısı ve koordinasyon

Yerel Gündem 21 Programı, Mart 2004 itibariyle, aralarında Büyükşehir Belediyeleri'nin ve İl Özel İdareleri'nin de bulunduğu, farklı coğrafi bölgelere dağılmış 50'nin üzerinde yerel yönetimin ortaklığıyla, sürmektedir.[21]

Destekleyici ortaklar olarak, Tarihi Kentler Birliği, Akdeniz Belediyeler Birliği, Doğu Karadeniz Belediyeler Birliği, Ege Belediyeler Birliği, GAP Belediyeler Birliği ve Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği ile birlikte, ICLEI – Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi, WALD – Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi ve VTR Araştırma Yapım Yönetim de Program'a çok-yönlü katkılar sağlarken, gençlik çalışmalarının koordinasyonu, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği tarafından sürdürülmektedir.

Yerel Gündem 21 Programı, başlangıç tarihi olan 1997 yılından bu yana, IULA-EMME – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı tarafından koordine edilmektedir. Aynı zamanda IULA-EMME bünyesinde idari görevi de bulunan **YG-21 Programı Ulusal Koordinatörü**, UNDP ve Yerel Gündem 21 ortağı yerel yönetimlerle yakın işbirliği içerisinde, Program'ın genel koordinasyonundan sorumludur.

YG-21 Programı Ulusal Yönlendirme Kurulu, merkezi düzeydeki koordinasyon mekanizması olarak işlev görmektedir. Kurul; Başbakanlık Müsteşarlığı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Kurul tarafından davet edilebilecek diğer kamu kuruluşları ile destekleyici kuruluşlar, IULA-EMME ve UNDP temsilcilerinden oluşmaktadır.

Program ortağı kentlerdeki YG-21 süreçlerinin koordinasyonu, her kentte yerel ortaklar tarafından oluşturulan **Yerel Gündem 21 Genel Sekreterliği** tarafından gerçekleştirilmektedir. YG-21 Genel Sekreterlikleri, ayrıca, Program'ın koordinatör kuruluşları ile kentler arasındaki bağlantı noktalarıdır. YG-21 Genel Sekreterleri, Program'ın bir bütün olarak yürütülmesinde ve elde edilen başarılarda kilit rol oynamayı sürdürmektedir.

YG-21 Programı, farklı bir düzenleme gerektiren köy yönetimleri dışında, tüm yerel yönetimlerin katılımına açıktır. Program'a yeni katılım için yapılan başvurular, YG-21 Programı Ulusal Yönlendirme Kurulu tarafından görüşülerek karara bağlanmaktadır. Kurul, ayrıca, düzenli aralıklarla mevcut ortakların çalışmalarını değerlendirmekte ve gerekli görüldüğünde, YG-21 sürecini çeşitli nedenlerle aksatan veya durduran ortaklar yerine, yeni ortaklar alınmasına karar verilebilmektedir.

Neler Yapılıyor?

Yerel Gündem 21 sürecindeki kentlerde, yalnızca Türkiye'de değil, başka ülkelerde de ilgi ve takdirle izlenen uygulamalar sergilenmektedir.

Yerel eylem planlamasının belkemiğini oluşturan katılımcı süreçler, her kentin kendine özgü koşullarının, değerlerinin ve önceliklerinin sergilendiği yapılar ve yöntemlerle yürütülmektedir. Bununla birlikte, farklı kentlerdeki uygulamalarda birçok ortak yön olduğu görülmektedir.

Genelde, başlıca katılımcı yapılar, "Kent Konseyleri" adıyla yerel ilgi grupları tarafından oluşturulan platformlardan, çalışma gruplarından, mahalleye yönelik çalışmalardan, kadın ve gençlik meclislerinden ve özel ilgi gruplarına yönelik çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformlarından oluşmaktadır.

Program ortağı kentlerde oluşturulan YG-21 **Kent Konseyleri** (veya benzeri platformlar), merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu "ortaklık" anlayışıyla buluşturan yönetişim mekanizmalarıdır. Kentlerin büyüklüklerine bağlı olarak, kimi yerlerde yüzlerce kuruluşun temsil edildiği Konseyler, kendi tüzüklerini hazırlamakta ve bunlara göre faaliyet göstermektedir. Konseyler, kentin kalkınma önceliklerinin ve acil sorunlarının tanımlandığı, tartışıldığı ve çözüm arandığı demokratik platformlar olarak işlev görmektedir.

Yerel Gündem 21 **Çalışma Grupları**, farklı kurumlardan ve sektörlerden gelen gönüllülerin coşkulu katkılarını, ilgili kentin öncelikli konularında ve sorun alanlarında yoğunlaştıran bir başka önemli katılımcı mekanizma işlevini görmektedir. Çalışma Grupları'nın ve her gruba katılan üyelerin sayıları, kentlerin büyüklüklerine ve öncelikli konularına bağlı olarak, değişmektedir. Program ortağı kentlerdeki Yerel Gündem 21 süreçlerinin dinamizmini, Çalışma Grupları'nca yürütülen çalışmalara ve kapsamlı raporlara bakarak izlemek mümkün olabilmektedir.

Yerel Gündem 21 sürecinin önemli bir dayanağı olan **mahalle** ölçeğindeki çalışmalar kapsamında, birçok kentte oluşturulan "Muhtar Evleri", "Kent Gönüllüleri Evleri" gibi bir veya birden çok mahalleye hizmet veren merkezler ile "Mahalle Meclisleri" gibi yapılar, katılımcı süreçlerin belde halkının gündelik yaşamında ifadesini bulmasının başarılı uygulamalarını sergilemektedirler.

Yerel Gündem 21 **Kadın Meclisleri**, kadınlara yönelik platformlar ve çok-amaçlı kadın merkezleri, karar alma süreçlerine kadınların etkin katılımının teşvik edilmesi ve kadın bakış açısının tüm politikalara ve stratejilere yansıtılması gibi öncelikli konulardaki bilinç düzeyinin artmasına yardımcı olmaktadır. Yerel Gündem 21 Kadın Meclisleri arasındaki bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirmek amacıyla, her yıl düzenlenmesi kararlaştırılan "Yerel Gündem 21 Kadın Etkinlikleri Festivali"nin birincisi Ekim 2002'de İzmir'de, ikincisi Eylül 2003'te Bursa'da, üçüncüsü de Eylül 2004'de Samsun'da gerçekleştirilmiştir.

YG-21 Programı kapsamında, gençliğin karar alma, uygulama ve izleme süreçlerine etkin katılımına yönelik çalışmaların koordinasyonu, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği tarafından gerçekleştirilmektedir. Program ortağı kentlerde oluşturulan Yerel Gündem 21 **Gençlik Meclisleri**, gençlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve "yapabilir" kılınmaları, gençliğin her alanda karar alma mekanizmalarına katılımının sağlanması ve AB'ye giriş sürecinde gençliğin rolünün güçlendirilmesi yönündeki çalışmalarını sürdürmektedir. Yerel Gündem 21 Gençlik Meclisleri'nin temsilcileri ile diğer illerden gelen gençlik temsilcilerinin katılımıyla, Mayıs 2004'te "Yerel Gündem 21 Ulusal Gençlik Parlamentosu" oluşturulmuştur.

Yerel Gündem 21 süreçlerinde bedensel ve zihinsel engellilere, yaşlılara ("kıdemli hemşehriler'e) ve çocuklara özel bir önem verilmektedir. Bu kapsamda, ilgili kentlerdeki katılımcı yapılar, YG-21 Çocuk Meclisi, Emekliler Meclisi, Engelliler Meclisi gibi platformlarla güçlendirilmiştir.

Yerel düzeydeki çalışmaların koordinasyonu ve kolaylaştırılması için Yerel Gündem 21 Genel Sekreterlikleri kurulmuştur. YG-21 Genel Sekreterleri'nin büyük çoğunluğu, yerel katılımcı süreçler kanalıyla seçilerek göreve gelmektedir. Yerel Gündem 21 süreçlerinde kilit bir rol oynayan Genel Sekreterler, özverili çalışmaları ve üstün performansları ile, Yerel Gündem 21'in elde ettiği başarının mimarları ve kolaylaştırıcıları durumundadırlar.

Program ortağı kentlerin birçoğunda belde halkının hizmetine giren "Yerel Gündem 21 Evleri", yerel ortakların buluşma ve birlikte iş yapma merkezleri olarak işlev görmeyi sürdürmektedir. Kadın ve gençlik çalışmaları ile özel ilgi gruplarının çalışmalarına yönelik benzer merkezler de birçok kentte hizmete açılmış bulunmaktadır.

Program ortağı kentlerde, tüm ortakların katılımıyla ve uzlaşma ile hazırlanmış, ilgili kentlerin 21. yüzyıldaki "çevre ve kalkınma gündemi"ni belirleyen, sürdürülebilir kalkınma hedef, politika ve stratejilerini içeren Yerel Gündem 21 **Eylem Planları**'nın hazırlanması ve yaşama geçirilmesi konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Yerel Gündem 21 Programı, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum üçgeninde yerel karar alma süreçlerini geliştirerek ve zenginleştirerek, Türkiye'de yeni bir "yerel yönetişim" modelinin gelişmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Yerel Gündem 21, demokratikleşme süreci ile birlikte Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecini de hızlandıran bir sosyal dönüşümü tetikleyecek güçte olduğunu ortaya koymuştur.

YG-21 Programı'nın Başarısı

Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamaları, 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmiştir. UNDP tarafından Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'na gönderilen 1 Kasım 2001 tarihli mektupta, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, göstermiş olduğu mükemmel performans sayesinde, dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak ilan edilmiş ve "en iyi uygulama" örneklerinden biri olarak, BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde tanıtılacağı bildirilmiştir. Gerçekten de, Eylül 2002'de Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenen bu Zirve sırasında Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, bizzat T.C. Cumhurbaşkanı tarafından devlet ve hükümet başkanlarına "en iyi uygulama" olarak sunulmuştur.

Yerel Gündem 21 Programı Web Sitesi

YG-21 Programı'nın web sitesi, Türkçe ve İngilizce olarak, gerek genel nitelikli ve gerekse de kentler özelinde ayrıntılı bilgileri içermektedir. Program'ın çok ortaklı ve birlikte çalışmaya dayalı yönetişim yaklaşımı çerçevesinde geliştirilen web sitesi, YG-21 Yönetişim Ağı'nın etkileşimli iletişim altyapısını oluşturmaktadır. Aşağıda belirtilen etkileşimli modüller, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde etkin bilgi paylaşımını ve deneyim alışverişini sağlamaktadır:

Haber modülü: YG-21 ortaklarından oluşan portal kullanıcıları sitede yer almak üzere haber önerebilmekte, haberlere yorum yazabilmekte ve en çok okunan veya yorumlanan haberleri listeleyebilmektedirler.

Ajanda modülü: Bu modül YG-21 etkinliklerini bir takvim mantığıyla biraraya getirmektedir. Portal kullanıcılarının ekledikleri etkinlik bilgileri aylık takvim düzeninde listelenmektedir.

Dosyalar ve Web Bağlantıları Modülü: Portal kullanıcıları elektronik formattaki gerekli dosyaları veya ilgili web bağlantılarını siteye ekleyebilmekte, bu dosyalar ve bağlantılar sınıflandırılmış olarak listelenmektedir.

Forum Modülü: Kullanıcılar çeşitli konu başlıklarındaki forumlarda görüş belirtebilmekte, ilgili konular ilgili ortakların tartışmasına açılarak katılımcı anlayış teşvik edilmektedir.

Anketler Modülü: Sitede yer alan haberlere anketler eklenebilmekte, bunun yanında site kullanıcılarının veya ziyaretçilerinin katılabileceği anketler düzenlenebilmekte ve geçmiş anketler arşivlenebilmektedir.

Sohbet Modülü: Sisteme bağlı kullanıcılar sohbet modülünde sistemdeki diğer kullanıcılarla doğrudan iletişim kurabilmektedirler.

Mesaj Modülü: Kullanıcıların birbirlerine gönderdikleri mesajlar anında görüntülenebilmekte veya kullanıcı bağlı değilse, gelen mesaj kutusunda birikmektedir.

WebPosta Modülü: Kullanıcılar, kendi kişisel/kurumsal e-postalarının ayarlarını girerek e-postalarını portal üzerinden kontrol edebilme olanağına sahiptirler.

Online Kullanıcılar Modülü: Bu modül sayesinde sisteme bağlı kullanıcılar görülebilmekte ve istenildiğinde kullanıcılar webposta, mesaj, sohbet gibi modülleri kullanarak etkileşim sağlayabilmektedirler.

Kentler Modülü: Bu modül sayesinde program ortakları http://*kentismi*.la21turkey.net şeklindeki kent sayfalarına sistem içinde yer alan site oluşturma ve güncelleme modülüyle herhangi bir web tasarımcısına gerek olmadan verilerini girebilmektedirler.

Web sitesinin kullanımını kolaylaştırmak amacıyla, bir **Kullanıcı Elkitabı** hazırlanmış bulunmaktadır.

http://www.la21turkey.net

Kaynak Yayın: "YG-21 Türkiye - Örnek Uygulamalar"

MATRA Programı'nın desteğiyle, IULA-EMME ve VNG (Hollanda Belediyeler Birliği) tarafından ortaklaşa yürütülen "*Türkiye'de Katılımcı ve Şeffaf Yerel Yönetişim Uygulamalarının Teşviki*" başlıklı proje kapsamında, Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamalarını tanıtan bir kitap hazırlanmıştır.

Aralık 2003'de, Türkçe'nin yanısıra İngilizce olarak da basılan bu kitap, "iyi yönetişim" uygulamalarının yaygınlaştırılması ve katılımcı, şeffaf ve hesap vermeye dayalı birlikte çalışma yöntemleri geliştirilmesi konusundaki deneyimin ve bilgi birikiminin paylaşılmasını amaçlamaktadır.

Örnek uygulamalar kapsamına alınan Yerel Gündem 21 Programı ortakları, şunlardan oluşmaktadır: İstanbul (destekleyici ortak), Adana, Adapazarı, Aliağa (İzmir), Antakya, Antalya, Babaeski (Kırklareli), Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Doğubeyazıt (Ağrı), İzmir, İzmit, İznik (Bursa), Kars, Kastamonu, Malatya, Mardin, Nevşehir, Nilüfer ve Orhangazi (Bursa), Ödemiş (İzmir), Samsun, Tarsus (Mersin), Ürgüp (Nevşehir), Van, Yalova, Yaylak (Şanlıurfa) ve Zonguldak.

Yerel Gündem 21 Programı ortaklarının örnek uygulamalarına ilişkin bu yayın, Yerel Gündem 21 ile yeni tanışanların, şaşkınlık ve takdirle karışık hayranlığının nedenlerini gözler önüne serecek önemli bir belge niteliğini taşımaktadır. Buna karşılık, Program ortaklarının geniş kapsamlı, uzun erimli çalışmalarının birkaç sayfaya sığdırılması mümkün olamadığı gibi, Program'a sonradan katılan başka kentlerdeki benzer uygulamalara da kitapta yer verilememiştir.

Öte yandan, Yerel Gündem 21 süreçlerinin dinamizmi dikkate alındığında, kitabın içeriğinin, gelişmelerin gerisinde kalması, kaçınılmaz olacaktır.

Bununla birlikte, Program ortağı kentlerdeki YG-21 süreçlerinin engin kapsamı konusunda bir fikir edinilmesi ve deneyimlerin paylaşılması açılarından bu yayın, çok önemli bir işlev görmeyi sürdürmektedir.

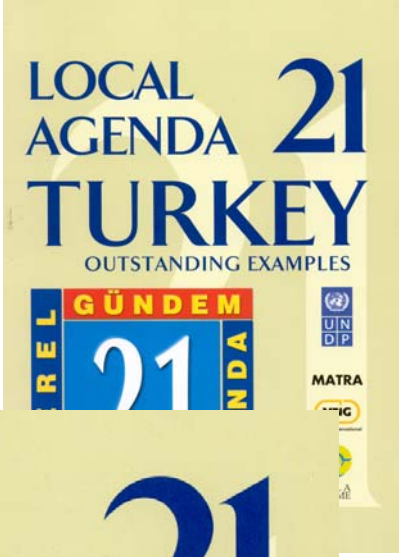

Bölüm III

Yerel Gündem 21 Süreçleri ve Yapıları:

Kolaylaştırıcı Bilgiler

Yeni Bir Anlayış

Yeni Bir Bilinç

Yeni Bir Davranış

(*)[22]

Yerel Gündem 21 ve Yerel Ortaklıklar

YG-21 ve "Yerel Yönetişim"

Dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de kök salmaya başlayan "yönetişim" yaklaşımı, yerel düzeydeki ilişkilerin niteliğini değiştirmekte ve "birlikte yönetim" anlayışının yerleşmesini gerektirmektedir. Bu süreç, yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları ve diğer yerel ortaklar arasında yatay ve demokratik bir biçimde örgütlenmiş, yeni bir ilişkiler sistemi kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

21. yüzyılın yerel gündemini oluşturmayı hedefleyen Yerel Gündem 21, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı "yönetişim" anlayışını ön planda tutar.

Yerel Gündem 21 sürecini sahiplenen ve buna bağlı olarak, "yerel yönetişim" anlayışını yeni bir "yönetim ahlakı" olarak benimseyen yerel yönetimlerimiz, katılımcı, şeffaf, hesap vermeye ve demokratik denetime açık bir yerel yönetim anlayışının gelişmesine ve yerleşmesine de öncülük etmektedirler.

Yerel Gündem 21'in özünde yer alan "yönetişim" anlayışının gelişmesi, dernekler ve vakıflar, meslek odaları, sendikalar, özel sektör kuruluşları, akademik kuruluşlar, basın-yayın kuruluşları, yurttaş girişimleri gibi geniş bir yelpazeye yayılan sivil toplum kuruluşları ile yerel yönetimler (özellikle belediyeler) arasında, "ortaklık" anlayışına dayalı yeni bir ilişki biçimi kurulmasını sağlamaktadır.

Yerel Gündem 21 kapsamında, kadının kentsel yaşama etkin katılımının arttırılmasını ve yerel planlama ve karar alma süreçlerinde cinsiyet konusu üzerinde durulmasını sağlamayı amaçlayan, gençleri "yalnızca geleceğin yöneticileri değil, aynı zamanda bugünün ortakları" olarak gören, aynı zamanda yaşlılar, çocuklar ve engellilere daha fazla ve eşit fırsat yaratmayı hedefleyen politikalara ve uygulamalara özel bir önem ve öncelik verilmektedir.

Yerel Gündem 21, halkı doğrudan ilgilendiren, günlük yaşantısında önemli bir yer tutan, somut sorunların gündemi belirlediği, tartışılıp karara bağlandığı ve uygulamaya geçirildiği bir yerel demokrasi okuludur.

Yerel Gündem 21 kapsamında, seçimle işbaşına gelmekle birlikte merkezi yönetimin bir uzantısı konumunda olan mahalle muhtarlıkları ile Belediyeler arasında güçlü bağların kurulması kolaylaşmaktadır. Bu bağlamda, "yerindenlik" (*subsidiarity*) olarak adlandırılan, sorumlulukların en uygun alt kademeye devri ilkesi doğrultusunda mahallelerin, belde halkına en yakın, "birinci kademe yerel yönetim" olarak işlev görmelerinin yolu açılmaktadır.

Yerel Gündem 21, bireylerin "küsmek", ilgisiz ve tepkisiz kalmak, şikayet etmekle yetinmek yerine, "sorumluluk taşıyan ortaklar" olarak davranmaları konusundaki bilinç düzeyini yükseltmektedir. Hemşehrilerin, kendilerine en yakın kamusal örgütlenme olan yerel yönetimlerin karar mekanizmalarında yer almalarını sağlayarak, hoşgörü, karşılıklı saygı, uzlaşma ve ortak noktalarda buluşmaya dayalı bir siyasal kültürün gelişmesine ve böylelikle, aktif, bilgili ve sorumluluk sahibi bir yurttaşlar topluluğunun oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

YG-21 ve Belediye (Yerel Yönetim)

Gündem 21'de yer alan 40 farklı konu için belirlenen yüzlerce eylemin üçte ikisi, yerel yönetimlerin doğrudan katılımını ve katkısını gerektirmektedir.[23] Bu bağlamda, Gündem 21'in, sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasındaki başlıca araçlardan biri olarak ortaya getirdiği Yerel Gündem 21'in, yerel yönetimlerle ilgili 28. maddede yer alması ve bunun sorumluğunun yerel yönetimlere bırakılması, rastlantı değildir. Yerel Gündem 21, tüm dünyada yerel yönetimlerin öncülüğünde ve kolaylaştırıcılığında yürütülen bir süreçtir.

Belediye, YG-21 sürecinin her aşamasında "kolaylaştırıcı" bir rol oynamalıdır.

Yerel yönetim, belde halkının kendi yaşantısını doğrudan ilgilendiren kararların alınması ve uygulanması sürecine doğrudan katılabileceği, yerel kuruluşların ve bireylerin bilgi ve yeteneklerinin ortak kamusal yararlar doğrultusunda harekete geçirilebileceği en uygun konumda bulunan yönetimdir. Bu bağlamda, "hiçbir ayrım gözetmeden insanı yerel demokrasinin temeli kabul eden, işleyişinde insan hakları ile çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk ve demokratik yönetim birimi"[24] olan yerel yönetim, "demokrasinin beşiği" olarak görülmektedir.

Belediye, YG-21 sürecini desteklemekle kalmayarak, "içselleştirmeli" ve kendi yönetim yapısının her kademesinde "yönetişim" anlayışının yerleşmesini sağlamalıdır.

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de yerel yönetimlerin (özellikle, belediyelerin) Yerel Gündem 21 süreçlerinde vazgeçilmez bir rolü vardır. Ancak, YG-21, yerel yönetimlerin yasalar kapsamında üstlendiği görevlerden farklı olarak, "zorunlu" bir uygulama şeklinde değil, bu sürecin öneminin ve kente kazandırdıklarının bilincinde olan yerel yönetimlerin "gönüllü" olarak öncülük etmesi beklenen bir süreçtir. Dolayısıyla, tüm dünyada YG-21 uygulamalarının "önkoşulu", yerel yönetimlerin bu sürece sıcak bakmaları ve sahip çıkmalarıdır.

Belediye, Gündem 21'de öngörüldüğü şekilde, kendi planlarını, programlarını ve bütçesini, YG-21 sürecine uyum sağlayacak şekilde gözden geçirmelidir.

Bir yandan merkezi yönetimin yerel yönetimleri bu yönde teşvik etmesine, öte yandan da sivil toplum kuruluşlarının, kendi kentlerinde bu sürecin başlaması konusundaki girişimlerine ve baskılarına karşın, ilgili belediyenin öncülük etmemesi durumunda, YG-21 süreçlerinin başlaması kolay olmamaktadır. Belediyenin uzak durduğu ve bir ortak olarak katılmadığı YG-21 süreci, belediyeyi dışarıda bırakarak veya belediyeye "rağmen" yürütülmeye kalkışıldığında, eksik veya cılız kalmanın ötesinde (ve taşıdığı ada bakılmaksızın), YG-21 olma özelliğini yitirmektedir. Demokratik örgütlenmelere yeni bir açılım getiren sivil toplum girişimlerinin ve benzeri birlikteliklerin önemli işlevi ve erdemleri saklı tutularak, YG-21 sürecinin, farklı bir anlayışta ve "ortaklıklar" temelinde yürütülmesi gerektiğinin altı çizilmelidir. Buna karşılık, YG-21 sürecinde belediyelerin üstlendiği kilit rol bağlamındaki konumlarının ve işlevlerinin, Habitat II Zirvesi'nin dünyamıza kazandırdığı ifadeyle, "kolaylaştırıcı" olması gerektiği, bir kez daha vurgulanmalıdır.

YG-21 ve Sivil Toplum

Gündem 21 içerisinde, sivil toplum kuruluşlarının (hükümet-dışı kuruluşların) ilk kez ayrı bir başlık altında ele alındığı 27'nci Bölüm'de, bu kuruluşların "katılımcı demokrasinin biçimlendirilmesinde ve uygulanmasındaki yaşamsal rolü"ne dikkat çekilmekte ve bunların oynadığı "bağımsız rolün doğasının gerçek bir katılımı gerektirdiği" ve bu nedenle bağımsızlığın, "sivil toplum kuruluşlarının temel niteliği ve gerçek katılımın ön koşulu olduğu" vurgulanmaktadır.[25]

Gündem 21'de altı çizilen bu yaşamsal işlevin dünya ölçeğindeki en etkileyici örnekleri arasında gösterilen Türkiye'deki Yerel Gündem 21 süreçleri, birçok kurum ve kişi tarafından bir "sivil oluşum", hatta bir "sivil örgüt" olarak tanımlanmaya götürecek ölçüde, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ivmesi ve ağırlığıyla yürütülmektedir.

YG-21 süreçleri bağlamında, yurttaşların kendi yaşamlarını yönetebilmeleri için gerekli yerel katılım olanaklarının geliştirilmesi, genelde insan haklarının ve özelde kentsel hakların korunması ve genişletilmesi, çevrenin ve "kentsel ekosistem"in korunması, tarihsel-kültürel mirasa sahip çıkılması gibi konular başta olmak üzere, yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasında sınırsız işbirliği alanları ve olanakları bulunmaktadır.

Bununla birlikte, "sivil toplum" kavramının çok yönlü ele alınışları ve üzerindeki yorum farklılıkları nedeniyle, başta Kent Konseyleri olmak üzere, katılımcı platformlarda STK'ların niteliği, konumu ve işlevi, tartışma konusu yapılmaktadır. Bu konudaki değerlendirmeler Elkitabı'nın kapsamı dışında kalmakla birlikte, aşağıda verilen birkaç örnek, tartışmanın engin boyutlarını ortaya koymaktadır:[26]

- "Bağımsızlık" ölçütü ön plana çıkarıldığında, sivil toplum kuruluşlarının yalnızca eleştirel bakış açılarını ve kurumsal mesafelerini korudukları ve söylemlerinde "sivri dilli" olarak kaldıkları sürece gerçek anlamda "STK" niteliğini taşıdıkları, buna karşılık, uzlaşmacı bir tutum benimsedikçe ve düzene uyum sağladıkça bu yaftalarını yitirdikleri yönündeki yaygın bakış açısı;

- Başlıca örgütlenme modelleri olan vakıf ve derneklerin faaliyetleri üzerinde merkezi yönetimin denetimi ve vesayetinin söz konusu olmasının, STK bağımsızlığını ön planda tutan yaklaşım kapsamında sorgulanması; büyük holdinglerle veya siyasal partilerle organik bağlantıları bulunan dernek ve vakıfların tartışmalı konumu;

- "Gönüllülük" ölçütü ön plana çıkarıldığında, meslek odaları ve barolar gibi yasal olarak kurulması zorunlu olan kuruluşların sivil toplum kuruluşları arasında ele alınıp alınamayacağına ilişkin tartışmalar;

- Gündem 21'de "hükümet-dışı kuruluşlar"dan ayrı bölümlerde ele alınan işçi sendikalarının, akademik kuruluşların ve özel sektör kuruluşlarının, daha geniş bir yorumla, sivil toplum kuruluşları tanımı içerisinde ele alınıp alınamayacağına ilişkin tartışmalar;

- "Örgütlülük" ölçütü ön plana çıkarıldığında, "sivil girişimler" veya kadın ve gençlik platformları gibi alışılagelmiş biçimde örgütlenmeyen hareketlerin, STK tanımına girip girmeyeceğinin tartışma konusu yapılması;

- Çoğulcu katılıma kapalı, örgüt-içi demokrasiden yoksun, yalnızca kendi türdeşleriyle dayanışmaya açık örgütlenmelerin tartışmalı durumu.

Uzayıp giden ve kendi içerisinde dallanıp budaklanan bu tartışma noktalarını saklı tutarak, Yerel Gündem 21 süreçleri içerisinde sivil toplum kuruluşlarının, yaşamın her alanına damgasını vurmaya başlayan özerk, gönüllü toplumsal örgütler ve örgütlenmeler olarak yerlerini aldıkları görülmektedir.

Ülkemizde genel kabul gören ve BM zirvelerine sunulan ulusal raporlarda ifadesini bulan tanımlamalar doğrultusunda, Elkitabı'nda da sivil toplum kuruluşları, vakıflar ve dernekler ile birlikte, meslek odaları, üniversiteler ve diğer akademik kuruluşlar, kooperatifler, birlikler, sendikalar gibi geniş bir yelpazeye yayılan kuruluşları kapsayan bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkilerin ve işbirliğinin daha da geliştirilebilmesi için, "ortaklık" kavramının yerel yönetimler açısından **yetki ve kaynaklarını bölüşmek**, sivil toplum kuruluşları açısından da **sorumluluk yüklenmek** anlamını taşıdığının daha iyi kavranması gerekmektedir.

Bu genellik içerisinde bakıldığında, sivil toplum kuruluşlarının, etkin bir şekilde çalışan tüm YG-21 süreçlerinin ve katılımcı yapıların belkemiğini ve itici gücünü oluşturması, rastlantı değildir.

Başta vakıf ve dernekler olmak üzere, sivil toplum kuruluşları, küresel zirvelerin çıktılarını yakından izleyerek, sürdürülebilir kalkınmanın farklı bileşenleri çevresinde oluşturulan uluslararası işbirliği ağlarına ve projelere katılarak edindikleri deneyimi ve birikimi de katılımcı platformlara taşıyarak, yerel eylem planlaması sürecini zenginleştirmektedir.

Gündem 21'in "Bilimsel ve teknolojik topluluk" başlıklı 31. Bölümü'nde özel bir önem verilerek altı çizilen (ve ülkemizde Odalar bünyesinde örgütlenen) meslek gruplarının ve farklı disiplinlerden gelen akademisyenlerin, engin birikimlerini topluma yansıtmak konusundaki gönüllülükleri, YG-21 süreçlerine etkin katılımlarında ve çok-yönlü katkılarında görülebilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının diğer örgütlü kesimleriyle birlikte, farklı bir örgütlenme biçimini yansıtan sivil girişimlerin ve toplumun örgütlenmemiş kesimlerinin de YG-21 süreçlerinde ayrı bir önemi ve işlevi bulunmaktadır. Türkiye'nin gündemindeki kamu yönetimi reformu girişimleri ve yeni yerel yönetim yasaları bağlamında, yerel yönetimlerin daha demokratik bir yapıya ve işleyişe kavuşması ve kendi varlık nedeni olan belde halkına dönük bir şekilde yeniden yapılanmasına yönelik olarak öngörülen yasal ve kurumsal düzenlemelerin, katılımcı mekanizmaların ve "yönetişim" ilkelerinin uygulamaya geçirilmesi ve gündelik yaşamda ifadelerini bulmasının anahtarı, YG-21 süreçlerinin sağladığı ivmeyle, sivil toplumun etkin katılımında yatmaktadır.

YG-21 ve Özel Sektör

Gündem 21'in, "*İş çevrelerinin ve sanayinin rolünün güçlendirilmesi*" başlıklı 30. Bölümü'nde, sürdürülebilir kalkınma konusunda özel sektörün önemli rolüne dikkat çekilirken, doğal kaynakların girişimciler tarafından kullanılmasında "emanetçi" yaklaşımın yaygınlaşması ve özel sektörde "sorumlu girişimcilik" anlayışının gelişmesi gereği üzerinde durulmaktadır.

Bu yeni yaklaşım doğrultusunda kurulan "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Dünya İş Konseyi", 150'yi aşkın uluslararası şirketin katılımıyla, halen 40'ın üzerindeki ülkede faaliyet göstermektedir. Bir başka önemli adım olarak, 1997 yılında Almanya'nın Bremen kentinde düzenlenen "*İş Dünyası ve Yerel Yönetim*" konulu uluslararası konferansta benimsenen Bremen Bildirgesi, iş dünyasının Gündem 21 bağlamındaki taahhütlerini ortaya koymakta ve özel sektör ile yerel yönetimler arasında toplumsal ortaklıklar kurulmasını teşvik etmektedir.

Özel sektörün YG-21 faaliyetlerine katılma konusundaki ilgisizliği ve isteksizliğinin aşılabilmesi için, iş çevreleri ile diğer yerel ilgi gruplarının ortak çıkarları bulunduğu alanlarda işbirliği olanaklarının araştırılması ve her iki tarafın da kazançlı çıkacağı olanakların belirlenmesi gerekmektedir. Böylelikle, YG- 21 sürecinin, yerel düzeydeki ortak kamu alanında yerel yönetimler, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları arasında birlikte iş yapıcı, sorun çözücü, alternatif üretici bir ilişki ve işbirliğinin gelişmesi açısından yarattığı önemli fırsattan yararlanılmış olacaktır.

Rio sonrasındaki BM zirvelerinin ve belgelerin tamamında yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ortaklığı teşvik edilmesine karşın, Türkiye'deki Yerel Gündem 21 süreçlerine özel sektörün katılım düzeyi, dikkat çekici ölçüde düşük kalmıştır. Genelde, ülkemizdeki özel sektörün, BM zirvelerine uzak durduğu, "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Dünya İş Konseyi" girişimine ve Bremen Bildirgesi gibi uluslararası belgelere fazla itibar etmediği görülmektedir.

Yerel Gündem 21 süreçlerine özel sektörün yeterli ilgi göstermemesinin çok farklı gerekçeleri olmakla birlikte, genelde büyük ölçekli özel sektör kuruluşlarının kendilerini "yerel" bir ortak olarak görmemeleri, başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere, katılımcı süreçlerde yer alan yerel ortaklara çoğu kez özel sektör politikaları ve yatırımları için bir "ayak bağı" olarak bakılması, yerel katılımcı mekanizmaların toplumsal işlevinden çok "yaptırım gücü"ne bakılarak, bu platformların "fazla ciddiye alınmaması" gibi nedenler sayılabilir. Diğer yerel ortaklar açısından ise, özel sektörün vazgeçilmez bir "toplumsal ortak" olarak görülmekten çok, mali destek sağlayacak potansiyel bir "sponsor" olarak görülme eğilimi, özel sektörün yerel katılımcı mekanizmalara çekinceyle yaklaşmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, bugüne kadar YG-21 kentlerinde kırsal kalkınmadan tarihsel-kültürel mirasın korunmasına, çocuklara, yaşlılara, engellilere yönelik çalışmalardan sağlık, eğitim, istihdam projelerine uzanan, oldukça farklı konularda ve ölçeklerde özel sektörün katılımı ve katkısının sağlanmış olması, özel sektör içerisinde filizlenmeye başlayan "sosyal sorumluk" anlayışının, henüz sınırlı sayıda da olsa, dikkate değer örneklerini oluşturmaya başlamıştır.[27]

Merkezi Yönetimin Desteği

Uluslararası topluluğun, küresel bir öncelik olarak benimsediği sürdürülebilir kalkınma hedefi, Gündem 21'den Johannesburg Uygulama Planı'na uzanan tüm temel BM belgelerini imzalamış olan Türkiye açısından da dünya kamuoyu önünde ulusal bir taahhüde dönüşmüş bulunmaktadır. Bununla birlikte, sürdürülebilir kalkınma kavramının ulusal ölçekte yeterince anlaşılamamış olmasının ve bu kavramın benimsenmesi konusunda önemli gelişmeler kaydedilememesinin, merkezi yönetimin YG-21 süreçlerine desteğinin yetersiz kalmasına yol açtığı görülmektedir.

Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkelerde, Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi'nin belirlendiği, Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun oluşturulduğu ve konuya merkezi yönetimce sahip çıkılmasını sağlayan diğer mekanizmaların kurulmuş olduğu görülmektedir. Benzeri mekanizmaların Türkiye'de de oluşturulması, merkezi yönetimin YG-21 süreçlerine verdiği desteği güçlendirecektir.

Merkezi yönetimden, bir yandan sürdürülebilir kalkınmanın gereği olan yasal ve kurumsal çerçevenin geliştirilmesine öncülük ederek, diğer yandan da "yönetişim" ilkelerinin yaşama geçirilmesini sağlayacak "yapabilir kılıcı" bir rol üstlenerek, YG-21 süreçlerini desteklemesi beklenmektedir.

Birçok Avrupa ülkesinde, yerel yönetimleri YG-21 konusunda teşvik etmek, bilgi ve eğitim desteği sağlamak, uygulamaların yaygınlaşması amacıyla ağlar oluşturmak ve uygulamaları değerlendirmek amacıyla, merkezi yönetim kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve diğer ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşan ulusal ölçekte bir YG-21 Yönlendirme Grubu kurulduğu görülmektedir.[28] Diğer konulardaki düzenlemelerin gerisinde kalmış olsa da, Türkiye'de bu konuda dikkat çekici bir gelişme kaydedilmiştir. Aralarında Başbakanlık Müsteşarlığı, Başbakanlık DPT, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, AB Genel Sekreterliği gibi kamu kuruluşlarının temsilcileri ile birlikte, destekleyici kuruluşlar, IULA-EMME ve UNDP temsilcilerinden oluşan **YG-21 Programı Ulusal Yönlendirme Kurulu**, Avrupa'daki örneklerinden aşağı kalmayacak şekilde, önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

YG-21 Programı'nın farklı aşamalarının, Bakanlar Kurulu'nun çeşitli tarihlerde almış olduğu kararlarla T.C. Resmi Gazete'de yayımlanması ve İçişleri Bakanlığı tarafından tüm Valiliklere gönderilen YG-21 konulu Genelgeler, YG-21 süreçlerinin gelişmesine büyük katkılarda bulunmuş ve merkezi yönetimin verdiği desteğin temel dayanaklarını oluşturmuştur.

Yerel düzeyde, YG-21 süreçlerine merkezi yönetim kuruluşları da etkin olarak katılmakta ve bu süreçlere önemli bir destek sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu kuruluşların mahallindeki temsilcilerinin YG-21 süreci ile ilgili birçok konuda, kendi merkezlerinden "yeşil ışık" yakılmasını beklemeleri gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda, genelde sürdürülebilir kalkınma ve özelde YG-21 kavramı ile yeterince tanışık olmayan Bakanlıklara ve diğer kamu kuruluşlarına, yerel düzeydeki çalışmaların daha kapsamlı bir şekilde tanıtılmasının gereği ve YG-21'e sahip çıkmalarını ve daha çok destek vermelerini sağlamanın önemi, daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Yerel Gündem 21 Sürecine Hazırlık...

Avrupa'da nasıl bir model?

Gündem 21'in *en kısa* bölümü olan 28. Bölüm'de yer alan temel hedeflere bakıldığında, Yerel Gündem 21 ile ilgili fazlaca bir ipucu verilmediği görülmektedir. Bu bölüm, kısaca, yerel yönetimlerin öncülüğünde "Yerel Gündem 21" eylem planlaması sürecinin yürütülmesi, bu sürecin katılım ve yerel ortaklıklar temeline oturtulması ve bir alt-program olarak, kadınların ve gençlerin katılımının sağlanması şeklinde özetlenebilir. Buna karşılık, Gündem 21'de yer alan bu birkaç cümle, sürdürülebilir kalkınmanın yerelleştirilmesinde Yerel Gündem 21'in dünya ölçeğindeki en etkili mekanizmalarından biri durumuna gelmesi için yeterli olmuştur.

Bu çok cılız ve sınırları belirsiz tanımdan hareketle, YG-21 uygulamalarında uluslararası bir başarı elde etmiş olan ülkeler arasında Türkiye'nin de yer alması, dikkat çekici olduğu kadar, takdirle de karşılanmaktadır. Bu başarıya karşılık, ülkemizdeki YG-21 uygulamaları sırasında karşılaşılan darboğazlar sıralanırken, uzayıp giden listenin en başlarında, bu kavramın halka anlatılması ve tanıtılması konusunda yaşanan sıkıntıların yer aldığı görülmektedir. Başta "sürdürülebilir kalkınma" olmak üzere, uluslararası terminolojinin karmaşıklığı karşısında, halkın daha kolaylıkla anlayabileceği tanımlar geliştirilmesi gereği, sıklıkla dile getirilen bir konudur.

Yerel Gündem 21 ile ilgili net bir tanımın olmamasından kaynaklanan farklı yorumların, neredeyse her kentte farklı bir uygulamayı da beraberinde getirmesi karşısında, bu sürece kendi bağlamlarında öncülük etmek isteyenlerin "tutunacak bir dal" arayışına girmeleri, şaşırtıcı değildir.

YG-21 uygulamalarına biraz daha açıklık kazandırılması konusunda, Avrupa'daki uygulamalar, önemli bir referans noktası oluşturabilecektir. Avrupa Birliği'ne hazırlık sürecindeki Türkiye'de yerel yönetimlerimizin, YG-21 uygulamalarını Avrupa'daki genel gelişme çizgisinin ışığında gözden geçirmeleri, sayısız yararlar sağlayacak ve bu hareketin sürdürülebilirliği konusunda daha kalıcı adımlar atılabilecektir.

YG-21 süreçleri konusunda Avrupa'da genel bir kabul gören yaklaşım, Mayıs 1994'de Danimarka'nın Aalborg kentinde düzenlenen Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı sırasında biçimlenmiştir. IULA – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği ve kardeş kuruluşu ICLEI – Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi'nin ortak şemsiyesi altında düzenlenen bu Konferans'ın temel çıktısı olarak, Aalborg Şartı ("Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı") imzaya açılmıştır.

Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası'nı başlatan Aalborg Şartı, bir yandan Avrupa Birliği'nin "Sürdürülebilirliğe Doğru" başlıklı Çevresel Eylem Programı ile, diğer yandan Gündem 21'in 28. Bölümü ile güçlü bağlantılar kurmaktadır.

Aalborg Şartı, YG-21 eylem planlaması süreci ile ilgili olarak, Avrupa ülkelerince benimsenen genel modeli ortaya koyan sekiz aşamalı bir çerçeve çizmektedir:[29]

- Mevcut planlama çerçevelerinin, mali çerçevelerin ve diğer planların ve programların göz önüne alınması ve değerlendirilmesi.
- Temel sorunların ve bunların nedenlerinin, geniş kapsamlı kamusal danışma yöntemleriyle, sistematik bir şekilde ortaya konması.
- Belirtilen şekilde tanımlanan sorunların çözümüne yönelik görevlerin belirlenmesi ve bunlar arasında öncelik sıralaması yapılması.
- Belde halkının tüm sektörlerini kapsayan katılımcı bir süreç yoluyla, sürdürülebilir toplum için ortak bir vizyon geliştirilmesi.
- Alternatif stratejik seçeneklerin dikkate alınması ve değerlendirilmesi.
- Ölçülebilir hedefler içeren, sürdürülebilirlik hedefine yönelik uzun erimli bir yerel eylem planı hazırlanması.
- Bir uygulama takvimini içerecek ve sorumlulukların ortaklar arasında paylaşımını gösterecek şekilde, eylem planının uygulanmasına yönelik programın hazırlanması.
- Eylem planının uygulama aşamasının izlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik bir sistemin oluşturulması.

Avrupa'da, yaygın olarak Aalborg Şartı'nın genel çerçevesi içerisinde yürütülen YG-21 uygulamalarına bakıldığında, birtakım ortak ve belirgin özellikler göze çarpmaktadır. Bunların başında, katılımcı yapıların *Belediye ağırlıklı* olarak oluşturulması, sürecin ise *"çevre" ağırlıklı* olarak yürütülmesi gelmektedir.

Aalborg Şartı'ndan yola çıkılarak başlatılan ve geniş bir katılımla sürdürülen "Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası" kapsamında ICLEI tarafından hazırlanan "Avrupa YG-21 Planlama Rehberi", Avrupa'daki yerel yönetimlerin büyük bölümünün izlediği (veya izlemeyi taahhüt ettiği) modelin ana hatlarını ortaya koymaktadır.[30]

Bu genel model kapsamında, dünyada YG-21 uygulamalarını sürdüren tüm ülkelerde olduğu gibi, Avrupa'da da kent ölçeğinde katılımcı bir platform oluşturulduğu görülmektedir. Türkiye'deki Kent Konseyi uygulamalarına benzer yönleri bulunan, ancak aynı ölçüde de farklılıklar gösteren bu platformların temel özelliklerinin başında, bir yandan Belediye'nin bu süreçte ağırlıklı bir rol oynaması, diğer yandan da bu platformların işlemesinde "çevre" konusuna belirgin bir ağırlık verilmesi gelmektedir.

Avrupa'nın farklı özellikler sergileyen ülkelerindeki ve kentlerindeki YG-21 süreçlerinin aynı kefeye konularak değerlendirilme çabasının sınırlamaları dikkate alınarak ve her kentin kendine özgü yapılanması ve uygulamaları saklı tutularak, Aalborg Şartı'nda çizilen genel çerçeve izlendiğinde, kent ölçeğindeki katılımcı platformların temel yapısı ortaya çıkmaktadır.

Genelde Belediye, ilgili kentteki YG-21 sürecini başlatmakta ve ilk adımlardan biri olarak, "Çevre Forumu", "Danışma Forumu" veya "Halk Forumu" gibi adlar altında, katılımcı bir platformun oluşmasına öncülük etmektedir. Bu Forum'un başlıca amacı, Belediye'nin sorumluluğundaki yerel politikaları oluşturma ve uygulama süreçlerinde bir bütün olarak yerel topluluğun (belde halkının) çıkarlarının temsil edilmesi ve bu bağlamda, yerel karar alma sürecine olabildiğince geniş kesimlerin etkin olarak katılımının sağlanmasıdır.

Forum'da yerel yönetimden hem seçilmiş, hem de atanmış temsilciler yer almaktadır. Merkezi yönetimden, özellikle çevreden sorumlu kuruluşların ve hizmet kuruluşlarının temsilcileri Forum'a davet edilmektedir. Olabildiğince çok ve farklı sektörlerden katılımcının hedeflendiği Forum'da sivil toplum kuruluşları ile birlikte, özel sektör kuruluşları da güçlü bir şekilde temsil edilmektedir.

Forum'un oluşumunda dikkat çekici (ve Türkiye'deki uygulamalar ile belirgin bir farklılık gösteren) bir nokta, kentteki *her kuruluşun* katılımının hedeflenmesi yerine, *her sektörün* temsil edilmesine ağırlık verilmesidir. Böylelikle, daha az sayıda kuruluşun katıldığı, ancak geniş bir yelpazeye yayılan tüm paydaş gruplarının temsil edildiği ve ilgili uzmanların da katıldığı bir platform oluşturulmaktadır.

Forum üyeleri, yalnızca kendi sektörlerini temsil etmekle kalmayarak, yerel eylem planlaması sürecine de etkin olarak katılmaktadır. Avrupa'daki birçok örnekte Forum, kent vizyonunu geliştirmekte, öncelikli konuları belirlemekte, bunların çevresinde Çalışma Grupları'nı oluşturmakta, sektörel eylem planlarını bütünleştirmekte ve bir bütün olarak eylem planının uygulanmasını izlemektedir.

Forum yapılanmasına paralel olarak, Belediye de YG-21 sürecini desteklemek ve içselleştirmek amacıyla, kendi bünyesinde birtakım düzenlemelere gitmektedir. Bu düzenlemeler bir kentten diğerine farklılıklar göstermekle birlikte, genelde Belediye, tüm birimlerine ulaşabilecek bir konumda, özel bir birim veya birimler-arası kurul oluşturmaktadır. Bu birim veya kurul, Belediye ile katılımcı platformlar arasındaki bağlantının sağlanması, gerekli destek hizmetlerin verilmesi, yerel eylem planlaması çıktıları ile Belediye'nin resmi planlama süreçlerinin bütünleştirilmesi, Belediye'nin tüm birimlerinin YG-21 sürecinin gereklerine uygun işlev görmesine yönelik kapasite geliştirilmesi gibi konulardan sorumlu olmaktadır.

Avrupa'daki YG-21 yapılanmasının oldukça yaygın bir görüntüsünü ortaya koyan bu genel çerçevenin, Türkiye'deki uygulamalara ışık tutabilecek noktalarının ön plana çıkarılması amacıyla, biraz daha genişletilmesi gerekmektedir. Bu açıdan, Avrupa'daki YG-21 uygulamalarının değerlendirilmesini sağlayan birtakım temel ölçütlerin ortaya konması, büyük yararlar sağlayacaktır.

Bu konudaki en güçlü dayanakların başında, Avrupa Komisyonu'nun desteğiyle, ICLEI tarafından yürütülen "*Yerel Yönetimlerin Kendi Yerel Gündem 21'lerini Değerlendirmesi: Avrupa Yerel Gündem 21 Süreçlerinin Değerlendirilmesi*" başlıklı araştırma gelmektedir.[31]

YG-21 Forumu, seçimle gelen Belediye Meclisi'nin üzerinde yer alan veya bunun yerine geçen bir karar organı işlevini görme iddiasını taşımamakta ve yalnızca, Meclis'e çeşitli konularda *tavsiyelerde* bulunabilmektedir. Bununla birlikte, Forum içerisinde Belediye Meclis üyelerinin yer alması, Forum'dan gelen önerilerin ve tavsiyelerin Meclis'e taşınmasını kolaylaştırmakta ve bunlardan uygun görülenlerin kent kararlarına dönüşmesinin önünü açmaktadır.

Avrupa'da binlerce kentte yürütülen YG-21 uygulamalarının 2000'li yılların başındaki durumunu ortaya koyan bu araştırma kapsamında, farklı uygulamaların nasıl kıyaslanacağı, nelerin "başarı" olarak kabul edileceği, YG-21 süreçlerinin hangi ölçütlerin ışığında değerlendirileceği gibi konulara ortak bir çözüm getirilmesi amacıyla, bir puanlama sistemi geliştirilmiştir. Buna göre, önemli olmakla birlikte her YG-21 uygulamasında bulunması gerekmeyen yönler için 5 puan, tüm YG-21 süreçleri ve modelleri için gerekli olan yönler için 10 puan, YG-21 süreci açısından vazgeçilmez yönleri vurgulamak için de 20 puan öngörülmüştür. Değerlendirme, bu puanlama sistemi esasında, aşağıdaki ölçütler üzerinden yapılmıştır:

- Ölçüt 1: YG-21 sürecinin gereklerine uygun konu başlıklarının belirlenmesi (10 puan)
- Ölçüt 2: YG-21 sürecine bağlılık ve taahhütler (20 puan)
- Ölçüt 3: YG-21 süreci için kaynak tahsisi (10 puan)
- Ölçüt 4: Sürdürülebilir kalkınma planının varlığı (10 puan)
- Ölçüt 5: Bütüncül (Çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri bütünleştiren) yaklaşımın düzeyi (10 puan)
- Ölçüt 6: Geniş katılım (20 puan)
- Ölçüt 7: Belediye Meclisi ile yerel topluluk (belde halkı) arasındaki ortaklık (5 puan)
- Ölçüt 8: Halkın bilinç ve duyarlılık düzeyi (5 puan)
- Ölçüt 9: Süreklilik sağlanma düzeyi (10 puan)

Avrupa'daki ülkelerde genelde "çevre" ağırlıklı olarak başlayan YG-21 süreçleri, belde halkının artan katılımının ve katkılarının getirdiği yeni açılımların ve sınırsız olanakların ışığında gözden geçirilmekte ve YG-21'in "yönetişim" boyutunu ön plana çıkaracak şekilde, daha geniş bir çerçeveye oturtulmaktadır.

Avrupa için geliştirilen bu ölçütler ve puanlama sistemi, Türkiye açısından da aynı ölçüde önem taşıyan ve büyük ölçüde geçerliliği olan bir değerlendirme çerçevesi sunmaktadır.

Sözkonusu araştırmanın sonuçları, Avrupa'daki YG-21 süreçlerine verilen ağırlığı ortaya koymakla kalmayarak, son yıllarda giderek güçlenen bir eğilimi de yansıtmaktadır: Güçlü ve demokratik yerel yönetim geleneğine sahip Avrupa ülkelerinde *bile*, yerel karar alma süreçlerine katılımın önemi ve işlevi, YG-21 süreçlerinin sağladığı ivmeyle, daha iyi anlaşılmaya ve vurgulanmaya başlanmıştır.

Bu yeni açılım, AB üyesi ülkelerle sınırlı kalmayarak, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki YG-21 süreçlerinde de ağırlığını hissettirmektedir. Johannesburg Zirvesi'ne sunulmak üzere hazırlanan ve bu bölgedeki farklı ülkelerde (ve Türkiye'de) "sürdürülebilir kalkınmanın yerelleştirilmesi" yönündeki uygulamaları değerlendiren bir çalışma, YG-21 süreçlerinin, yerel demokrasinin güçlendirilmesi açısından taşıdığı önemi ortaya koymaktadır.[32]

Avrupa'daki YG-21 uygulamalarının bu bölümde özetlenen genel çerçevesinin ve değerlendirme ölçütlerinin ışığında, Türkiye'deki YG-21 uygulamaları kapsamında biçimlenen modellere daha yakından bakılması, yararlı olacaktır.

Türkiye'de nasıl bir model?

Avrupa'daki YG-21 uygulamaları ile Türkiye YG-21 Programı kapsamındaki uygulamalar kıyaslanırken, bu konudaki temel farklılığın, Avrupa'nın gelişmişlik düzeyinin ışığında, YG-21 süreçlerinin Avrupa'da "çevre" ağırlıklı yürümekteyken, Türkiye'nin henüz böyle bir "lüks"e sahip olmadığı vb. tartışmalarda değil, başka bir noktada aranması gerekmektedir.

Avrupa'daki YG-21 süreçleri, yerel özerkliğe sahip, kendi yetki alanı dışında bırakılmış sınırlı sayıdaki merkezi işlev dışındaki her alanda "genel yetki" ile donatılmış, merkezi yönetim ile ilişkileri dikeyden çok yatay bir görünüm sergileyen, güçlü yerel yönetimlerin öncülüğünde yürütülmektedir.

Türkiye'deki YG-21 süreçleri, sürdürülebilir kalkınmanın yaşamsal "çevre" boyutu kesinlikle gözardı edilmeden, bununla birlikte, uluslararası topluluk tarafından "yönetişim programı" kapsamında değerlendirilen bir çerçevede yürütülmektedir.

Kentsel yaşamın her alanında söz sahibi olan yerel yönetimlerin bünyesinde oluşturulan çeşitli kurullar ve diğer mekanizmalarla, vatandaşların yerel yönetimin karar alma mekanizmasında doğrudan yer alabildiği, hizmette halka yakınlık ("yerindenlik") ilkesi doğrultusunda geliştirilen çeşitli yöntemlerle kent yönetimi ile belde haklı arasında güçlü bağlar kurulabildiği ve genelde, katılımcı yerel karar alma süreçlerinin yerel yönetim yapısı içerisinde "kurumsallaşmış" olduğu görülmektedir.

Türkiye'de ise yerel yönetimin ağırlıklı olarak hizmet sunumuyla sınırlanmış rolü, kentsel hizmetlerin merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bölünmüşlüğü, yönetimler-arası ilişkilerde yerel yönetimin elverişsiz konumu, "iyi yönetişim"in gerektirdiği şeffaflık, hesap verme-hesap sorma ve katılım gibi temel ilkelere duyarsız bir yerel yönetim anlayışı, vb. sınırlamalar, yerel demokrasinin güçlendirilmesi alanındaki boşluğun, YG-21 süreçleriyle doldurulmasını gerekli kılmıştır.

Türkiye'deki YG-21 uygulamalarında benimsenen farklı modellerin tanıtıldığı, her kentin örnek uygulamalarına yer verildiği yayınlar ve web sitesi bulunduğundan,[33] Elkitabı'nda bu modellere bir kez daha yer verilmesi yerine, YG-21 sürecine yeni başlayanların uygulamalarına ışık tutabilecek bazı ortak yönlerin ve farklılıkların ortaya konması hedeflenmektedir.

Nasıl bir gruplandırma?

YG-21 süreçlerinin yürütüldüğü, bir uçta birkaç milyonla, diğer uçta ise ancak birkaç binle ifade edilen farklı nüfuslara, farklı gelişmişlik düzeylerine ve farklı yerel özelliklere sahip 60'dan fazla kente bakıldığında, farklı uygulama modellerini ortaya koyacak şekilde, aralarında anlamlı bir gruplandırma yapılmasının zorluğu ortaya çıkmaktadır.

YG-21 süreçlerinin farklı gelişme ve sahip çıkılma düzeylerine bakılarak, aşağıdaki gibi bir gruplandırma yapılabilir:

- YG-21 sürecine tüm paydaşlarca ve büyük bir kararlılıkla sahip çıkılan, katılımcı yapıların oluşturulmakla kalmayıp, etkin olarak işlediği, geniş ve aktif bir gönüllü katılımcı tabanına sahip olan ve yerel eylem planlamasında ve uygulanmasında önemli aşamalar kaydetmeyi başarabilmiş kentler.

- YG-21 sürecine önemli ölçüde sahip çıkılan, buna karşılık, bu sürecin itici gücünü oluşturan gruplar dışında geniş katılımın sağlanamadığı, Belediye ve kamu kuruluşlarının desteğinin alınmasında sıkıntı çekilen ve dolayısıyla, YG-21 sürecinin kararlılıkla, ancak bocalanarak yürütüldüğü kentler.

- YG-21 sürecini yürütmeyi taahhüt etmekle birlikte, özellikle yerel koşullardan kaynaklanan nedenlerle, bu sürece yeterince ağırlık verilemeyen, kurumsal ve bireysel katılımın cılız bir görüntü sergilediği, dolayısıyla önemli bir gelişme kaydedilemeyen kentler.

Türkiye'deki YG-21 uygulamalarına bakıldığında, tüm kentler için geçerli olabilecek tek bir "model"den çok, her kentin özelliklerine ve tercihlerine bağlı olarak gelişen, ana çizgilerde benzerlikler göstermekle birlikte, yapılarında ve işleyişlerinde belirgin farklılıklar gösteren "modeller" olduğu görülmektedir.

Böyle bir gruplandırma, uygulamalar konusunda bir fikir vermekle birlikte, benimsenen modeller açısından bir ipucu sağlamamaktadır. Yeni başlayacak uygulamaların başarısı için birinci grupta yer alan kentlerin modellerinden yararlanılmak istendiğinde, örneğin, Antalya ile Bursa YG-21 süreçlerinin işleyişi arasında görülecek önemli farklılıklar, model arayışı içerisine girenlerin işini kolaylaştırmaktan uzak düşecektir.

Bu durum karşısında, uygulamada ortaya çıkan farklılıklardan çok *benzerliklere* bakılarak, gruplandırmanın bu temelde yapılması daha anlamlı gözükmektedir. Böyle bir gruplandırmanın da "Belediye'nin ön plana çıktığı" modeller ile "Kent Konseyi'nin ön plana çıktığı" modeller biçiminde yapılması, ilk bakışta göründüğü kadar kolay olmamaktadır. Genelde, Belediye ile Kent Konseyi arasındaki ilişkilerde "ön plan"dan ne anlaşıldığı konusundaki belirsizlik, duruma göre farklılaşan, inişli-çıkışlı ilişkiler yaşanması, her iki gruba da girebilen veya ikisine de tam oturmayan uygulamalara rastlanması gibi nedenlerle, farklı modellerin ortaya konmasına yönelik gruplandırmanın bir başka esasta yapılması gerekmektedir.

Herhangi bir gruplandırma girişiminin, YG-21 ortaklarına haksızlık edilmeden yapılmasının mümkün olamayacağı göz önünde tutulmak kaydıyla, bu bağlamdaki gruplandırma, en kalın çizgilerle ve yalnızca genel bir fikir vermek amacıyla, "*koordinasyon işlevi*" açısından yapılacaktır.

Bu yaklaşım doğrultusunda yapılan ikili gruplandırma kapsamında, ilk olarak, YG-21 sürecinin doğrudan Kent Konseyi'nin bünyesinde yer almayan, genelde Belediye'nin ağırlıklı ve destekleyici bir rol oynadığı birimler tarafından koordine edildiği modeller ele alınacak, ardından da koordinasyon birimlerinin, Kent Konseyi yapılanması içerisinde yer aldığı modeller üzerinde durulacaktır.

Her iki grup içerisinde de, birçok yönden örnek gösterilebilecek çok sayıda YG-21 kenti yer almaktadır. Her biri ayrı bir önem taşıyan ve birçok yönden incelenmesi gereken örnekler oluşturan bu kentlerdeki uygulamalarla ilgili bilgilere kaynak yayınlardan ve YG-21 web sitesinden ulaşılabileceği hatırlatılarak, bu bölümdeki örnekler, Türkiye'deki farklı modellerin gelişmesine öncülük eden birkaç kent ile sınırlı tutulmuştur.

Kent Konseyi dışından koordinasyon

YG-21 sürecinin, doğrudan Kent Konseyi'nin bünyesinde yer almayan ve Belediye'nin ağırlıklı ve destekleyici bir rol oynadığı birimler tarafından koordine edildiği modeller ele alınırken, ilk olarak Bursa YG-21'in akla gelmesi, şaşırtıcı değildir.

Türkiye'de YG-21 sürecini başlatan kentlerin başında gelen Bursa'daki etkileyici uygulamalar, yalnızca ülkemizde değil, dünyanın başka ülkelerinde de ilgi ve takdirle izlenmektedir. Avrupa'daki YG-21 uygulamalarını en çok çağrıştıran modellerden biri olan Bursa'da Belediye'nin YG-21 sürecindeki rolü bir anlamda "kurumlaşmış" ve bu süreci desteklemek üzere, Büyükşehir Belediyesi'nin bünyesinde bir "YG-21 Şube Müdürlüğü" oluşturulmuştur.

YG-21 süreci ve yapılanmasının geniş kapsamının ve karmaşıklığının ortaya konması açısından, büyük ölçekli kentlerin ön plana çıkarıldığı örneklere (ve yalnızca belirli yönlerine odaklanarak) daha yakından bakılması, "hangi model" konusundaki arayışlara ve tartışmalara önemli girdiler sağlayabilecektir.

YG-21 Şube Müdürlüğü, doğrudan uygulamada yer almak yerine, bünyesindeki olabildiğince geniş ve yetkin bir kadroyu ve çokyönlü destek hizmetlerini YG-21 Genel Sekreterliği'nin kullanımına tahsis ederek, "kolaylaştırıcı" bir işlev üstlenmektedir.

Bursa'daki YG-21 yapılanmasında, Bursa Kent Konseyi'nin, diğer tüm yapıları ve süreçleri "kucaklayıcı" bir işlevi bulunmamaktadır. Kent Konseyi ile birlikte, Kadın Meclisi, Gençlik Konseyi, Çocuk Konseyi, Çalışma Grupları, Kent Gönüllüleri Evleri ve diğer organlar, koordinasyon ve yakın işbirliği içerisinde, ancak birbirinden bağımsız olarak çalışmaktadır. Her biri kendi içerisinde örgütlenen ve kendi belirlediği esaslar doğrultusunda işleyen bu organların oluşturduğu kapsamlı yapının ve işlevlerin koordinasyonu, YG-21 Genel Sekreterliği tarafından sağlanmaktadır.

YG-21 Genel Sekreteri'nin (YG-21 Şube Müdürlüğü'ne bağlı olmadan, ancak bu Müdürlük tarafından sağlanan personelden ve olanaklardan sorumlu olacak şekilde) Belediye dışından görevlendirilmesi ve uygulamada büyük bir esneklik ve bağımsızlıkla hareket etmesinin sağlanması, belki de bu modelin en güçlü yanını ve başarının anahtarını oluşturmaktadır.

Bu modelin "sürdürülebilirliği" açısından, herhangi bir nedenle Belediye'nin YG-21 sürecinden desteğini çekmesi durumunda yaşanması kaçınılmaz olacak darboğazlarla ilgili tartışmaları sonraki bölümlere bırakarak, bir başka önemli ve ayırt edici örnek oluşturan İzmir YG-21 yapılanmasının da ele alınması, yararlı olacaktır.

Türkiye'de YG-21 sürecini ilk başlatan kentler arasında yer alan İzmir'de Kent Konseyi'nin YG-21 sürecinde önemli bir işlevi bulunmakla birlikte, diğer katılımcı platformlar, Çalışma Grupları ve koordinasyon yapıları, Konsey bünyesinde oluşturulmamıştır.[34]

Belediye tarafından yürütülen ve diğer kentlerden farklı bir biçimde, oldukça geri planda duran YG-21 Genel Sekreterliği'nin, katılımın sağlanmasında ve paydaşlarla bağlantıların kurulmasında kolaylaştırıcılık yapmakla sınırlı kalmasına özen gösterilen bir rolü bulunmaktadır.

YG-21 sürecinin koordinasyonundaki kilit rol, YG-21 Yürütme ve Kolaylaştırıcı Kurul tarafından üstlenilmiştir. Bu Kurul, Kent Konseyi'nin gündemini hazırlamakta, bilgilerin Konsey'e akışını sağlamakta, Belediye ve diğer paydaşlar arasındaki temel bağlantıyı sağlamakta, öncelikli konulara ve projelere yönelik önerileri gözden geçirmekte ve resmi planlama süreçleri ile paydaşların planlama kararlarını bütünleştirmektedir.

YG-21 sürecinin doğrudan Kent Konseyi'nin bünyesinde yer almayan ve Belediye'nin ağırlıklı bir rol oynadığı birimler tarafından koordine edildiği modellerin başarısının büyük ölçüde, Belediye'nin "yürütücü" değil, destekleyici ve "kolaylaştırıcı" bir işlev üstlenmesine bağlı olduğu görülmektedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce, Avrupa'daki YG-21 uygulamalarını yakından çağrıştıracak şekilde, Kent Konseyi tarafından onaylanan kararların ve eylem önerilerinin uygulanmaya geçirilmesine yönelik çeşitli yöntemler ve mekanizmalar geliştirilmiştir. Bunun yanısıra, Büyükşehir Belediye Meclisi'nin bünyesinde oluşturulan "YG-21 Komisyonu", örnek bir uygulama niteliğindedir.

Türkiye'nin bir başka yöresinde, diğerlerine kıyasla daha yakın bir geçmişte YG-21 sürecini başlatan Diyarbakır da yakından incelenmesi gereken önemli bir örnek oluşturmaktadır. Diyarbakır'da YG-21 Genel Sekreterliği, Kent Danışma Meclisi'nin bünyesi dışında yapılanmıştır. Bu Meclis'in kuruluşu, YG-21 Genel Sekreterliği'nin ve kuruluş sürecini kolaylaştırmak için oluşturulan Girişim Komitesi'nin yönlendiriciliğinde, büyük bir titizlikle ve olabildiğince çok sayıda ortağın katılımıyla yürütülen bir süreçle gerçekleştirilmiştir.

Diyarbakır YG-21 Kent Danışma Meclisi yapılanmasının ayrıntıları ile ilgili bilgilere ayrıca ulaşılabileceği hatırlatılarak, vurgulanmasında yarar görülen önemli bir nokta, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin, diğer katılım öncelikleri ile birlikte, *bütçesini* katılımcı yöntemlerle hazırlamayı ve YG-21 Kent Danışma Meclisi'nde görüşülmesini taahhüt etmiş olmasıdır.

YG-21 Genel Sekreterliği'nin Kent Konseyi dışında yapılandığı, ilgili Belediye'nin YG-21 sürecinin işleyişine müdahale etmeden, destekleyici bir rol oynadığı başka önemli ve başarılı örnekler arasında, Samsun ve Adapazarı gibi büyük ölçekli kentler ile her biri ayrı bir ilgiyi ve yakından incelenmeyi gerektiren Antakya, Çanakkale, Denizli, Mardin, Malatya, Babaeski (Kırklareli), Dalyan (Muğla), Doğubeyazıt (Ağrı), Karaburun (İzmir), Kuşadası (Aydın), İznik, Nilüfer ve Orhangazi (Bursa), Tarsus (Mersin), Ürgüp (Nevşehir) gibi kentler yer almaktadır.

Kent Konseyi bünyesinde koordinasyon

İkinci ana grupta, YG-21 sürecinin, Kent Konseyi'nin bünyesinde oluşturulan organlar tarafından koordine edildiği modeller yer almaktadır.

Bu kapsamda, ilk bakışta önemli benzerlikler göstermekle birlikte, her biri gerek yapılanma ve gerekse de işleyiş açısından derinlemesine incelenmeyi gerektiren farklı modeller olduğu görülmektedir. Bu konuda, yine büyük ölçekli kentlerden seçilen birkaç örnek üzerinde durulması, hem genelde bu grubun önceki grupta yer alanlarla karşılaştırılması, hem de bu grubun kendi içerisindeki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konması açısından, yararlı olacaktır.

YG-21 sürecinin Kent Konseyi'nce koordine edildiği modellerin ortak özelliğinin, Çalışma Grupları, Kadın ve Gençlik Meclisleri ve diğer katılımcı yapıların Konsey'in bünyesinde kurulması, YG-21 Genel Sekreterliği'nin de doğrudan Konsey içerisinde veya Konsey ile organik bağlantısı kurulacak şekilde oluşturulması olduğu görülmektedir.

YG-21 sürecini Habitat Zirvesi'nin hemen ardından başlatan Antalya'da kentin geniş katılımlı demokratik platformunu oluşturan Kent Konseyi, hem temel gruplara yönelik Meclisleri (Kadın, Gençlik, Çocuk, Emekliler ve Engelliler) hem de Çalışma Grupları'nı bünyesinde toplamaktadır. Konsey, kent yönetimine ilişkin güncel konular yanında, kenti 21. yüzyıla hazırlayacak öneriler getirme yetkisi ile, katılımcı yerel yönetim sistemini gündeme getiren yeni bir demokratik yönetim modeli oluşturmaktadır.

Antalya Kent Konseyi'nde gerek Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri'nin ve gerekse Valilik ve merkezi yönetim kuruluşlarının desteği ve katılımlarının yanısıra, Konsey'in yapılanması içerisinde güçlü bir şekilde temsil edilmelerine karşın (örneğin, Büyükşehir Belediye Başkanı, aynı zamanda Kent Konseyi'ne de başkanlık etmektedir), bu kuruluşların Konsey'in işleyişine müdahale etmekten kaçındıkları ve geri planda kalmaya özen gösterdikleri, Konsey'in işleyişine ise ağırlıklı olarak sivil toplum kanadının damgasını bastığı görülmektedir.

Bu yapısıyla Antalya Kent Konseyi, bir yandan merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgenindeki kuruluşları bünyesinde etkin olarak temsil ederken, diğer yandan da Belediye ve Valilik ile sivil toplum kuruluşları arasında çeşitli konular çevresinde "ortaklıklar" kurulmasını sağlayan başlıca "muhatap kurum" olarak işlev görebilmektedir.

Önceki modellere olduğu gibi, bu modele de dışarıdan yöneltilen birtakım eleştirilerle ilgili tartışmaları sonraki bölümlere bırakarak, başka önemli ve ayırt edici örneklerin ön plana çıkan yönlerine de kısaca göz atılması, yararlı olacaktır.

Belediye'nin önemli desteğini arkasına almış olmakla birlikte, Kent Konseyi'nin, diğer tüm katılımcı platformları ve süreçleri bünyesinde toplayacak şekilde yapılanmış olması açısından bu grupta yer alan Adana YG-21 de, bu süreci başlatacak kentler açısından dikkatle incelenmesi gereken bir başka örnek oluşturmaktadır. Adana Kent Konseyi modelinin yalnızca kendisi değil, oluşturulma süreci de kendi başına önem taşımaktadır.

Adana Kent Konseyi, başlangıç aşamasında oluşturulan Kurucular Kurulu'nun yoğun ve özverili emeğiyle, YG-21 ilkeleri ve "kentsel haklar" ile doğrudan ilişkilendirilecek biçimde hazırlanan ve geniş bir katılımcı grubun süzgecinden geçerek benimsenen Tüzük esas alınarak oluşturulmuştur. Diğer katılımcı platformları da kapsayan bu model, koordinasyon işleviyle donatılmış çeşitli birimlerle desteklenmektedir. Bu yapı içerisindeki kilit rol, Adana YG-21 Genel Sekreterliği'nce üstlenilmiş bulunmaktadır.

Türkiye'de ilk kurulan katılımcı platformlardan biri olan İzmit Kent Kurultayı yapılanması da kendi başına bir inceleme alanı oluşturan örnek bir model niteliğini taşımaktadır. Antalya ve Adana örneklerinde olduğu gibi, yerel yönetimlerin ve merkezi yönetim kuruluşlarının İzmit Kent Kurultayı'na etkin katılımına karşın, Kurultay'da sivil toplum kanadının belirgin bir ağırlığı olduğu görülmektedir.

YG-21 sürecinin Kent Konseyi'nce koordine edildiği başarılı modellerin dikkat çekici özelliklerinin başında, Konsey'in, gerek yerel yönetimler ve gerekse merkezi yönetim kuruluşlarının desteği ve etkin katılımına karşın, bu kuruluşlarla belirli bir mesafenin korunmasına özen gösterilmesi ve işlevleri daha geniş olmakla birlikte, bir "sivil platform" görünümü sergilemesi gelmektedir.

Yerel ortaklar arasında birlikte iş yapma alışkanlığının gelişmişliği ile dikkati çeken İzmit Kent Kurultayı, üyeleri arasından Kent Meclisi'ni oluşturmasıyla, oldukça farklı bir uygulama sergilemektedir. Kadın ve gençlik çalışmaları da, ayrı Meclisler biçiminde değil, Üretim Platformları altında yürütülmektedir. YG-21 sürecinin koordinasyonunu üstlenen Koordinasyon Kurulu ve YG-21 Genel Sekreterliği de Kurultay yapılanması içerisinde yer almaktadır.

İzmit Kent Kurultayı'nın girişimiyle, "örnek uygulama modelinden, yaşamın örgütlenmesine" sloganıyla başlatılan Kocaeli İl Kurultayı'nın kuruluş sürecinde önemli adımlar atılmıştır. İlçe Meclisleri ve Mahalle Meclisleri'nden oluşan İl Kurultayı'nın YG-21 anlayışıyla işleyişini kolaylaştırmak amacıyla İzmit'te, ayrı bir inceleme konusu olması gereken bir Kooperatif kurulmuş bulunmaktadır.

YG-21 sürecinin, başta YG-21 Genel Sekreterliği olmak üzere, Kent Konseyi bünyesinde oluşturulan yapılarla koordine edildiği, ilgili Belediye'nin ise, Konsey'deki rolü ve sürecin işlemesine yönelik desteği dışında, geri planda gözüktüğü başka önemli ve başarılı örnekler arasında Aydın, Kars ve Zonguldak yer almaktadır.

Yalova da, her iki ana grubun özelliklerini taşımakla birlikte, YG-21 Genel Sekreterliği'nin Kent Konseyi bünyesinde yer alması nedeniyle, bu gruba dahil edilebilir. YG-21 sürecinin Belediye tarafından "içselleştirilmesi"nin en ileri uygulamalarından birinin görüldüğü, kent yönetiminin bütünüyle "iyi yönetişim" üzerine bina edildiği ve Belediye'nin tüm hizmetlerine yansıdığı, örnek "e-demokrasi" uygulamalarının sergilendiği Yalova, yakından izlenmesi gereken bir başka örnek oluşturmaktadır.

Hangi model?

Bu bölümde, birkaç cümle ile özetlenmeye çalışılan örnek uygulamaların ve burada ele alınmayan, ancak birçok yönden örnek gösterilebilecek diğer uygulamaların her biri özel bir önem taşımakta ve bu sürece yeni başlayan kentler tarafından yakından incelenmeyi gerektirmektedir.

YG-21 sürecindeki kentlerden örnek olarak verilen modellerin tümü, kuşkusuz, kendi içerisinde giderek gelişmekte, bu modellere işlerlik kazandıran tüm paydaşlar, kendi modellerinin daha işlevsel olması yönünde yoğun bir çaba harcamaktadır. Bu noktada önemli olan, bu modellerin eleştirilen veya geliştirilmeye muhtaç yönlerinin tartışılması değil, YG-21 sürecini yeni başlatan kentlerdeki uygulamalara ışık tutabilecek ipuçları sağlanmasıdır.

Mevcut uygulamaların ışığında, belirli bir modelin kendisinin, "başarı" açısından yeterli olamadığı açıkça görülmektedir. Başarılı örnekleri "başarılı" kılan unsurların ve ilgili modele işlerlik kazandıran yönlerin neler olduğunun derinlemesine irdelenmesi, uygulamaların "satır aralarına" bakılması ve modelin ardında yatan destekleyici mekanizmaların gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

Bu kapsamda, çeşitli yönleriyle farklılıklar gösteren YG-21 modellerinden hangisinin benimsenmesi, yeni uygulamaları daha kolaylaştıracaktır? Bir başka ifadeyle, YG-21 sürecini yeni başlatan veya başlatmayı düşünen kentlere hangi ana grupta yer alan, hangi model "tavsiye" edilmelidir?

Bu konuda, bir an için, bu bölümün başında yer verilen üçlü değerlendirmeye, yani YG-21 süreçlerinde önemli aşamalar kaydetmeyi başarabilmiş kentler, bu sürecin bocalanarak yürütüldüğü kentler ve bu süreçte önemli bir gelişme kaydedilemeyen kentler ayırımına geri dönülmesi gerekmektedir.

Koordinasyon işlevinin gerek Kent Konseyi dışında ve gerekse de Konsey bünyesinde oluşturulduğu, başarılı ve başka kentler açısından örnek uygulamalar sergileyen kentlere bakıldığında, hepsinin belirli bir modelde buluşması yerine, birbirinden oldukça farklı modellerin geliştirilmiş olduğu görülmektedir. Buna karşılık, başarılı bir örnek olarak görülen belirli bir kentteki uygulamanın, bir başka kente neredeyse olduğu gibi uyarlanmasına karşın, "kopyacı" kentte bir düş kırıklığı yaratacak ölçüde başarısız sonuçlar veren uygulamalar göze çarpmaktadır.

Dolayısıyla, "hangi model" sorusunun yanıtını ararken, bunun *nasıl bir yapıya sahip olması* gerektiği yönündeki arayışlara, bu *yapıya nasıl işlerlik kazandırılacağı* sorusunun da eşlik etmesi gerekmektedir.

Elkitabı'nda olabildiğince sıklıkla vurgulandığı gibi, YG-21 modelinin oluşturulmasında "yapı" kendi başına yeterli değildir. Özellikle, Kent Konseyi'nin, YG-21 sürecinin bütününden kopuk olarak işlemesi durumunda, öngörülen ortak amaç ve hedeflere ulaşılması konusunda sıkıntılar çekilecek ve Konsey, misyonunu ve işlevini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Bu bağlamda, "yapı" ile "süreç" arasındaki yaşamsal bağlantının kurulmasına ve YG-21'in dinamik ve coşkulu bir "hareket" olma özelliğinin korunmasına büyük önem ve öncelik verilmelidir.

Katılımcı yapıların oluşturulduğu ve etkin olarak işlediği, başka kentler tarafından ilgiyle izlenen başarılı uygulamaların sergilendiği YG-21 kentlerinde, "başarının anahtarı" niteliğindeki ortak yönler arasında şunlar göze çarpmaktadır:

- YG-21 Genel Sekreterliği başta olmak üzere, bağımsız çalışan, tüm katılımcı platformlar ve süreçler arasında "yapıştırıcı" bir işlev gören, etkili bir koordinasyon mekanizması oluşturulması ve bunun, YG-21 sürecindeki kilit rolüne uygun bir yapıya ve esnekliğe sahip olmasının sağlanması.

- YG-21 Kent Konseyi'nin, Belediye'yi dışlayan bir "muhalefet platformu" veya kendi başına bir "sivil girişim" olarak değil, merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgenindeki geniş temsil tabanı üzerinde paydaşların kent yönetimine "eşit ortaklar" olarak katılmalarını sağlayan bir yapı biçiminde oluşturulması.

- Belediye'nin ve ilgili kamu kuruluşlarının, YG-21 sürecinin desteklenmesine yönelik güçlü taahhütlerine, verdikleri desteğe ve etkin katılımlarına karşın, bu yapının işlemesine müdahale etmekten kaçınmaları ve "kolaylaştırıcı" bir rol oynamaya özen göstermeleri.

YG-21 kentlerindeki uygulamalardan elde edilen deneyimin paylaşılması ve mevcut modellerin çeşitli yönleriyle değerlendirilmesi, bu konudaki oldukça sınırlı, ancak çok değerli birikimin yaygınlaştırılmasını ve derinleştirilmesini sağlayabilecektir.

- Sivil toplum ortaklarının, "gönüllü katılım" esasında, işbirliği yapma, birlikte çalışma ve üretme, birikimlerini ve uzmanlıklarını topluma en iyi şekilde aktarma ve paylaşma kararlılığı sergilemeleri ve birer "paydaş" olarak uygulamada sorumluluk almaya hazır olmaları.

- YG-21 yapılanması içerisinde, Kent Konseyi ile diğer katılımcı platformlar arasında güçlü ve yatay bağlar oluşturulması; diğer platformların nasıl "disiplin altına" alınabileceği gibi, bu katılımcı yapının özüne ters düşen bir yaklaşım yerine, nasıl en verimli ve karşılıklı uyum içerisinde çalışabileceği arayışlarının ön plana çıkması.

- Dikey yapılanma ve çalışma alışkanlıklarının yerini "yönetişim" anlayışına bırakması ve bu bağlamda, YG-21 sürecinde oluşturulan katılımcı yapıların birbirini desteklediği ve tamamladığı, bir alt-üst mücadelesinin yaşanmadığı, gücünü "eşit ortaklık" anlayışından alan, yapıcı ve uygulamaya dönük bir ilişkiler sistemi kurulmasının sağlanması.

- Benimsenen YG-21 modelinin başlangıçta yalnızca genel bir çerçeve sağlamaktan öteye geçemeyeceği gözardı edilmeden, bu çerçevenin içinin tüm ortaklarca büyük bir özveri ve sabırla, bir dantel gibi örülerek doldurulması ve modele işlerlik kazandırılması.

Bu önemli noktalar dikkate alınarak, mevcut uygulamalara yöneltilen çeşitli eleştirilerin, duyulan kaygıların ve farklı modellerin "zayıf halkası" olarak gösterilen yönlerin değerlendirilmesi daha kolaylıkla yapılabilecektir.

Tüm YG-21 kentleri açısından geçerli olduğu gibi, yalnızca belirli bir kent ile de sınırlı tutulabilen bu tür kaygı ve eleştirilerin uzayıp giden listesi saklı tutularak, burada her iki ana gruptan yalnızca birer örnekle sınırlı tutulan bir çerçevede, farklı modellerdeki darboğazların, yine o modellerin kendi içerisinden çıkacak çözümlerle giderilebileceğine dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır.

Birinci ana gruptaki örneği oluşturan Bursa modelinde, daha önceki bölümde değinildiği gibi, herhangi bir nedenle Belediye'nin YG-21 sürecinden desteğini çekmesi veya YG-21 Şube Müdürlüğü'nün "kolaylaştırıcılık" işlevinden uzaklaşarak "zorlayıcı" bir yaklaşım sergilemesi durumunda, çok hassas dengelere oturan bu yapının bozulma tehlikesine dikkat çekilmektedir.

Kent Konseyleri, yerel demokrasinin güçlendirilmesi doğrultusunda, Avrupa'daki yerel yönetimleri niteleyen yerel özerkliğe karşı ülkemizde duyulan güvensizliğin aşılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesine kuşkuyla bakılmasına yol açan endişelerin ortadan kaldırılması (veya ez azından hafifletilmesi) açısından önemli bir işlev görmektedir.

Bu yöndeki kaygılar geçerli olmakla birlikte, Belediye ile güçlü bir bağlantısı olmayan başka modellerde de ilgili Belediye'nin desteğini çekmesi durumunda YG-21 süreçlerinde darboğazlar ve tıkanıklıklar yaşanmasının kaçınılmaz olduğu, birçok örnekte açıkça görülmüştür. Özellikle, yerel seçimlerde Belediye yönetiminin değişmesi, başarılı olarak nitelenen bir uygulamanın dağılıp gitmesine yol açabildiği gibi, tersi de olabilmekte ve "kıpırtısız" bir kent, hızla atağa kalkabilmektedir.

Birleşmiş Milletler belgelerinde yerel yönetimlerin ortak misyonu olarak belirtilmesine karşın, YG-21'e sıcak bakmayan bir belediyeyi, bu demokratik ve gönüllü sürece "zorla" yöneltmek mümkün değildir. Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de belediyelerin YG-21 sürecindeki rolünü "ikame edici" bir yöntem bulunabilmiş değildir. Dolayısıyla, modelin tepkisel bir biçimde, "olumsuzluklar" üzerine bina edilmesi ve belediyenin "çekilmesi" olasılığına karşı önlemler alınması yerine, belediyeyi teşvik etmek, bu sürecin önemine inandırmak, bir "zorlama" gerekiyorsa, bunu tepeden değil, demokratik katılımın baskısıyla gerçekleştirmek ve her şeyden önce, kendi yerel yönetimine güvenerek, iyiniyetle hareket etmek gerekecektir.

Diğer ana gruptaki örneği oluşturan Antalya'da (veya benzer uygulamaların sergilendiği başka kentlerde), sivil toplum kuruluşlarının birlikteliğinden kaynaklanan "sinerji" sayesinde etkinliğe kavuşan Kent Konseyi'nin "iştah kabartıcı" bir siyasal erk aracı olarak görülmeye başlanabileceğine ve buna bağlı olarak, bu platformun belirli çevrelerce (bu noktada daha çok özel sektöre gönderme yapılmaktadır) "ele geçirilerek", dar bir çizgideki çıkarların meşrulaştırılmasında Belediye'ye karşı bir baskı aracı olarak kullanılma eğiliminin ağır basabileceğine dikkat çekilmektedir.[35]

Bu yöndeki eleştiri ve kaygıların en güçlü cevaplarının, uygulamalarda verildiği görülmektedir. Katılımın tam olarak gerçekleşmediği, yerel ortaklıkların gereği gibi oluşturulamadığı, Konsey'in "göstermelik" kaldığı yerlerde bu tür etkilerden bir ölçüde söz edebilmek mümkün olmakla birlikte, Antalya'da ve güçlü bir Konsey yapılanmasına sahip diğer kentlerde böyle bir "dayatma" karşısındaki tutum, çok farklı bir görünüm sergilemektedir.

YG-21 anlayışının geliştiği bu örnek kentlerde Kent Konseyi'nin en büyük güvencesi, bu katılımcı yapıya sahip çıkan, gönüllü emeğini ve katkısını koyan, yaptıklarının önemine inanan ve yerel demokrasiye tutkuyla sarılan kişilerin varlığıdır. Böyle bir platformda, yerel karar alma süreçleri özel çıkar çevrelerinin etkisiyle biçimlenmek yerine, ortak bir kamusal aklın süzgecinden geçirilmekte ve uygulama aşamasında güçlü bir meşruiyet ve toplumsal dayanak sağlanmaktadır.

Bu örnekler, YG-21 kentlerinde "başarının anahtarı" niteliğindeki yukarıda özetlenen ortak yönlerin, belirli bir modelin işlemesinden duyulan kaygıların aşılmasındaki en güçlü araçları oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bölümde ele alınan model tartışmalarının daha geniş bir çerçeveye oturtulması amacıyla, son olarak, Avrupa'daki YG-21 süreçlerinin değerlendirilmesine yönelik olarak geliştirilen ölçütlerin ışığında, Türkiye'deki uygulamaların da kısa bir değerlendirmesine yer verilecektir.

Avrupa'daki ölçütlerin ışığında Türkiye YG-21...

Önceki bölümde sözü edilen "*Yerel Yönetimlerin Kendi Yerel Gündem 21'lerini Değerlendirmesi: Avrupa Yerel Gündem 21 Süreçlerinin Değerlendirilmesi*" başlıklı araştırma AB ülkeleri ile sınırlı kalmış olmakla birlikte, Johannesburg Zirvesi öncesi yürütülen "*İkinci Yerel Gündem 21 Araştırması*" başlıklı daha geniş çaplı bir araştırma, Türkiye'deki YG-21 süreçlerini de kapsamıştır.

Adı geçen Araştırma bağlamında, Türkiye'deki YG-21 uygulamalarının değerlendirilmesinde, Avrupa için geliştirilen ölçütler ve puanlama sistemi kullanılmıştır. Bu noktada, Türkiye'deki uygulamalar açısından da büyük ölçüde geçerliliği olan bu değerlendirmeye esas olan puanlama sisteminin bir kez daha tekrarlanması, yararlı olacaktır: Bu sistemde, önemli olmakla birlikte her YG-21 uygulamasında bulunması gerekmeyen yönler için 5 puan, tüm YG-21 süreçleri ve modelleri için gerekli olan yönler için 10 puan, YG-21 süreci açısından vazgeçilmez yönleri vurgulamak için de 20 puan öngörülmüştür. Türkiye'deki uygulamaların, bu puanlama sistemi esasında ve aynı ölçütler üzerinden yapılan değerlendirmesi, aşağıda özetlenmektedir.

Türkiye'deki YG-21 uygulamalarının değerlendirmesi, Belediyelerin bu sürecin başlatılması ve yürütülmesine büyük destek verdiklerini, buna karşılık, bu sürecin çıktılarını kendi plan, program ve bütçelerine yansıtmak konusunda çok daha isteksiz davrandıklarını ortaya koymaktadır.

Birinci Ölçüt olan "YG-21 sürecinin gereklerine uygun konu başlıklarının belirlenmesi" (10 puan) açısından bakıldığında, Türkiye'deki uygulamaların oldukça yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Çalışma Grubu başlıklarına da yansıdığı gibi, YG-21 kentleri, kendi öncelikli konularını belirlerken, başta Gündem 21 olmak üzere, küresel ölçekteki sürdürülebilir kalkınma önceliklerivle doğrudan veya dolaylı güçlü bağlar kurulmuş bulunmaktadır.

İkinci Ölçüt olan "YG-21 sürecine bağlılık ve taahhütler" (20 puan) konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiş olmakla birlikte, yalnızca farklı kentler arasında değil, aynı kentler bağlamında da inişli-çıkışlı bir görüntü sergilenmektedir. Belediyeler, kendi Meclisleri'nin kararıyla bu süreci başlatmakta ve desteklemekte, buna karşılık, bu sürecin çıktılarını kendi plan, program ve bütçelerine yansıtmak konusunda oldukça isteksiz davranmaktadırlar. Böylelikle, YG-21 sürecine olan bağlılıkları, neredeyse bir "sponsorluk" ilişkisi içerisinde, katılımcı süreçlerin belirli bir ölçüde desteklenmesi ile sınırlı kalmakta, YG-21'in "içselleştirilmesi" ve kendi yönetimlerinin ayrılmaz bir parçası durumuna getirilmesi konusunda ise (henüz) gerekli adımlar atılmamış bulunmaktadır.

Üçüncü Ölçüt olan "YG-21 süreci için kaynak tahsisi" (10 puan) açısından da benzer bir durum sözkonusudur. Başta YG-21 Genel Sekreterlikleri'ne verilen destek olmak üzere, koordinasyon işlevleri ve katılımcı yapıların işlemesi konusunda parasal ve ayni destek sağlamaktan kaçınmayan birçok belediyenin, YG-21 eylem planlaması sürecinde bu platformlar tarafından gündeme getirilen eylem önerilerinin ve öncelikli projelerin yaşama geçirilmesi veya "katılımcı bütçe" uygulamalarının geliştirilmesi konusunda aynı duyarlılığı göstermedikleri görülmektedir.

Dördüncü Ölçüt olan "Sürdürülebilir kalkınma planının varlığı" (10 puan), Türkiye'deki YG-21 uygulamalarının görünürdeki en "zayıf halkası"nı nitelemektedir. YG-21 süreçlerinde yerel eylem planlamasının yaşamsal işlevine karşın, bu konuya genelde öncelikler listesinin en altlarında yer verildiği görülmektedir.

Beşinci Ölçüt olan "Bütüncül (Çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri bütünleştiren) yaklaşımın düzeyi" (10 puan) açısından bakıldığında, Birinci Ölçüt olan çalışma konularının uygunluğunun, bu ölçütü de olumlu bir şekilde etkilemekte olduğu görülmektedir. Eylem planlaması boyutu zayıf kalmakla birlikte, özellikle Çalışma Grupları'nın sektörel çalışmalarında ve Kent Konseyleri'nde bütüncül bir yaklaşım ağır basmaktadır.

Altıncı Ölçüt olan "Geniş katılım" (20 puan), Türkiye'deki YG-21 uygulamalarının en güçlü yönlerinden birini ortaya koymaktadır. Ancak, bu konuda değerlendirmelere yansıyan temel endişe, katılımın neredeyse kendi içerisinde bir "amaç" olarak görülmeye başladığı, daha çok ve daha yaygın katılım hedefinin peşinde koşulduğu, buna karşılık katılımın, eylem planlamasına gereği gibi yönlendirilemediği ve dolayısıyla uygulamada yankılarını bulmakta zorlandığı yönündedir.

Türkiye'deki YG-21 uygulamalarının değerlendirmesi, kent yönetimine katılım yönündeki isteklilik ve kararlılığın en güçlü ve dikkat çekici yönlerin başında geldiği, buna karşılık, katılımın genelde eyleme dönük olmaması nedeniyle çeşitli sıkıntılar yaşandığını ortaya koymaktadır.

Yedinci Ölçüt olan "Belediye Meclisi ile belde halkı arasındaki ortaklık" (5 puan) açısından, başta Kent Konseyi olmak üzere, katılımcı yapılarda somut ifadesini bulan olumlu bir gelişme çizgisi gözlenmektedir. Buna karşılık, Avrupa'daki örneklerden farklı olarak (ve neredeyse tersine), Konsey'e katılan yerel ortakların Belediye ile aralarına bir "mesafe" koyma ve Belediye'den olabildiğince "bağımsız" şekilde çalışma yönündeki yaygın eğilimleri, bu ölçüt kapsamındaki ortaklıkların, Avrupa'da olduğundan çok daha zayıf kalmasına yol açmaktadır.

Sekizinci Ölçüt olan "Halkın bilinç ve duyarlılık düzeyi" (5 puan), Avrupa ile kıyaslandığında, oldukça düşük bir görüntü sergilemektedir. Çevre bilincinin ve katılım konusunda duyarlılığın yeterince gelişmemiş olmasına karşın, bir "demokrasi okulu" işlevi gören katılımcı süreçlerin, bilinç ve duyarlılık düzeyinin artmasına olumlu katkılar yaptığına dikkat çekilmektedir.

Dokuzuncu Ölçüt olan "Süreklilik sağlanma düzeyi" (10 puan) açısından bakıldığında, YG-21 sürecindeki yerel yönetimlerin Türkiye genelinde oldukça az sayıda olmalarından kaynaklanan sıkıntıların yanısıra, YG-21 kentlerinde de bu sürecin sürekliliği ve sürdürülebilirliği açısından önemli darboğazlarla karşılaşıldığı görülmektedir.

Bu ölçütlerin ışığında yapılan genel bir değerlendirmenin ortaya koyduğu gibi, Türkiye'deki YG-21 süreçlerinin göreceli olarak güçlü yönlerinin başında, kent yönetimine katılım yönündeki isteklilik ve kararlılık, buna karşılık, güçlendirilmesi gereken yönlerin başında da, katılımın eyleme yönlendirilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması gelmektedir.

YG-21 süreci neleri kapsamaktadır?

Yerel Gündem 21 sürecinin yaşama geçirilmesi konusunda, Gündem 21'de veya bir başka küresel taahhüt belgesinde ayrıntılı bir yol haritası veya doğrudan izlenebilecek bir modelin bulunmaması, bu geniş kapsamlı hareketin başlangıçtan itibaren ayaklarını yere sağlam basmasını zorlaştırıyor gözükse de, Yerel Gündem 21 asıl gücünü, yerel öncelikler ve özellikler doğrultusunda yapılanmasından almaktadır.

Yerel Gündem 21 süreci, katılımcı yöntemlerle, kentin sürdürülebilir geleceğine yönelik bir vizyon geliştirilmesini, ardından da bunun yaşama geçirilmesini sağlayacak uzun dönemli yerel eylem planları hazırlanmasını (ve sonrasında uygulanmasını) kapsar.

Gerçekten de, dünyadaki ve Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamalarına bakıldığında, her kentin kendine özgü koşullarının, değerlerinin ve önceliklerinin sergilendiği, farklı renklerle bezenmiş yapılar ve yöntemlerle yürütüldüğü görülmektedir.

Buna karşılık, Yerel Gündem 21 süreçleri başlatılırken ve yürütülürken, uygun örnekler olarak yararlanılabilecek, uygulamalarda yol gösterebilecek ve sürecin çeşitli aşamalarını kolaylaştırabilecek önemli bir bilgi birikimi ve deneyim oluşmuş bulunmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye YG-21 Programı kapsamındaki uygulamaların ışığında, Yerel Gündem 21 sürecine yeni başlayanlarca atılacak adımlar konusunda dikkate alınabilecek bazı ortak noktalara ve özen gösterilmesi gereken konulara, aşağıda yer verilmektedir.

"Sürdürülebilir kalkınma"nın temel alınması

Yerel Gündem 21 sürecinin her aşamasında, sürekli eğitim ve bilgilendirme ve halkın duyarlılığının arttırılması yoluyla, sürdürülebilir kalkınmanın "ithal" bir kavram olmaktan çıkarılıp, günlük yaşamla bütünleşmesinin sağlanması gerekmektedir.

Bu kapsamda, sürdürülebilir kalkınma temelinde YG-21 sürecine ilişkin eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yürütülmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Küresel Gündem 21 doğrultusunda, Yerel Gündem 21 süreci de "sürdürülebilir kalkınma" kavramını esas alır.

Genelde tüm belde halkına ulaşmak hedeflenmekle birlikte, özellikle sivil toplum kuruluşları, akademik kuruluşlar, meslek odaları, sendikalar, özel sektör kuruluşları ve diğer ilgi gruplarının ve seçilmiş ve atanmış yerel yöneticiler ile yerel yönetim personelinin bu sürece etkin olarak katılmaları sağlanmalıdır. Aynı şekilde, mahalle muhtarları, öğretmenler, imamlar, basın mensupları gibi bilgi ve bilinç düzeyinin yükseltilmesinde önemli bir rol oynayabilecek kişiler de sürece dahil edilmelidir. YG-21 sürecine kadınlar ve gençler ile çocukların, yaşlıların ve engellilerin etkin katılımını sağlamaya yönelik bilgilendirme çalışmaları da bu sürecin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Katılımcı mekanizmalar ve "ortaklıklar"

YG-21 süreci kapsamında atılacak temel adımların başında, yerel ortaklıklara ve "yönetişim" kavramına işlerlik kazandırılması ve geniş tabanlı katılıma dayalı toplumsal uzlaşma sağlayıcı mekanizmalar oluşturulması gelmektedir.

Katılımcı mekanizmalar konusundaki uygulamalara bakıldığında, atılması gereken başlıca adımlar arasında şunların yer aldığı görülmektedir:

Yerel Gündem 21 sürecinin, toplumun örgütlü ve örgütsüz tüm kesimlerinin katılımına açık olması, katılımı teşvik edici politikaların ve mekanizmaların geliştirilmesi büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

- Kent ölçeğindeki tüm ortakları kapsayacak platformlar (Kent Konseyleri ve benzeri yapılar) oluşturulması; bu yapı içerisinde tüm örgütlü ortakların ve örgütsüz kesimlerin yeterli bir şekilde temsiline özen gösterilmesi; bireysel katılım ile kurumsal katılım dengesinin gözetilmesi.

- Çalışma Grupları (ya da Habitat II Zirvesi'nin ifadesiyle "kozalar") oluşturulması; bu gruplara kadınların ve gençlerin etkin katılımının sağlanması; elverişsiz durumdaki hemşehri gruplarının temsili; çalışma alanlarının kentin önceliklerini yansıtması; farklı çalışma gruplarının kendi aralarındaki koordinasyonun sağlanması.

Katılıma ve ortaklıklara dayalı olmayan yerel eylem planları hazırlama girişimleri, ne denli iyi niyetli olurlarsa olsunlar ve kendilerine ne ad verirlerse versinler, "Yerel Gündem 21" olmaktan uzak düşeceklerdir!

- Kadınların ve gençlerin yerel karar alma süreçlerine katılımını arttırıcı politikalar ve mekanizmalar geliştirilmesi; bu kapsamda, kadınların ve gençlerin yalnızca Kent Konseyleri ve çalışma gruplarına katılmakla kalmayıp, kendi katılımcı platformlarını ve yönetişim ağlarını geliştirmelerinin teşvik edilmesi.

- Çocuklar, yaşlılar ("kıdemli hemşehriler") ve engelliler gibi özel ilgi gerektiren grupların, Yerel Gündem 21 süreçlerine ve katılımcı mekanizmalara etkin olarak katılımlarının sağlanması; bu amaçla, özel ilgi gruplarına yönelik platformlar oluşturulmasının teşvik edilmesi.

- Katılımcı süreçlerin, belde halkının gündelik yaşamında ifadesini bulduğu "birinci basamak yerel yönetim" düzeyi olan mahalle ölçeğindeki YG-21 çalışmalarına özel önem verilmesi.

- İlgili kent ölçeğinde Yerel Gündem 21 sürecini koordine edecek ve destekleyecek YG-21 Genel Sekreterlikleri oluşturulması; bu birimlerin, YG-21 sürecinde üstlendikleri kilit role uygun bir yapıya ve esnekliğe sahip olmalarına yönelik düzenlemelerin yapılması.

- Yerel ortakların buluşma ve birlikte iş yapma merkezleri olarak işlev görecek "Yerel Gündem 21 Evleri" ve benzeri merkezlerin açılmasının sağlanması.

Yerel Eylem Planlaması

YG-21 eylem planlaması süreci, öncelikli yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir. Bu geniş kapsamlı sürecin başlıca aşamalarının, şunları kapsadığı görülmektedir:

- Mevcut durumun tanımlanması: Bu kapsamda, kentin öncelikli sorunlarının neler olduğu konusunda görüş birliğine varılması; sorunların nedenlerinin ve boyutlarının belirlenmesi; kentin mevcut durumunu ve olanaklarını yansıtan, çevre ile sosyal ve ekonomik gelişmenin bağlantısını ortaya koyan "Mevcut Durum Raporu" hazırlanması.

- Kentin geleceğine yönelik ortak bir vizyon geliştirilmesi: Bu kapsamda, YG-21 sürecinde oluşturulan katılımcı mekanizmalar kanalıyla, ilgili kentin "sürdürülebilir gelişme kimliği"ni belirleyecek ortak bir vizyon üzerinde toplumsal uzlaşma sağlanması.

- Hedeflerin belirlenmesi: Bu kapsamda, ilgili kent için kısa ve uzun dönemli, gerçekçi ve ölçülebilir nitelikte sürdürülebilir kalkınma hedefleri belirlenmesi.

- Eylem planının hazırlanması: Belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik uzun dönemli bir yerel eylem planının ve buna dayalı sektörel eylem planlarının hazırlanması; eylem planlarının, YG-21 süreci içinde belirlenen sorun alanlarına yönelecek şekilde, fiziksel, mali ve kurumsal bileşenlerinin hazırlanması.

- Öncelikli projelerin belirlenmesi: Bu kapsamda, ilgili kentteki Yerel Gündem 21 sürecine ilişkin öncelikli sorunların çözümüne yönelik olan ve yerel eylem planının geçerliliğini gösterme açısından kısa zamanda olumlu sonuçlar vermesi beklenen projelerin belirlenmesi.

- Eylem planlarının tüm ortaklarca benimsenmesi: Bu kapsamda, YG-21 eylem planlarının, ilgili kent konseyi ve benzeri katılımcı platformlarda benimsenmesi; ardından, ilgili belediye meclislerinde de görüşülmesi ve sahiplenilmesinin sağlanması.

- Uygulama: Yerel eylem planı ile belediyenin ve ilgili kamu kuruluşlarının plan, program ve bütçe öncelikleri arasında işlevsel bağlar kurulması; eylem planlarıyla tutarlılığını sağlamak amacıyla, mevcut ve geleceğe yönelik belediye politikaları, kararları ve eylemlerinin izlenmesi; uygulamaya ilişkin sorumlulukların, yerel ortaklar arasında dengeli bir şekilde paylaşımı; uygulamanın, çeşitli aşamaları içeren bir takvime bağlanması; uygulama sürecinin izlenmesi ve değerlendirilmesi.

YG-21 Eylem Planı:

Gündem 21 başta olmak üzere, BM zirvelerinin temel çıktılarını ve Binyıl Bildirgesi hedeflerini yerel düzeyde izlemelidir.

Sürdürülebilirliği hedeflemeli ve bu bağlamda, ekonomik, sosyal ve ekolojik gereksinimleri, birlikte ve karşılıklı bir ilişki içerisinde ele almalıdır.

Uzun dönemli bir perspektifle ve uzun dönemli hedefler gözetilerek hazırlanmalıdır.

Uzun dönemli hedeflere yönelik kısa dönemli hedefleri belirlemeli ve uygulamaya dönük olmalıdır.

YG-21 süreci nasıl başlatılmalıdır?

Program ortağı kentlerdeki Yerel Gündem 21 süreçleri, her kentin kendine özgü koşulları, öncelikleri ve tercihleri doğrultusunda yürütülmekle birlikte, genelde bu sürecin farklı kentler arasında önemli ölçüde benzerlikler taşıdığı görülmektedir.

YG-21 süreçleri, genelde, kent veya il ölçeğinde düzenlenen geniş kapsamlı bir **bilgilendirme toplantısı** ile başlatılmaktadır. Yerel yönetimler, oluşturulacak Kent Konseyi'nin tüm potansiyel üyelerini ve konuya ilgi duyan hemşehrileri davet etmekte, böylelikle, olabildiğince çok sayıda yerel ortağın, YG-21 kavramı ve süreci konusunda birinci elden bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır.

YG-21 sürecinin ilk adımı olarak, kent ölçeğinde bir **bilgilendirme toplantısı** düzenlenmesi önerilmektedir.

Bilgilendirme toplantılarında, ilgili kentin Belediye Başkanı'nın, YG-21 sürecini başlatma ve destekleme konusundaki kararlılığı ifade eden bir konuşma yapmasının, çok olumlu bir etki yarattığı görülmektedir. Aynı şekilde, Vali'nin (veya ilçelerde Kaymakam'ın) henüz sürecin başlangıcında katılımının ve katkılarının sağlanması da, büyük önem taşımaktadır.

Bilgilendirme toplantısı kapsamında YG-21'in tanıtımına ilişkin bir genel sunuşun yapılması oldukça yararlı ve çoğu kez gerekli olmakla birlikte, ev sahibi kent için uygun örnek oluşturan birkaç kentteki Yerel Gündem 21 uygulamalarının da tanıtılması, yalnızca deneyimin paylaşılması açısından değil, katılımcıların kapsamlı bir "hareket"in parçası olduklarını hissetmeleri açısından, olumlu ve güçlü bir etki yapmaktadır. Gerçekten de, bilgilendirme toplantısına katılanların, YG-21 sürecini teşvik eden ve yönlendiren kilit grup rolünü üstlendiği görülmektedir.

Bilgilendirme toplantısının Kent Konseyi'nin oluşmasındaki önemi dikkate alınarak, özellikle kadın ve gençlik çalışmalarının hız kazanmasına yönelik olarak da benzer toplantıların düzenlenmesi önerilmektedir.

Bir sonraki adım olarak, Kent Konseyi, çalışma grupları ve diğer platformların oluşturulması sürecinin koordinasyonu amacıyla, "**kolaylaştırıcı kurul**" olarak işlev görecek çekirdek bir ekip kurulması, oldukça yaygın ve olumlu sonuçlar alınan bir uygulamadır. Bu çekirdek ekibin katkılarıyla, her katılımcı platform, diğer kentlerin deneyiminden yararlanarak, kendi işleyiş biçimini ve yöntemlerini belirlemektedir.

Çalışmaların kapsamı ve içeriği giderek geliştikçe, yerel ortaklar tarafından Yerel Gündem 21 Genel Sekreterliği ve diğer koordinasyon birimleri oluşturulmaya başlanmaktadır.

YG-21 Programı'nda elde edilen deneyimin ışığında atılacak bu ilk adımlar, kapsamı giderek genişleyen ve içeriği derinleşen çok-yönlü, çok-sektörlü çalışmaların yürütülmesi için gerekli ivmeyi sağlayacaktır. Bundan sonraki adımların başarı şansının ve kalıcılığının arttırılması amacıyla, YG-21 sürecinin bir önceki bölümde özetlenen genel çerçevesinin "satır aralarına" bakılması gerekmektedir. Bu bağlamda, Elkitabı'nın bundan sonraki bölümlerinde, "en sık sorulan sorular" biçiminde, bu çerçevenin genişletilmesine ve uygulamaların kolaylaştırılmasına yönelik bilgiler ele alınmaktadır.

Katılımcı Platformlar ve Mekanizmalar

Kent Konseyleri

Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan kentlerde Kent Konseyi oluşturulurken, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka kentlerdeki uygulamaların dikkate alınması ve ilgili kente özgü modelin, mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edilmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Kent Konseyi'nin işlevi nedir?

Kent Konseyleri konusunda değişik yaklaşımlar ortaya konmaktadır. Bazıları bu katılımcı platformları "etkisiz ve anlamsız girişimler" olarak görürken, giderek büyüyen diğer bir kesim, bu konseylerin yerel katılımın teşvik edilmesi ve örgütlenmesinde çok önemli bir işlev gördüğü inancını taşımaktadır. Bu Elkitabı, ikinci görüşün ağır bastığı bir bakış açısı ile hazırlanmıştır.

Yapıları ve çalışma yöntemleri bir kentten diğerine farklılık göstermekle birlikte, Kent Konseyleri'nin genel (ve belki de en önemli) işlevi, kentteki tüm "paydaşları" bir araya getirerek, tüm kenti kucaklayan bir "***ortak akıl***" oluşturulmasını sağlamasıdır.

YG-21 Kent Konseyleri, Türkiye'ye özgü bir yapılanmayla, merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu bir *ortaklık* çerçevesinde bir araya getiren "yönetişim" mekanizmalarıdır.

YG-21 süreci bağlamında, "kentine sahip çıkma", "aktif katılım" ve "çözümde ortaklık" ilkelerinin bütünlüğünde, kentleri sürdürülebilir geleceğe taşıyan bir "ortaklık modeli" olarak tanımlanan[36] Kent Konseyleri, yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik bilincinin geliştirilmesini, çok-aktörlü ve çok-ortaklı yönetim tarzının benimsenmesini sağlamaktadır.

Kent Konseyleri'nin işlevleri, bir yandan ilgili kentin "sürdürülebilir kalkınma" önceliklerinin ve hedeflerinin saptanması, ortak bir kent vizyonu oluşturulması, temel stratejilerin ve eylem alanlarının belirlenmesi gibi, üzerinde toplumsal uzlaşma sağlanması gereken konuları, diğer yanda da uygulamaya dönük olarak, almış olduğu *tavsiye* niteliğindeki kararların, başta Belediye olmak üzere, ilgili kuruluşlarca benimsenmesi yönünde çaba gösterilmesi, yerel eylem planlaması sürecinin yürütülmesi, benimsediği eylem planlarıyla tutarlılığını sağlamak amacıyla yerel politikaların, kararların ve eylemlerin izlenmesi gibi, sorumlulukların ortaklar arasında dengeli bir şekilde paylaşılmasını gerektiren konuları kapsayan uzun bir liste oluşturmaktadır.

"Kent Konseyi" adı zorunlu mudur?

"Kent Konseyi" terimi, genelde "ortak bir dil" oluşturulması açısından benimsenmiş olmasına ve yaygın olarak kullanılmasına karşın, zorunlu olarak kullanılması gereken bir ad değildir. Kent ölçeğindeki katılımcı platformlara bakıldığında, benzer yapıların farklı adlar altında da oluşturulabildiği görülmektedir.

Bu konuda, ilk akla gelen "Meclis" teriminin yaygın olarak kullanılmamasının başlıca nedeni olarak, "Belediye Meclisi" ile isim benzerliğinden dolayı karışıklık yaşanabileceği endişesi gösterilmektedir. Bununla birlikte, "Kent Meclisi" adı altında kurulmuş birkaç katılımcı platform örneği vardır. Ayrıca, "Kent Danışma Meclisi", "Şehir Meclisi", "Şehir Danışma Meclisi", "Kent Platformu", "Kent Parlamentosu" gibi çok daha sınırlı (halen yalnızca birer kente özgü) adlar da kullanılmaktadır. Aynı şekilde, bazı kentlerde yerel ortaklar, platformlarını "Kent Kurultayı" adı altında oluşturmuşlardır. İl ölçeğindeki yapılanmalar geliştikçe, "İl Konseyi", "İl Kurultayı", "İlçe Kurultayı" gibi adlar da görülmeye başlanmıştır.

Adı geçen farklı adlar saklı kalmak kaydıyla, "Kent Konseyi" teriminin yaygın olarak benimsendiği görülmektedir. Ülke genelinde, "Ekonomik ve Sosyal Konsey" gibi oluşumlar bu adın yerleşmesini kolaylaştırdığı gibi, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına ve yerel yönetimlere ilişkin yeni yasalarda da "Kent Konseyi" adının kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan, kavram kargaşasına yol açılmaması ve dil bütünlüğü sağlanması amacıyla, YG-21 sürecini yeni başlatan kentlerdeki katılımcı platformların *Kent Konseyi* adı altında oluşturulması önerilmektedir. Yine de, kent ölçeğindeki katılımcı platformların kendilerine ne isim verecekleri, ancak yerel ortakların kararlaştırabileceği bir konudur.

"Yerel yönetişim"in en somut ve başarılı örneklerinden birini sergileyen Kent Konseyi uygulamasını kendi kentlerinde yaşama geçirmek üzere harekete geçen yerel ortakların, Kent Konseyi'ni kentin tüm örgütlü ve örgütsüz kesimlerini temsil edebilecek bir yapıda oluşturmaya özen göstermeleri önerilmektedir.

Kent Konseyi kimlerden oluşmalıdır?

Türkiye'de Kent Konseyi ve benzeri adlarla oluşturulan katılımcı platformlara ilişkin mevcut uygulamalar ve deneyim, Konsey'in merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgeninde yapılandırılması gereği konusunda sağlam ipuçları vermektedir.

Genelde, Kent Konseyleri'nin ortaklık yapısı belirlenirken, belirli kişilerin "doğal üyeler" olarak doğrudan katıldığı görülmektedir. Bir anlamda kurumsal temsili de beraberinde getiren bu gruba, ilgili ilin Milletvekilleri ve Valisi, (ilçelerde Kaymakam), ilgili kentin Belediye Başkanı (Büyükşehirlerde tüm Başkanlar), İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi üyeleri, önceki dönem Milletvekilleri, Valiler ve Belediye Başkanları gibi, önemli bir konumda olan ve ilgili kente büyük emeği geçen kişiler dahil edilmektedir.

Bir başka genel uygulama olarak, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Bakanlıkların İl Müdürlükleri, ilgili Bölge Müdürlükleri, DİE, TSE, TÜBİTAK, vb. kuruluşların İl Temsilcilikleri, Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, vb.) temsilcileri de Kent Konseyi'nde yer almaktadır.

Aynı şekilde, Kent Konseyi'nde siyasal partilerin temsilcileri (genelde, seçime girmeye hak kazanmış siyasal partilerin il ve ilçe temsilcileri) ve mahalle muhtarları da (doğrudan veya Muhtarlar Derneği aracılığıyla) yer almaktadır.

Kent Konseyleri'nin sivil toplum kuruluşları kanadında, başta vakıflar ve dernekler, meslek odaları, üniversiteler ve sendikalar olmak üzere, geniş bir yelpazeye yayılan sivil toplum kuruluşları yer almaktadır.

Kent Konseyleri'ne ilişkin verilere bakıldığında, genelde merkezi yönetim kuruluşlarının ve belediyelerin temsilcilerinin (doğal üyeler dahil), Kent Konseyleri'nin yaklaşık üçte birini oluşturduğu, geriye kalan üçte ikilik bölümün ise sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluştuğu görülmektedir. Bu özellik, sivil toplumun Kent Konseyi bağlamındaki ağırlıklı konumunu ve işlevini bir kez daha vurgulamaktadır.

Dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de "hükümet-dışı kuruluşlar" terimini en iyi karşılayan vakıf ve derneklerin, sivil toplum grubunu oluşturan farklı kuruluşlar arasında özel bir konumu ve işlevi bulunmaktadır. Kent Konseyleri'nde, yerel ölçekte etkinlik gösterenlerin yanısıra, ulusal ölçekli vakıf ve derneklerin il temsilcilikleri de yer almaktadır. Bununla birlikte, sayıları yüzlerle, hatta binlerle ifade edilen derneklerin bulunduğu bazı kentlerde, bunlar arasında bir gruplandırmaya gidildiği ve Konsey'deki temsilin buna göre belirlendiği görülmektedir.

Konsey'in bir başka güçlü dayanağını, geniş bir örgütlenme ve üyelik ağına sahip Meslek Odaları ve bunların kurmuş oldukları Birlikler oluşturmaktadır. Bir kentten diğerine farklılık göstermekle birlikte, bunlar genelde Sanayi, Ticaret ve Esnaf Odaları, Tabipler, Eczacılar, Diş Hekimleri, vb. Odalar, TMMOB bünyesindeki odalar (Elektrik, Makine, İnşaat, Ziraat, Jeofizik, Jeoloji, Çevre, Maden, Orman, vb. Mühendisleri Odaları ile Mimarlar, Şehir Plancıları, vb. Odaları), Baro ve diğer odaları kapsamaktadır.

Kent Konseyi yapılanması içerisinde Sendikalar da (İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve bağlı şubelerinin temsilcileri, Kamu Çalışanları örgütleri, İşveren Sendikaları Konfederasyonu, vb.) sivil toplum yelpazesindeki yerlerini almaktadır.

Kent Konseyi'nde yer alan bilim ve eğitim kurumlarının, özellikle de üniversitelerin, ilgili yapı ve süreçlerde önemli işlevler üstlendiği görülmektedir.

Aynı şekilde, kooperatifler (konut, taşıma, tüketim, vb.), birlikler, basın-yayın kuruluşları, sağlık kuruluşları, spor kulüpleri, vb. kuruluşların temsilcileri de Kent Konseyi'nde yer almaktadır.

Kent Konseyleri'nin ortaklık yapısı, kentin örgütlü kesimleriyle sınırlı kalmayarak, başta çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri ve özel ilgi grupları olmak üzere, tüzel kişiliği bulunmayan, ancak YG-21 süreçleri kapsamında yaşamsal bir işlev gören katılımcı platformların temsilcilerini de kapsamaktadır.

Kent Konseyleri'nin, genelde "kurumsal üyelik" temelinde yapılandığı ve doğal üyeler dışında, bireysel üyeliğe kapalı tutulduğu görülmektedir. Bu uygulamanın yaygınlaşmasında, "temsil" konusu önemli bir rol oynamaktadır. Kent Konseyi'nin ortakları arasında yer alan kuruluşları temsil etmek üzere Konsey'e katılan üyeler, kendisinden başkasını temsil etmeyen bir bireysel katılımcıyla "aynı oy ve söz hakkı"na sahip olmaya sıcak bakmamaktadırlar.[37] Çok küçük ölçekli olması veya yerel koşullar nedeniyle, örgütlü temsilin zayıf bir görünüm sergilediği bazı kentlerdeki Kent Konseyleri, kurumsal temsil ile birlikte bireysel üyeliğe de açık olmakla birlikte, daha büyük ölçekli kentlerde "kurumsal katılım" ön plana çıkmakta ve bireysel katılım, Çalışma Grupları'na yönlendirilmektedir.

Kent Konseyi'nin "yaptırım gücü" olmalı mıdır?

Kent Konseyi'ni oluşturan üyelerin (özellikle, sivil toplum kuruluşlarının) ortaya getirdiği temel endişenin, kendilerinden gelen görüş ve önerilerin, yerel karar alma süreci üzerinde gerçek bir etkisinin bulunup bulunmadığı konusunda olduğu görülmektedir. Katılımdan somut bir sonuç alınamaması, çoğu kez katılım konusunda isteksizlik ve ilgisizlik doğurmakta, başlangıçta büyük bir iyimserlik ve özveriyle bu sürece katılan birçok kişinin gönülsüzleşmesine, küsmesine ve kendilerini geriye çekmelerine yol açmaktadır.

Kent Konseyi, bünyesinde kamu kurumlarını, yerel yönetimi ve sivil toplum kuruluşlarını yatay ilişkiler içerisinde biraraya getirmeyi başardığı ölçüde, dolaylı bir "yaptırım" gücü de elde etmiş olmaktadır. Bu yapı içerisinde yer alan yerel düzeydeki başlıca karar alıcı ve uygulayıcı kuruluşların temsilcilerinin de Konsey'in aldığı "tavsiye" niteliğindeki kararların oluşumuna katılmaları, bunların uygulamaya geçirilmesinin önünü açmaktadır.

Genelde birçok belediyenin, biçimsel ve yüzeysel katılıma kucak açarken, özellikle kentsel planlar ve mali konular gibi birtakım kilit alanlar sözkonusu olduğunda, sıkıca içine kapanan bir yapıda olması ve katılımı sınırlandırıcı bir tutum sergilemesi nedeniyle Kent Konseyi'nin "göstermelik" bir işlevle sınırlı kaldığı endişesi de, bu sorunun daha da derinleştirmesine neden olmaktadır.

Katılım konusundaki yoğun çabaların ve gönüllü emeğin etkisiz kalması sonucunda Konsey üyeleri, "havanda su dövdükleri" duygusunun ağır bastığı durumlarda, "yaptırım" güçleri olmasını ve aldıkları kararların Belediye Meclisi'ni bağlayıcı olmasını talep etmektedirler.

Buna karşılık, Avrupa'daki örneklerde de açıkça vurgulandığı gibi, Kent Konseyi'nin, seçimle gelen Belediye Meclisi'nin "üzerinde" yer alan veya bunun "yerine geçen" bir karar organı işlevini görme iddiasını taşıması, beraberinde getireceği yasal ve kurumsal sorunların ötesinde, "yerel öz-yönetim" ilkesine de aykırı düşecektir. Yerel yönetişimin temeli olan "katılım"a dayalı platformlar, demokratik yerel yönetimin vazgeçilmez gereği olan "seçilmiş temsilciler"in işlevini devralacak bir mekanizma değil, yerel temsil ve katılımın birlikteliğini pekiştiren yapılardır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda da vurgulandığı gibi, seçimle gelen yerel karar alma organları ile "vatandaşların doğrudan katılımına olanak veren" yöntemler arasında güçlü bağların oluşturulması gerekmektedir.[38]

Kent Konseyleri'nin kararları, belediyeler ve diğer uygulayıcı kuruluşlar açısından "bağlayıcı" olmaktan çok "tavsiye" niteliğinde olmakla birlikte, Konsey'lerin yerel karar alma sürecinde giderek artan bir ağırlığı olduğu görülmektedir. Kent Konseyi içerisinde belediyelerin ve merkezi yönetim kuruluşlarının karar alıcı düzeyindeki temsilcilerinin yer alması, Konsey kararlarının Belediye Meclisi'nin ve ilgili kamu kuruluşların gündemlerine taşınmasını kolaylaştırmakta ve bunların uygulamaya geçirilmesinin önünü açmaktadır.[39]

Kent Konseyleri'nin asıl gücünün, bu platformları oluşturan paydaşların gücünü ortak bir "kent aklı"nda birleştirerek bir "sinerji" yaratmasından kaynaklandığı daha iyi anlaşıldıkça, "yaptırım" arayışlarının da giderek cılızlaştığı görülmektedir.

Kent Konseyi'nin "tüzel kişiliği" olmalı mıdır?

Genelde, Kent Konseyleri'ni oluşturan ortakların, yalnızca işlevlerini değil, yapılarını da sorguladıkları ve bu bağlamda, oldukça yaygın bir şekilde "tüzel kişilik" arayışına girdikleri görülmektedir. Bu yöndeki bir arayışın gerekçeleri arasında, Konsey'in mevcut örgütlenme kalıplarına uymaması nedeniyle yasal ve kurumsal sıkıntılarla karşılaşılması, özellikle belediyelerin ve merkezi yönetim kuruluşlarının karşısına "muhatap bir kurum" olarak çıkılamaması, yapının işlemesi için gerekli olan personel istihdam edilmesi, banka hesabı kullanılması, gelir elde edilmesi gibi konularda tüzel kişilik aranması gibi kaygıların üst sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Türkiye'de Kent Konseyleri'nin, başka ülkelerdeki uygulamalardan farklılık gösteren özgün yapılanma özelliklerine bağlı olarak, kurumsallaşma ve "tüzel kişilik" arayışlarına ağırlık verdikleri görülmektedir.

Bu arayışlar kapsamında ağırlıklı olarak, Kent Konseyi'nin tüm üyelerini ortak bir şemsiye altında toplayacak bir Vakıf veya Dernek kurulması seçeneği üzerinde durulması, rastlantı değildir. Gerek vakıflar ve gerekse de dernekler, yalnızca Türkiye'de değil, başka ülkelerde de en yaygın biçimde oluşturulan ve farklı kurumlar ve kişiler arasında işbirliğini hedefleyen başka modeller karşısında birtakım belirgin avantajlara sahip olan örgütlenme biçimleridir.

Buna karşılık, özellikle yerel düzeydeki örgütlenme bilincinin daha yüksek olduğu, birçok güçlü sivil toplum kuruluşlarının bulunduğu göreceli olarak büyük ölçekli kentlerde, vakıf veya dernek seçeneğine sıcak bakılmadığı görülmektedir. Kurulacak bir vakıf veya derneğin, yasal ve kurumsal engeller nedeniyle belediyenin ve kamu kuruluşlarının temsilinin sınırlı kalmasından dolayı henüz başlangıçta güçsüz bir duruma düşeceği, süreç içerisinde kendisini oluşturan üye kuruluşlarla rekabete girmek zorunda kalacağı, kendini bir "kurum" olarak görme eğiliminin ağır basması durumunda başka kurumlarla çatışma içerisine girebileceği, yönetiminin ele geçirilmesine yönelik bir erk mücadelesi alanına dönüşeceği, sonuçta da bir "platform" olma özelliğinden uzaklaşacağı ve amaçlanan işlevini yitireceği kaygıları dile getirilmektedir.

Bu konudaki kaygılar dikkate alınarak, sözü edilen seçeneklerin daha işlevsel kılınması ve dile getirilen sakıncaların, en azından kısmen giderilmesi yönünde yeni arayışlar başlatılmıştır. Bu kapsamda, vakıf, dernek veya daha yakın bir zamanda gündeme getirilen "kooperatif" seçeneğinin, bir "üst" kurumsal yapı olarak değil, Konsey çalışmalarını destekleyen ve tüzel kişiliğin gerektiği yerlerde devreye giren kurumsal bir araç işlevini görecek şekilde oluşturulması gündeme gelmiştir. Bu konudaki girişimlere öncülük eden bazı YG-21 kentlerinde, bu yönde örgütlenmelere gidilerek, farklı modeller denendiği görülmektedir.[40]

Vakıf, dernek, kooperatif gibi seçeneklerin kolaylıkla "uygulanabilir" olması, Kent Konseyi'nin sürdürülebilirliği açısından yeterli değildir. Bunun, kuruluş amacına uygun işlemesine ve Konsey'in tüzel kişiliği olmamasından kaynaklanan darboğazların aşılmasında yardımcı bir yapı işlevini görmesine özen gösterilmelidir. Destek amacıyla oluşturulan bu tüzel kişiliğin, Konsey'in "önüne" veya "yerine" geçerek, bu katılımcı platformu işlevsiz kılmasına izin verilmemelidir.

Tüzel kişilik arayışları ve bu yöndeki örgütlenme girişimleri sürmekle birlikte, genelde, Kent Konseyi'nin asıl gücünün, tüzel kişiliği olup olmamasından değil, demokratik ve katılımcı bir platform bünyesinde, tüm ortakların birlikteliğine dayalı örgütlenmesinden kaynaklandığı görüşü ağır basmaktadır.

Belediye Başkanı, Kent Konseyi'ne Başkanlık etmeli midir?

Belediye Başkanı'nın, ilgili Kent Konseyi'ne de başkanlık etmesinin gerekli veya yerinde bir uygulama olup olmadığı, çok tartışılan bir konudur. Ancak, bu konudaki genel tartışma noktalarını özetlemeden önce, önemli bir noktanın vurgulanması gerekmektedir: Yerel Gündem 21 süreci ile bağlantılı olmadan (veya bu bağlantıyı kurmaktan kaçınarak), Belediye'yi "dışlama" ve Kent Konseyi oluşumunu yalnızca bir "muhalefet platformu" olarak görme eğilimde olan görüşlerin eleştirisi, bu Elkitabı'nın kapsamı dışındadır. Dolayısıyla, bu bölümde Belediye Başkanı'nın Konsey içerisindeki rolüne ilişkin tartışma noktaları, YG-21 süreci bağlamıyla sınırlı tutulmaktadır.

Tartışma yelpazesinin bir ucunda, Belediye Başkanı'nın Kent Konseyi'ne başkanlık etmesinin, Belediye'nin "güdümünde" çalışan bir Konsey görünümü vereceği ve bu kapsamda, tepki doğurucu, katılımı sınırlayıcı ve toplumsal uzlaşma temelini zayıflatıcı bir uygulamaya yol açacağı endişeleri dile getirilmektedir.

Tartışmanın diğer ucunda, Belediye Başkanı'nın Kent Konseyi'ne başkanlık etmemesi durumunda, Belediye'nin ilgisinin, katılımının ve katkısının azalacağı, bununla kalmayarak, Konsey'in geniş temsil niteliğini ve giderek meşruiyetini yitireceği ve herhangi bir başka platformdan farkı kalmayacağı görüşü ortaya getirilmektedir. Sonuçta, aynı kent bağlamında, her biri "gerçek" Konsey olduğu iddiasını taşıyan birden çok platformun oluşabileceği tehlikesine dikkat çekilmektedir.

Gerçekten de, Kent Konseyi'nin daha bağımsız ve Belediye'nin doğrudan yönlendirmesinden uzak çalışması veya başka gerekçelerle Konsey'e Başkanlık etmeyeceğini açıklayarak kendisini geri planda tutma yoluna giden birçok Belediye Başkanı'nın, uygulamada karşılaşılan darboğazlar karşısında, yerel ortakların bu yöndeki talepleri ve "baskıları" doğrultusunda bu kararlarını gözden geçirerek, yeniden Konsey Başkanlığı'na dönmüş olduğu görülmektedir.

Bu konuda geliştirilen ve yaygın olarak kabul gören çözümlerden biri, "onursal başkanlık" uygulamasıdır. Farklı adlar altında da olsa, bu anlayış kapsamındaki uygulamalarda Belediye Başkanı, Konsey'in doğal ve onursal başkanı olarak görülmekte, ancak Konsey'in işleyişinde etkin bir rol üstlenmemektedir. Konsey, ortaklar arasından (genellikle de, sivil toplum kuruluşlarından) seçilen bir temsilcinin kolaylaştırıcılığında toplanmaktadır. Dolayısıyla, Belediye Başkanı'nın ağırlığı veya müdahalesi sözkonusu olmamakta, ancak bu oluşumu desteklediğinin ve ortaklar arasında yer aldığının açık bir mesajını vermektedir. Konsey çalışmalarının sürekliliği ise, YG-21 Genel Sekreterliği'nce ve bazı kentlerde Yürütme Kurulu, Kolaylaştırıcı Kurul veya benzeri adlarla oluşturan koordinasyon mekanizmaları tarafından sağlanmaktadır.

Belediye'nin Konsey içerisindeki hassas dengeleri, kendi ağırlığını koyacak şekilde bozabileceği yönündeki endişelerin giderilmesinde, Konsey'in işleyişinde ve tüzüğünde yapılan düzenlemeler kadar (çoğu kez, bunlardan daha fazla), ilgili kentin Belediye Başkanı'nın kişiliği ve konuya yaklaşımı da önemli bir rol oynamaktadır. Birçok örnekte Belediye Başkanı'nın Konsey'de aktif bir rol oynamasına karşın, Başkan'ın "kolaylaştırıcı" rolünü ön plana çıkarması sayesinde, karşılaşılan sıkıntıların büyük ölçüde aşıldığı görülmektedir.

Kent Konseyi Tüzüğü neleri içermelidir?

Kent Konseyi Tüzüğü'nün *neleri içermesi gerektiği* sorusundan önce, böyle bir tüzüğün *gerekli olup olmadığı* sorusuyla başlamak gerekmektedir.

Alışılagelmiş bir "tüzel kişiliğe" sahip olmamakla birlikte, Kent Konseyleri'nin, amaçlanan işlevlerini yerine getirebilmeleri ve sağlıklı ve verimli bir şekilde çalışabilmeleri amacıyla, demokratik örgütlenme ilkelerinin ışığında, belirli bir düzene göre işlemesinin gerekli olduğu, genelde tüm YG-21 ortakları tarafından benimsenen bir yaklaşımdır.

Gerçekten de, Kent Konseyleri'ni oluşturmuş kentlerin neredeyse tamamında, bu katılımcı yapıların temel çalışma ilkelerini ve yöntemini, toplantıların yönetim usullerini ve kurallarını ve diğer ilgili konuları düzenleyen tüzükler bulunduğu Kent Konseyleri'nin, kendi tüzüklerine (veya "yönetmelik" gibi benzeri adlarla hazırlanan belgelere) göre faaliyet gösterdikleri görülmektedir.[41]

Kent Konseyleri'ne, gerek dışarıdan ve gerekse kendi üyelerince getirilen eleştirilerin büyük çoğunluğunun, bu platformların yapısından ve işlevinden çok, uygulamadan kaynaklanan birtakım sorunlara yönelik olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, ilgili tüzüklerin içeriği büyük önem taşımakta ve bu konudaki düzenlemeler ve gerekli düzeltmelerle, uygulamadaki aksaklıklar büyük ölçüde giderilebilmektedir.

Tüzük içerisinde, asgari olarak, Kent Konseyi'nin oluşumu, organları, görevleri ve çalışma yöntem ve esaslarının belirlenmesine yönelik aşağıdaki konuların düzenlenmesi önerilmektedir:

- Konsey'in amacı, hedefleri, kuruluş ve çalışma ilkeleri, ilgili tanımlar;
- Konsey'in yapısı, oluşumu, işlevleri ve genel işleyişine ilişkin düzenlemeler;
- Konsey'in işleyişine ilişkin düzenlemeler (yönetim biçimi, seçim esasları, temsil ve üyelik, karar alma yöntemleri, kararların uygulanması ve izlenmesi, vb.)
- Konsey'in bünyesinde yer alan organların (Genel Kurul, Yürütme Kurulu, Koordinasyon Kurulu, vb.) oluşumu, işlevleri ve işleyişlerine ilişkin düzenlemeler;
- İlgili kent için öngörülen yapılanmaya uygun olarak, diğer katılımcı platformlar (Çalışma Grupları, Kadın ve Gençlik Meclisleri, vb.) ile Kent Konseyi'nin ilişkileri;
- YG-21 eylem planlamasının hazırlanmasına, uygulanmasına ve izlenmesine yönelik düzenlemeler;
- Konsey ile ilgili Belediye arasındaki temel bağlantıların kurulması, çalışmaların koordinasyonu ve sürekliliğin sağlanmasına yönelik düzenlemeler;
- Her kentin, başka kentlerdeki benzer düzenlemelerin tam olarak karşılayamadığı, kendi özel koşullarını ve tercihlerini yansıtan düzenlemeler.

Kent Konseyi Tüzüğü, yalnızca çalışma esaslarını ve ortaklar arasındaki ilişkiyi tanımlayan bir belge olarak kalmayarak, katılımcı kurum ve kuruluşlar arasında yapılmış bir "ortaklık sözleşmesi", bir başka ifade ile, katılımcı kuruluşların gerek birbirlerine ve gerekse belde halkına karşı sorumluluklarını ortaya koyan bir "taahhütname" niteliğini de taşımaktadır.

Kent Konseyi Tüzüğü nasıl hazırlanmalıdır?

Kent Konseyi tüzük taslağının, çoğu kez, Konsey'in ortakları arasından seçilen bir Hazırlık Kurulu veya benzeri bir komisyon tarafından hazırlanmakta olduğu görülmektedir. Hazırlık Kurulu genelde Kent Konseyi bünyesindeki ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşmakla birlikte, hemen her kentte, ilgili konuda uzmanlığı ile tanınan kişilerin de hazırlık çalışmalarına davet ve dahil edildiği görülmektedir.

Hazırlık Kurulu, tüzük taslağını hazırlarken, örnek oluşturabilecek başka kentlerdeki tüzükleri ve özellikle, bu kentlerde uygulamadan kaynaklanan sorunları dikkate almalıdır. Bu konuda, hangi kentlerdeki Kent Konseyi tüzüklerinden uygun örnekler olarak yararlanılacağı, ilgili Kurul'un takdirine bırakılmalıdır.

Ancak, bu konuda önemli bir noktaya dikkat çekilmesi gerekmektedir: Başka kentlerdeki tüzüklerin yerel koşullara uyarlanmadan, olduğu gibi benimsendiği örneklerin tümünde, uygulama sırasında çeşitli sıkıntılar ve darboğazlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Kent Konseyi Tüzüğü'nün, mevcut deneyimin ışığında hazırlanmasında büyük yarar olmakla birlikte, ilgili kentin kendine özgü koşullarını ve özelliklerini yansıtmasına özen gösterilmelidir.

Taslak hazırlandıktan sonra, Kent Konseyi üyelerine çeşitli kanallardan (posta, faks, e-posta, vb.) ulaştırılarak, tüm ortakların taslağı incelemeleri ve görüşlerini oluşturmaları sağlanmaktadır. Alınan yazılı görüşler doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılmasından sonra taslak, genelde Kent Konseyi'nin yalnızca bu taslağı görüşmek üzere düzenlediği, özel ve tek gündemli bir toplantıda ele alınmaktadır. Bu toplantıda ortaya getirilen (ve kişisel olmaktan çok, kurumsal olması beklenen) görüş ve öneriler doğrultusunda son biçimini alan tüzük taslağı, ortaklarca onaylanarak kesinleşmektedir.

Tüzük taslağının onaylanma süreci ve oylama yöntemi konusunda kentler arasında bazı farklı uygulamalar göze çarpmakla birlikte, bu yöntemin genelde kabul gördüğü ve oldukça benzer çizgilerde geliştiği görülmektedir.

Kent Konseyi Tüzüğü Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır?

Kent Konseyi Tüzüğü'nün, Konsey üyelerince onaylanarak kesinleştirilmesi sonrasında, ilgili Belediye Meclisi tarafından da onaylanması gerekip gerekmediği konusunda, yalnızca farklı kentler arasında değil, aynı kentteki ortaklar arasında da önemli görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir.

Genelde, Kent Konseyi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nin onayına sunulması, özellikle sivil toplum kesiminden ortaklar tarafından sakıncalı görülmektedir. Bu uygulamanın uzantısı olarak, Belediye'nin rolünün bir "kolaylaştırıcı" olmaktan çıkacağı ve Kent Konseyi üzerinde ağır bir vesayete dönüşebileceği endişesi dile getirilmektedir. Belediye Meclisi'nin Kent Konseyi Tüzüğü'nü "onaylaması" durumunda, bir sonraki adım olarak, bunu "değiştirme" yetkisini de kendisinde göreceği belirtilmektedir.

Konsey Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nde onaylanmasından duyulan endişelerin ötesinde, Kent Konseyi'nde yer alan karar alıcı konumdaki Belediye temsilcilerinin zaten ilgili Tüzüğün hazırlanması ve onaylanması sürecine katılarak bunu benimsemiş olduklarından hareketle, bu konudaki genel eğilimin, Konsey Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nde ayrıca görüşülmesine gerek olmadığı yönünde geliştiği görülmektedir. [42]

Kent Konseyi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi tarafından "onaylanarak kesinleştirilmesi" veya "kabul edilmesi" şeklinde değil, YG-21 sürecinin Belediye'nin plan, program ve bütçelerine yansıyacak şekilde desteklenmesi amacıyla görüşülerek benimsenmesi, genelde tüm ortaklar tarafından kabul gören bir yaklaşımdır.

Kent Konseyi'nin YG-21 sürecindeki konumu ne olmalıdır?

Kent Konseyleri'ne, kurulmaya ve güçlenmeye başladıkları yıllardan bu yana, Konsey'e kentteki karar alma sürecini "yavaşlatan" veya "yokuşa süren" bir platform, yerel yönetimin "icraatlarına meşruluk kazandırmak için icat edilen" bir yapı, toplumdaki "gerçek çelişkilerin gözardı edilmesine" yol açan yapay bir yöntem, "küresel sermayenin kente nüfuz etmek için kullandığı" bir araç, vb. olarak bakılmasının birbirinden ilginç ve renkli örneklerinin sergilendiği görülmektedir.[43] Buna karşılık, önceki bölümlerde de sözü edildiği gibi, bu yöndeki eleştirilere en güçlü cevabı YG-21 sürecinde örnek uygulamalar oluşturan kentler vermiş ve Kent Konseyleri'nin, merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgenindeki geniş temsil tabanı üzerinde paydaşların kent yönetimine "eşit ortaklar" olarak katılmalarını sağlayan güçlü bir "yönetişim" mekanizması olarak gelişmesini ve ülke genelinde kabul görmesini sağlamışlardır.

Olabildiğince geniş ve esnek bir çerçeve çizmeyi amaçlayan Elkitabı'nın, belki de en "ısrarcı" uyarısı ve vurgulamasının, bu noktada yapılması gerekmektedir: Kent Konseyi'nin, YG-21 sürecinin bütününden kopuk olarak işlemesi durumunda, misyonunu ve işlevini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağından hareketle, "yapı" ile "süreç" arasındaki yaşamsal bağlantının kurulmasına büyük özen gösterilmelidir.

Bu bağlamda, Türkiye YG-21 Programı'nın en önemli ve dikkat çekici kazanımlarından birisini, tüzel kişiliği bulunmayan, mevcut yasalarda yer almayan Kent Konseyleri'nin, ülkemizde "meşru" bir katılımcı platform olarak görülmeye başlamakla kalmayarak, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması bağlamında, yeni yerel yönetim yasalarında da kendisine yer bulması oluşturmaktadır.

Elkitabı açısından önem taşıyan bir başka eleştiri konusu, şu soruda odaklanmaktadır: Engellerle dolu bu yolda gelinen noktada, Kent Konseyleri'nin meşruiyeti sağlanmış, yaygın şekilde kabul görmeye başlanmış ve yasalara yansımışken, neden kendi başına yeterli görülmeyip, YG-21 süreci ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir? ("Kent Konseyimiz varken, neden bir de YG-21 ile uğraşalım?")

Kent Konseyi ile Yerel Gündem 21'in birbirine "alternatif yapılar" olduğu görüşü, yanıltıcı olduğu kadar, katılımcı süreçlerin tıkanmasına da yol açabilecek dar bir bakış açısını nitelemektedir. Birçok kez vurgulandığı gibi, YG-21, sürdürülebilir kalkınma hedefi doğrultusunda, katılımcı yerel eylem planlaması sürecidir. Bu sürecin "katılım" boyutunun temel yapılanma biçimi olan Kent Konseyi oluşturulmadan hazırlanacak eylem planlarının geçerliliği ve uygulanabilirliği sağlanamayacağı gibi, eylem planlaması sürecinden kopuk işleyen bir Kent Konseyi de, başlangıçta öngörülen ortak amaç ve hedeflerin çok uzağında kalacaktır.

Eyleme dönük işleyemeyen, almış olduğu kararları izleyecek ve uygulamaya yansıtacak mekanizmalara gereken ağırlığı vermeyen Kent Konseyleri, azımsanmayacak sayıdaki örneğin buruk bir şekilde ortaya koyduğu gibi, etkisizleşmekte, kendisini oluşturan paydaşlar tarafından "misyon"u sorgulanmaya başlanmakta, gönüllü katılımın somut sonuçlar vermemesi ve "boşa kürek çekilen" bir girişim olarak kalması nedeniyle, "geri çekilmeler" hızlanmaktadır.

Biçimsel olarak kurulan ve bir *içerik* kazandırılamayan Konsey, sonuçta dağılmadan varlığını sürdürse de, bir "platform" işlevini görmek yerine, bir "yafta" olmanın ötesine geçemeyen bir görüntü sergilemektedir.

Bu bağlamda, Kent Konseyi'nin YG-21 sürecinde konumu, katılımcı *yapılar* ile *süreçler* arasında, birbirini karşılıklı destekleyen ve anlamlı kılan kopmaz bağların ışında değerlendirilmelidir.

Kent Konseyi'nin kentteki tüm dinamikleri temsil ettiğinden hareketle, diğer tüm katılımcı yapıların ve süreçlerin, Konsey'in şemsiyesi altında oluşturulması ve işlemesi gerektiği yönündeki yaygın görüş doğrultusunda, birçok kentte YG-21 süreci, doğrudan Kent Konseyi'nce yürütülmektedir.

Kent Konseyi modelini Türkiye'nin gündemine "başarılı" örnekler olarak taşıyan ve bunun ülke genelinde kabul gören ve örnek alınan bir yapılanmaya dönüşmesinin yolunu açan kentlerdeki uygulamalara bakıldığında, benimsenen modelin büyük bir özveri ve sabırla, bir dantel gibi örüldüğü, Konsey ile diğer yapı ve süreçler arasında güçlü ve yatay bağlar oluşturulduğu, Belediye'nin ve kamu kuruluşlarının bu yapının işlemesine müdahale etmeden destek verdikleri ve aynı şekilde, katılımcıların da birlikte çalışma, sorun çözme ve üretme pratiklerini büyük ölçüde geliştirdikleri, birikimlerini ve uzmanlıklarını en iyi şekilde aktarma ve paylaşma kararlılığı sergiledikleri ve birer "paydaş" olarak uygulamada sorumluluk almaya hazır oldukları görülmektedir.

Kent Konseyi'nin YG-21 sürecindeki konumu, yerel ortakların kent yönetimine katılabileceği, "çözümün parçası" olabileceği bir yerel demokrasi platformu işlevini görmekle sınırlı değildir. Kent Konseyi'nin oluşturulması, aynı zamanda, ilgili kentte uzun soluklu bir *değişim* ve *gelişim* sürecine adım atılmasını da beraberinde getirmektedir.

Bu noktadan hareketle, YG-21 sürecini yeni başlatan veya başlatmayı düşünen kentlere yönelik önemli bir uyarıda bulunulması gerekmektedir: Kent Konseyi'nin YG-21 sürecinde kilit bir konumda bulunduğu kentlerdeki uygulamaların göz alıcılığına ve başarısına bakılarak, ilgili Konsey Tüzüğü'nün ve yapılanma modelinin bir başka kente doğrudan aktarılması ile başarının kendiliğinden geleceği beklentisi, yanıltıcı olacak ve düş kırıklığına yol açabilecektir.

Örnek alınan Konsey modeline ve yapılanmasına işlerlik kazandıran ve başarılı kılan unsurların neler olduğunun, büyük bir özenle ve kapsamlı olarak incelenmesi ve bundan gerekli derslerin çıkarılması, büyük önem taşımaktadır.

Kent Konseyi, her katılımcının karşılıklı etkileşim içinde, "birbirinden öğrenmesi", kendini geliştirmesi ve yenilemesini olanaklı kılan eşsiz bir ortam sağlamaktadır. Bu etkileşim, bir yandan Kent Konseyi'nin "kolaylaştırıcı" ortakları olan yerel yönetimler ve kamu kuruluşlarınca "yönetişim" anlayışının içselleştirilmesini ve Konsey'in karar ve çıktılarının kent yönetimine yansımasını gerektirirken, diğer yandan da sivil toplum ortaklarının, geliştirilen eylem önerilerinin ve öncelikli projelerin uygulanmasında sorumluluk üstlenmelerine ilişkin kapasitelerinin geliştirilmesini gerektirmektedir.

ALYA KENT KONSEY
N,ORTA,DÜDEN
ALLERİ TOPLANTISI
21
Genel Sek
Toplantısı
21
YAŞKI
DEMAN

Çalışma Grupları

Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan kentlerde Çalışma Grupları oluşturulurken, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka kentlerdeki uygulamaların dikkate alınması ve ilgili kente özgü modelin, mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edilmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Çalışma Grupları'nın işlevi nedir?

Genelde, "kurumsal temsil" esasında bir araya gelen ortaklarlardan oluşan Kent Konseyi ve benzeri kent ölçekli katılımcı platformların, farklı konularda ayrıntılı çalışmalar yürütmesi pratikte mümkün olamayacağı gibi, bu platformların işlevine de uygun değildir. Bu bağlamda Çalışma Grupları, belirlenen öncelikli konularda derinlemesine çalışmalar yapabilecek zamana ve birikime sahip, farklı sektörlerden, kuruluşlardan ve disiplinlerden gelen kişileri, katılımcı yaklaşımın özüne uygun şekilde, yerel sürdürülebilir kalkınma eylem planlamasının farklı bileşenleri etrafında buluşturmaktadır.

Çalışma Grupları, yalnızca bir tartışma, düşünce geliştirme ve ortak noktalarda buluşma ortamı yaratmakla kalmayarak, ilgili konulardaki temel sorunların çözümüne yönelik eylemlerin ve bunların önceliklerinin belirlendiği bir platform işlevini görmektedir.

Kent ölçeğindeki katılımcı platformlarla bağlantılı olarak, Çalışma Grupları, YG-21 süreçlerinin öncelikli konularına ve sorun alanlarına yoğunlaşarak faaliyet göstermektedirler.

"Çalışma Grubu" adı zorunlu mudur?

"Çalışma Grubu" terimi, genelde "ortak bir dil" oluşturulması açısından benimsenmiş olmasına ve yaygın olarak kullanılmasına karşın, zorunlu olarak kullanılması gereken bir ad değildir. Ülke genelindeki uygulamalara bakıldığında, benzer yapıların farklı adlar altında da oluşturulabildiği görülmektedir. Habitat II Zirvesi'nin ifadesiyle, "Kozalar" adı altında çalışan grupların yanısıra, "Komisyonlar", "Komiteler", "İlgi Grupları", "Üretim Platformları", "Konseyler" gibi oldukça farklı adlar altında oluşturulan, ancak benzer bir işlev gören gruplara da rastlanmaktadır.

YG-21 kentlerinde "Çalışma Grubu" adının yaygın olarak benimsenmesinde, Birleşmiş Milletler belgelerde yer alan "*Working Group*" terimini karşılaması ve buna bağlı olarak, Türkiye'nin BM zirvelerine sunduğu ulusal raporlarda da bu terimin kullanılmasının etkili olduğu görülmektedir. Yine de, kendi bağlamlarında oluşturulan bu özel amaçlı gruplara ne isim verecekleri, ancak yerel ortakların kararlaştırabileceği bir konudur.

Çalışma Grupları hangi başlıklar altında oluşturulmalıdır?

Çalışma Grubu başlıkları, ülkenin dört bir yanındaki kentlerde belirgin bir benzerlik taşımakla birlikte, her kentin coğrafi konumuna, büyüklüğüne ve özelliklerine bağlı olarak, yoğunlaşılan öncelikli konular belirgin farklılıklar gösterebilmektedir.

YG-21 sürecindeki kentlerde oluşturulan Çalışma Grubu başlıklarına bakıldığında, en çok karşılaşılanlar arasında, Çevre, Ekonomi, Sağlık, Turizm, Eğitim, Kültür ve Sanat, Ulaşım, Tüketiciyi Koruma, Çalışma ve Sosyal Güvenlik gibi genel ve geniş kapsamlı konuların bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, Türkiye'ye damgasını vuran konularda (örneğin, "Afetler ve Kriz", "Avrupa Birliği ile İlişkiler", vb. başlıklar altında) da Çalışma Grupları oluşturulmaktadır. Bunlara ek olarak, hemen her kentte, genel başlıklar altındaki grupların, kendi içerisinde daha özel konulara yönelen alt-başlıklara bölünerek çalıştığı veya yerele özgü bu konular için ayrı Çalışma Grupları oluşturulduğu görülmektedir.

Çalışma Grupları'nın hangi başlıklar altında oluşturulacağı belirlenirken, bir hareket noktası olarak, Gündem 21'deki konu başlıklarından ve başta BM Binyıl Bildirgesi olmak üzere, uluslararası topluluk tarafından benimsenen belgelerdeki öncelikli konulardan yararlanılabilir. Bununla birlikte, Çalışma Grupları, her kentin kendi öncelikli konularına yönelecek şekilde oluşturulmalıdır.

Çalışma Grupları, yalnızca öncelikli sorun alanlarına yönelmekle kalmayarak, YG-21 sürecinin temel politikalarının ve belgelerinin oluşturulmasına katkıda bulunan "komisyonlar" şeklinde de kurulabilmektedir. Genellikle, görevini tamamladıktan sonra dağılan bu tür komisyonların örnekleri arasında, kentin geleceğe yönelik vizyon taslağının geliştirilmesi, Kent Konseyi tüzük taslağının hazırlanması gibi konularda oluşturulan Çalışma Grupları gösterilebilir.

Çalışma Grupları'nın sayısı ne olmalıdır?

Herhangi bir kentteki Çalışma Grupları'nın sayısı, ilgili kentin büyüklüğü, konumu, gelişme özellikleri, YG-21 sürecinin etkinliği, yerel ortakların ve gönüllü katılımcıların ilgisi gibi çeşitli etkenlere bağlı olarak, önemli farklılıklar gösterebilmektedir.

Genelde, Çalışma Grupları'nın sayısının en küçük ölçekli kentlerde bile 3'ün altına inmezken, bazı kentlerde 20'nin üzerine çıkabildiği görülmektedir. YG-21 kentlerinin büyük çoğunluğunda, ilgili Yerel Gündem 21 süreçleri kapsamında belirlenen öncelikli konular çevresinde oluşturulan 10-15 arası Çalışma Grubu bulunmaktadır.

Bununla birlikte, Çalışma Grupları'nın sayısına bakılarak kıyaslama yapılması, bazı durumlarda yanıltıcı olabilecektir. Büyük ölçekli olmakla birlikte, yalnızca birkaç Çalışma Grubu'na sahip bazı kentlere yakından bakıldığında, belirlenen birkaç öncelikli sorun alanı çevresinde geniş katılımlı Çalışma Grupları oluşturulduğu, bunların ise her ana konu altında yer alan çeşitli alt-başlıklara yönelecek şekilde, kendi içerisinde görev paylaşımına gittiği görülmektedir.

Çalışma Grupları'na katılanların sayısı ne olmalıdır?

Çalışma Grupları'na katılım, ilgili kent bağlamında, YG-21 sürecinin etkinliği, belirlenen konu başlıklarının önceliği ve çekiciliği, yerel ortakların ve gönüllü katılımcıların ilgisi gibi genel etkenlerin yanısıra, ilgili Çalışma Grubu için belirlenen toplantı günleri ve saatleri gibi daha spesifik konulara da bağlı olarak, hem bir gruptan diğerine, hem de aynı grubun kendi içerisinde, değişiklikler gösterebilmektedir.

Belirli büyüklüğün üzerindeki YG-21 kentlerinde her Çalışma Grubu'nun, 5-10 kişiden 50-60 kişiye kadar uzanan (bazı kentlerde, bunun da üzerine çıkan) bir yelpazeye yayıldığı, ancak en genel ortalama olarak 20-30 katılımcıdan oluştuğu görülmektedir.

Çalışma Grupları'na katılanların sayısı, genelde iki uç noktada tartışma konusu olmaktadır: Bir uçta, Çalışma Grubu'nun verimli bir şekilde çalışabilmesi, en azından bir "grup" olabilmesi için, en az kaç kişiden oluşması gerektiği sorusu yer almaktadır. Bu konuda yine farklı uygulamalar olmakla birlikte, genel eğilim, Çalışma Grubu'nun asgari katılımcı sayısının 3'ten az olmaması gerektiği yönündedir.

Diğer uçta ise, belirli bir öncelikli konu çevresinde anlamlı bir çalışma yürütülebilmesi için, Çalışma Grubu'na katılacak kişilere bir üst sınır getirilmesine gerek olup olmadığı tartışması yer almaktadır. Çalışma Grubu'nun, belirli bir sayının üzerinde katılımcıyla toplanması durumunda çalışma veriminin düşeceği, sağlıklı görüş alışverişinin gerçekleşemeyeceği, toplantının bir panel veya konferanstan farkı kalmayacağı endişesi oldukça yaygındır.

Bununla birlikte, genelde ilgili kentin ölçülerinde "çok sayıda" katılımcıyı aynı konu çevresinde buluşturan Çalışma Grupları'nın, kısa sürede kendi içerisinde farklı alt-başlıklara bölünerek çalışma eğilimi nedeniyle, bu soruna daha kolaylıkla çözüm getirildiği görülmektedir.

Çalışma Grupları kimlerden oluşmalıdır?

Genel bir kabul olarak, Çalışma Grupları'nın, YG-21 sürecini niteleyen temel ilkeler ve yöntemlerin ışığında, "gönüllülük" esasında çalışması öngörülmektedir. Bu bağlamda, Çalışma Grupları'nın en başta, farklı sektörlerden ve farklı birikimlere sahip gönüllülerin katılımıyla oluşturulması beklenmektedir.

Çalışma Grupları, belirlenen öncelikli konularda özel bir ilgisi veya uzmanlığı bulunan kişilerden ve ilgili konuda sorumluluğu bulunan kuruluşların temsilcilerinden oluşmalıdır.

Çalışma Grupları'nda "gönüllülük" esas olduğundan, konuya ilgi duyan, "söyleyecek sözü, ayıracak zamanı" olan her bireyin katılımı, ilgili konuda uzmanlıkları olup olmadığına bakılmaksızın, büyük önem ve değer taşımaktadır.

Bu nokta göz ardı edilmemek kaydıyla, özellikle üniversitelerin ilgili bölümlerinden, faaliyet alanları konu ile örtüşen meslek odalarından ve ilgili konuda uzmanlaşmış diğer sivil toplum kuruluşlarından gelen katılımcıların Çalışma Grupları içerisinde etkin bir rol oynamasının getirdiği yararlar, birçok örnekte kendini göstermektedir.

Çalışma Grupları'nın "gönüllü katılım" esasında oluşması *gerekli* olmakla birlikte, *yeterli* değildir. Gönüllülerin yanısıra, Belediye'nin konu ile ilgili birimlerinden gelen temsilcilerin ve ilgili konuda doğrudan veya dolaylı sorumluluğu bulunan çeşitli kamu kuruluşlarının temsilcilerinin de Çalışma Grupları'nda yer alması, büyük önem taşımaktadır. Böylelikle, bir yandan daha geniş kapsamlı ve verimli bir çalışma ortamı yaratılırken, öte yandan da, Çalışma Grupları'nın yoğun ve özverili emeği sonucu alınan kararların ve elde edilen çıktıların sahiplenilmesi, kentsel kararlara dönüşmesi ve ilgili kuruluşların plan, program ve bütçe önceliklerine dahil edilmesi, daha kolaylıkla sağlanabilecektir.

Çalışma Grupları, gönüllü katılımcıların arada sırada biraraya gelerek, karşılıklı görüş alışverişinde bulundukları bir platform değil, YG-21 süreci kapsamında genel nitelikli ve sektörel eylem planlarının hazırlık sorumluluğunu üstlenerek çok önemli bir işlevi yerine getiren katılımcı mekanizmalardır.

Çalışma Grupları nasıl işlemelidir?

Çalışma Grupları'nın, kendilerinden beklenen önemli işlevleri yerine getirebilmeleri ve sağlıklı ve verimli bir şekilde çalışabilmeleri amacıyla, demokratik örgütlenme ilkelerinin ışığında, belirli bir düzene göre işlemeleri gerektiği konusunda bir görüş birliği olduğu görülmektedir.

En iyi ifadelerinden birini, "Gönüllü çalışma, *gönlünce* çalışma değildir!"[44] sloganında bulan yaklaşım doğrultusunda, Çalışma Grupları'nı oluşturmuş bulunan kentlerde, bu grupların temel çalışma ilkelerini ve yöntemini, grup toplantılarının yönetim usullerini ve diğer ilgili konuları düzenleyen belgeler ve kitapçıklar hazırlanmış bulunmaktadır.

Çalışma Grupları'nın, katılımcıların kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılmasını sağlayacak ve bir "sinerji" ortaya çıkaracak şekilde işlemesine yönelik düzenlemeler yapılırken, birlikte çalışmanın gereklerine ve özellikle de "toplantı kültürü"nün gelişmesini sağlayacak dengelere özen gösterilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda, herkesin istediği konuda, dilediği kadar uzun konuşması, başkalarının konuşma sırasına ve içeriğine saygı gösterilmemesi gibi olumsuzlukların aşılarak, özgürce konuşma, birbirini dinleme, azınlıkta kalan görüşleri dikkate alma ve ortak noktalarda buluşma ortamının yaratılması hedeflenmelidir.

Çalışma Grubu'nun amacı, hedefleri ve çalışma ilkeleri açıkça ortaya konmalı, grubun yönetim, çalışma ve karar alma yöntemlerinin yanısıra, ilgili sektörel eylem planlamasına yönelik düzenlemeler de yapılmalıdır.

Çalışma Grupları'na yönelik düzenlemeler, her toplantıda görüşülen konuların ve alınan kararların kayıtlarının tutulması ve Kent Konseyi'ne veya YG-21 Genel Sekreterliği'ne aktarılması konusunu da kapsamalıdır.

Aynı şekilde, Çalışma Grubu üyelerinin devamsızlığı durumunda nasıl bir önlem alınacağı veya yeni üyelerin, grubun sürekliliğini aksatmadan nasıl sürece katılabileceği konusundaki düzenlemelere de yer verilmelidir.

Son olarak, farklı Çalışma Grupları'nın kendi aralarındaki koordinasyonunun nasıl sağlanacağına ilişkin düzenlemelerin yapılması, büyük önem taşımaktadır.

Çalışma Grubu "Başkanlığı" nasıl olmalıdır?

YG-21 uygulamalarının ilk yıllarında, Türkiye'de bu sürece öncülük eden kentlerde Çalışma Grupları oluşturulurken, mevcut alışkanlıkların terk edilmesi kolay olmamış ve bu bağlamda, Çalışma Grubu "Başkanlığı", "Başkan Yardımcılığı", vb. adlarla, dikey bir yapıyı çağrıştıran kademeler oluşturulması yönündeki eğilimin ağır bastığı görülmüştür.

Daha sonraki dönemlerde ise, "Grup Temsilcisi", "Kolaylaştırıcısı", "Koordinatörü", "Sözcüsü" gibi, gönüllülük esasında birlikte iş yapmanın gereği olan esnek ve yatay yapılanmaları daha iyi ifade eden terimler ön plana çıkmaya başlamıştır.

Çalışma Grubu'nun temsilcilerine ne ad verileceğine ilişkin bu yaklaşım, bu temsilcinin belirlenmesi sürecine de yansımıştır. Buna bağlı olarak, genelde Çalışma Grupları'nın yürütücüleri veya temsilcilerinin, her grubun kendi içerisinde yaptığı seçimle belirlendiği görülmektedir.

Bu kapsamda, Çalışma Grupları'nın, düzenli ve verimli bir şekilde çalışmaları, katılımcıların kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri, karşılıklı saygı ve hoşgörüye dayalı bir çalışma ve uzlaşma ortamının sağlanması ve çıktıların Kent Konseyi ve diğer platformlara aktarılması gibi konular başta olmak üzere, grubun sürekliliğinin ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla, genelde bir yürütücü veya temsilciye sahip oldukları görülmektedir. Yerel ortakların tercihine bağlı olarak farklı adlar altında görev yapmalarına bakılmaksızın, önemli olan, bu yürütücü veya temsilcilerin, "kolaylaştırıcı" bir rol oynamaya özen göstermeleridir.

Hangi ad altında görev yaparsa yapsın, Çalışma Grubu temsilcisi, bir "baş yönetici" veya "eşitler arasında birinci" konumunda olmamalı, ilgili grubun sürekliliğini ve koordinasyonunu sağlayıcı ve "kolaylaştırıcı" bir rol oynamalıdır.

Çalışma Grupları ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Çalışma Grupları ile Kent Konseyi arasındaki ilişkiler, ilgili kentte benimsenen yapılanma modelinde, bu grupların ne ölçüde Konsey bünyesinde ve doğrudan Konsey'e bağlı olacak şekilde kurulduğu veya ne ölçüde Konsey'e paralel bir şekilde çalıştığına bağlı olarak, farklılıklar gösterebilmektedir.

Kent Konseyi ile Çalışma Grupları arasındaki ilişkinin niteliği açısından, bazı temel sorulara cevap aranması gerekmektedir: Kent Konseyi, Çalışma Grupları'na ne ölçüde müdahale etmeli, bunların işleyişini ne ölçüde yönlendirmeli ve izlemeli, önerileri ve çıktıları üzerinde ne ölçüde söz sahibi olmalıdır? Konsey, özellikle Çalışma Grupları'nın kendi "organı" olarak oluşturulduğu kentlerde, bunlarla nasıl uyumlu bir şekilde aynı çatı altında yer alabilecektir?

YG-21 Genel Sekreterliği, Çalışma Grupları'nın işleyişine destek vererek, Grup çıktılarının diğer katılımcı platformlarla paylaşılmasını sağlayarak, geliştirilen sektörel eylem önerilerinin Kent Konseyi'nce YG-21 Eylem Planı çerçevesinde bütünleştirilmesini kolaylaştırarak, Kent Konseyi ile Çalışma Grupları arasındaki bir köprü işlevini görmektedir.

Bu konuda, YG-21 kentlerindeki uygulamalara bakıldığında, Kent Konseyi Tüzükleri ve benzeri belgelerde, Çalışma Grupları'nın nasıl "disiplin altına" alınabileceği gibi, bu katılımcı yapının ve işleyişin özüne ters düşen yönler yerine, demokratik ilkeler doğrultusunda, nasıl en verimli ve karşılıklı uyum içerisinde çalışabileceği arayışlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Benimsenen yapılanma modeline ve uygulamalara bağlı olarak ortaya çıkabilecek farklılıklara bakılmaksızın, Çalışma Grupları'nın Kent Konseyi'nde etkin bir şekilde temsil edilmesi, büyük önem taşımaktadır. Konsey ile Çalışma Grupları arasında güçlü bir bağlantı kurulmasının gereği ve önemi dikkate alındığında, bu ilişkilerde ortaya çıkabilecek bir kopukluk, bir yandan gönüllü katılımın etkisini azaltırken, öte yandan da yerel eylem planlaması sürecinde büyük aksamalara yol açacaktır.

Kent Konseyi'nin ana işlevlerinden biri, YG-21 Eylem Planı'nın *bütünleştirilmesi* olduğundan, farklı Çalışma Grupları'nın karar ve önerilerinin ve hazırladıkları sektörel eylem planlarının, Konsey'de ele alınması ve birbiriyle çelişen veya uyumsuz olan yönlerinin giderilmesi gerekmektedir.

Çalışma Grubu katılımcılarının büyük emek ve çabalarla ürettikleri sözkonusu çıktıların, Kent Konseyi tarafından bu bütünleştirme süreci sonrasında benimsenmesi ve ortak bir taahhüt belgesine dönüştürülmesi, bunların kent yönetimine taşınmasını kolaylaştıracak ve uygulamaya geçirilmesinin önünü açacaktır.

Böylesine önemli bir konuda bu kalıcı adımların atılması, ancak Kent Konseyi ile Çalışma Grupları arasındaki bağlantının güçlü ve işlevsel kılınması ile mümkün olabilecektir.

Kadın Meclisleri

Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan kentlerde Kadın Meclisi oluşturulurken, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka kentlerdeki uygulamaların dikkate alınması ve ilgili kente özgü modelin, mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edilmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Kadın Meclisi gerekli midir?

Türkiye'de YG-21 uygulamalarının ilk yıllarında, birçok kentteki yerel ortaklar arasında, kadınlara yönelik ayrı platformlar veya çalışma grupları oluşturulmasının gerekli veya uygun olup olmadığı konusunda yoğun tartışmalar yaşandığı görülmüştür. Kentlerin önemli bir bölümünde, kadınların Kent Konseyi'nde ve Çalışma Grupları'nda yer almasının yeterli olacağı, ayrıca bir kadın platformuna gerek olmadığı savunulmuş, az sayıdaki bazı örneklerde ise ayrı bir platform oluşturulması durumunda kadınların dışlanacağı, "izole edileceği", hatta "ayrımcılık" anlamına geleceği gibi gerekçelerle, kadınlara yönelik katılımcı yapılar kurulmasından özellikle kaçınıldığı görülmüştür.

Yerel Gündem 21 sürecinin ağırlığını hissettirdiği her kentteki başarının ardında, katılımcı platformlarda ve yaşamın her alanındaki gönüllü çalışmalarda etkin bir rol oynayan kadınların bulunduğu görülmektedir.

Buna karşılık, çalışmalar ilerledikçe, başta uluslararası topluluk tarafından benimsenen küresel eylem planlarının ve anlaşmaların kadınlara yönelik hükümlerinin tam olarak yaşama geçirilmesi olmak üzere, kadınların karar alma süreçlerine ve kentsel yaşamın her alanına etkin olarak katılımının sağlanmasına odaklanacak ayrı bir yapılanma gereği ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu doğrultuda, YG-21 Programı ortağı kentlerde, birbiri ardına kadın platformları oluşturulmaya başlanmıştır.

Kadın platformlarının, süreç içerisinde, hareket alanı daha kısıtlı olan Çalışma Grubu veya benzeri bir yapılanmadan, kentteki tüm örgütlü ve örgütsüz kadınlara ulaşmayı amaçlayan Kadın Meclisleri'ne dönüşmeye başladığı görülmektedir.

Kadınların Kent Konseyleri'nde yetersiz bir şekilde temsil edilmesinin de bu dönüşümde önemli bir etkisi olmuştur. Ülkenin genel temsil yapısının yerel düzeydeki izdüşümü olarak, Konsey'de yer alan "doğal üyeler" içinde kadınların ülke genelindeki azlığı, kadın sayısının düşük kalmasına yol açmaktadır. Konsey'de kadınlar, yerel meclislerin çok sınırlı sayıdaki seçilmiş kadın üyeleri dışında, ancak bazı sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri olarak yer alabilmektedirler. Bu boşluğun doldurulmasında önemli bir işlevi olan Kadın Meclisleri, yalnızca Kent Konseyi'nde kadınların güçlü bir şekilde temsilini sağlamakla kalmayarak, kadınlarla ilgili öncelikli konuların tüm kentin ortak gündemine taşınmasının da yolunu açmaktadır.

Kadın Meclisi'nin işlevi nedir?

YG-21 Programı'nda kadınların yerel karar alma süreçlerine ve mekanizmalarına katılımına verilen ağırlık kapsamında, kadınlar yalnızca Kent Konseyleri ve çalışma gruplarına katılmakla kalmayıp, kendi katılımcı platformlarını ve sonrasında Kadın Meclisleri'ni oluşturmaktadır.

YG-21 Kadın Meclisleri, bir yandan kadınların karar alma süreçlerine ve kentsel yaşamın her alanına etkin olarak katılımının sağlanmasına odaklanırken, diğer yandan da örgütlü ve örgütsüz kadınlar arasındaki iletişimin geliştirilmesini ve bilgi ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesini sağlayacak ortak bir dayanışma ağı oluşturmayı hedeflemektedir.

YG-21 Kadın Meclisi, başta Gündem 21 ve Pekin Eylem Platformu olmak üzere, Rio'dan Johannesburg'a uzanan küresel zirvelerde benimsenen eylem planlarında ve BM Binyıl Bildirgesi ve BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) başta olmak üzere, diğer uluslararası belgelerde yer alan kadınlara yönelik hükümlerin yerel düzeyde yaşama geçirilmesini sağlayacak en elverişli konumdaki platformdur.

Bu genel çerçevede, Kadın Meclisi'nin, kadınların toplumsal yaşamın her alanında söz sahibi olması, kent ve kadın sorunları ve sorumlulukları konusunda bilinçlenmesi, kadın bakış açısıyla politikalar oluşturması, kentsel yaşama katılma ve kente ait olma duygularının geliştirilmesi, kadınlara karşı yapılan her türlü ayırımcılığa ve aile içi şiddete karşı güç birliği yapılması, kadınların sorunlarından, gereksinimlerinden ve beklentilerinden yola çıkılarak, çözüm önerileri ve projeler üretilmesi, bu önerilerin ve projelerin gerçekleştirilmesine katılma ve katkıda bulunulması ve genelde yerel hizmetlerin yürütülmesinde daha çok sorumluluk üstlenilmesi gibi çok-yönlü ve geniş kapsamlı hedefleri ve bunların gerçekleştirilmesine yönelik işlevleri bulunmaktadır.[45]

Kadın Meclisi, Kent Konseyi ile benzer çizgilerde, kentteki tüm paydaşları (ancak, bu kez örgütlü ve örgütsüz kadınları ve ilgili kuruluşları kapsayacak şekilde) bir "ortak çatı" veya "şemsiye" altında buluşturan bir platform niteliğini taşımaktadır.

Bu özelliğiyle Kadın Meclisi, kadın çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşlarını ve bu tür kuruluşların kendi aralarında oluşturdukları dayanışma platformlarını bu "ortak çatı" anlayışıyla bünyesinde toplamakla birlikte, kendisi bir "sivil toplum kuruluşu" değildir. Buna bağlı olarak, Kadın Meclisi, kendi şemsiyesi altında buluşan kadın örgütlerinin işlevini devralmaya veya "yerine geçmeye" çalışan ya da kendisini bir "üst örgüt" olarak görerek, bunlar adına hareket etmeyi hedefleyen bir yapı olarak da görülmemelidir.

Kadın Meclisi, diğer yapılardan "bağımsız" bir şekilde, sivil bir oluşumun itici gücüyle çalışmasına karşın, kendi başına bir "sivil girişim" olmanın ötesinde, Kent Konseyi'nin merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgeninde oluşturduğu geniş temsil yapısını kadınlara ilişkin olarak gerçekleştiren ve kadınların kent yönetimine "temel ve eşit ortaklar" olarak katılmalarını ve söz sahibi olmalarını sağlayan bir yapıdır.

Kadın Meclisi kimlerden oluşmalıdır?

YG-21 kentlerindeki Kadın Meclisleri'nin tüzüklerine ve çalışma ilkelerine bakıldığında, Kadın Meclisi'nin kimlerden oluşması gerektiği sorusuna en genel ve özlü yanıtın, "kentteki tüm kadınlar" şeklinde ifadesini bulduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, gerek örgütlü ve örgütsüz katılım ve gerekse bireysel ve kurumsal temsil arasındaki dengelerin sağlanması, kadınlarla ilgili kamu kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların Meclis'te nasıl yer alacağı ve temsil edileceği, kurumsal üyelerin temsilinin erkeklere açık olup olmadığı gibi çeşitli yönlerden bakıldığında, bu genel çerçevenin biraz daha genişletilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Kadın platformunun, "Meclis" gibi oldukça iddialı ve temsil niteliği ağır basan bir yapıya dönüşebilmesi için, yalnızca geniş bir katılımı hedeflemesi yeterli olmayacaktır. Bu bağlamda, Kadın Meclisi'nin kimlerden oluşması gerektiği sorusuna, kentteki farklı kesimlerden gelen ve özellikle örgütsüz kadınlara nasıl ulaşılacağı, kadın konusunda çalışan sivil toplum kuruluşları ile ortak bir çatı altında nasıl buluşulabileceği ve kendisinden beklenen işlevlerin üstesinden gelebilmek için Meclis'in nasıl yapılanması ve işlemesi gerektiği gibi soruların da eşlik etmesi gerekecektir.

Bir kentten diğerine farklılık göstermekle birlikte, Kadın Meclisi'nde yer alan veya alması öngörülen kişi ve kuruluşlar, aşağıdakilerden oluşmaktadır:

Genelde, Kent Konseyi'nin bünyesinde yer alan "doğal üyelik", Kadın Meclisi için de geçerli olmakla birlikte, bunun uygulamaya yansıması, ülke genelinde "içler acısı" bir görünüm sergilemektedir. İlgili ilin Milletvekilleri, Vali ve Kaymakamları ile Belediye Başkanları, İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi üyeleri arasından "doğal üye" olarak katılabilecek kadınların sayısı, yok denecek kadar azdır. Sayıları yine çok fazla olmamakla birlikte, en azından seçimle gelen kişiler olarak, kadın muhtarlar da bu gruba dahil edilmektedir.

Kadın Meclisi'nin diğer bireysel üyeleri arasında, Vali, Belediye Başkanı, vb. erkek yöneticilerin eşleri ile kadın Hakim, Savcı, vb. kamu yöneticileri de yer almaktadır. Kadın çalışmalarına büyük katkılarda bulunmuş veya ilgili kente büyük emeği geçen kadınların da "onursal üyeler" olarak davet edildikleri görülmektedir.

Kadın Meclisi'nin hedef kitlesini oluşturan örgütsüz kadınların temsiline yönelik etkili bir yöntem olarak, bazı kentlere mahallelerden Kadın Temsilcileri seçilmeye başlanmış bulunmaktadır. Henüz bu uygulamayı başlatmayan kentlerde de, çalışan kadınların, işsiz kadınların, ev kadınlarının, engelli kadınların, vb. temsilcilerinin Meclis'te yer almasına özen gösterilmektedir.

Kadın Meclisi'ne katılan kurumsal üyeler arasında, kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten kamu kuruluşları, genelde kadının insan haklarına ve özelde toplumsal yaşamın eğitim, sağlık, hukuk, vb. farklı alanlarına yönelik önemli işlevleri bulunan Barolar ve ilgili Meslek Odaları, Üniversitelerin kadın çalışmalarına yoğunlaşan anabilim dalları ve kadın merkezleri, kadınlarla ilgili kooperatifler, kulüpler, vb. ile birlikte, ulusal ve yerel ölçeklerde kadın çalışmaları yürüten vakıf ve dernek ağırlıklı sivil toplum kuruluşları ve bunların kendi aralarında oluşturdukları dayanışma platformları ve birlikler yer almaktadır.

Kadın Meclisi'nin "tüzel kişiliği" olmalı mıdır?

Kent Konseyleri'nden farklı bir çizgide ve çok daha az tartışmalı bir görünüm sergilemekle birlikte, Kadın Meclisleri'nin de genelde "tüzel kişilik" arayışları içerisinde olduğu görülmektedir.

Genelde, bu arayışların ilk durağı olarak, Kadın Meclisi'nin gerek kurumsal ve gerekse bireysel tüm üyelerini ortak bir şemsiye altında toplaması öngörülen bir Vakıf veya Dernek kurulması gündeme gelmektedir. Bu yöndeki girişimlerde, "yaptırım gücü" arayışlarından çok, Kadın Meclisi'nin belirli kurumlar (özellikle de Belediye ve merkezi yönetim kuruluşları) karşısında ciddi bir "muhatap" olarak kabul görmesi kaygısının yattığı görülmektedir. Özellikle, kadınlara yönelik sığınma evi veya benzeri bir merkez işlevi görecek bir mekanın, mevcut uygulamalar çerçevesinde, tüzel kişiliği bulunmayan bir platforma tahsisinin gerçekleşememesi, kadınlara yönelik projelere kaynak sağlayan kuruluşların, karşılarında muhatap bir "tüzel kişilik" aramaları ve benzeri nedenler, kadın platformlarının böyle bir arayış içerisine girmesinde etkili olmaktadır.

Kadın Meclisi'nin asıl gücü, tüzel kişiliği olup olmamasından değil, demokratik ve katılımcı bir platform bünyesinde, tüm kurumsal ve bireysel üyelerinin birlikteliğine dayalı bir kadın hareketi biçimindeki örgütlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Kadın Meclisi'nde yer alan tüzel kişiliğe sahip kuruluşların, bu gibi durumlarda platform adına sorumluluk üstlenmekten kaçınmaları, istekli olanlar arasında sıkı bir rekabet yaşanması ve hangi kuruluşun platformu temsil edeceği üzerinde uzlaşma sağlanamaması, istekli görünen bir kuruluşun bu fırsattan yararlanarak, ilgili projeyi platform adına değil, kendisini ön plana çıkararak yürütmesi gibi bir dizi darboğazla karşılaşılmakta olması, bu yöndeki arayışları hızlandırmaktadır.

Yerel koşulların elverişsizliği nedeniyle kadın platformlarında kurumsal katılımdan çok bireysel katılımın ağırlık kazandığı, özellikle küçük ölçekli bazı kentlerde, dernekleşme yoluna gidildiği görülmektedir. Ancak, bu kapsamda oluşturulan derneklere bir "üst" kurumsal yapı olarak değil, kadın çalışmalarını destekleyici ve tüzel kişiliğin gerektiği yerlerde devreye girici kurumsal bir şemsiye olarak bakılmaktadır.

Çok sayıda ve güçlü kadın kuruluşlarının bulunduğu göreceli olarak büyük ölçekli kentlerde ise, bu tür oluşumlara sıcak bakılmadığı görülmektedir. Kurulacak bir vakıf veya derneğin, temsil ve katılım açısından güçlü olsa da, sivil toplum kuruluşları listesindeki "sıradan bir kuruluş" konumuna düşeceği, kendisini oluşturan üye kuruluşlarla rekabete girmek zorunda kalacağı, yönetiminin ele geçirilmesine yönelik bir erk mücadelesi alanına dönüşeceği, sonuçta da bir "platform" olma özelliğinden uzaklaşacağı ve amaçlanan işlevini yitireceği kaygıları dile getirilmektedir.

Diğer katılımcı platformlarda olduğu gibi, Kadın Meclisi'nin de gücünü tüzel kişilikten çok, örgütlü ve örgütsüz kadınların birlikteliğinden aldığı daha iyi anlaşıldıkça, bu arayışların geri plana itilmeye başlandığı görülmektedir.

Kadın Meclisi Tüzüğü neleri içermelidir?

Kadın Meclisleri'ni oluşturmuş bulunan kentlerin neredeyse tamamında, bu platformların kendi hazırladıkları ve benimsedikleri tüzükler doğrultusunda yapılanmaları ve çalışmalarını bu doğrultuda yürütmeleri, böyle bir tüzüğün gerekli olduğunu göstermektedir.

Tüzük içerisinde, asgari olarak, Kadın Meclisi'nin oluşumu, organları, görevleri ve çalışma yöntem ve esaslarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, Kadın Meclisi'nin kimlerden oluşacağı, nasıl bir başkanlık ve yönetim sistemi getirileceği, kararların nasıl alınacağı, sürekliliğin nasıl sağlanacağı gibi konulardaki düzenlemelerin yanısıra, ilgili kent için öngörülen yapılanmaya uygun olarak, Kent Konseyi ile bağlantının nasıl olacağına da yer verilmelidir.

Kadın Meclisi bünyesinde Çalışma Grupları oluşturulması durumunda, Tüzük içerisinde, bu grupların temel çalışma ilkeleri ve yöntemi, grup toplantılarının yönetim usulleri ve diğer ilgili konular da düzenlenmelidir. (Bu konudaki düzenlemelerin yapılmasında, Elkitabı'nın Çalışma Grupları ile ilgili bölümü, yararlı olacaktır.)

Ayrıca, Tüzük'te, Kadın Meclisi'nin YG-21 Eylem Planı'nın hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi sürecindeki konumu ve işlevi de belirtilmelidir.

Kent Konseyleri ile benzer esaslarda, Kadın Meclisleri'nin de amaçlanan işlevlerini yerine getirebilmeleri ve sağlıklı ve verimli bir şekilde çalışabilmeleri, bunların demokratik örgütlenme ilkelerinin ışığında, belirli bir düzene göre işlemesini gerekli kılmaktadır.

Kadın Meclisi Tüzüğü Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır?

Kent Konseyi'nde olduğu gibi, Kadın Meclisi Tüzüğü'nün de kendi üyelerince onaylanarak kesinleştirilmesi sonrasında, ilgili Belediye Meclisi tarafından da onaylanması gerekip gerekmediği konusunda önemli görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir.

Genelde, Kadın Meclisi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nin onayına sunulması konusunun, Kent Konseyi'nde olduğundan daha az sorgulandığı görülmektedir. Ancak, Kent Konseyi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nce "onaylanması" sonrasında, "değiştirme" yetkisinin de gündeme gelebileceği endişesi, Kadın Meclisi Tüzüğü için de aynı ölçüde geçerlidir.

Bu konudaki genel eğilim, Kadın Meclisi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nde görüşülmesine gerek olmadığı yönünde olmakla birlikte, ilgili Tüzüğün Belediye Meclisi'nce "onaylanarak kesinleştirilmesi" veya "kabul edilmesi" şeklinde değil, ilgili kentteki YG-21 kadın etkinliklerinin Belediye'nin plan, program ve bütçelerine yansıyacak şekilde desteklenmesi amacıyla görüşülerek benimsenmesi, genelde tüm ortaklar tarafından kabul gören bir yaklaşımdır.

Kadın Meclisi ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Kent Konseyi ile Kadın Meclisi arasında bir kopukluk olması durumunda, kadınların kent ölçekli bu katılımcı platformda temsilinin yetersiz kalacağı ve kadın bakış açısının yerel yönetişimin her alanına damgasını vurmasında darboğazlarla karşılaşılacağından hareketle, YG-21 süreci kapsamındaki katılımcı yapılar arasında özel ve ağırlıklı bir konuma sahip olan Kent Konseyleri ve Kadın Meclisleri arasında güçlü bir bağlantı oluşturulması gereği üzerinde genel bir görüş birliği bulunmaktadır.

Bununla birlikte, bu bağlantının nasıl bir ilişkiler sistemine oturtulması gerektiği konusu gündeme geldiğinde, farklı seslerin çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu konuda su yüzüne çıkan başlıca tartışma, Kadın Meclisi'nin ne ölçüde "bağımsız" bir yapıda çalışacağı ile ilgilidir. Çalışmalarının yatay bir düzleme oturtulmasına büyük özen gösteren ve kurmuş oldukları platformların bağımsızlığını zorunlu bir koşul olarak gören kadınların dikey bir yapının dar kalıplarına sıkıştırılmak istenmesi, istisnasız her kentte tepki çekmekte ve yapının işlemesinde büyük sıkıntılara yol açmaktadır.

Benimsenen yapılanma modeline ve uygulamalara bağlı olarak ortaya çıkabilecek farklılıklara bakılmaksızın, Kadın Meclisi'nin karar, öneri ve çıktılarının Kent Konseyi'nce de benimsenmesi, bir yandan kadınlarla ilgili konular üzerinde kent ölçeğinde genel bir mutabakat sağlanmasını, diğer yandan da bunların uygulamaya geçirilmesinin önünü açacaktır.

Bu tartışmanın boyutlarını göstermek açısından, Tüzük konusu uygun bir örnek oluşturmaktadır: Kadın Meclisi Tüzüğü (ilgili Belediye Meclisi'nin onayına sunulup sunulmamasına bakılmaksızın), Kent Konseyi tarafından görüşülerek kabul edilmeli midir?

Kadın Meclisi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nin onayına sunulması konusundaki endişeler, Kent Konseyi için de geçerli olmakta ve buna, Kadın Meclisi'nin bağımsızlığını ortadan kaldırabilecek bir "dayatma" olarak bakılmaktadır. Bu konudaki genel eğilim de Kadın Meclisi Tüzüğü'nün Kent Konseyi'nde görüşülmesine gerek olmadığı yönünde olmakla birlikte, bu kez durum daha karmaşıktır. Kent Konseyi, kendi onaylamadığı bir Tüzükle çalışan bir "organı" ile nasıl uyumlu bir şekilde aynı çatı altında yer alabilecektir?

Kadın Meclisi'nin Kent Konseyi bünyesinde oluşturulduğu kentlerde, bu sorunun aşılabilmesi amacıyla, genelde Konsey Tüzüğü'ne uygun hükümler eklenmektedir. Kadın Meclisleri, Kent Konseyi'nin bir *organı* şeklinde oluşturulmakta, buna karşılık, kendi çalışma düzenini kendi hazırlayacağı yönetmelikle belirleyeceği belirtilerek, Kadın Meclisi'nin bağımsız olması hedeflenmektedir.[46]

Bu yöndeki düzenlemelere de yansıdığı gibi, oldukça karmaşık gözüken bu sorunun çözümü, dikey yapılanma ve çalışma alışkanlıklarının yerini "yönetişim" anlayışına bırakmasına ve bu bağlamda, katılımcı yapıların birbirini desteklediği ve tamamladığı, bir alt-üst mücadelesinin yaşanmadığı, gücünü "eşit ortaklık" anlayışından alan, yapıcı ve uygulamaya dönük bir ilişkiler sistemi kurulmasına dayanmaktadır.

Kadın Meclisleri arasındaki dayanışma nasıl olmalıdır?

YG-21 Programı ortağı kentlerde, oluşumunu büyük ölçüde tamamlamış Kadın Meclisleri ile bu oluşumun henüz başlangıç aşamasındaki kadın platformları, kendi aralarındaki bilgi ve deneyim alışverişini ve işbirliğini geliştirmek ve güçlendirmek amacıyla, ulusal ölçekli bir dayanışma ağı oluşturulması yönünde önemli adımlar atmışlardır.

Bu dayanışma ağının uzun erimli hedefleri arasında, YG-21 kentlerinde kadın platformları oluşturulmasının teşvik edilmesi, varolanların ise geliştirilmesinin sağlanması ve YG-21 süreçlerinde örgütlü kadın gruplarının kent ortakları olarak karar alma mekanizmalarına katılımının güçlendirilmesi yer almaktadır.

Kısa erimli hedefler olarak ise, YG-21 kentleri kadın platformları arasında bilgi ve deneyim paylaşımının sağlanması ve bir iletişim ve dayanışma ağı oluşturulması, YG-21 kentleri kadın platformları ile ulusal ve uluslararası kadın kuruluşları arasındaki iletişim ve işbirliğinin geliştirilmesi, YG-21 kentlerinde kadın çalışmalarının teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi, kadın platformlarında kadınların ürettikleri ürünler için pazar oluşturulması ve kadın platformları arasında bir yerel kültür paylaşımı ve turizm hareketi başlatılması öngörülmektedir.

YG-21 kadın platformlarının temsilcileri tarafından oluşturulan ortak kurul, belirlenen hedeflere ulaşılmasında bir sıçrama tahtası işlevini görmek üzere, her yıl ulusal ölçekli bir "YG-21 Kentleri Kadın Etkinlikleri Festivali" düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Bu doğrultuda, "*Kadın ve Barış*" başlığını taşıyan birinci Festival Ekim 2002'de İzmir'de, "*Küreselleşme ve Kadın*" başlığını taşıyan ikinci Festival Eylül 2003'te Bursa'da, "*Yönetişim ve Kadın*" başlığını taşıyan üçüncü Festival de Eylül 2004'de Samsun'da gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda, YG-21 sürecini yeni başlatan kentlerdeki kuruluş aşamasındaki kadın platformlarının, YG-21 kentleri Kadın Meclisleri ve platformları tarafından oluşturulan ve "Türkiye'de kadın hareketinin sürdürülebilir kalkınma içinde yaygınlaşmasını, gelişmesini ve kurumsallaşmasını sağlamak" amacını taşıyan bu güçlü iletişim ve dayanışma ağına katılmaları ve böylelikle, bu ağı oluşturan kadın platformlarının birikim ve deneyimlerinden etkin olarak yararlanmaları önerilmektedir.

Gücünü ve işlerliğini Kadın Meclisleri'nin oluşturduğu yerel ağlardan alan ulusal ölçekli işbirliği ve dayanışma ağı, yerel kapasitelerin güçlendirilmesi ve bu kapsamda, kadınların demokratik yerel yönetişimin geliştirilmesi için "yapabilir kılınması" açısından çok önemli bir işlev görmektedir.

ELDERLY
CHILDREN
Local Agenda 21
Turkey
DISASTER PREPAREDNESS
BURSA
YEREL GÜNDEM 21
KENT KONSEYİ
KADIN KOMİSYONU

Gençlik Meclisleri

Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan kentlerde Gençlik Meclisi oluşturulurken, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka kentlerdeki uygulamaların ve Gençlik Meclisleri'nce oluşturulan YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu deneyiminin dikkate alınması, büyük yararlar sağlayacaktır.

Gençlik Meclisi gerekli midir?

Gündem 21'in 25. Bölümü'nde, "Dünyanın her yerindeki gençlerin, kendilerini ilgilendiren alanlarda karar verme süreçlerine, bugünkü yaşamlarını etkilediği ve gelecekleri için de uzantıları olacağı için, her düzeyde katılmalarının sağlanması, zorunluluktur" ifadesi yer almaktadır.

Uluslararası topluluğun çeşitli kararlarıyla desteklenen bu önemli ifade, Rio'dan Johannesburg'a uzanan on yıllık dönem içerisinde, daha güçlü bir anlam kazanmıştır. BM Johannesburg Uygulama Planı'nın 170'inci Paragrafı, "Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin programlara ve faaliyetlere gençliğin katılımının, örneğin yerel gençlik konseylerinin veya eşdeğerlerinin desteklenmesi ve bulunmadığı yerlerde kurulmalarının cesaretlendirilmesi yoluyla, desteklemesi veya teşvik edilmesi"[47] yönündeki küresel taahhüdü ortaya getirirken, Gençlik Meclisi'nin gerekli olup olmadığı sorusuna da açık bir yanıt verilmektedir.

BM Johannesburg Uygulama Planı'nın 170'inci Paragrafı'nda, gençliğin katılımını teşvik açısından kurulması ve desteklenmesi öngörülen yerel gençlik konseyleri önerisi, uluslararası topluluk tarafından, Türkiye'deki YG-21 Gençlik Meclisleri örneği dikkate alınarak getirilmiştir.

Kadınların karar alma süreçlerine katılımında olduğu gibi, gençliğin katılımı da, hareket alanı daha kısıtlı olan bir Çalışma Grubu veya benzeri bir yapılanmanın sınırları içerisinde kalması mümkün olmayan, diğer tüm yapı ve süreçlerle doğrudan bağlantılı ve yatay geçişli bir konudur. Gençliğin, bir yandan kendisini doğrudan ilgilendiren konulara ve sorun alanlarına odaklanacak şekilde örgütlenirken, diğer yandan da gençlik ile doğrudan bağlantılı gözükmeyen konulardaki karar alma süreçlerinde yer alarak, kendi geleceklerini biçimlendiren kararların yalnızca "mirasçısı" değil, aynı zamanda "mimarı" da olması gerekmektedir. Birbirini tamamlayan ve iç içe geçmiş bu ikili işlevi kapsamında gençlik, birçok Çalışma Grubu'nun ilgi alanına "hedef kitle" olarak doğrudan girerken, diğerlerine de yerel karar alma sürecinin "vazgeçilmez bir ortağı" sıfatıyla dahil olmaktadır.

Bu özel konum, belirli bir yaş grubundaki gençler tarafından, yalnızca gençliğin sorunlarını değil, gençliğin bakış açısını da tüm katılımcı platformlara taşıyacak ve sesini duyuracak Gençlik Meclisleri'nin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Gençlik Meclisi'nin işlevi nedir?

Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği'nin koordinasyonunda, Program ortağı kentlerin tümünde etkin olarak sürmekte olan gençlik çalışmaları kapsamında, ilgili kentlerde YG-21 Gençlik Meclisleri oluşturulmuş bulunmaktadır.

YG-21 süreçlerinin genelinde olduğu gibi, gençlik konusundaki uygulamalar da Avrupa'daki örneklerle önemli paralellikler göstermektedir. Avrupa'daki örneklere bakıldığında, Gençlik Konseyleri ve benzeri yapıların ortak amaçları arasında, belirli bir alan ölçeğinde gençliğin temsil edilmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak gençler tarafından çeşitli öneriler ve projeler geliştirilmesi, özellikle gençliği ilgilendiren projeler konusunda gençlere de danışılması gibi önemli konuların yer aldığı görülmektedir.

Gençlik Meclisleri, yerel karar alma süreçlerine gençliğin gereksinimlerini ve beklentilerini yansıtan yeni bir bakış açısı getirmekle kalmayarak, diğer yerel ortakların da gençliğin katılımı konusundaki bilinç düzeyinin ve duyarlılığının gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Türkiye'deki YG-21 Gençlik Meclisi örgütlenmesinin Avrupa'dan geri kalmadığı, hatta birçok ülkedeki gençlik örgütleri tarafından model olarak alındığı görülmektedir.

YG-21 Gençlik Meclisleri'nin ülke genelindeki işbirliği ağını niteleyen YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu tarafından benimsenen ortak metinde Gençlik Meclisi, "çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışı içinde, kent yönetiminde ortaklar arasında yatay ilişkilerin güç kazanması, demokratik katılımın ve yapının güçlendirilmesi, sürdürülebilir kalkınma içinde gençlerin yapabilir kılınması, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde gençlerin aktif rol almasını hedefleyen gönüllülük temelinde oluşmuş bir kurum" olarak tanımlanmaktadır.[48]

Tüm Gençlik Meclisleri'nce benimsenen ortak ilkeler, her türlü ayrımcılığa karşı çıkılması, ulusal ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde yerel düzeyde gençlik haklarının korunması ve geliştirilmesi, hiçbir siyasi oluşumla dikey bir ilişki içine girilmemesi, kadın-erkek eşitliğinin gözetilmesi, şeffaf ve paylaşımcı olunması, bilgi paylaşımının tarafsız, koşulsuz ve eşit yapılması, çalışmalarda kişisel çıkarlara yol açmaktan kaçınılması, "gönüllülük" esasına göre çalışılması, yeni katılımlara açık olunması, yapılacak tüm etkinliklerin üyelere duyurulması, üyelerin düşüncelerinin alınması ve katılımlarının sağlanmasını içermektedir.

Gençlik Meclisi'nin çok-yönlü işlevleri arasında, gençliğin kent yönetimlerinde söz sahibi olması, planlama, karar alma ve uygulama süreçlerinde yer alması, gençlikle ilgili programların teşvik edilmesi ve yaşama geçirilmesinin kolaylaştırılması, gençlik örgütlenmelerinin güçlendirilmesi ve örgütlenme bilincinin geliştirilmesi, gençler arasında bilgi ve deneyim alışverişinin teşvik edilmesi, başka ülkelerdeki gençlerle dostluk köprülerinin ve kültürel alışverişin güçlendirilmesi, ulusal düzeyde bütüncül gençlik politikalarının ve Ulusal Gençlik Konseyi'nin oluşturulmasına katkıda bulunulması yer almaktadır.

Gençlik Meclisi kimlerden oluşmalıdır?

YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu tarafından benimsenen ortak metinde Gençlik Meclisi'nin, "15-25 yaş arasında, dil, din, ırk, kültür, etnik köken, sınıf, cinsiyet ve eğitim farkı gözetmeksizin, kentte yaşayan tüm gençleri kapsayacağı" belirtilmektedir.

Tüm Gençlik Meclisleri'nce benimsenen bu ortak metin kapsamında, Gençlik Meclisi'nin, aşağıdakilerden oluşması öngörülmektedir:

- Hedef yaş grubundaki gençliğe yönelik çalışmalar yürüten dernek ve vakıflar ve gençlikle ilgili sivil girişimlerin temsilcileri;
- Üniversite Öğrenci Konseyleri temsilcileri;
- Lise öğrenci birlikleri temsilcileri;
- Gençlik kulüpleri, öğrenci klüpleri ve okul öğrenci birliklerinin temsilcileri;
- Örgütsüz gençlerin temsilcileri (Çalışma Grupları aracılığıyla, çalışan, işsiz ve engelli gençlerin temsilcileri veya mahalle ölçeğindeki gençlik temsilcileri);
- (Sivil Gençlik Meclisi'nin oluşumu tamamlandıktan sonra, siyasal partilerin Gençlik Kolları'nın da Meclis'te temsili öngörülmektedir.)

Gençlik Meclisi, Birleşmiş Milletler kararları esas alınarak belirlenen 15-25 yaş sınırındaki tüm gençleri ve gençlikle ilgili kuruluşları aynı çatı altında buluşturmayı hedeflemektedir.

Gençlik Meclisi'nin "tüzel kişiliği" olmalı mıdır?

YG-21 süreçleri kapsamındaki katılımcı platformlar arasında, Kent Konseyleri ile birlikte, en güçlü "tüzel kişilik" arayışlarının, Gençlik Meclisleri'nde olduğu görülmektedir.

Diğer katılımcı platformlara benzer şekilde, bu arayışların ilk durağı olarak, Gençlik Meclisi'nin gerek kurumsal ve gerekse bireysel tüm üyelerini ortak bir şemsiye altında toplaması öngörülen bir Vakıf veya Dernek kurulması gündeme gelmektedir. Bu yöndeki girişimlerde, "yaptırım gücü" arayışlarından çok Gençlik Meclisi'nin belirli kurumlar (özellikle Belediye ve merkezi yönetim kuruluşları) karşısında ciddi bir "muhatap" olarak kabul görmesi kaygısının yattığı görülmektedir. Aynı şekilde, gençlere yönelik projelere kaynak sağlayan kuruluşların, karşılarında muhatap bir "tüzel kişilik" aramaları ve benzeri nedenler, gençlik platformlarının böyle bir arayış içerisine girmesinde etkili olmaktadır.

Gençlik Meclisleri'nin "YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu"nu oluşturması, ortak bir Tüzük üzerinde görüş birliğine varılması, ulusal gençlik politikalarının belirlenmesinde sorumluluk üstlenilmesi ve gücünü yerel gençlik platformlarından alan bir Ulusal Gençlik Konseyi modelinin geliştirilmesi, YG-21 gençlik çalışmalarının kurumsallaşması yönündeki önemli adımları oluşturmaktadır.

Gençlikle ilgili sivil toplum kuruluşlarının azlığı, mevcutlar arasında Gençlik Meclisi adına sözcülük yapmak isteyenler arasında rekabet yaşanması ve Meclis'i hangi kuruluşun temsil edeceği üzerinde genelde uzlaşma sağlanamaması, istekli görünen bir kuruluşun bu fırsattan yararlanarak, ilgili projeyi platform adına değil, kendisini ön plana çıkararak yürütmesi gibi bir dizi darboğazla karşılaşılmakta olması, bu yöndeki arayışları hızlandırmaktadır.

Diğer katılımcı platformlara benzer bir çizgide, bu tür oluşumlara genelde sıcak bakılmadığı görülmektedir. Kurulacak bir vakıf veya derneğin, sivil toplum kuruluşları listesindeki "sıradan bir kuruluş" konumuna düşeceği, yönetiminin ele geçirilmesine yönelik bir erk mücadelesi alanına dönüşeceği, sonuçta da bir "platform" olma özelliğinden uzaklaşacağı ve amaçlanan işlevini yitireceği kaygıları dile getirilmektedir.

Gençlik Meclisleri'nin asıl gücünün, tüzel kişiliği olup olmamasından değil, demokratik bir gençlik hareketi biçimindeki örgütlenmesinden kaynaklandığı görüşünün ağır basmasına bağlı olarak, tüzel kişilik arayışları geri plana itilmiştir.

Bununla birlikte, gençliğin ulusal ölçekteki örgütlenme biçimi üzerindeki tartışmaların giderek güçlenmesi, dernekleşme arayışlarını yerelden ulusala taşımıştır. Bu bağlamda, özellikle Ulusal Gençlik Konseyi'nin oluşmasını kolaylaştıracağı inancıyla, bazı gençlik kuruluşlarının girişimiyle başlatılan ulusal ölçekli dernekleşme çalışmaları, YG-21 Gençlik Meclisleri'nin de bu konuyu farklı boyutlarıyla tartışma ve değerlendirme olanağını yaratmıştır.

YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu'nun, ağırlıklı olarak bu konunun ele alındığı toplantılarında, böyle bir "çatı örgüt" kurulmasının tavandan değil, tabandan gelen bir harekete dayanmasının vazgeçilmez bir gereklilik olduğu ve bu bağlamda, ulusal ölçekli örgütlenmenin "sürdürülebilir" bir kurumsal seçenek üzerine bina edilmesi gerektiği konusunda bir görüş birliği oluşmuştur.

Gençlik Meclisi Tüzüğü neleri içermelidir?

Gençlik Meclisleri'nin, amaçlanan işlevlerini yerine getirebilmeleri ve sağlıklı ve verimli bir şekilde çalışabilmeleri, bunların demokratik örgütlenme ilkelerinin ışığında, belirli bir düzene göre işlemesini gerekli kılmaktadır.

Gerçekten de, kurulmuş oldukları her kentte Gençlik Meclisleri, kendi hazırladıkları ve benimsedikleri tüzükler doğrultusunda yapılanmakta ve çalışmalarını bu doğrultuda yürütmektedirler. Buna karşılık, diğer katılımcı platformlardan farklı olarak, her kentteki Gençlik Meclisi Tüzüğü'nün genel çerçevesini ortaya koyan ortak yapılanma ve çalışma ilkeleri belirlenmiş bulunmaktadır.

Bu bağlamda, YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu tarafından benimsenen ortak metinde, tüm kentler için geçerli olması öngörülecek şekilde, Gençlik Meclisi'nin hedef kitlesi, oluşumu, organları, ilke ve amaçları ve diğer konular düzenlenmektedir.[49]

Gençlik Meclisleri'nin yereldeki çalışmalarını kolaylaştıran ve zenginleştiren yönlerin de eklenmesiyle, bu ortak Tüzüğün giderek geliştirilmesi sağlanacak ve tüm ülkedeki gençlik örgütlenmeleri için bir çerçeve belge niteliğine kavuşabilecektir.

Gençlik Meclisi Tüzüğü'nde, gençliğin karar alma süreçlerine katılımını destekleyen küresel gündemlerin ve diğer uluslararası belgelerin izlenmesine ve yaşama geçirilmesine yönelik düzenlemelere de yer verilmelidir.

Bu kapsamda, Tüzük içerisinde, ilgili kent için öngörülen yapılanmaya uygun olarak, Kent Konseyi ve diğer katılımcı platformlarla ve YG-21 Genel Sekreterliği ile bağlantının nasıl olacağına da yer verilmelidir.

Gençlik Meclisi bünyesinde Çalışma Grupları oluşturulması durumunda, Tüzük içerisinde, bu grupların temel çalışma ilkeleri ve yöntemi, grup toplantılarının yönetim usulleri ve diğer ilgili konular da düzenlenmelidir. (Bu konudaki düzenlemelerin yapılmasında, YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu tarafından benimsenen ortak YG-21 Gençlik Meclisi Tüzüğü ve Elkitabı'nın Çalışma Grupları ile ilgili bölümü, yararlı olacaktır.)

Gençlik Meclisi Tüzüğü Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır?

Kent Konseyi'nde olduğu gibi, Gençlik Meclisi Tüzüğü'nün de kendi üyelerince onaylanarak kesinleştirilmesi sonrasında, ilgili Belediye Meclisi tarafından da onaylanması gerekip gerekmediği konusunda önemli görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir.

Genelde, Gençlik Meclisi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nin onayına sunulması konusunun, Kent Konseyi'nde olduğundan daha az sorgulandığı görülmektedir. Ancak, Kent Konseyi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nce "onaylanması" sonrasında, "değiştirme" yetkisinin de gündeme gelebileceği endişesi, Gençlik Meclisi Tüzüğü için de aynı ölçüde geçerlidir.

Bu konudaki genel eğilim, Gençlik Meclisi Tüzüğü'nün Belediye Meclisi'nde görüşülmesine gerek olmadığı yönünde olmakla birlikte, ilgili Tüzüğün Belediye Meclisi'nce "onaylanarak kesinleştirilmesi" veya "kabul edilmesi" şeklinde değil, ilgili kentteki Yerel Gündem 21 gençlik çalışmalarının Belediye'nin plan, program ve bütçelerine yansıyacak şekilde desteklenmesi amacıyla görüşülerek benimsenmesi, genelde tüm ortaklar tarafından kabul gören bir yaklaşımdır.

Gençlik Meclisi ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Kent Konseyi ile Gençlik Meclisi arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, çok-ortaklı "yönetişim" anlayışının gereği olan demokratik, yatay, birbirini destekleyen, bir alt-üst mücadelesinin yaşanmadığı, gücünü "eşit ortaklık" anlayışından alan bir ilişkiler sistemi kurulmasına dayanmaktadır.

Kent Konseyi ile Gençlik Meclisi arasındaki bir kopukluğun, gençliğin kent ölçekli bu katılımcı platformda temsilinin yetersiz kalmasına yol açacağı ve eylem planlarına gençliğin bakış açısının yansımasında sıkıntılar yaşanacağından hareketle, YG-21 süreci kapsamındaki katılımcı yapılar arasında özel ve ağırlıklı bir konuma sahip olan Kent Konseyleri ve Gençlik Meclisleri arasında güçlü bir bağlantı oluşturulması gereği üzerinde genel bir görüş birliği bulunmaktadır.

Bununla birlikte, Kadın Meclisleri'ne benzer bir şekilde, bu bağlantının nasıl bir ilişkiler sistemine oturtulması gerektiği konusu, oldukça tartışmalıdır. Özellikle, Gençlik Meclisi'nin Kent Konseyi'nin bir organı olarak oluşturulduğu YG-21 kentlerinde, Gençlik Meclisi'nin ne ölçüde "bağımsız" bir şekilde çalışacağı konudaki tartışmalar, daha ağırlıklı olarak yaşanmaktadır.

Gençlik Meclisi'nin Kent Konseyi içerisindeki konumunun ne olması gerektiği konusundaki tartışmalar sürerken, bunlara bir de Gençlik Meclisleri'nin ülke genelinde oluşturduğu YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu tarafından alınan kararların yerelde nasıl uygulanacağı sorunu eklenmektedir. Buna bağlı olarak, YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu'nca belirlenen ortak çalışma ilkeleri ve kararlar doğrultusunda hareket eden Gençlik Meclisleri'nin konumu, Kent Konseyleri tarafından sorgulanmakta ve yerel düzeydeki gençlik çalışmalarının, yapının bütününden kopuk bir işleyişe doğru gittiği görüşü ağır basmaktadır. Bu bağlamda, Kent Konseyleri (ve YG-21 Genel Sekreterleri) ile Gençlik Meclisleri arasındaki ilişkilerde çeşitli sorunların yaşanabilmesi, şaşırtıcı olmamaktadır.

Bu konuda, yerel ortakların çözüm arayışlarını, karşılıklı iyiniyetle, yoğun ve yapıcı bir şekilde sürdürdükleri görülmektedir. Genelde, Kent Konseyi Tüzüğü'ne uygun hükümler eklenerek, Gençlik Meclisleri'nin olabildiğince esnek ve bağımsız bir şekilde çalışması hedeflenmektedir.

Bu girişimlere bağlı olarak, Kent Konseyleri ile Gençlik Meclisleri'nin birlikte çalışma ilkeleri ve birbirleriyle olan ilişkileri, birçok YG-21 kentinde giderek netleşmeye ve kabul görmeye başlamıştır. Gençlik Meclisi'nin Kent Konseyi'nde güçlü bir şekilde temsil edilmesi ve "iyi yönetişim" ilkeleri doğrultusunda, bağımsız olarak çalışması konusunda genel bir mutabakat sağlanmış bulunmaktadır. Buna karşılık, koordinasyon ve kolaylaştırıcılık işlevlerinin ancak ortak çalışma ve işbirliği ile gerçekleştirilebilecek olmasından hareketle, Gençlik Meclisleri'nin, tüm çalışmalarını gerek Kent Konseyi ve gerekse YG-21 Genel Sekreterliği'nin bilgisi dahilinde ve yakın ilişki içerisinde yürütmesi gerektiği konusunda da görüş birliği sağlanmıştır.

YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu'nun işlevi nedir?

YG-21 Programı kapsamında Gençlik Meclisleri, kendi aralarında ulusal ölçekli bir ağ oluşturmuş bulunmaktadır. Farklı kentlerdeki Gençlik Meclisleri'nin temsilcileri, çeşitli bölgesel ve ulusal ölçekli toplantılar ve diğer etkinlikler aracılığıyla, düzenli olarak bir araya gelmektedir.

Bu birliktelik çerçevesinde, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı ile eşzamanlı olarak, Mayıs 2003 içerisinde Ankara'da bir Gençlik Zirvesi düzenlenmiştir. YG-21 kentlerinde kurulmuş bulunan Gençlik Meclisleri'nin ülke ölçeğindeki örgütlenme modeli olarak benimsenen "YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu"nun temelleri bu Zirve sırasında atılmıştır. Mayıs 2004 içerisinde, yine Ankara'da düzenlenen Gençlik Zirvesi sırasında YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu'nun oluşumu tamamlanmış ve ilgili Tüzük, delegeler tarafından benimsenmiştir.[50]

YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu, hem yerel gençlik platformlarının kapasitesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmekte, hem de ulusal gençlik politikalarının belirlenmesi ve gücünü yerel gençlik platformlarından alan bir Ulusal Gençlik Konseyi modelinin geliştirilmesi sürecine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu ile başlatılan sürecin, yakın bir gelecekte kurulması öngörülen Türkiye Ulusal Gençlik Konseyi ile doğrudan bağlantılı bir çizgide geliştirilmesi öngörülmekte ve ilgili çalışmalar, bu konuya gereken önem verilecek şekilde sürdürülmektedir.

Dünyada ve Avrupa'da önemli örnekleri bulunmakla birlikte, Türkiye'de henüz kurulmamış bulunan Ulusal Gençlik Konseyi, gençliğin kendisiyle ilgili kararlara etkin olarak katılımı, gençliğin sorunlarına ve beklentilerine duyarlı, bütünleştirilmiş gençlik politikalarının oluşturulması, gençlik örgütleri arasında düzenli ve sağlıklı bilgi ve deneyim paylaşımının ve ortak projeler ve etkinliklerin geliştirilmesi, gençlik örgütlerinin kapasitesinin geliştirilmesi, kamu kuruluşları ve gençlik arasında iletişimin ve ortaklıkların geliştirilmesi, gençliğin uluslararası platformlarda temsili gibi çok-yönlü hedeflere yönelik olarak, gençlik ile ilgili tüm grup ve kuruluşları ortak bir çatı altında buluşturan temel yapıdır.

Bu bağlamda, YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu'nun, Türkiye Ulusal Gençlik Konseyi'nin temelini oluşturması hedeflenmektedir. Böylelikle, Ulusal Gençlik Konseyi'nin "tepeden" bir girişim yoluyla değil, "tabanda" örgütlenmiş bir gençlik hareketine dayalı olarak oluşturulması sağlanabilecek ve ulusal platforma giden sürecin sahiplenilmesinin ve gençlik örgütleri ile merkezi yönetim kuruluşları arasında ortaklık temeline dayalı ilişkiler geliştirilmesinin önü açılmış olacaktır.

YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu, kuruluş belgelerinde, "ulusal düzeydeki gençlik politikalarının ve programlarının belirlenmesinde, hazırlanmasında ve etkin olarak yaşama geçirilmesinde gençliğin katılımını sağlamayı hedefleyen, gücünü yerel gençlik platformlarından alan, demokratik ve sivil katılıma dayalı ulusal bir platform" olarak tanımlanmaktadır.

KADINLAR KONS
adın El Emeği
Yer: Sahil Yolu Sahil

Özel İlgi Grupları

Yerel Gündem 21 sürecini yeni başlatan kentlerde çocuklar, yaşlılar ("kıdemli hemşehriler") ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına yönelik çalışmalar yürütülürken, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka kentlerdeki uygulamaların dikkate alınması ve ilgili kente özgü modelin, mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edilmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Özel İlgi Grupları'na yönelik platformların işlevi nedir?

YG-21 Programı'nın ortakları arasında yer alan farklı büyüklüklerdeki ve özelliklerdeki kentlerin büyük çoğunluğunda, Gündem 21'in ifadesiyle, "Özel İlgi Grupları" üzerine odaklanan çalışmalar yürütülmekte ve bu bağlamda, çocuklar, "kıdemli hemşehriler" ve engellilere yönelik özel katılımcı platformlar oluşturulmuş bulunmaktadır.

YG-21 kentlerinde Çocuk Konseyleri veya benzeri adlarla oluşturulan platformlar, başta "Dünya Çocuk Hakları Sözleşmesi"nin yerel düzeyde yaşama geçirilmesi olmak üzere, farklı kesimlerden çocukların temsil edilmesini, ilgili sorunlarının gündeme getirilmesini ve çözüm aranmasını ve çocukların yerel karar alma sürecine etkin olarak katılmalarını hedeflemektedir.

YG-21 Programı kapsamında, çocuklar, yaşlılar ("kıdemli hemşehriler") ve engelliler gibi özel ilgi gerektiren gruplara verilen önem, ilgili Yerel Gündem 21 süreçlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

Gençler gibi, "yalnızca geleceğin liderleri değil, bugünün de ortakları" konumunda olan çocuklara yönelik bu platformlar, çocukların bir yandan "sürdürülebilir kalkınma" doğrultusunda kentlilik bilinci geliştirmelerini sağlarken, diğer yandan da dayanışma ve paylaşma özelliklerinin "ortaklık" bilinci içerisinde gelişmesi ve birlikte çalışma alışkanlıkları kazanmalarında önemli bir işlev görmektedir.

Birçok YG-21 kentinde oluşturulan ve sayıları giderek artan Çocuk Konseyleri de, kadınlar ve gençlerde olduğu gibi, kendi aralarında ulusal ölçekli bir ağ oluşturmaya başlamış ve bu bağlamda, Ağustos 2003 içerisinde Bursa'da "YG-21 Kentleri 1. Ulusal Çocuk Zirvesi" düzenlenmiştir.

YG-21 kentlerinde yaşlılara yönelik olarak oluşturulan katılımcı platformlar, bu yaş grubuna özgü çeşitli konuların ve sorunların dile getirilmesini ve bunlara çözüm arayışlarına girişilmesini sağlamanın yanısıra, bu platformların temsilcilerinin YG-21 eylem planlaması süreçlerine ve diğer katılımcı yapılara "kıdemli hemşehriler" olarak katkıda bulunmalarını kolaylaştırmaktadır.

Engellilere yönelik olarak oluşturulan platformlar da ilgili YG-21 süreçlerine önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu platformlar, engellilerin toplumsal yaşama "engelsiz" olarak katılabilme hedefi doğrultusunda, kendilerine özgü sorunları, beklentilerini ve çözüm önerilerini diğer ortaklarla paylaşabildikleri bir ortam sağlamaktadır. Özellikle engellilerin kent yaşamında karşılaştıkları günlük sorunların çözümüne yönelik çalışmalar üzerinde yoğunlaşan bu platformlar, yerleşmelerin ve binaların tasarımda bütünleştirici, ayrımsız bir işleyişin sağlanması, toplumun tümü için engelsiz mekanların oluşturulması, mevcut fiziksel çevrenin dönüştürülmesi, yeni uygulamaların engelli ve yaşlıların gereksinimlerine göre tasarlanması, bu konudaki standartların belirlenmesi ve stratejilerin saptanması, engellilerin toplum içerisinde eğitim ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi ve toplumsal yaşam içerisinde daha fazla yer almalarının sağlanması hedeflerine yönelik işlev görmektedir.

Bazı YG-21 kentlerinin öncülüğünde, "nesiller-arası diyalog", "yaşlılar haftası", "engelsiz yaşam" ve benzeri girişimlerle, çocuk ve gençlik platformları ile yaşlılara ve engellilere yönelik platformlar arasında çok anlamlı bağlar oluşturulmaktadır.

Özel İlgi Grupları kimlerden oluşmalıdır?

YG-21 süreçlerinde çocuklar, yaşlılar ve engellilere odaklanan Özel İlgi Grupları'na yönelik katılımcı platformların kimlerden oluşması gerektiğine yönelik bir değerlendirme, en iyi ifadesini, mevcut uygulamalarda bulmaktadır.

YG-21 kentlerindeki genel uygulamalara bakıldığında, Özel İlgi Grupları'na yönelik platformların, birbirini tamamlayan iki farklı katılımcı grubundan oluştuğu görülmektedir.

Birinci grup, kendi içerisinde farklılıklar göstermekle birlikte, belirli bir Özel İlgi Grubu'nun doğrudan hedeflediği bireysel katılımcılardan (örneğin, belirli bir yaş grubundaki çocuklar, belirli bir yaşın üzerinde olanlar ve bedensel veya zihinsel bir engeli bulunanlardan) oluşmaktadır.

İkinci grup katılımcıların ise, başta özel olarak bu gruplara yönelik çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri olmak üzere, ilgili kamu kuruluşlarının ve belediyelerin temsilcilerinden ve faaliyet alanlarına bakılmaksızın, ilgili konulardaki çalışmalara katkı sağlamak isteyen kuruluşların temsilcilerinden ve gönüllülerden oluştuğu görülmektedir.

Çocuk Konseyleri, uluslararası topluluk tarafından benimsenen eşikler doğrultusunda, genelde 10-16 yaş grubu çocuklara yönelmektedir. Konseyde, YG-21 bünyesinde çocuklarla ilgili çalışma yapan kurulların veya çalışma gruplarının temsilcileri, mahalle ölçeğinde çocuklara yönelik olarak oluşturulan birimlerin temsilcileri, ilköğretim okulları öğrenci temsilcileri, çalışan çocukların temsilcileri, sokak çocuklarına yönelik olarak çalışan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, çocuklarla ilgili diğer sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve diğer ilgili kişi ve kuruluşlar yer almaktadır.

Kıdemli Hemşehriler'e yönelik platformlarda, genelde "emeklilik" için belirlenen yaş sınırı esas alınacak şekilde, belirli bir yaşın üzerindeki tüm hemşehriler, bunların kurmuş oldukları veya bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, sağlıkla ilgili kuruluşların temsilcileri, ilgili kamu kuruluşlarının ve belediyelerin temsilcileri, Huzur Evleri'nin ve yaşlılara yönelik benzeri merkezlerin temsilcileri ve konuya yakınlık duyan diğer gönüllü kişi ve kuruluşlar yer almaktadır.

Engellilere yönelik platformlarda da, genelde bedensel ve zihinsel engelliler ile amaçla kurulan veya bu alanda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarının ve bunların kendi aralarında oluşturduğu üst birliklerin temsilcileri, ilgili kamu kuruluşlarının ve belediyelerin temsilcileri, konuya yakınlık duyan ve katkıda bulunmak isteyenler ile engelliler konusunda ailelerin, refakatçilerin, vb. ve genelde halkın eğitimi ve bilinçlendirilmesi konusunda çalışan kişi ve kuruluşlar yer almaktadır.

Özel İlgi Grupları'nın "tüzel kişiliği" olmalı mıdır?

Bugüne kadarki uygulamalara bakıldığında, YG-21 sürecinde Çalışma Grupları biçiminde çalışan farklı Özel İlgi Grupları'nın, ayrı birer tüzel kişilik arayışlarına girmeye gerek duymadıkları görülmektedir. Örnekleri daha sınırlı olmakla birlikte, ayrı bir Meclis olarak örgütlenmiş Özel İlgi Grupları'nın bu yöndeki talepleri ve girişimlerine de, diğer katılımcı platformlarla kıyaslandığında, çok daha az rastlanmaktadır.

Özel İlgi Grupları'na yönelik platformların işlevselliği, bunların tüzel kişiliği olup olmamasına bağlı olarak değil, ilgili konuların diğer tüm paydaşların ortak sorumluluğuna dönüşmesi ile sağlanacaktır.

Farklı Özel İlgi Grupları'na bakıldığında, yaş grubunun bir ucundaki Çocuk Konseyleri ile diğer ucundaki kıdemli hemşehrilere yönelik platformlar bağlamında, gerek her iki yaş grubunun da özelliklerinden kaynaklanan nedenlerle ve gerekse ilgili çalışmaların niteliği açısından, tüzel kişilik arayışlarının gündeme gelmediği görülmektedir.

Engellilere yönelik platformlarda da belirgin bir tüzel kişilik arayışına rastlanmamaktadır. Az sayıda örnekle sınırlı kalan ve daha çok "yaptırım gücü" kaygısından kaynaklanan tüzel kişilik arayışları, bu platformların (başta yerel yönetimler ve kamu kuruluşları olmak üzere) tüm ortaklarca desteklenmesi durumunda, geri plana itilmektedir. Öte yandan, ortak bir proje veya benzer bir uygulama kapsamında tüzel kişilik gerektiğinde, engelli platformlarına katılanlar arasında yer alan sivil toplum kuruluşlarından uygun biri, kendi platformu adına hareket ederek, gerekli "muhatap" tüzel kişilik işlevini görebilmektedir.

Özel İlgi Grupları'nın Tüzüğü olmalı mıdır?

YG-21 sürecinde, Meclis veya benzeri bir katılımcı platform yapılanmasına gidilmeden, faaliyetlerini Çalışma Grupları biçiminde yürüten Özel İlgi Grupları'na yönelik ayrı birer tüzük hazırlanması gereği duyulmamaktadır. Bu gruplar, ilgili kentteki Çalışma Grubu ilkelerine ve belirlenen yöntemlere uygun olarak faaliyette bulunmaktadır.

Bu bağlamda, Elkitabı'nın Çalışma Grupları'na ayrılan bölümünde ele alınan konular, faaliyetlerini bu şekilde yürüten Özel İlgi Grupları için de geçerli olmaktadır.

Örnekleri daha sınırlı olmakla birlikte, ayrı bir Meclis olarak örgütlenmiş Özel İlgi Grupları'nın ise, diğer katılımcı platformlara benzer şekilde, demokratik örgütlenme ilkelerinin ışığında, kendi hazırladıkları ve benimsedikleri tüzükler doğrultusunda yapılanmakta ve çalışmakta oldukları görülmektedir.

Özel İlgi Grupları'na adını verecek şekilde, özel bir duyarlılık gerektiren, geçici veya sürekli uyum sorunları yaşayan ve elverişsiz konumdaki bireylerin temel insan haklarından yararlanabilmeleri, ancak diğer kent sakinlerinin ve genelde tüm paydaşların anlayışına, ilgisine, desteğine, konuya sahip çıkmalarına ve katılımlarına bağlıdır.

Özel İlgi Grupları ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Özel İlgi Grupları'nın odaklandığı çocukların, yaşlıların ve engellilerin temel insan haklarından yararlanabilmeleri yönünde daha elverişli bir ortam sağlanması ve diğer paydaşlarla eşit şekilde, kentsel karar alma süreçlerine katılabilmeleri açısından, Özel İlgili Grupları ile Kent Konseyi arasındaki bağlantı, Konsey'in yapısı içinde biçimsel veya "göstermelik" bir temsil hakkı verilmesinden çok daha fazlasını gerektiren bir ilişkiyi gerekli kılmaktadır.

Kent Konseyi'nin, Çocuk Konseyi veya benzeri platformlara yönelik temel sorumluluğu, Dünya Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli yaşam hakkı standardına, oynama ve yaşına uygun etkinliklerde bulunma, kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma ve görüşlerini serbestçe ifade etme haklarının yaşama geçirilmesi konusundadır. YG-21 eylem planlaması sürecinin her aşamasında Kent Konseyi'nce her kesimden çocukların, özellikle de çalışan çocuklar, sokak çocukları, zihinsel ve bedensel engelli çocuklar ve korunmaya muhtaç diğer çocukların sorunlarına çözümler üretilmesi konusunda özel bir çaba göstermesi gerekmektedir.

Yelpazenin diğer ucunda yer alan yaşlılar, emekliler gibi belirli bir yaşın üzerindeki hemşehri gruplarına yönelik katılımcı platformlar ile Kent Konseyi'nin ilişkisine de büyük özen gösterilmelidir.

Kent Konseyleri, bir yandan yaşlıların özel gereksinimlerinin dikkate alınması, çevrelerinden kopukluğu ve güvencesizliği azaltacak, yaşamlarını kolaylaştıracak önlemlerin alınması gibi konulara eğilirken, diğer yandan da yaşlıların, toplumla ilişkilerinin kopmadan sürmesini sağlayabilirler. Bu bağlamda, "kıdemli hemşehriler"in engin birikimlerinden toplumun yararlanmayı sürdürmesini sağlayacak kanalların açık tutulması açısından Kent Konseyleri'nin çok elverişli bir konumu vardır.

Kent Konseyi'nin, bedensel ve zihinsel engellilerin kentsel yaşam ile bütünleşmesine, sorunlarına ortak çözümler geliştirilmesine ve bu konudaki bilinç ve duyarlılık düzeyinin yükseltilmesine yönelik çalışmalarda kilit ve öncü bir rolü vardır. Konsey, engellilere yönelik politikaların aşırı korumacılık yerine toplumla bütünleştirmeye yönelmesini sağlayabilecek en uygun platform konumundadır. Engelli hemşehrilerin eğitim, rehabilitasyon, sağlık, hukuk, yönetim gibi alanlardaki gereksinimlerinin karşılanması yoluyla, başkalarına en az muhtaç olacak şekilde yaşamalarının sağlanması konusunda, Konsey'e önemli görevler düşmektedir. Konsey, ilgili konuların yalnızca engellilere yönelik platformların değil, bütün kent halkının ortak sorumluluğuna dönüşmesini sağlamalıdır.

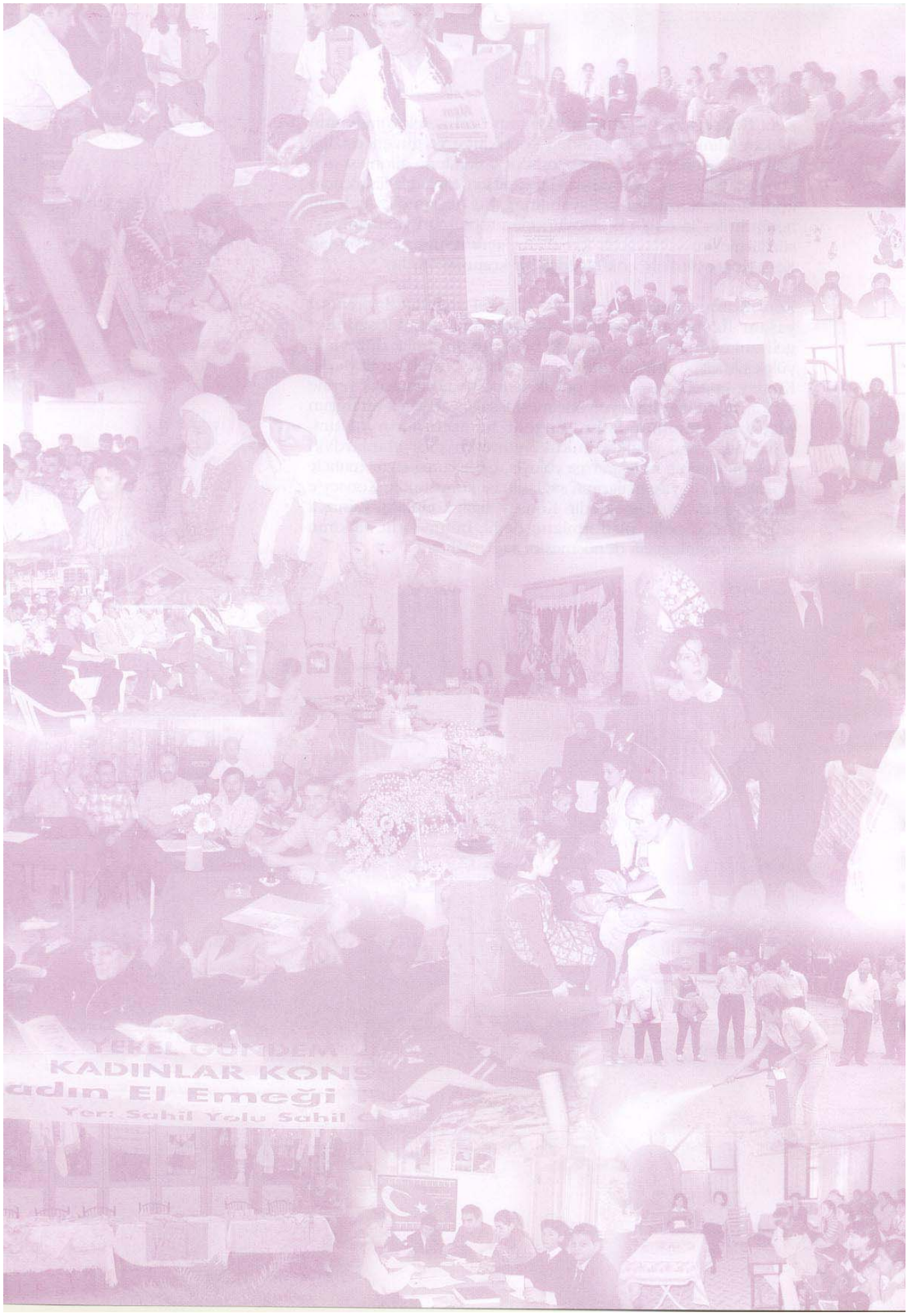
KADINLAR KONS
adın El Emeği
Yer: Sahil Yolu Sahil

Mahalle Ölçeğindeki Katılım

YG-21 sürecini yeni başlatan kentlerde mahalle ölçeğinde katılım örgütlenirken, bu konuda başarılı uygulamalar sergileyen başka kentlerdeki uygulamaların dikkate alınması ve ilgili kente özgü modelin, mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edilmesi, büyük yararlar sağlayacaktır.

Mahalle ölçeğindeki katılım neden önemlidir?

Yerel Gündem 21 süreçlerinin kurumsallaşması ve sürdürülebilirliği açısından, en geniş şekilde katılım sağlanması ve tüm belde halkı tarafından sahiplenilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu konudaki başlıca dayanaklarından birini, mahalle ölçeğindeki çalışmalar oluşturmaktadır.

Yerel yönetim ile belde halkı arasında yakınlaşmanın sağlanması, halkla yüz yüze ilişkilerin geliştirilmesi ve yönetime doğrudan katılma ve denetim olanaklarının arttırılması açılarından, mahalle yönetimlerinin geliştirilmesi ve yeni işlevlerle donatılması gereği, Türkiye'nin uluslararası topluluğa karşı taahhütleri arasında yer alan öncelikli bir konudur.[51] Bu konuya verilen önemin, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması bağlamında ülkemizin gündemine giren yeni kamu yönetimi ve yerel yönetim yasalarına da yansıdığı görülmektedir.

Yerel karar alma süreçlerine ve mekanizmalarına en geniş ölçüde katılımın sağlanması ve belde halkının "kenarda" kalan kesimlerinin de YG-21 süreçlerine etkin olarak dahil edilmesinin en uygun koşulları, mahalle ölçeğinde bulunabilmektedir.

Genelde, Kent Konseyleri'nin geniş "temsil" kapasitesine ve başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere, örgütlü paydaşların etkin katılımına rağmen, belde halkının örgütlü olmayan geniş kesimlerine ulaşılmasında ortak bir sıkıntı çekildiği görülmektedir. Bu bağlamda, önemli ölçüde komşuluk ilişkilerine ve kişisel tanışıklığa dayalı, bireylerin kendi günlük yaşamlarını etkileyen kararların alınmasına doğrudan katılabildiği, "birinci basamak yerel yönetim" niteliğindeki mahalle ölçeğinde katılımcı yapıların oluşturulması, büyük önem taşımaktadır.

Yerel yöneticilerin ve muhtarların desteği ve katılımıyla yürütülen mahalle çalışmaları, mahalle sakinlerinin yaşadıkları mekana ve kente sahip çıkma duygusunun ve "kentlilik" bilincinin gelişmesine, kentsel haklarını ve sorumluluklarını daha iyi anlayabilmelerine, uygulamasına doğrudan katılabilecekleri ve sorumluluk üstlenebilecekleri projeler geliştirilmesine, kendi yönetimlerine doğrudan katılabilecekleri yapılar ve süreçler geliştirilmesine ve bunlara bağlı olarak, demokratik ve etkin bir mahalle yönetimin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

Mahalle ölçeğindeki katılım nasıl örgütlenmelidir?

Mahalle ölçeğindeki katılımın önemi ve gerekliliği konusunda bir görüş birliği olmakla birlikte, bu katılımın değişik kentlerdeki örgütlenme biçimlerine bakıldığında, bunların genel amaç ve hedeflerinin büyük ölçüde örtüştüğü ve birbirine benzediği, buna karşılık uygulamada farklı yapı ve süreçlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Her biri derinlemesine irdelenmeyi gerektiren bu farklı uygulamalardan birkaç örnek verilmesi, mahalle ölçeğinde katılımın biçimini ve kapsamını gözler önüne sermektedir.

Mahalle ölçeğindeki katılım, Mahalle Forumu biçiminde oluşturulan dönemsel birlikteliklerden, Mahalle Meclisi biçiminde örgütlenmiş yapılara kadar uzanan bir çerçevede gerçekleşirken, Kent Gönüllüleri Evleri ve benzeri adlarla oluşturulan çok-işlevli merkezler çevresinde de örgütlenebilmektedir.

Mahalle Forumları: Antalya YG-21'in öncülüğünde gelişen (başka kentlerde de örnekleri görülen) Mahalle Forumları, mahalleye ilişkin sorunların yerinde saptanması ve çözüm yollarının geliştirilmesini sağlamakla kalmayarak, kentin tüm kesimlerine YG-21'in tanıtılması, bu süreçte her kentlinin yeri olduğunun hissettirilmesi ve mahalle halkının katılımıyla demokratik yerel yönetim kültürünün yaygınlaştırılması açısından da önemli bir işlev görmektedir. Yerel yöneticilerin, ilgili kamu kuruluşlarının temsilcilerinin, Kent Konseyi ve diğer katılımcı platformların ilgili temsilcilerinin katılımıyla, mahalle halkı ile karşılıklı görüş alışverişinde bulunulduğu, mahalle sorunlarının ve çözüm yollarının tartışıldığı forumlara, ilgili mahallelerden dileyen herkes katılabilmektedir.

Kent Gönüllüleri Evleri: Bursa YG-21'in öncülüğünde gelişen bir uygulama kapsamında, mahallelilerin kendi sorunlarını tartışmak ve çözüm üretmek amacıyla biraraya gelmeleri, ortak hareket ederek "İmece Kültürü" geliştirmeleri ve bu süreçte "Kent Gönüllüleri" yaratılması yönündeki başlıca katılım mekanizması olarak, "Kent Gönüllüleri Evleri" oluşturulmuştur. Kent Gönüllüleri Evleri, mahallelerin öncelikli sorunlarının ve gereksinmelerinin belirlenmesinden danışmanlık hizmetlerine, kadınlar, gençler, çocuklar, yaşlılar ve engellilere yönelik çalışmalardan arama-kurtarma ekiplerinin oluşturulmasına kadar uzanan bir çerçevede, hizmet sundukları mahallelerde kentsel yaşamı ilgilendiren her alanda etkinlik göstermektedir. Kent Gönüllüleri Evleri, ulaşılmasında güçlük çekilen kesimlerin kent yönetiminde söz sahibi olmalarını sağlayan ve katılım kanallarını açık tutan merkezler olarak, mahalle halkının katılımı ve Belediye'nin desteğiyle, çok-işlevli çalışmalarını sürdürmektedir.

İzmir YG-21'in öncülüğünde yürütülen ve kapsamlı bir alan çalışmasıyla desteklenen "Muhtarlıkların Güçlendirilmesi Projesi" çerçevesinde, mahalle ölçeğinde katılımın örgütlenmesine yönelik olarak, "Semt İletişim Merkezleri" modeli geliştirilmiştir. Bu merkezlerin işlevleri, danışma, sorun belirleme ve çözme ve iletişimin güçlendirilmesi ile sınırlı kalmayarak, Mahalle Forumu benzeri toplantıların düzenlenmesini de içermektedir.

Mahalle Meclisleri: İzmit YG-21'in öncülük ettiği girişimle oluşturulan Kocaeli İl Kurultayı yapılanmasının temel dayanağını, Mahalle Meclisleri oluşturmaktadır. Mahalle Meclisi'nin kuruluş amaçlarının başında, mahalle halkının "sorunlarından yakınan ve hizmet bekler konumdan çıkarılıp çözümün aktif ve etkin tarafı durumuna getirilmesi" gelmektedir. Bu kapsamda, örnek bir uygulama sergileyen İzmit Çukurbağ Mahallesi başta olmak üzere, Mahalle Meclisleri'nin oluşturulduğu mahallelerde Meclis üyeliğinin Mahalle Muhtarı, İhtiyar Heyeti üyeleri, mahalledeki okulların temsilcileri, Sağlık Ocağı tabipleri, İmamlar, koruma ve yaşatma, güzelleştirme, vb. amaçlı semt dernekleri, mahalle ölçeğindeki arama-kurtarma amaçlı dernekler veya birimler, spor klüpleri, sokak ve site temsilcileri ile YG-21 Kadın ve Gençlik Meclisleri'nin mahalleden seçilen temsilcilerini kapsadığı görülmektedir.

Antalya'da da, Mahalle Muhtarları, azaları, mahalledeki okulların öğretmen, öğrenci ve veli temsilcileri, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileri ve mahallenin gelişmesi için kurulmuş dernek başkanlarının katılımıyla oluşturulan Mahalle Meclisleri, ortak bir tüzük çerçevesinde, faaliyetlerini sürdürmektedir. Mahalle Forumları, Mahalle Meclisleri'nin şemsiyesi altında düzenlenmektedir.

Daha küçük ölçekli kentler arasında yer alan Yalova da, Mahalle Meclisi uygulamasını gerçekleştiren bir başka YG-21 kentidir. Mahalle halkının karar alma süreç ve mekanizmalarına katılımını sağlayacak başlıca platformlar olarak, Yalova'nın mevcut tüm mahallelerinde oluşturulan Mahalle Meclisleri, mahallesinin sorunlarına duyarlı kişileri buluşturmaktadır. Yalova YG-21 bünyesinde oluşturulan Kent Meclisi ile Kadın, Gençlik, Çocuk ve Emekliler Meclisleri'nde ve diğer katılımcı platformlarda Mahalle Meclisleri'nden seçilen temsilciler de yer almaktadır.

Mahalle halkının şikayet ve sorunlarının yerinde belirlenmesi ve çözümün hızlandırılmasına yönelik olarak, birçok Belediye tarafından mahallelerde hizmet birimleri oluşturulmaktadır. Sundukları hizmetler ve işlevleri açısından çok önemli olmakla birlikte, doğrudan bir katılım mekanizması niteliğini taşımayan bu mahalle birimleri ("Muhtar Evleri", vb.), özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu sınırsız olanaklardan yararlanılarak, Yalova ve Nilüfer (Bursa) Belediyeleri'nin başını çektiği uygulamalar kapsamında, mahalle halkının katılımının ve yerel "e-demokrasi"nin çarpıcı örneklerinin sergilendiği bir işlev kazanmışlardır.

Bu bölümdeki örnekler, birbirinden oldukça farklı görüntüler sergileyen uygulamalardan seçilmiştir. Adana, Diyarbakır, Samsun gibi diğer Büyükşehirlerde ve Babaeski'den Doğubeyazıt'a kadar uzanan birçok başka YG-21 kentinde de mahalle ölçeğinde katılımın örgütlenmesine yönelik çarpıcı örnekler vardır. Bu bağlamda, YG-21 sürecini yeni başlatan kentlerde, bu farklı uygulamaların ışığında kendilerine uygun yöntemleri geliştirerek, mahalle ölçeğindeki çalışmalara gereken önemin verilmesi önerilmektedir.

Başta İskandinav ülkeleri ve İngiltere olmak üzere, dünyada birçok ülkede benzerleri görülen Mahalle Meclisleri ve Kurulları, yerel demokratik yönetimin ve örgütlenmenin en gelişmiş örnekleri olarak görülmektedir. Yerel yönetim ile mahalle halkını yaklaştırarak halka yakın bir yönetim yaratabilen bu kurullar, mahallenin öncelikli sorunlarının ele alındığı bir platform olmanın yanısıra, mahalle halkının şikayet ve başvurularının ve yerel anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulduğu bir tür halk hakemliği (ombudsman) işlevi de görmektedir.

Mahalle ölçeğindeki katılımcı platformlar ile Kent Konseyi arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Genelde, Kent Konseyi içerisinde mahalle muhtarlarının da yer alması, son derece önemli ve gerekli olmakla birlikte, katılımcı süreçlerin toplumun kılcal damarlarına yayılması ve seslerini duyurmakta güçlük çeken toplumsal kesimlere ulaşılabilmesi açısından yeterli değildir.

Mahalle ölçeğindeki katılımcı platformların Kent Konseyi'nde etkin olarak temsil edilmesi, Kent Konseyi'ni yalnızca kentin daha avantajlı kesimlerinde yaşayanların katılımına açık bir yapılanma olmaktan (veya en azından böyle bir görüntü sergilemekten) kurtaracak ve kentin dezavantajlı ve yoksul kesimlerinin daha fazla katılımına olanak sağlayacaktır.

Mahalle ölçeğinde katılımcı yapılar ve süreçler oluşturmuş YG-21 kentlerindeki uygulamaların açıkça gösterdiği gibi, Kent Konseyi'nde mahalle ölçeğindeki katılımcı platformların temsilcilerinin yer alması, bir yandan Kent Konseyi'nin yapısını ve meşruiyet tabanını güçlendirirken, diğer yandan da mahalle sakinlerinin ve genelde kent halkının ortaklık bilincini ve dayanışma ruhunu geliştirmekte ve yerel düzeyde demokratik yaşam biçiminin benimsenmesine önemli katkıları olmaktadır.

Mahalle ölçeğindeki katılımcı platformların Kent Konseyi'nde temsil edilmesine benzer bir şekilde, diğer katılımcı yapılarda da temsiline özen gösterilmesi gerekmektedir.

Bu açıdan, özellikle kadın ve gençlik platformlarında mahallelerden seçilen temsilcilerin de yer alması, bu platformların kendi hedef gruplarını geniş tabanlı bir şekilde temsil edebilmelerinin önünü açacak ve taşıdıkları "Meclis" yaftasını haklı kılacak bir yapıya kavuşmalarını sağlayacaktır.

Aynı şekilde, çocuklar, yaşlılar ve engellilerden oluşan Özel ilgi Grupları'na yönelik platformlara da mahallelerden, bu grupların yapısına ve işleyişine uygun temsilciler seçilmesi, ilgili çalışmalara güçlü bir destek sağlayacak ve zenginlik kazandıracaktır.

Koordinasyon ve Destek

YG-21 Genel Sekreterliği

YG-21 Genel Sekreterliği'nin işlevi nedir?

YG-21 süreçlerinin koordinasyonu, Program ortağı her kentte yerel ortaklar tarafından oluşturulan YG-21 Genel Sekreterliği tarafından gerçekleştirilmektedir. Genel Sekreterlik, bu sürecin temel dayanaklarından biri olan YG-21 Genel Sekreteri'nin yönetimi ve yönlendiriciliği altında faaliyet göstermektedir.

YG-21 Genel Sekreterliği'nin ana işlevi, ilgili YG-21 sürecinin, tüm bileşenlerini içerecek şekilde koordinasyonu ve geniş bir yelpazeye yayılan paydaşlarla ana bağlantı noktasının oluşturulmasıdır. YG-21 Programı'nın koordinatör kuruluşları ile kentler arasındaki köprü işlevini de gören YG-21 Genel Sekreterlikleri, Program'ın bir bütün olarak yürütülmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Bu genel çerçevede, YG-21 Genel Sekreterliği'nin çok-yönlü işlevleri, asgari olarak, şunları kapsamaktadır:

- YG-21 sürecine en geniş katılımın sağlanması hedefi doğrultusunda, yerel ortaklıklara ve "yönetişim" kavramına işlerlik kazandırılması ve geniş tabanlı katılıma dayalı toplumsal uzlaşma sağlayıcı mekanizmalar oluşturulmasına yönelik çalışmaların koordinasyonunu sağlamak.
- YG-21 eylem planlaması sürecinin, farklı bileşenlerindeki çalışmaları kapsayacak şekilde, uyumlu ve koordineli yürütülmesini sağlamak.
- Gerek katılımcı yapıların işlemesini ve gerekse eylem planlaması sürecinin yürütülmesini kolaylaştıracak her türlü düzenlemenin yapılmasını ve lojistik desteğin verilmesini sağlamak.
- Sürdürülebilir kalkınma temelinde YG-21 sürecine ilişkin eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yürütülmesini sağlamak.

YG-21 Genel Sekreterliği'nin nasıl bir ilişkiler sistemi içerisinde çalışacağı ve bu bağlamda, YG-21 Genel Sekreteri'nin nasıl bir süreçle ve kim(ler) tarafından görevlendirileceği konusu, yereldeki düzenlemelere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bununla birlikte, YG-21'in tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yerel yönetimlerin sorumluluğunda olması nedeniyle, Program kapsamındaki kentlerde YG-21 Genel Sekreteri'nin, ilgili kentin Belediye Başkanı'nın onayı ile görevlendirilmesi öngörülmektedir.

YG-21 Genel Sekreterliği, "boş vaktin değerlendirilmesi" amacıyla veya bir "yan iş" olarak yürütülebilecek bir işlev değil, ancak yerel demokrasiye "gönül verenlerin" üstesinden gelebileceği, bütün zamanlarını ve enerjilerini yönlendirmelerini gerektiren zorlu bir uğraştır.

YG-21 Genel Sekreterliği, nasıl bir yapıya ve işleyişe sahip olmalıdır?

Yapılanma modellerine ve uygulamalara bağlı olarak ortaya çıkabilecek farklılıklara bakılmaksızın, YG-21 Genel Sekreterliği oluşturulurken, kendisinden beklenen zorlu görevlerin ve çok-yönlü işlevlerin üstesinden gelmesini kolaylaştırmak amacıyla, asgari olarak, aşağıdaki noktaların dikkate alınması önerilmektedir:

- YG-21 Genel Sekreterliği'nin kurumsal ve işlevsel çerçevesinin, merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgenindeki ortaklar tarafından kabul gören bir yapıda olmasına özen gösterilmelidir.

- YG-21 Genel Sekreterliği, ilgili kent bağlamında belirlenecek "hesap verme" yöntemleri saklı kalmak kaydıyla, kendi işleyişine yönelik karar alma süreci, personel, mali yönetim gibi konularda yeterli esneklik ve etkinliğe sahip olmalıdır.

YG-21 Genel Sekreterliği'nin, ilgili faaliyetleri "yönetmeye" çalışan bir birim olmak yerine, teşvik eden, kolaylaştıran, yüreklendiren ve destekleyen bir yaklaşımla, yerel ortakları "yapabilir kılıcı" bir yapıda geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

- YG-21 Genel Sekreterliği'nin, yalnızca ilgili çalışmaların koordinasyonunu sağlayacak şekilde değil, aynı zamanda yerel ortakların kapasitesini ve yerel düzeydeki kurumsal ve kişisel katılım kanallarını geliştirebilecek bir yapıda kurulmasına özen gösterilmelidir.

- YG-21 Genel Sekreterliği'nin koordinasyon görevi, bir "örümcek ağı" titizliğiyle örülecek şekilde, tüm katılımcı yapıları kapsayacak bir çerçeveye oturmalıdır.

- YG-21 Genel Sekreterliği'nin, YG-21 eylem planlarının gerek hazırlık ve gerekse uygulama aşamasındaki tüm faaliyetlerin izlenmesini ve değerlendirilmesini kolaylaştıracak işlevlerle donatılması önerilmektedir.

- YG-21 Genel Sekreterliği'nin, çok sayıda eleman istihdam ederek bürokratik bir yapıya dönüşmesi yerine, ana işlevlerin koordinasyon sorumluluğunu paylaşacak asgari sayıda bir çekirdek grup oluşturulması, gereksinim duyulan uzmanlık ve destek hizmetlerinin de, uygun YG-21 ortaklarından gönüllü katkılar biçiminde sağlanması önerilmektedir.

- YG-21 Genel Sekreterliği, etkin ve olabildiğince esnek bir şekilde faaliyette bulunmasını sağlayacak uygun mali kaynaklara ve ayni katkılara ulaşabilmelidir. Bu mali kaynaklar ile bunlara eşlik etmesi beklenen ofis alanı ve donanımı, destek personel, araç-gereç gibi diğer katkıların büyük ölçüde Belediye tarafından sağlanması, yalnızca gerekli değil, aynı zamanda kaçınılmaz olacaktır. Bununla birlikte, "ortaklık" yaklaşımı kapsamında, yerel ortakların da katkı sağlamasının kanalları açık tutulmalı ve teşvik edilmelidir.

YG-21 Genel Sekreteri nasıl belirlenmelidir?

YG-21 yapılanmasının iskeletini ayakta tutan, çok farklı nitelikte kurumlar ve kişiler arasında köprü oluşturan YG-21 Genel Sekreteri'nin, üstleneceği bu kilit role uygun bir birikime ve gerek Belediye ve kamu kuruluşları, gerekse de sivil toplum kuruluşları tarafından kabul gören bir konuma ve kişiliğe sahip olması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, YG-21 Genel Sekreteri'nin belirlenmesi konusu, yalnızca belirli bir yöntemin tercih edilmesi ile sınırlı kalmayarak, farklı paydaşlarca üzerinde "uzlaşma" sağlanması gereken kritik bir kararı nitelemektedir.

YG-21 Genel Sekreteri'nin nasıl belirleneceği sorusu, YG-21 Genel Sekreteri'ni kim(ler)in görevlendireceği ve kim(ler)in görevden alacağı sorularıyla yakından ilişkilidir.

Bu konuda ilk akla gelenler arasında yer alan ve çoğu kez bu yönde başvuruda bulunulan (buna karşılık, seçenekler listesinin dışında tutulması gereken) yöntem, YG-21 Programı'nın *ulusal* niteliğinden yola çıkılarak, bu görevlendirmenin Program Koordinatörlüğü'nce yapılmasıdır. Böylelikle, bir yandan gerekli esnekliğin sağlanacağı, öte yandan da "keyfi" görevden alınma gibi olumsuzlukların aşılabileceği öngörülmektedir. Ne var ki, Yerel Gündem 21 anlayışının özüne aykırı düşen böylesine bir uygulama, YG-21 Programı Koordinatörlüğü'nü "destek" niteliğinden uzaklaştırıp bir "merkez" işlevi görmeye itebilecek ve sonuçta, çözüm getirilmiş gözüken sorunlar daha sonradan katlanarak (ve bu kez çözümü çok daha zor olarak) yeniden yerel ortakların karşısına dikilecektir. Dolayısıyla, YG-21 Genel Sekreteri'nin görevlendirilmesi, doğrudan yerel ortaklarca yapılması gereken bir işlem olmalı ve YG-21 Programı'nın koordinatör kuruluşlarının bu konudaki rolünün, karşılıklı görüş alışverişi ile sınırlı kalmasına özen gösterilmelidir.

Yerelde yapılacak böyle bir görevlendirmede Belediye Başkanı'nın ağırlıklı bir rol oynaması gerektiği konusunda genelde görüş birliği bulunmakla birlikte, bu ağırlığın "doğrudan atama" mı, yoksa dolaylı olarak "onay verme" şeklinde mi olacağı konusunda farklı eğilimler ve uygulamalar göze çarpmaktadır. Bu konudaki en yaygın ve genel kabul gören uygulama, bu görevlendirmenin, Belediye Başkanı'nın önerisi veya onayıyla, ancak bu kişi üzerinde daha geniş platformlarda (çoğu kez Kent Konseyi veya bünyesindeki koordinasyon/yürütme kurullarında) mutabakat sağlanarak yapılması yönündedir.[52] Belediye Başkanı'nın, "ben atadım, oldu!" yaklaşımıyla hareket etmeden, YG-21 Genel Sekreteri üzerinde olabildiğince geniş bir toplumsal uzlaşma sağlanacak şekilde yapılacak bir görevlendirme yönteminin önünü açması, çok-ortaklı yerel yönetişimin gereklerine uygun düştüğü kadar, diğer paydaşların gözünde YG-21 sürecinin meşruiyetini ve "tarafsızlığını" sağladığı ve katılımı arttırdığı görülmektedir.

Yapılanma modeli ne olursa olsun, tüm YG-21 kentlerinde belirgin bir şekilde görülen ortak özellik, YG-21 Genel Sekreteri'nin, ilgili YG-21 sürecinin geneldeki başarısı açısından kilit bir rol oynamasıdır. Bu kapsamda, YG-21 Genel Sekreteri'nin belirlenmesi ve görevlendirilmesi sürecine azami ölçüde özen gösterilmesi, uygulamaların başarı şansının ve derecesinin arttırılabilmesi için neredeyse bir "önkoşul"a dönüşmüş bulunmaktadır.

YG-21 Genel Sekreterliği görevi, gönüllü mü, ücretli mi olmalıdır?

Yerel Gündem 21 yaklaşımı kapsamındaki tüm katılımcı yapıların ve süreçlerin "gönüllülük" esasına dayalı olması, YG-21 Genel Sekreterliği'nin "profesyonel" bir görevlendirme olup olamayacağı konusundaki tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

YG-21 Genel Sekreteri, üstlendiği zorlu, geniş kapsamlı ve çokyönlü koordinasyon işlevi karşılığında bir ücret almalı mıdır? Yoksa, yapılan işlerin niteliğine ve gerektirdiği yoğun emeğe bakılmaksızın, bu konuma yalnızca "gönüllü" olarak çalışmayı kabul edenler mi getirilmelidir?

Kent Konseyi ve benzeri yapıların alışılagelmiş kalıplara sığmaması gibi, YG-21 Genel Sekreterliği ile ilgili konuların da mevcut yaklaşımların ışığında değil, farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve bu bağlamda, bir yandan gönüllü emeğin istismarına yol açmayacak, öte yandan da "profesyonellik" anlamına gelmeyecek çözümler bulunması gerekmektedir.

Türkiye YG-21 Programı'nın dünyadaki "en iyi uygulama" örneklerinden birine dönüşmesinde kilit bir rol oynayan mevcut YG-21 Genel Sekreterleri'nin, herhangi bir karşılık beklemeden, geceyi gündüze katarak verdikleri özverili emekler, "gönüllülük" esasının önemini gözler önüne sermektedir.

Bununla birlikte, YG-21 süreçlerinin sürdürülebilirliği ve gelecekte daha kurumsallaşmış temellere oturtulabilmesi açısından, bu konuda birtakım düzenlemeler yapılmalı ve YG-21 Genel Sekreterliği'ne ilişkin olarak, hem geçim kaygısı ve benzeri nedenlerle yaşanabilecek sıkıntıların aşılması, hem gönüllü emeğin istismar edilmemesi sağlanmalıdır.

Bazı kentlerde bu sorunun çözümü için , YG-21 Genel Sekreteri olarak, ücretini belirli bir kurumdan (çoğu kez de ilgili Belediye'den) almakta olan ve dolayısıyla, ayrı bir ücret ödenmesi söz konusu olmayan bir yerel yönetim çalışanının görevlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Ancak, bu durumda, ilgili kişinin, çalıştığı kurumdaki konumunun getirdiği ilave iş yükü ve diğer sınırlamalar nedeniyle, bu görevi gereği gibi yürütmekte zorlandığı ve özellikle diğer paydaşlarla güçlü bağlantılar kurulmasında sıkıntılar yaşandığı görülmektedir.

Ayrıca, öngörülen ücretin bir başka yerden karşılanıyor olmasının, YG-21 Genel Sekreteri'nin "gönüllülük" esasında çalışması açısından yeterli bir düzenleme olup olmadığı da tartışma konusudur.

Bu konuda geliştirilen ve yaygın şekilde kabul gören bir (ara veya kalıcı) çözüm, bu görevin "gönüllülük" esasında yürütülmesi esas alınarak, YG-21 Genel Sekreteri'nin emeğinin, ilgili kente "katma değer" yaratan bir "telif hizmeti" olarak görülmesidir. Böylelikle, belirli bir kurum ile ücret ilişkisine girme zorunluluğu ortadan kalkmakta (dolayısıyla, "parayı verenin düdüğü çalacağı" endişesi giderilebilmekte) ve YG-21 Genel Sekreterliği için elzem olan bağımsızlığın ve esnekliğin korunması sağlanmış olmaktadır.

Katılımcı Platformlar ile YG-21 Genel Sekreterliği arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Gerek katılımcı yapılar ve gerekse eylem planlaması açısından bakıldığında, Kent Konseyi ve Konsey içerisindeki koordinasyon yapıları ile sınırlı kalmayarak, bu platformu oluşturan tüm paydaşları ayrı ayrı kapsayan, bunlarla birlikte, Çalışma Grupları, Kadın ve Gençlik Meclisleri ve Özel İlgi Grupları ile çeşitlenen ve zenginleşen bir ilişkiler sisteminin koordinasyonu açısından YG-21 Genel Sekreteri'nin kilit bir konumu ve işlevi bulunduğu konusunda ortak bir görüş birliği vardır.

Buna karşılık, bu koordinasyon işlevinin somut uygulamalarda ifadesini bulması sırasında, katılımcı platformlar ile YG-21 Genel Sekreterliği arasındaki ilişkilerin son derece uyumlu olduğu kentlerde bile, dönem dönem sıkıntılar ve sorunlar yaşandığı ve buna bağlı olarak, ilişkilerin sorgulandığı ve tartışıldığı görülmektedir.

Bu konudaki tartışmaların, YG-21 Genel Sekreterliği'nin "destekleyici" işlevleri üzerine fazla yansımadığı görülmektedir. Gerçekten de, farklı katılımcı platformlarca gerçekleştirilen sayısız toplantılara ve diğer çalışmalara ilişkin duyuruların yapılması, kayıtların derlenmesi, çıktıların paylaşılması, gerekli destek personel, lojistik hizmetler, vb. sağlanması gibi konular, hemen her kentte, YG-21 Genel Sekreterliği'nden beklenen ve genelde takdirle karşılanan işlevler arasında yer almaktadır.

Genel Sekreter'in, YG-21 sürecinin "uyumlu ve koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlamak" yönündeki girişimlerine ise, çoğu kez aynı sıcaklıkla kucak açılmamaktadır. Özellikle, YG-21 sürecinin farklı bileşenlerinin herhangi birindeki bir uyumsuzluğun veya sorunun, yapının bütününü olumsuz etkilememesi amacıyla YG-21 Genel Sekreteri'nin çözüme yönelik bir girişimde bulunduğu durumlarda su yüzüne çıktığı gibi, koordinasyon ve kolaylaştırıcılık işlevinin hangi noktalarda "gereği gibi" gerçekleştiği, hangi noktalarda da ilgili platformun işleyişine karışmaya ve "müdahale"ye dönüştüğü arasındaki çizginin, oldukça ince olduğu görülmektedir.

Bu sorunun çözümüne yönelik arayışlar kapsamında, ilgili Tüzük içerisinde YG-21 Genel Sekreterliği'nin görev ve yetkilerine de yer verilmesi gibi düzenlemeler, tek başına yeterli olamamaktadır. Aynı şekilde, "sorun çözme" adına, YG-21 yapılanmasının daha sınırlayıcı, daha dikey duruma dönüştürülmesi, ilişkileri de o ölçüde gerginleştirmekte ve katılımcıların geriye çekilmesine neden olmaktadır. Bu konuda önemli olan, YG-21 Genel Sekreteri'nin koordinasyon işlevini gereği gibi yürütebilmesi için, demokratik ve yatay bir ilişkiler sistemi içerisinde, üzerinde uzlaşma sağlanan kurallar çerçevesinde ve gönüllü çalışma düzenini aksatmadan, tüm ortakların kendi üzerine düşeni yapması ve karşılıklı sorumluluklarını yerine getirebilmesidir.

YG-21 sürecinin, tüm bileşenlerini içerecek şekilde koordinasyon sorumluluğunu üstlenmiş olan YG-21 Genel Sekreteri'nin, aynı zamanda, geniş bir yelpazeye yayılan paydaşlarla ana bağlantı noktasını da oluşturmakta olması, katılımcı platformlar ile YG-21 Genel Sekreterliği arasındaki ilişkilerin yalnızca karmaşıklığını değil, aynı zamanda son derece hassas dengeler üzerine oturmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

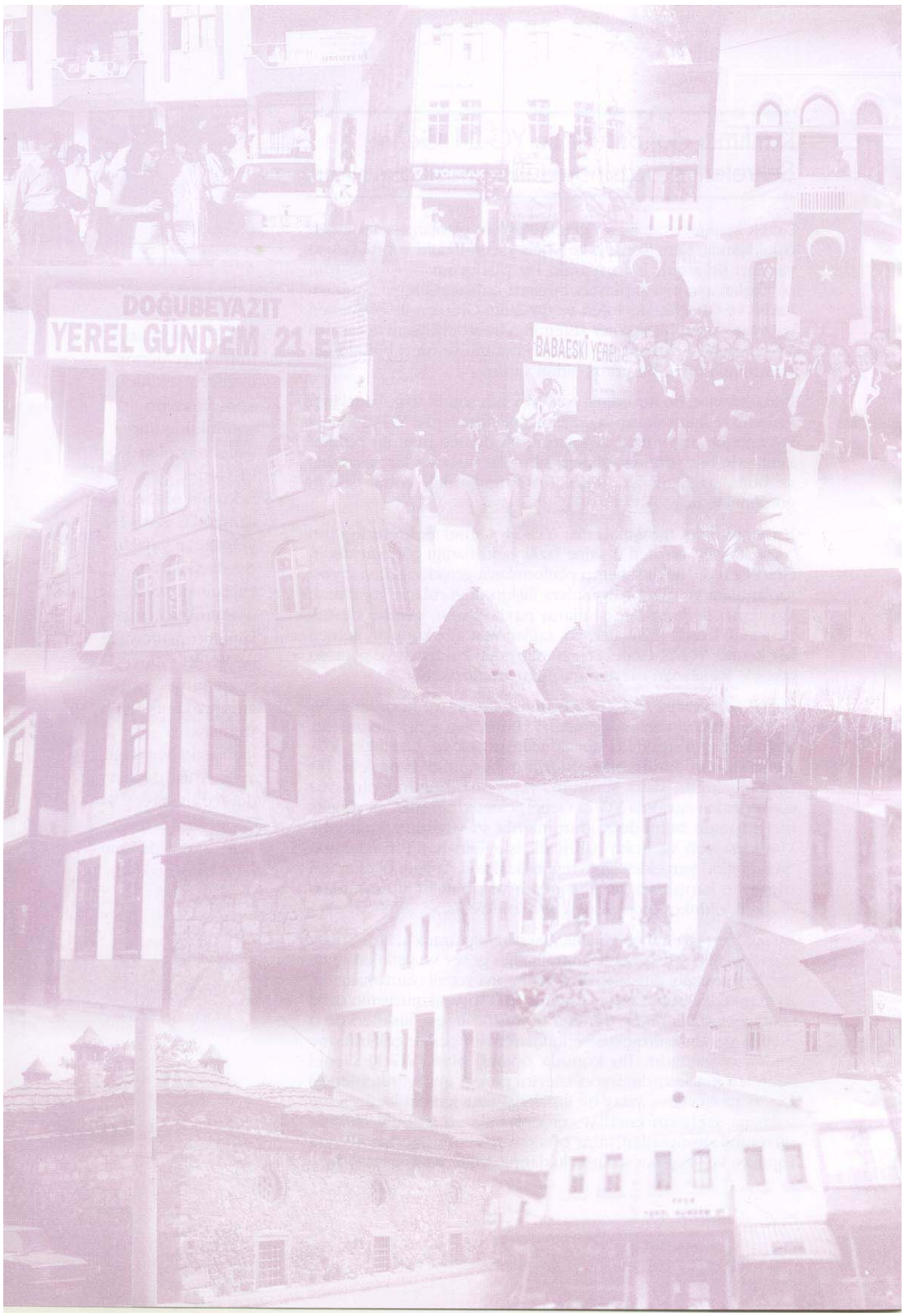
DOĞUBEYAZIT
YEREL GÜNDEM 21 E
BABAESKİ YEREL

Yerel Gündem 21 Evleri

YG-21 Evleri'nin işlevi nedir?

YG-21 Programı kapsamında dikkat çekici bir gelişme, önceden bu yönde herhangi bir beklenti olmamakla birlikte, YG-21 kentlerinin birçoğunda "*Yerel Gündem 21 Evleri*" açılması olmuştur. Yerel ortakların tercihi doğrultusunda, "YG-21 Hemşehri Evi", "Demokrasi Atölyesi" ve benzeri adlar da taşıyan bu evler, yerel ortakların buluşma ve birlikte iş yapma merkezleri olarak işlev görmeyi sürdürmektedir.[53]

Başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere, YG-21 sürecine katılanlar, Belediye binası içinde tahsis edilen mekanlarda buluşma konusuna, ilgili Belediye "kucak açsa" bile, genelde sıcak bakmamakta ve çalışmaların niteliğine daha uygun mekan arayışına girmektedirler. Bu yöndeki taleplere yine Belediyelerin kulak verdiği ve genelde, bu arayışa uygun mekanların nerdeyse tamamının, ilgili Belediye tarafından tahsis edildiği görülmektedir.

Birçoğu, ilgili kentteki tarihsel-kültürel miras niteliğindeki bir yapının restore edilmesiyle belde halkının hizmetine sunulan YG-21 Evleri, bu özellikleriyle, koruma-kullanma dengesinin en etkileyici örneklerinden birini sergilerken, bu konudaki bilincin gelişmesine de çok önemli katkılarda bulunmaktadır.

Çoğu kez müstakil bir yapıda yer alan veya bir başka yapının parçası olsa da, geniş bir iç mekana sahip olan YG-21 Evleri, aynı anda birden çok toplantının ve etkinliğin gerçekleştirilmesine uygun bir ortam sağlayabilmektedir. Yeterli ofis donanımı, bilgisayarlar, fotokopi ve diğer olanakların yanısıra, yerel ortakların toplantıları ve çalışmaları için gerekli destek hizmetler de sağlanmaktadır.

Buna karşılık, YG-21 Evleri'nin yetersiz kalabildiği Kent Konseyi ve benzeri büyük ölçekli toplantılar için Belediye'nin, kamu kuruluşlarının, üniversitelerin veya diğer ortakların uygun mekanlarından yararlanılmasına devam edilmektedir.

YG-21 Evleri'nden yararlanılma biçimleri bir kentten diğerine değişiklik göstermekle birlikte, genelde YG-21 Genel Sekreterliği'nin bu mekanda yer aldığı ve Çalışma Grupları'nın, toplantılarını ve çalışmalarını burada yürüttüğü görülmektedir. Bazı kentlerde YG-21 Evleri'nin bazı bölümleri, geçici veya kalıcı olarak, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına tahsis edilmektedir.

İlgili YG-21 sürecinin kapsamı ve mekanın elverişliliği ölçüsünde YG-21 Evleri, okur-yazarlık, bilgisayar, halk oyunları, el sanatları, resim, yabancı dil, satranç, tiyatro, vb. konularda kurslara ve etkinliklere de ev sahipliği yapmaktadır.

Kadın ve gençlik çalışmaları için ayrı mekanların (henüz) tahsis edilmediği kentlerde, bu platformların ve Özel İlgi Grupları'na yönelik platformların da YG-21 Evleri'nden yoğun olarak yararlandıkları görülmektedir.

YG-21 Evleri, "sorumlulukların yerel ortaklarca paylaşılması" açısından da örnek bir uygulama oluşturmaktadır. Bu merkezlerin bir "arı kovanı" gibi işlediği dikkate alındığında, hem bu mekanda gerçekleştirilen çok-yönlü etkinliklerin, hem de bunların gerektirdiği destek hizmetlerinin boyutları ortaya çıkmaktadır. Bu konuda, özellikle sivil toplum kuruluşlarının hemen her konuda gönüllü uzmanlık ve eğitmenlik sağladığı, diğer YG-21 çalışmalarına genelde daha az katılan özel sektör kuruluşlarının, bu merkezlere çeşitli ayni katkılar sağlayarak destek oldukları, Belediye'nin de destek personel sağladığı ve işletme-bakım giderlerini üstlendiği görülmektedir.

Tüm bu özellikler, YG-21 Evleri'nin, YG-21 sürecini yeni başlatan kentler açısından bir "zorunluluk" taşımamakla birlikte, tahsisinde haklı gerekçeler ve büyük yararlar olduğunu göstermektedir.

YG-21 Kadın Merkezleri'nin işlevi nedir?

YG-21 Evleri'ne benzer şekilde, Kadın Meclisleri'nin çalışmaları için tahsis edilmiş mekanların sayısı, henüz yok denecek kadar azdır. Kadın Meclisleri'nin büyük bölümü, çalışmalarını YG-21 Evleri içerisinde kendilerine ayrılan bölümlerde sürdürmektedir.

YG-21 Kadın Meclisleri'nin ülke genelinde oluşturduğu dayanışma ağının ortak bir etkinliği olarak her yıl düzenlenmesine başlanan "YG-21 Kentleri Kadın Etkinlikleri Festivali"nin temel amaçlarından biri, Kadın Sığınma Evleri açılmasının teşvik edilmesidir.

Buna karşılık, YG-21 kentlerinin önemli bir bölümünde, kadınlara yönelik çalışmalar için tahsis edilmiş mekanlarda, Kadın Meclisleri'nin yönlendiriciliğinde ve desteğinde işlev gören Kadın Merkezleri açılmış bulunmaktadır.

Bulundukları kentin ve coğrafi bölgenin özelliklerine bağlı olarak, oldukça farklı işlevleri olduğu görülen YG-21 Kadın Merkezleri'nden birkaçının yalnızca adlarının belirtilmesi bile, bu konudaki hedeflerin ve hizmet alanlarının genişliğini ortaya koymaktadır: "Kadın Danışma Merkezi" (Adana), "Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi" (Antalya), "Kadın ve Anne-Çocuk Eğitim Merkezi" (Antakya), "Alacahırka Kadın Aile Eğitim Merkezi" (Bursa), "Kadın Sorunları Araştırma Merkezi" ve ayrıca "Çamaşır ve Tandır Evleri" (Diyarbakır), "Kadın ve Çocuk Sağlık Eğitim Merkezi" (Doğubeyazıt), "İlk Adım Sitesi" (İzmit), "Süleyman Paşa Medresesi YG-21 Kadın Sanatçı Atölyeleri" (İznik), "Kadın Konuk Evi" (Kütahya), "Kadınlara Maddi ve Manevi Destek Merkezi" (Malatya), "Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM)" ile işbirliği (Mardin), "Kadın El Emeği Pazarı" (Samsun), "Kadın Spor ve Eğitim Merkezi (KASEM)" ile işbirliği (Yalova).

Yukarıda verilen örneklerle sınırlı olmayan bu merkezler, sağlıktan eğitime, istihdamdan kadın haklarına kadar uzanan bir çerçevede, kadınlara yönelik çok-amaçlı hizmetler sunmayı sürdürmektedir.

YG-21 Gençlik Evleri'nin işlevi nedir?

YG-21 Evleri'ne benzer şekilde, Gençlik Meclisleri'nin çalışmaları için de birçok YG-21 kentinde uygun mekanlar tahsis edilmiş bulunmaktadır. Gençlik Meclisleri'nin büyük bölümü, çalışmalarını Gençlik Evleri'nde sürdürmektedir.

Gençlik Evleri, Gençlik Meclisi'ni oluşturan gençlerin ve gençlik örgütlerinin bir buluşma mekanı olmanın ötesinde, gençlere yönelik çeşitli hizmetlerin verilmesini sağlayacak ve gençler arasında çok yetersiz bir görünüm sergileyen iletişimin ve yardımlaşmanın yeniden oluşturulmasını kolaylaştıracak merkezler olarak da işlev görmektedir. Bu kapsamda, Gençlik Evleri'nin, "gençlerin aktif katılımcı olduğu, çeşitlilik içinde birlikteliğin sağlandığı ve kent gençliğini kucaklayan merkezler" olması hedeflenmektedir.

Gençlik Evleri'nde yapılması planlanan etkinliklerin gerek karar ve gerekse uygulama aşamalarında gençlere aktif rol verilerek gençlerin "yapabilir kılınması" ve böylelikle, toplumda pasif konumda olan gençlerin, kendi gereksinimlerini ve isteklerini belirleyip, bunların uygulanmasında sorumluluklar üstlenerek çalışmalar yürütmesi öngörülmektedir.

Gençlik Evleri'nin, gençlerin kendi yaşamları ile ilgili düşünceler, öneriler ve projeler ürettikleri, "şikayet eden" konumdan çıkıp alternatif çözümler üreten ve bunları uygulayan bir konuma gelecekleri bir ortak mekan işlevini görmesi amaçlanmaktadır.

Gençlik Evleri'nde, kentin diğer kesimleriyle daha az bütünleşebilen, ortak mekan kullanımında daha dezavantajlı bir durumda bulunan çalışan gençlerin, elverişsiz koşullardaki, özellikle işsiz ve engelli gençlerin ve yaşadıkları sosyal boşluklar nedeniyle "uç noktalarda" yaşantılar sürdüren gençlerin de kazanılması hedeflenmektedir.

Gençlik Evleri, yalnızca gençlere yönelik eğitim hizmeti veren merkezler olarak değil, kent gençliğinin kendisini geliştireceği ve kazanımlarını kendinden sonrakilere aktarabileceği mekanlar olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak, Gençlik Evleri'nin başarısı, mekanın ve eğitimlerin niteliğine göre değil, bu mekanları kullanan gençliğin oranı ve Gençlik Evleri'ne sahip çıkılması esasında değerlendirilmektedir.

YG-21 Gençlik Meclisleri ile bağlantılı olarak, Gençlik Evleri, her kesimden gençlerin görüş, bilgi ve deneyimlerini paylaştıkları, sorunlarını tartışıp çözüm önerileri geliştirdikleri ve genelde, gençlerin kent yönetimine katılabilmeleri yönündeki kapasitelerinin geliştirilmesine ve gençlerin "yapabilir kılınması"na yönelik etkinliklerin yürütüldüğü mekanlar olarak işlev görmektedir.

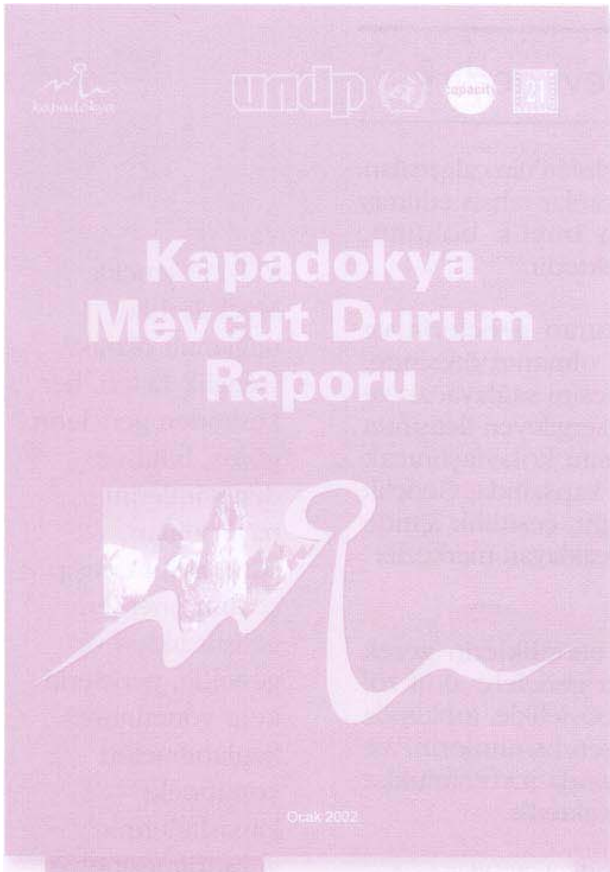
Kapadokya
Mevcut Durum
Raporu
Ocak 2002

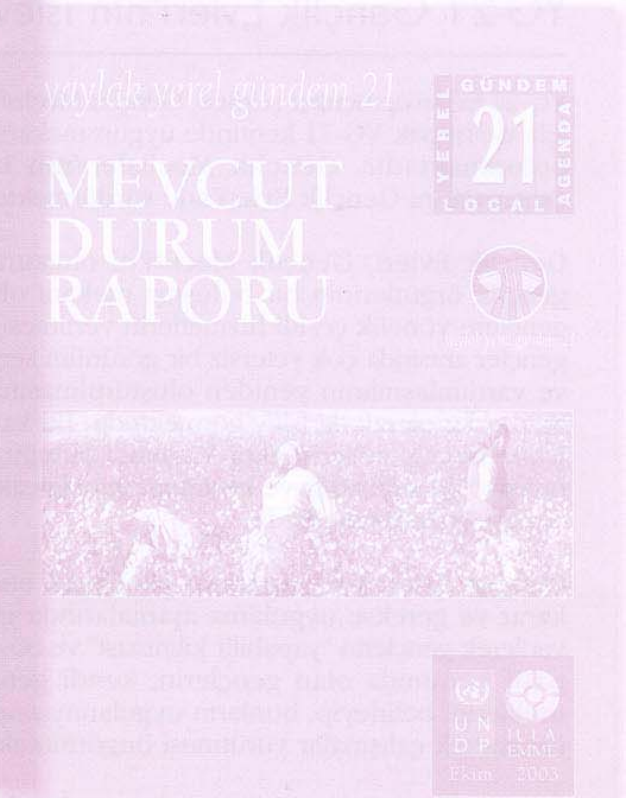
yaylak yerel gündem 21
YEREL GÜNDEM 21 LOCAL AGENDA
MEVCUT
DURUM
RAPORU
UNDP
IULA EMME
Ekim 2003

YEREL GÜNDEM 21
ANTALYA
YEREL
GÜNDEM 21
ANTALYA
KENT KONSEYİ
ANTALYA KENTİ
ÖNCELİKLERİ VE
KALKINMA EYLEM
PLANLARI
UNDP IULA-EMME ICLEI
EKİM 2001

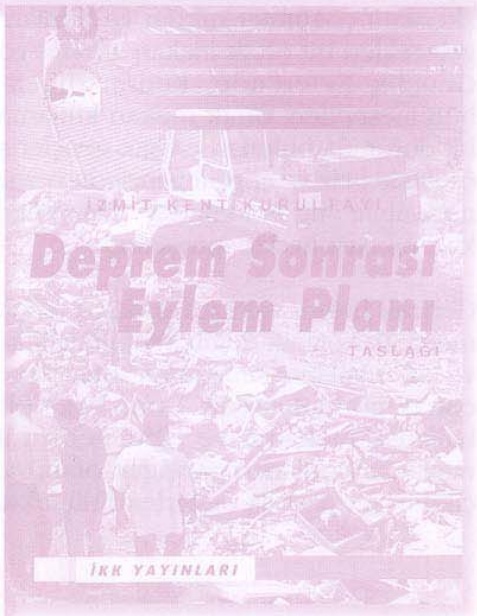
İZMİT KENT KURULTAYI
Deprem Sonrası
Eylem Planı
TASLAĞI
İKK YAYINLARI

YG-21 Eylem Planlaması

Mevcut Durum Raporu

Mevcut Durum Raporu'nun işlevi nedir?

YG-21 kentlerindeki yerel ortaklar, yerel eylem planlaması sürecinin önemli bir basamağı olarak, "Mevcut Durum Raporu" hazırlanması konusunda teşvik edilmektedir.

Mevcut Durum Raporu, YG-21 Eylem Planı'nın başlıca dayanağını ve temel girdilerini oluşturacak güncel ve güvenilir verileri ve bunlara ilişkin analizleri ve değerlendirmeleri içeren şekilde, ilgili kentin mevcut durumunu ortaya koyan kapsamlı bir belge niteliğini taşımaktadır.

Bu bağlamda, Mevcut Durum Raporu, genelde ilgili kentin konumu ve önemi, tarihi, demografik özellikleri, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı, doğal ve tarihsel-kültürel değerleri gibi konular ile birlikte, mevcut idari yapı, yerel paydaşları oluşturan sivil toplum örgütleri ve diğer kuruluşlar, yerel hizmetler, vb. konuları da içerecek şekilde, geniş bir yelpazeye yayılan konularda temel ve ayrıntılı bilgiler, veriler, analizler ve değerlendirmeler sunmaktadır.

Rapor'un hazırlık sürecinde derlenen çeşitli veriler ve bilgiler, ilgili kentte mevcut olan veya daha sonraki bir aşamada oluşturabilecek bir "kent bilgi sistemi" veya benzeri bir veri bankasında değerlendirilerek, tüm paydaşların kullanımına sunulabilecektir. Bu tür kapsamlı ve güncel bilgilere ulaşılması, tüm katılımcı platformlar açısından gerekli olmakla birlikte, Çalışma Grupları açısından özel bir önem taşımaktadır.

Rapor hazırlanırken, paydaşlarla ilgili adresler, iletişim numaraları ve diğer yararlı bilgilerin de adı geçen veri bankasına dahil edilmesi, başta Kent Konseyi olmak üzere, katılımcı platformların işlemesine katkıda bulunacaktır.

Mevcut Durum Raporu, kentin öncelikli sorunlarının ortaya konmasını ve bunların nedenleri, kaynakları ve boyutları ile ilgili değerlendirmeler yapılmasını sağlayacaktır.

Bir başka açıdan, Rapor, yalnızca kentin güncel durumuna ilişkin kapsamlı bir görüntüyü yansıtmakla kalmayarak, sürdürülebilir kalkınmanın sacayağı olan çevresel, sosyal ve ekonomik yönlerin bağlantısını da ortaya koyacaktır.

Mevcut Durum Raporu, ilgili kentin özelliklerinden kaynaklanan güçlü ve güçsüz yönlerin, göğüslenmesi gereken sorunların ve bunların doğurduğu fırsatların ışığında, YG-21 Eylem Planı'nın temel stratejilerinin, hedeflerinin, öncelikli konularının ve eylem alanlarının belirlenmesini kolaylaştıracaktır.

Mevcut Durum Raporu neleri içermelidir?

Her kentin kendine özgü koşullarına göre değişiklikler gösterecek olmakla birlikte, Mevcut Durum Raporu içerisinde yer alması önerilen genel başlıklar arasında şunlar yer almaktadır:[54]

Mevcut Durum Raporu, adına uygun düşen bir şekilde, ilgili kentin mevcut durumunun ortaya konmasını sağlayacak temel bilgileri, genel ve sektörel verileri, bunlarla ilgili analizleri ve değerlendirmeleri içermelidir.

- Coğrafi konum (İlgili kentin ülke genelindeki ve bulunduğu İl içerisindeki konumu ve ayırt edici özellikleri);
- Kentin tarihi (Dönemler itibarıyla, kentin eski çağlardan günümüze tarihi);
- Doğal yapı (Topografya ve jeolojik yapı, iklim, bitki örtüsü, canlı yaşam, sulak alanlar, vb. konularda, çeşitli göstergelere dayalı bilgiler ve analizler);
- Demografik yapı (Nüfusu, nüfus artış hızı ve yoğunluğu, yaş grupları, vb. bilgiler ve çeşitli göstergelerin ışığında, demografik yapının analizi);
- Sosyo-ekonomik yapı (Genel ve sektörel gelişme özellikleri, enerji tüketimi, arazi kullanımı, tarım, ithalat-ihracat, vb. konularda, çeşitli göstergelere dayalı bilgiler ve analizler);
- Sosyo-kültürel yapı (Folklorik özellikler, el sanatları, vb. ile sinema ve tiyatro, yerel televizyon, radyo ve gazeteler, vb. konularda bilgiler ve analizler);
- Kentsel çevre (Yerleşim özellikleri ve kentsel gelişme eğilimleri, tarihsel-kültürel miras, kentsel altyapı, vb. konularda ve mevcut çevre, yerleşim ve altyapı sorunlarına ilişkin, çeşitli göstergelere dayalı bilgiler ve analizler);
- Eğitim altyapısı (Eğitim düzeyi, okul, öğrenci ve öğretmen sayıları, vb., örgün eğitim, mesleki eğitim ve yüksek öğrenim ile ilgili bilgiler ve analizler);
- Turistik değerler ve turizm altyapısı (Müzeler, doğal ve tarihi ören yerleri, mevsimlik turist sayısı, yatak kapasitesi ve doluluk oranları, vb. konularda, çeşitli göstergelere dayalı bilgiler ve analizler);
- Yerel "ortaklara" ilişkin envanter (Kent veya İl ölçeğinde, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının, ilgili hizmetleri ve faaliyet alanlarını kapsayacak şekilde, envanterinin çıkarılması).
- İlgili YG-21 süreci (yapılanma, katılımcı mekanizmalar, öncelikli hedefler ve eylem alanları, vb.) konusunda temel bilgiler.

Mevcut Durum Raporu hazırlıkları kapsamında derlenen verilerin, yerel ortakların kullanımına sunulmasını sağlayacak bir veri tabanı oluşturulmasına da özen gösterilmelidir.

Mevcut Durum Raporu nasıl hazırlanmalıdır?

Mevcut Durum Raporu'nun önemli işlevi ve kapsamlı içeriği, *biçim* sorununu da beraberinde getirmektedir: Rapor, *nasıl bir formatta* hazırlanmalıdır?

Mevcut Durum Raporu'nun formatı konusunda, uyulması beklenen genel bir şablon yoktur. İlgili raporu hazırlamış olan YG-21 ortağı kentlere bakıldığında, her raporun yerel tercihler doğrultusunda geliştirilen bir formata uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Buna karşılık, çok farklı özelliklere sahip kentlerde oldukça benzer raporların hazırlanmakta olması, format konusunda önemli darboğazlarla karşılaşılmadığını ortaya koymaktadır.

Benzeri raporlar, dünyada ve Avrupa'da YG-21 sürecindeki kentlerin birçoğunda hazırlanmakta olduğundan, internet üzerinden veya başka yollarla yapılacak bir tarama, örnek olarak yararlanılabilecek sayısız rapora ulaşılmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde, başta UNDP olmak üzere, çeşitli kuruluşların benzer amaçlı raporları da uygun ve yararlı örnekler oluşturabilecektir. Türkiye'de de, başta Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kullanılan "Çevresel Mevcut Durum Raporu" olmak üzere, çeşitli kuruluşların rapor formatından yararlanılabilir. Daha önceden bu raporları hazırlamış olan YG-21 kentlerinin de bu konudaki en elverişli örnekleri oluşturduğu dikkate alındığında, Rapor'un biçiminin, kolaylıkla üstesinden gelinebilecek bir konu olduğu görülmektedir.

Mevcut Durum Raporu, YG-21 süreci içinde belirlenen öncelikli sorun alanlarının çözümüne yönelecek şekilde, Eylem Planı'nın fiziksel, mali ve kurumsal bileşenlerinin hazırlanmasına ışık tutmalıdır. Bu açıdan, Rapor'un kapsamlı bilgi, veri, analiz ve değerlendirmeler içermesi ve çevre konusu ile sosyal ve ekonomik konuların bağlantısını açıkça ortaya koyacak şekilde hazırlanması beklenmektedir.

Bu bağlamda, Rapor'un olabildiğince geniş bir katılımla ve yerel ortakların katkısıyla hazırlanmasına özen gösterilirken, özellikle YG-21 sürecine katılan meslek odalarının ve bilim ve eğitim kurumlarının, özellikle de üniversitelerin birikimlerinden ve katkılarından geniş ölçüde yararlanılması gerekmektedir.

Mevcut Durum Raporu taslağına son biçimi verilmeden önce, başta Kent Konseyi olmak üzere, katılımcı platformlarda tartışılarak olgunlaştırılmalı ve tüm paydaşların benimsediği bir belge olarak kamuoyuna sunulmalıdır.

Mevcut Durum Raporu'nun, kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilmesi amacıyla, sürdürülebilir kalkınmanın sacayağını oluşturan çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri bir bütünlük içerisinde kapsayacak şekilde hazırlanmasına büyük özen gösterilmelidir.

yayılak yerel gündem 21
SÜRDÜRÜLEBİLİR KIRSAL KALKINMA İÇİN
EYLEM PLANI
YEREL GÜNDEM 21 LOCAL AGENDA
İZMİR YEREL GÜNDEM 21
İZMİR'İN
KENTLEŞME - ÇEVRE
SORUNLARI
VE ÇÖZÜM ÖNERİLE
Kentleşme Rap
(Taslak Rapor)
1. Cilt
Haziran, 199
İZMİR
UNDP
21
ADANA YEREL GÜNDEM 21
KENT KONSEYİ
2. DÖNEM ÇALIŞMA RAPORU
MAYIS 2004

YG-21 Eylem Planı

YG-21 Eylem Planı'nın işlevi nedir?

YG-21 sürecindeki kentlerde, katılımcı süreçlerle, "sürdürülebilir" bir gelecek vizyonu üzerinde mutabakat sağlanması, buna yönelik uzun, orta ve kısa dönemli hedeflerin belirlenmesi ve bunlara dayalı olarak, yerel eylem planlarının hazırlanması teşvik edilmektedir.

YG-21 Eylem Planı, yerel paydaşların, gerek birbirlerine ve gerekse belde halkına karşı sorumluluklarını ortaya koyan, bağlı kalmayı taahhüt ettikleri hedeflerin ve eylemlerin genel çerçevesini çizen ve kendi uygulamalarına rehberlik etmesi öngörülen bir toplumsal uzlaşma belgesi olarak görülebilir.

Yerel önceliklerin, sorunların ve gereksinimlerin bütüncül bir yaklaşımla ve uzun vadeli bir bakış açısıyla ele alınmasını sağlayan stratejik bir plan niteliğindeki YG-21 Eylem Planı, ortak amaçlar doğrultusunda yerel kaynakların harekete geçirilmesini ve farklı paydaşların birlikteliğinden bir "çoğalma etkisi" veya "sinerji" yaratılmasını sağlamaktadır.

Önceki bölümlerde sözü edilen, dünya ve Avrupa ölçeğindeki Yerel Gündem 21 konulu araştırmalar bağlamında belirtildiği gibi, Türkiye'deki YG-21 süreçleri ile ilgili değerlendirmeler, katılımın neredeyse kendi içerisinde bir "amaç" olarak görülmeye başladığını, buna karşılık, eylem planlamasına gereken ağırlık verilmemesi nedeniyle, bu katılımın uygulamaları biçimlendirmekte etkisiz kaldığını ortaya koymaktadır.[55]

Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde yaşama geçirilmesinin temelini oluşturan YG-21 Eylem Planı, yerel düzeydeki katılımın belirli hedeflere ve eylemlere yönelmesini sağlayarak, katılımdan somut sonuçlar alınmasının önünü açarak, katılımcı yapıların etkinliğini arttırarak ve katılımın sürekliliğini sağlayarak, "yapıştırıcı" bir işlev görmektedir.

YG-21 Eylem Planı, paydaşların katılımının, yerel karar alma süreçlerini ve kent yönetimini etkileme çabası ile sınırlı kalmayarak, yaşadıkları kentin sürdürülebilir geleceğine yönelik projeler geliştirmeleri, geliştirdikleri bu projelerin veya genelde yerel hizmetlerin yürütülmesine doğrudan katılmaları ve bu konuda sorumluluk üstlenmeleri açısından da önemli bir işlev görmektedir.

YG-21 Eylem Planı'nın stratejik hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve uygulanmasının sağlanması, önemli ölçüde, resmi planlama süreçlerine bağlıdır. Bu kapsamda, YG-21 Eylem Planı ile Belediye'nin ve ilgili kamu kuruluşlarının planları ve programları arasında somut bağlantılar kurulması, büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

Rio sonrasındaki on yıllık dönemde, Gündem 21'in dünyada ne ölçüde yaşama geçirildiğinin değerlendirildiği Johannesburg Zirvesi'nin ana sloganı, "*Gündemden Eyleme!*" olarak belirlenmiştir.

Türkiye'deki YG-21 uygulamalarında da bu çarpıcı slogan yönünde gelişmeler kaydedilmesini sağlayacak başlıca mekanizma, yerel eylem planları olacaktır.

YG-21 Eylem Planı neleri içermelidir?

YG-21 Eylem Planı'nın, asgari olarak, aşağıdaki genel çerçevede belirtilen içeriğe sahip olması beklenmektedir:[56]

- Hareket noktaları: İlgili kentin öncelikli sorun alanlarının ve bunların nedenlerinin belirlenmesi ve öncelikli konular üzerinde paydaşlarca uzlaşma sağlanması.
- Kent Vizyonu: Yerel paydaşlarca, kentin sürdürülebilir geleceğine yönelik uzlaşmayı yansıtan, kapsamlı bir vizyon geliştirilmesi.
- Stratejik Hedefler: İlgili kent için gerçekçi, kısa ve uzun dönemli, ölçülebilir hedefler belirlenmesi.
- Sektörel Hedefler: Stratejik hedefler doğrultusunda, kentin öncelikli konularının ve sektörlerinin her biri için, ulaşılması öngörülen hedeflerin belirlenmesi.
- Uygulama stratejileri: Belirlenen hedeflere ulaşılmasına yönelik uygulama stratejilerinin belirlenmesi.
- Eylem alanları: Belirlenen genel ve sektörel hedefler ve uygulama stratejileri doğrultusunda, eylem alanlarının belirlenmesi ve uygulamaya dönük kısa, orta ve uzun dönemli eylem önerilerinin geliştirilmesi.
- Gözden Geçirme: Mevcut plan ve programların, Eylem Planı ile tutarlılıklarının sağlanması amacıyla, gözden geçirilmesi.
- Bağlantılar: Eylem Planı ile belediyenin ve ilgili kamu kuruluşlarının plan, program ve bütçe öncelikleri arasında işlevsel bağlar kurulması.
- Öncelikli projeler: YG-21 süreci kapsamında belirlenen ortak sorunların çözümüne yönelik olan ve ilgili eylem planının geçerliliğini gösterme açısından kısa zamanda olumlu sonuçlar vermesi beklenen öncelikli projelerin belirlenmesi.
- Sorumlulukların paylaşılması: Mevcut planlama süreçleriyle bağlantıları da içerecek şekilde, uygulama için kurulması gerekli ana ortaklıkların tanımlanması ve Eylem Planı kapsamındaki sorumlulukların, yerel ortaklar arasında dengeli bir şekilde paylaşımı.
- Uygulama programı: Eylem Planı'nın yaşama geçirilmesine yönelik olarak, çeşitli aşamalar için hedef tarihler belirlenmesini ve çalışmaların bir takvime bağlanmasını içerecek şekilde, uygulama programı hazırlanması.
- Göstergeler: Uygulamanın izlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik başarı göstergeleri geliştirilmesi.

YG-21 eylem planlaması sürecinde, "planlama" ve "eylem" bileşenleri arasındaki bütünlüğün sağlanmasına özen gösterilmelidir. Planlama, eylemle desteklendiği ölçüde değer kazanacak olduğundan, planlama çalışmasında atılan her adıma, ilgili eylemin tanımlanması da eşlik etmelidir.

YG-21 Eylem Planı nasıl hazırlanmalıdır?

En genel hatlarıyla, YG-21 Eylem Planı'nın, uzun dönemli bir yaklaşımla hazırlanması gerekmektedir. Plan, üzerinde toplumsal bir uzlaşma sağlanan, kentin geleceğine yönelik ortak vizyonun ve temel stratejilerin ortaya konmasını sağlamalıdır. Buna bağlı olarak, yerel ortaklar tarafından benimsenen hedeflere ve eylem alanlarına dayalı olarak hazırlanması gereken Plan'da, uygulamaya dönük düzenlemelere ve sorumlulukların yerel ortaklar arasında paylaşımına da yer verilmelidir. Eylem Planı, içerdiği kısa ve uzun dönemli hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirildiğini ölçmeye ve değerlendirmeye olanak verecek göstergeleri ve mekanizmaları da tanımlamalıdır.

YG-21 Eylem Planımızı hazırlarken "sürdürülebilirlik" hedefinden uzaklaştık mı?

Eylem Planı, yalnızca çok-ortaklı bir yapının farklı bakış açılarını ve katkılarını yansıtmakla kalmayarak, eylem planlaması sürecine sonradan katılan (veya katılıma sıcak bakmayarak uzak duran) paydaşların da dikkate alınmasını sağlayacak şekilde, esnek ve "yaşayan" bir belge olarak hazırlanmalıdır.

Yerel paydaşlardan bir bölümü, YG-21 Eylem Planı'nın "sahibi" oldukları görüşünü ve inancını taşımadıkları takdirde, Plan'ın uygulanmasına katılmayacak ve katkıda bulunmayacaklardır. Bu durumda, YG-21 Eylem Planı'yla "rekabet eden" farklı veya alternatif planların hazırlanması veya kendi uygulamalarında Plan'ın dikkate alınmaması gündeme gelebilecektir.

Ekolojik, sosyal ve ekonomik gereksinimleri, birlikte ve karşılıklı bir ilişki içerisinde ele almayı başarabildik mi?

Eylem Planı'nın hazırlığı, tüm YG-21 faaliyetleri ile yatay olarak kesişecek şekilde, katılımcı platformların çalışmaları ve çıktıları üzerine bina edilmelidir. Bu bağlamda, YG-21 süreci kapsamında benimsenen öncelikli konularda Çalışma Grupları tarafından hazırlanan sektörel eylem planları, Kadın ve Gençlik Meclisleri'nin ve farklı Özel İlgi Grupları'nın hem kendilerini hem de kent yönetiminin bütününü ilgilendiren eylem önerileri ve ortaya getirilen öncelikli projelerin tümü, YG-21 Eylem Planı'nın farklı, ancak birbirini tamamlayan ve destekleyen bileşenlerini oluşturacaktır.

YG-21 Eylem Planımızı uzun dönemli hedeflere yönelik olarak mı hazırlıyoruz, yoksa kısa dönemli sorunların baskısı, ufkumuzu daraltıyor mu?

Eylem Planı hazırlığının son halkası, sözü edilen farklı katılımcı platformlarca üretilen (ve birbiriyle çelişen veya çatışan yönleri bulunmasının hiç de şaşırtıcı olmayacağı) sektörel eylem planlarının, önerilerin, projelerin ve diğer çıktıların, birbiriyle uyumlu bir duruma getirilmesi ve YG-21 Eylem Planı'nın genel şemsiyesi altında bütünleştirilmesidir.

Eylem planlamasının her aşamasında gerekli olan bilimsel katkılar ve uzmanlık desteği saklı kalmak kaydıyla, bu işlevin üstesinden gelebilecek en elverişli yapı, Kent Konseyi'dir. Bu kapsamda, YG-21 Eylem Planı taslağı Kent Konseyi'nde tartışılarak olgunlaştırılmalı ve sonrasında, tüm ortakların benimsediği, üzerinde uzlaşma sağlanmış bir taahhüt belgesi olarak kamuoyuna sunulmalıdır.

YG-21 Eylem Planı'nın uygulanması nasıl izlenmelidir?

YG-21 Eylem Planı'nın ne ölçüde yaşama geçirildiğine yönelik somut ve ölçülebilir bir değerlendirme sistemi geliştirilmeden, yapılanların başarılı olup olmadığının, ne ölçüde başarılı olduğunun ve neyin, ne ölçüde başarıldığının (veya başarılamadığının) ortaya konulabilmesi mümkün değildir. Bu amaçla, YG-21 Eylem Planı'nın etkisini değerlendirmek ve uygulamaların etkinliğini arttıracak bilgi akışını sağlamak amacıyla, bir "performans değerlendirme" sistemi geliştirilmelidir.

YG-21 Eylem Planımız, kentimizin geleceğini biçimlendirmekten çok, Belediye'nin bütçesini biçimlendirmekle mi sınırlı kalıyor?

Performans değerlendirmesi, YG-21 Eylem Planı'nın uygulanmasında zayıf kalan yönlerin ve geliştirilmesine gereksinim duyulan alanların belirlenmesini ve öncelikli sorunlu alanlarıyla daha başarılı bir şekilde başa çıkılmasını kolaylaştıracak şekilde, yerel ortaklara yeterli bilgi sağlamalıdır.

Performans değerlendirmesinde kullanılacak ölçütler, hem belirlenen temel hedeflerde ve eylem alanlarında ne dereceye kadar zamanında ve başarılı çalışmalar yürütüldüğünü, hem de fiziksel girdilerin ve insan gücünün ne dereceye kadar ölçülebilir sonuçlar verdiğini ortaya koymalıdır.

YG-21 Eylem Planımızın "maliyetini" de ortaya koyuyor muyuz?

Performans değerlendirmesinden elde edilecek sonuçlar, YG-21 Eylem Planı'nda yapılması gereken değişikliklerin ve güncelleştirmelerin ortaya konmasını sağlamalıdır.

YG-21 Eylem Planı'nın, öngörülen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının belirlenmesini sağlayabilecek olan izleme göstergeleri, asgari olarak, şunları içermelidir:

Düşlerimizi ertelememek için, yeni kaynakların nasıl yaratılacağını göz önüne alıyor muyuz?

- Yerel ortakların, bir yandan YG-21 süreci kapsamındaki genel katılımcı mekanizmalara, öte yandan da öncelikli projelerin gerçekleşmesine ne ölçüde katılım sağladıkları.
- YG-21 Eylem Planı kapsamındaki uygulamaların, bu uygulamalara etkin olarak katılan yerel ortakların performansı üzerinde ne ölçüde etkili olduğunun belirlenmesi.
- YG-21 Eylem Planı'nda belirlenen temel hedeflere ve eylem alanlarına yönelik çalışmaların ne ölçüde zamanında ve başarılı bir şekilde gerçekleştirildiğinin ve bu çalışmaların, belirlenen öncelikli sorunların üstesinden gelinmesinde ne ölçüde etkili olduğunun değerlendirilmesi.
- YG-21 Eylem Planı'nın uygulanmasına yönelik kapasite geliştirme ve eğitim programlarının, yerel ortakların kapasitelerinin gelişmesinde ne ölçüde etkili olduğunun değerlendirilmesi.

- YG-21 Eylem Planı'nın, ilgili katılımcı platformları oluşturan paydaşların genel ve özel gereksinimlerine ne ölçüde cevap verebildiği ve bu kuruluşların, YG-21 paydaşlarınca oluşturulan işbirliği ağlarından yararlanma derecesi.
- YG-21 Eylem Planı'nın uygulamaya geçirilmesi aşamasında, planlanan eylemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla kimlerden katkı sağlanabildiği, sağlanan katkıların miktarı ve niteliği.
- YG-21 Eylem Planı'nın uygulanmasının bir sonucu olarak, yerel ortakların (Belediye dahil) kendi politikalarında ve programlarında getirilen değişiklikler ve yenilikler.
- YG-21 Eylem Planı'nın uygulanmasının yerel ve ulusal medyadaki yankıları.

YG-21 Eylem Planımızın yaşama geçirilmesi konusunda, yerel ortaklar olarak, üzerimize düşen sorumlulukları üstlendik mi?

YG-21 Eylem Planı Belediye Meclisi'nce onaylanmalı mıdır?

Önceki bölümlerde ele alındığı gibi, Kent Konseyi ve diğer katılımcı platformlar tarafından benimsenen tüzüklerin Belediye Meclisi'nce onaylanması konusu, bunların özerk bir biçimde işleyişlerine müdahale olarak görülmesi nedeniyle, oldukça tartışmalı bir görünüm sergilemektedir.

YG-21 Eylem Planı'nın, ilgili Belediye Meclisi'nce onaylanması ise, Tüzüklerle ilgili tartışmalardan farklı bir çizgide, genelde kabul gören, üzerinde uzlaşma sağlanan ve bu yönde beklenti olan bir konudur.

YG-21 Eylem Planı'nın Belediye Meclisi'nce onaylamasına, Belediye'nin bu planı sahiplenmesini sağlayacak ve öngörülen eylemlerin ve öncelikli projelerin yaşama geçirilmesinin önünü açacak bir uygulama olarak bakılmalıdır.

Gerçekten de, YG-21 Eylem Planı önerileri ve çıktıları ile Belediye'nin sorumluluğundaki planlar (nazım plan, arazi kullanım planı, ulaşım planı, vb.) arasında işlevsel bağlar kurulması, Eylem Planı'nın yaşama geçirilmesi açısından en önemli dayanaklardan birini oluşturmaktadır.[57]

Bu noktada, Gündem 21'in 28. Bölümü'ne geri dönerek, yerel yönetimlerden, kendi programlarını, politikalarını ve yönetmeliklerini, öncülük ettikleri YG-21 sürecinde benimsenen yerel eylem planlarının ışığında gözden geçirmeleri ve değiştirmeleri gereğinin bir kez daha vurgulanması, yararlı olacaktır.

YG-21 ile Habitat Yerel Eylem Planlaması süreçleri farklı mıdır?

1996 İstanbul Habitat II Kent Zirvesi'nde üye ülkelerce kabul edilen Habitat Gündemi'nin yerel düzeyde uygulanması amacıyla, bir Elkitabı hazırlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar çerçevesinde hazırlanan "**Habitat Yerel Eylem Planlaması Ortaklar Elkitabı**" (*Partners Handbook for Local Action Planning*), Mayıs 1999'da Nairobi'de düzenlenen BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu 17. Oturumu'nda üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir.

BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu'nun Mayıs 1999'da Nairobi'de düzenlenen toplantısında, "Habitat Gündemi'nin, Yerel Gündem 21 yoluyla yerelleştirilmesi" konusundaki küresel bir görüş birliği ortaya konmuştur.

Yerel Gündem 21 ile Yerel Habitatlar arasındaki eşgüdümün sağlanmasını amaçlayan Elkitabı'nda, 21. Yüzyıl kentlerinde sürdürülebilir bir yerel eylem planının, ideal olarak, aşağıdaki unsurları içermesi gereğine dikkate çekilmektedir:

- Kentin geleceği için kapsamlı bir vizyon,
- Mevcut kentsel koşullar hakkında bilgi,
- Öncelikli konuların tanımlanması,
- Her konu için ölçülebilir amaçlar,
- Amaçlara ulaşabilmek için önerilen eylem programları,
- Sivil toplumun eylem programlarına tümüyle katılması için bir strateji,
- Programların kentin tümünde uygulanması yolunda kapasite geliştirilmesi için bir strateji,
- Yerel planın uygulanmasında elde edilen ilerlemenin izlenmesi için bir strateji,
- Her amaç için seçilmiş kentsel özel (spesifik) göstergeler.

Elkitabı'nda, "uygulama stratejileri" olarak, aşağıdakiler belirlenmiş bulunmaktadır:

- Ortaklıklar oluşturulması,
- "Yapabilir kılma" yaklaşımlarının benimsenmesi,
- Katılımcı süreçlere ve mekanizmalara işlerlik kazandırılması,
- Bütün ortaklık grupları arasında kapasite geliştirme,
- Çağdaş bilgi teknolojileri ve ağı kurma yoluyla ilerlemenin izlenmesi ve değerlendirilmesi.

Bu Elkitabı'nda yer alan eylem planlaması çerçevesinin, Yerel Gündem 21 sürecindeki planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme mekanizmaları ile bütünüyle uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Kaynak Yayın: "Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi"

Yerel Gündem 21 süreçlerini desteklemek üzere hazırlanan "***Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi***", 1999 yılında basılmıştır. IULA – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği'nin kardeş kuruluşu olan ICLEI – Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi tarafından 1996 yılında basılan "*The Local Agenda 21 Planning Guide: An Introduction to Sustainable Development Planning*" adlı kitabın Türkçe çevirisi olan bu yayın, İngilizce baskısı ile benzer bir formatta olacak şekilde hazırlanmıştır.

Rehber, sürdürülebilir kalkınma sorunlarının ele alınabilmesi için yerel eylem planları geliştirme sürecini ele almaktadır. Yerel yönetimlere, bir yandan yerel, bölgesel ve küresel ekosistemlerin korunması, öte yandan da yerel hizmetlerin belde halkı ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte biçimlendirilmesi ve üretilmesi sürecinin teşvik edilmesine yönelik bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır.

Rehber'de sunulan planlama çerçevesi, dünyanın pek çok yerinde uygulanan YG-21 planlama girişimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Rehber, altı bölümden oluşmaktadır:

Birinci ana başlık olan "Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel Bağlam" bölümünde "sürdürülebilir kalkınma" kavramı ele alınmakta, Yerel Gündem 21'in gerekleri üzerinde durulmakta, Rehber'in nasıl kullanılması gerektiği konusunda ipuçları verilmekte ve "Sürdürülebilir Kalkınma Planlaması"na yer verilmektedir.

İkinci ana başlık olan "Ortaklıklar" bölümünde, bu kavramın önemi ele alınmakta, amaçlar ve atılacak adımlar üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü ana başlık altında "Topluluğa Dayalı Konu Analizi" ele alınmaktadır.

"Eylem Planlaması" başlığını taşıyan dördüncü bölümde, yerel eylem planlarının hazırlanmasına yönelik yapılar ve süreçler üzerinde durulmaktadır.

"Uygulama ve İzleme" başlıklı beşinci bölümde, "Etkin Yapılar Oluşturulması", "Etkin Planlama Bağlantılarının Kurulması" ve "İzleme" gibi alt-başlıklara yer verilmektedir.

Altıncı ve son bölüm, "Değerlendirme ve Geri Besleme" konusuna ayrılmıştır.

Rehber, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları için çok yararlı bir başlangıç ve teknik bilgi kaynağı işlevi görmeyi sürdürmektedir.

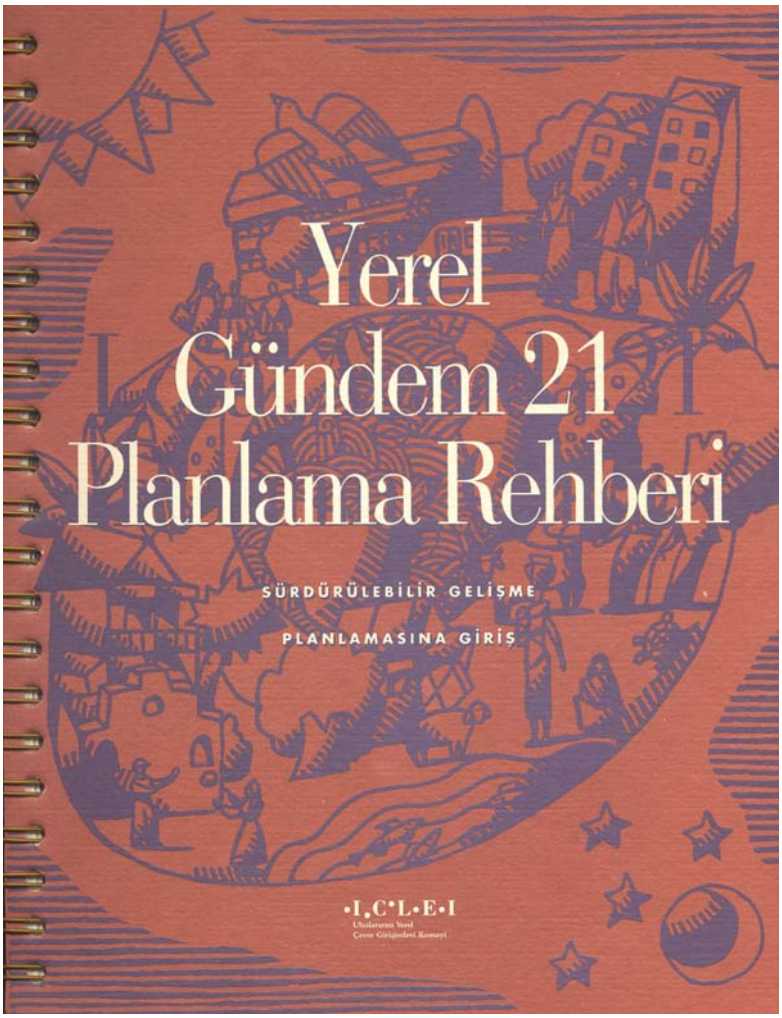

Local Agenda 21
in Turkey
Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi
Çalışma Raporları
YAYLAK
Yerel Gündem 21
PLATFORM
ÇANAKKALE
ALIAĞA
YEREL GÜNDEM
Bulten

Bitirirken...

Elkitabı'nda, kendi kentlerinde YG-21 sürecinin başlamasına öncülük eden yerel yöneticilerin ve bu harekete katılan ve itici gücünü oluşturan sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin birlikte atacağı başlangıç adımlarını kolaylaştıracak bilgiler sunulması amaçlanırken, aynı zamanda, son derece önemli bir noktaya dikkat çekilmeye çalışılmaktadır: YG-21 Programı'nın ivmesiyle başlayan toplumsal hareketlilik bağlamında, bu sürece öncülük eden kentlerde oluşan zengin bilgi birikimi, deneyim ve yerel kapasite, YG-21 sürecini yeni başlatan veya bu kapsamda belirli bir yol almış bulunan kentlerin yararlanabileceği engin olanaklar sağlamaktadır.

Bununla birlikte, YG-21 konusunda dünyada ve Türkiye'deki mevcut deneyimin ve bilgi birikiminin, bir başka bağlamda da aynen tekrarlanabileceğini veya aktarılabileceğini öne sürmek, gerçekçi olmayacaktır. Elkitabı'nda sıkça belirtildiği gibi, derinlemesine irdelenmeden, özel koşullara uyarlanmadan, olduğu gibi aktarılmaya veya kopya edilmeye kalkışılan örnekler, bir başka bünyeye uymayacağı için, yalnızca "göstermelik" olarak kalmanın ötesinde, paydaşlarda yaratacağı düş kırıklığı ile, YG-21'in uygulanabilirliği konusundaki inancı da sarsabilecektir. Bu sorunun üstesinden gelinmesindeki en etkili yöntemlerin başında, bu süreçtekilerin karşılıklı bilgi ve deneyimlerini paylaşması, ortak zeminleri birlikte keşfetmeleri, birbirlerinden öğrenmeleri ve kendilerini bir "toplumsal hareket"in ortakları olarak görmeleri gelmektedir.

YG-21 süreci, "birileri" tarafından, "başkaları adına" yürütülebilecek teknik bir çalışma niteliğini taşımamaktadır. Bu süreç, çeşitli katılımcı mekanizmaları içeren ve yerel ortaklıklara dayalı "yönetişim" anlayışının yaşama geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Türkiye'deki YG-21 uygulamalarının karşısına, merkezi yönetimin yetersiz desteği, medyanın ve özel sektörün ilgisizliği, projelere kaynak bulmakta çekilen sıkıntılar gibi uzayıp giden bir dizi sorun dikilmekle birlikte, bunların aşılmasındaki başlıca anahtarların, bir yandan Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde YG-21'in önemli işlevinin daha iyi anlaşılması, diğer yandan da kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına ve yerel yönetimlere ilişkin yeni yasalar bağlamında YG-21'in sunduğu eşsiz olanaklar olduğu görülmektedir.

Türkiye'de Avrupa Birliği "müktesebatı"na uyum sağlanması yönünde son yıllarda çok önemli yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, AB organları tarafından yönlendirilen temel eleştirilerin başında, bunların uygulamaya geçirilmesi yönünde aynı hızla ve kararlılıkla adımların atılamamakta olması gelmektedir. Diğer yandan, yeni kamu yönetimi ve yerel yönetim yasalarında öngörülen yerel özerkliğe karşı, oldukça yaygın bir güvensizlik duyulmakta ve genelde belediyelerin kapasitelerinin yetersiz olması, devralacakları yeni yetki ve sorumluluklar konusunda hazırlıksız yakalanmaları, belde halkının kent yönetimine katılım ve denetim mekanizmalarının eksikliği gibi gerekçelerle, yerel yönetimlerin güçlendirilmesine yönelik bu yasaların uygulamada çeşitli darboğazlarla karşılaşılacağı yönündeki kaygılar dile getirilmektedir.

Elkitabı'nın çeşitli bölümlerinde vurgulandığı gibi, demokrasinin gündelik yaşamda ifadesini bulmasında, YG-21'in yaşamsal bir işlevi olduğunun daha iyi anlaşılması ve anlatılması gerekmektedir. Gerçek demokrasi, ancak yerel malzemelerle ve aşağıdan yukarıya doğru, halkın yalnızca demokratik yönetimi arzulamasıyla değil, bizzat kendi yönetimine ve karar alma sürecine katılmasıyla oluşturulabilir ve sürdürülebilir. Bu bağlamda, gerek Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin ve gerekse Türkiye'nin öncelikli hedefleri arasına giren "güçlü ve demokratik yerel yönetimler"e giden yolun büyük ölçüde YG-21 mekanizmaları tarafından döşeneceğini öne sürmek, bir "iddia" olmaktan çok, bir "olgu" niteliğini taşımaktadır.

Katılım, bir *danışma* mekanizması olmanın ötesine geçerek, politika oluşturma, kararlara katılma, kural koyma, uygulamaya katılma, izleme ve denetleme süreçlerini kapsayacak şekilde, yeni bir anlayış ve yapılanmayı içermelidir. Katılımın kent yönetimince içselleştirilmemesi durumunda, dünya kamuoyunun ve ülkemizin gündemindeki "yönetişim" ilkesinin, bir söylemden öteye geçmesi mümkün olamayacaktır.

Bununla birlikte, YG-21 sürecine "sihirli bir değnek" gözüyle bakılmaktan kaçınılması, son derece önemlidir. Uygulamaların açıkça gösterdiği gibi, katılımcılığa ve yerel ortaklıklara dayalı "yönetişim" süreci, birbirini desteklediği ve güçlendirdiği kadar, birbiriyle çelişen ve çatışan, çok yönlü bağlantıları olan bir ilişkiler "yumağı" görünümü de sergilemektedir. Bu karmaşık ilişkiler ağından kaynaklanan sorunların çözümü için yasal düzenlemeler yeterli değildir. Bunların aşılabilmesi, Elkitabı'nda ısrarla vurgulandığı gibi, yerel yönetim, merkezi yönetim ve sivil toplum üçgenindeki tüm YG-21 ortaklarının, yalnızca belirli bir modeli oluşturmakla kalmayarak, bu modele işlerlik kazandırılması yönünde yoğun, sürekli ve özverili bir çaba göstermelerine bağlıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın birkaç adımda ulaşılabilecek bir hedef olmadığı ve birkaç kuşağa yayılan uzun süreli bir taahhüt gerektirdiği de dikkate alındığında, bilinenin tekrarlanması ve yönetişimin, "zor bir zanaat" olduğunun bir kez daha altının çizilmesi gerekmektedir.

Son olarak, "sürdürülebilir kalkınmanın yerelleştirilmesi" konusunda "ortak bir dil" oluşturulması gereğine de dikkat çekilmelidir. Başta "Yerel Gündem 21" in kendisi olmak üzere, "sürdürülebilir kalkınma", "yönetişim", "kolaylaştırıcılık", "yapabilir kılma" gibi kilit bir öneme sahip kavramlar ve ifadeler, genelde bu süreçte "yoğrulmuş" olanların dışındakiler tarafından anlaşılması oldukça zor ve dilimize "arka kapıdan" giren terimlerdir. Bunların (veya yerlerini alacak daha uygun terimlerin) benimsenmesi, kullanımlarının yaygınlaşması ve "yaşayan Türkçe"ye yerleşmesi için belirli bir sürenin geçmesi gerekecektir.

Bu Elkitabı'nın kapsamının ve içeriğinin zenginleştirilmesinin, ancak Yerel Gündem 21 dostlarının yapacakları eleştiriler ve katkılar ile gerçekleşebileceğini hatırlatıyor ve dünya ölçeğinde önemli bir başarıya imza atan Türkiye YG-21 Programı'nın, hak ettiği ilgiye ve desteğe kısa sürede kavuşacağı ve merkezi yönetimce gereği gibi sahiplenileceği inancı içerisinde, YG-21 hareketini özveriyle sürdüren ve kucaklayanlara, tüm ortaklar adına şükranlarımızı bir kez daha sunmayı bir borç biliyoruz.

* * *

Kaynakça
ve
Dipnotlar

KAYNAKÇA

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (*European Charter of Local Self-Government*), Avrupa Konseyi, 1985 (Türkçe-İngilizce).

BM İnsan Çevresi Konferansı – Stockholm Bildirgesi (*UN Conference on Human Environment – Stockholm Declaration*), BM yayınları, 1972 (İngilizce).

BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, "Ortak Geleceğimiz" *("Our Common Future")*, Oxford University Press adına Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, Ankara, 1991 (Türkçe).

BM Dünya İnsan Hakları Konferansı – Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı (*UN Conference on Human Rights – Vienna Declaration and Programme of Action*), BM yayınları, 1993 (İngilizce).

BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı – Rio Deklarasyonu ve "Gündem 21" (*UN Conference on Environment and Development – Rio Declaration and "Agenda 21"*), T.C. Çevre Bakanlığı, 1997 (Türkçe).

BM Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı – Kahire Eylem Planı (*UN World Conference on Population and Development – Cairo Action Plan*), BM yayınları, 1994 (Türkçe-İngilizce).

BM Dünya Sosyal Kalkınma Konferansı – Kopenhag Bildirgesi ve Eylem Planı (*UN World Conference on Social Development – Copenhagen Declaration and Programme of Action*), BM yayınları, 1995 (İngilizce).

BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı – Eylem Platformu ve Pekin Bildirgesi (*UN Fourth World Conference on Women – Platform of Action and Beijing Declaration*) BM yayınları, 1995 (İngilizce).

BM İnsan Yerleşimleri Konferansı/Habitat II – Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu (*UN Conference on Human Settlements/Habitat II – Habitat Agenda and Istanbul Declaration*), T.C. Başbakanlık TOKİ, 1999 (Türkçe).

BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu, "Yerel Eylem Planlaması Ortaklar Elkitabı" ("*Partners Handbook for Local Action Planning*") Nairobi, 1999 (İngilizce).

BM Binyıl Bildirgesi (*UN Millennium Declaration*), BM Karar No. 55/2, New York, Eylül 2000 (Türkçe-İngilizce).

BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, Johannesburg Konferansı'na sunulan "Sürdürülebilir Kalkınmanın Hızlandırılması: Dünyayı Yerel Hareket Sürüklüyor" (*"Accelerating Sustainable Development: Local Action Moves the World"*) başlıklı Yerel Yönetimler Diyalog Raporu (İngilizce), Aralık 2001.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, Johannesburg Konferansı'na sunulan "İkinci Yerel Gündem 21 Araştırması" (*"Second Local Agenda 21 Survey"*), Rapor No. 15 (İngilizce), ICLEI, Ocak 2002.

BM Genel Sekreteri'nin Gündem 21'in Uygulanması Başlıklı Raporu (*UN Secretary General's Report on Implementing Agenda 21*), BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Johannesburg Konferansı'nın tartışma çerçevesini oluşturmak üzere hazırlanan rapor, No. DPI/2244, New York, Ocak 2002 (İngilizce).

BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı – Johannesburg Bildirgesi (*UN Conference on Sustainable Development – Johannesburg Declaration*), BM yayınları, 2002 (İngilizce).

BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı – Johannesburg Uygulama Planı (*UN Conference on Sustainable Development – Johannesburg Plan of Implementation*), T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004 (Türkçe).

EMREALP, Sadun: "Yerel Yönetimler ile Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İşbirliği", **Merhaba Sivil Toplum**, Taciser Ulaş (Derleyen), Helsinki Yurttaşlar Deneği Yayın Dizisi, İstanbul, 1998, s. 39-67.

EMREALP, Sadun: "*Localizing Sustainable Development in Central and Eastern Europe*" ("Orta ve Doğu Avrupa'da Sürdürülebilir Kalkınmanın Yerelleştirilmesi"), **Development Policy Journal**, Cilt 1, Ağustos 2002 (İngilizce), UNDP yayınları, New York, s. 109-133.

European Conference on Sustainable Towns and Cities – Charter of European Cities and Towns Towards Sustainablity/"Aalborg Charter" (Avrupa Sürdürülebilir Kasabalar ve Kentler Konferansı – Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı/"Aalborg Şartı"), 1994 (İngilizce).

GENRO, Tarso: **Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, (Çev. Bülent Tanatar), WALD Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, 1999.

LASALA - Local Authorities Self Assessment of Local Agenda 21: Evaluating European Local Agenda 21 Processes (Yerel Yönetimlerin Kendi Yerel Gündem 21'lerini Değerlendirmesi: Avrupa Yerel Gündem 21 Süreçlerinin Değerlendirilmesi), ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives, Cilt 1-2, 2001.

Local Agenda 21 in the UK: The First 5 Years, The Local Government Management Board, London, 1998.

Sustainable Local Communities for the 21st Century, Department of Environment, Transport and Regions, London, 1997

Sustainable Communities in Europe, William M. Lafferty (Editör), Earthscan Publications, London, 2001.

TOPRAK KARAMAN, Zerrin (Prof. Dr.), "Habitat II ve Yerel Gündem 21 Sorumluluğu", **Türk İdare Dergisi**, Yıl 70, Sayı 421, Aralık 1998.

Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı (*Turkey National Report and Plan of Action*), Habitat II Konferansı'na sunulan T.C. resmi raporu, Haziran 1996 (Türkçe-İngilizce).

Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu (*Turkey National Report on Sustainable Development*), Johannesburg Konferansı'na sunulan T.C. resmi raporu, Kasım 2002 (Türkçe-İngilizce).

Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim, Johannesburg Konferansı'na sunulan T.C. Ulusal Raporu'nda yer alan Tema III konusunda hazırlanan raporun tam metni, İstanbul, IULA-EMME yayınları, 2002.

Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi: Sürdürülebilir Gelişme Planlamasına Giriş (*Local Agenda 21 Planning Guide: An Introduction to Sustainable Development Planning*), ICLEI tarafından hazırlanan Rehber'in aynı formattaki çevirisi, IULA-EMME yayınları, İstanbul, 1999.

Yerel Gündem 21 Türkiye: Örnek Uygulamalar (*Local Agenda 21 Turkey: Outstanding Examples*), İstanbul, IULA-EMME yayınları, 2003 (Türkçe-İngilizce).

Web adresleri:

http://www.la21turkey.net (Türkiye YG-21 Programı'nın web sitesi)

http://www.undp.org (Gündem 21'in dünya ölçeğindeki koordinatör kuruluşu olan ve YG-21 Programı'nı destekleyen UNDP'nin web sitesi)

http://www.iula-emme.org (Türkiye YG-21 Programı'nın koordinatör kuruluşu IULA-EMME'nin web sitesi)

http://www.youthforhab.org (YG-21 Programı kapsamındaki gençlik çalışmalarının koordinatörü Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği'nin web sitesi)

http://www.iclei.org (ICLEI – Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi'nin web sitesi)

DİPNOTLAR

1 BM İnsan Çevresi Konferansı – Stockholm Bildirgesi (*UN Conference on Human Environment – Stockholm Declaration*), BM yayınları, 1972 (İngilizce).

2 BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, "Ortak Geleceğimiz" ("*Our Common Future*"), Oxford University Press adına Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, Ankara, 1991 (Türkçe), s. 305- 313.

3 Sürdürülebilirliğin bu tanımı, "Yerel Gündem 21 Model Topluluklar Programı" kapsamında geliştirilmiş olup, tüm ICLEI yayınlarında kullanılmaktadır.

4 BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı – Rio Deklarasyonu ve "Gündem 21" (*UN Conference on Environment and Development – Rio Declaration and "Agenda 21"*), T.C. Çevre Bakanlığı, 1997 (Türkçe), Giriş, s. 10.

5 BM Dünya İnsan Hakları Konferansı – Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı (*UN Conference on Human Rights – Vienna Declaration and Programme of Action*), BM yayınları, 1993 (İngilizce).

6 BM Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı – Kahire Eylem Planı (*UN World Conference on Population and Development – Cairo Action Plan*), BM yayınları, 1994 (İngilizce-Türkçe), özellikle Bölüm 15.

7 BM Dünya Sosyal Kalkınma Konferansı – Kopenhag Bildirgesi ve Eylem Planı (*UN World Conference on Social Development – Copenhagen Declaration and Programme of Action*), BM yayınları, 1995 (İngilizce), özellikle Bölüm 5-B.

8 BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı – Eylem Platformu ve Pekin Bildirgesi (*UN Fourth World Conference on Women – Platform of Action and Beijing Declaration*) BM yayınları, 1995 (İngilizce), s. 17

9 BM İnsan Yerleşimleri Konferansı/Habitat II – Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu (*UN Conference on Human Settlements/Habitat II – Habitat Agenda and Istanbul Declaration*), T.C. Başbakanlık TOKİ, 1999 (Türkçe).

10 BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu, "Yerel Eylem Planlaması Ortaklar Elkitabı" ("*Partners Handbook for Local Action Planning*") Nairobi, 1999 (İngilizce).

11 Habitat II Zirvesi'nin YG-21 ile bağlantısı konusunda bkz. Prof. Dr. Zerrin TOPRAK KARAMAN, "Habitat II ve Yerel Gündem 21 Sorumluluğu", Türk İdare Dergisi, Yıl 70, Sayı 421, Aralık 1998.

12 BM Binyıl Bildirgesi (*UN Millennium Declaration*), BM Karar No. 55/2, New York, Eylül 2000 (Türkçe-İngilizce).

13 BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı – Johannesburg Uygulama Planı (*UN Conference on Sustainable Development – Johannesburg Plan of Implementation*), T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004 (Türkçe).

14 BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı – Johannesburg Bildirgesi (*UN Conference on Sustainable Development – Johannesburg Declaration*), BM yayınları, 2002 (İngilizce).

15 BM Genel Sekreteri'nin Gündem 21'in Uygulanması Başlıklı Raporu (*UN Secretary General's Report on Implementing Agenda 21*), BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Johannesburg Konferansı'nın tartışma çerçevesini oluşturmak üzere hazırlanan rapor, No. DPI/2244, New York, Ocak 2002 (İngilizce).

16 BM Ekonomik ve Sosyal Konsey, Johannesburg Konferansı'na sunulan "Sürdürülebilir Kalkınmanın Hızlandırılması: Dünyayı Yerel Hareket Sürüklüyor" ("*Accelerating Sustainable Development: Local Action Moves the World*") başlıklı Yerel Yönetimler Diyalog Raporu (İngilizce), Aralık 2001.

17 BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı – Johannesburg Uygulama Planı (*UN Conference on Sustainable Development – Johannesburg Plan of Implementation*), T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004 (Türkçe), paragraf 47.

18 Porto Alegre deneyimi ile ilgili bilgi için bkz. Tarso Genro, **Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, (Çev. Bülent Tanatar), WALD Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, 1999.

19 *LASALA – Local Authorities Self Assessment of Local Agenda 21: Evaluating European Local Agenda 21 Processes* (Yerel Yönetimlerin Kendi Yerel Gündem 21'lerini Değerlendirmesi: Avrupa Yerel Gündem 21 Süreçlerinin Değerlendirilmesi), ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives, 2001, özellikle Cilt 1.

20 Bu konuda ön plana çıkan örnekler için bkz. *Sustainable Communities in Europe*, William M. Lafferty (Editör), Earthscan Publications, London, 2001.

21 19 Kasım 2004 tarihli YG-21 Ulusal Yönlendirme Kurulu toplantısında güncelleştirilmiş haliyle, YG-21 Programı ortağı kentler şunlardır: Büyükşehir Belediyeleri: İstanbul (destekleyici ortak ve IULA-EMME Başkanlığı), Adana, Adapazarı, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, İzmir, Kocaeli, Mersin ve Samsun. İl Özel İdareleri: Edirne, Elazığ, Kastamonu ve Nevşehir. İl Belediyeleri: Afyonkarahisar, Antakya, Aydın, Bingöl, Bitlis, Burdur, Çanakkale, Denizli, Hakkari, Kars, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Sinop, Trabzon, Van, Yalova ve Zonguldak. İlçe/Belde Belediyeleri: Doğubeyazıt (Ağrı), Çankaya ve Keçiören (Ankara), Kuşadası (Aydın), Nilüfer, Osmangazi, İznik ve Orhangazi (Bursa), Biga (Çanakkale), İskilip (Çorum), Bakırköy, Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli ve Zeytinburnu (İstanbul), Foça, Karaburun ve Ödemiş (İzmir), Talas (Kayseri), Babaeski (Kırklareli), Kızıltepe (Mardin), Gölcük (Kocaeli), Tarsus (Mersin), Dalyan (Muğla), Ürgüp ve Mustafapaşa (Nevşehir), Harran/Yaylak (Şanlıurfa).

22 Habitat ilkelerinin en iyi şekilde ifadesini bulduğu bu üçlü logo seti için İzmir YG-21'e teşekkürlerimizle…

23 Bu konuda yapılan değerlendirmeler, çeşitli yayınlarda yer aldığı gibi, Johannesburg belgelerine de yansımıştır. Örneğin, bkz. *Sustainable Local Communities for the 21st Century*, Department of Environment, Transport and Regions, London, 1997, s. 2.

24 Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, Habitat II Konferansı'na sunulan T.C. resmi raporu, Haziran 1996, Öncelikli Konu 25, s.141.

25 BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı – Rio Deklarasyonu ve "Gündem 21" (*UN Conference on Environment and Development – Rio Declaration and "Agenda 21"*), T.C. Çevre Bakanlığı, 1997 (Türkçe), Bölüm 27, s. 261.

26 Bu konuda bkz. Sadun Emrealp, "Yerel Yönetimler ile Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İşbirliği", **Merhaba Sivil Toplum**, Taciser Ulaş (Derleyen), Helsinki Yurttaşlar Deneği Yayın Dizisi, İstanbul, 1998, s. 39-67.

27 "Sosyal sorumluk" anlayışı doğrultusunda, özel sektörün ortaklığıyla gerçekleşen yerel projelerin dikkate değer örneklerine, YG-21 web sitesinden ve örnek uygulamaların yer aldığı yayınlardan ulaşılabilir.

28 Bu konuda bkz. *Local Agenda 21 in the UK: The First 5 Years*, The Local Government Management Board, London, 1998, s. 11

29 *European Conference on Sustainable Towns and Cities – Charter of European Cities and Towns Towards Sustainablity/ "Aalborg Charter"* (Avrupa Sürdürülebilir Kasabalar ve Kentler Konferansı – Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı/"Aalborg Şartı"), 1994 (İngilizce), Bölüm III.

30 *European Local Agenda Planning Guide* (Avrupa Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi), ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives, Freiburg, 1995.

31 Bkz. *LASALA - Local Authorities Self Assessment of Local Agenda 21: Evaluating European Local Agenda 21 Processes* (Yerel Yönetimlerin Kendi Yerel Gündem 21'lerini Değerlendirmesi: Avrupa Yerel Gündem 21 Süreçlerinin Değerlendirilmesi), ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives, 2001, Cilt 1-2.

32 Bkz. Sadun Emrealp, "*Localizing Sustainable Development in Central and Eastern Europe*" ("Orta ve Doğu Avrupa'da Sürdürülebilir Kalkınmanın Yerelleştirilmesi"), Development Policy Journal, Cilt 1, Ağustos 2002 (İngilizce), UNDP yayınları, New York, s. 109-133.

33 Bkz. **Yerel Gündem 21 Türkiye: Örnek Uygulamalar** (*Local Agenda 21 Turkey: Outstanding Examples*), İstanbul, IULA-EMME yayınları, 2003 (Türkçe-İngilizce) ve ayrıca YG-21 web sitesi (http://www.la21turkey.net)

34 İzmir YG-21 yapılanması kapsamında, Çalışma Grupları Kent Konseyi tarafından belirlenmekte, Grup Kolaylaştırıcıları (Moderatörleri) ise seçimle belirlenmektedir.

35 Bu konuda, özellikle bkz. Antalya'daki yerel basında çıkan "Kimin Vizyonu?" başlıklı köşe yazısı.

36 İzmir YG-21 Çalışma Esasları'nda yer alan bu tanımın, başka kentlerdeki tüzüklere ve diğer belgelere de yansımış olduğu görülmektedir.

37 Birçok kentte, kendi kurumları adına gelen bazı temsilcilerin, temsil ettikleri kurumun görüşleri yerine kendi bireysel görüş ve önerilerini yansıtmakta olması, kurumsal katılımın yerel ortaklarca gözden geçirilerek geliştirilmesine yönelik arayışları ön plana çıkarmaktadır.

38 Bkz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (*European Charter of Local Self-Government*), Avrupa Konseyi, 1985 (Türkçe-İngilizce), Madde 3.

39 Bu işlevin kolaylaştırılması açısından, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde gelişen örnek bir uygulama olarak, Meclis Komisyonları içerisinde "Yerel Gündem 21 Komisyonu" oluşturulmuştur.

40 Örneğin, İzmit'te bu amaçla bir Kooperatif kurulmuştur. Öte yandan, aralarında Doğubeyazıt, Ürgüp ve Tarsus'un yer aldığı bazı kentlerde, YG-21 sürecinin desteklenmesi amacıyla, Dernek kurulması yoluna gidilmiştir.

41 YG-21 Kent Konseyi tüzükleri olan kentler arasında Adana, Aliağa, Antalya, Aydın, Babaeski, Burdur, Bursa, Diyarbakır, İzmit, İzmir, Kars, Kuşadası, Malatya, Mardin, Samsun, Tarsus, Yalova ve Zonguldak yer almaktadır. Tüzük metinlerine, YG-21 web sitesinden ulaşılabilir.

42 Kent Konseyi'ni oluşturan ortakların, kendi yönetim organlarınca almaları beklenen kurumsal katılım kararı gibi, Belediye Meclisi'nin de Belediye'nin Kent Konseyi'nde yer almasını görüşüp onaylamasının, Konsey'in bağımsız yapısını zedelemeden, meşruluğunu güçlendireceği öngörülmektedir.

43 Bu konuda, "Kimin Vizyonu?" (Antalya), "Gündem 21'in Sırları" (İznik), "Üleşmenin Yöntemi Yönetişim" (Ankara) gibi başlıklar taşıyan ilginç köşe yazıları yayımlanmıştır.

44 Bu güzel sloganı "ödünç" aldığımız Bursa YG-21'e teşekkürlerimizle…

45 Bu konuda özellikle Antalya, Aydın, Bursa ve Zonguldak'ın ilgili Tüzük ve diğer belgelerinde benzer düzenlemeler bulunmaktadır.

46 Özellikle Adana ve Antalya Kent Konseyi Tüzükleri'nde bu yönde düzenlemeler bulunmaktadır.

47 BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı – Johannesburg Uygulama Planı (*UN Conference on Sustainable Development – Johannesburg Plan of Implementation*), T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004 (Türkçe), paragraf 170.

48 Aralık 2003'de Eskişehir'de düzenlenen YG-21 Gençlik Parlamentosu hazırlık toplantısı sırasında benimsenen ortak YG-21 Gençlik Meclisi Tüzüğü, Mayıs 2004'de Ankara'da gerçekleştirilen YG-21 Gençlik Parlamentosu kuruluş toplantısında geliştirilmiş ve içeriği zenginleştirilmiştir.

49 Bkz. YG-21 Gençlik Parlamentosu tarafından, Mayıs 2004'de Ankara'da düzenlenen kuruluş toplantısı sırasında benimsenen ortak YG-21 Gençlik Meclisi Tüzüğü.

50 Bkz. Mayıs 2004'de Ankara'da düzenlenen kuruluş toplantısı sırasında benimsenen YG-21 Gençlik Parlamentosu Tüzüğü.

51 Büyük bir coşkuyla hazırlandıktan sonra, bir kenara atılarak "unutulan" Habitat II Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı, Öncelik Konu 25'te bu konuda önemli öneriler getirmektedir.

52 Antalya ve İzmit'in öncülük ettiği uygulamalarda, YG-21 Genel Sekreteri, Kent Konseyi'nce seçilerek göreve gelmektedir.

53 Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin, kendi tarihi binasının zemin katında, Eylül 1997'de ilk YG-21 Evi'ni kullanıma açarak öncülük ettiği koruma-kullanma akımına katılan İznik'te tarihi Süleyman Paşa Medresesi, Kars'ta eski Gümrük binası, Kastamonu'da tarihi Konyalı Konağı, Mardin'de eski Vali Evi ve son olarak Diyarbakır'da tarihi bir konak restore edilerek YG-21 Evi olarak hizmete girmiş, aralarında Aliağa, Adana, Adapazarı, Antalya, Babaeski, Burdur, Çanakkale, Doğubeyazıt, Foça, Harran, İzmir, İzmit, Karaburun, Malatya, Nilüfer, Orhangazi, Samsun, Yalova, Yenimahalle ve Zonguldak'ın yer aldığı birçok başka kentte de çeşitli büyüklüklerde yapılar YG-21 Evi olarak tahsis edilmiş bulunmaktadır.

54 Birçok YG-21 kentinde, Mevcut Durum Raporu hazırlanmış bulunmaktadır. Bu konudaki en kapsamlı örnekler için bkz. il ölçeğinde hazırlanan "Kapadokya YG-21 Mevcut Durum Raporu" ile kırsal bir yerleşim alanı için hazırlanan "Yaylak YG-21 Mevcut Durum Raporu ve Eylem Planı".

55 Bkz. BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, Johannesburg Konferansı'na sunulan "İkinci Yerel Gündem 21 Araştırması" ("*Second Local Agenda 21 Survey*"), Rapor No. 15 (İngilizce), ICLEI, Ocak 2002.

56 YG-21 Eylem Planlaması süreci ile ilgili olarak, bkz. **Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi: Sürdürülebilir Gelişme Planlamasına Giriş** (*Local Agenda 21 Planning Guide: An Introduction to Sustainable Development Planning*), ICLEI tarafından hazırlanan Rehber'in aynı formattaki çevirisi, IULA-EMME yayınları, İstanbul, 1999.

57 Bu konunun yalnızca yerel yönetimlerle sınırlı kalmayarak, YG-21 Eylem Planları ile merkezi yönetimin sektörel yatırım ve uygulama planları arasında da güçlü bağlantılar kurulması, büyük önem taşımaktadır.